Meerjarenbegroting 2020-2023

Versie ten behoeve van raadsvergadering 6 november 2019.

GEMEENTE ZEVENAAR

INHOUDSOPGAVE

Inhoudsopgave **2**

Algemeen **3**
Voorwoord 3
Hoofdlijnen 4
Leeswijzer 8

Programma's **11**
0. Bestuur en ondersteuning 12
1. Veiligheid 24
2. Verkeer, vervoer en waterstaat 28
3. Economie 35
4. Onderwijs 42
5. Sport, cultuur en recreatie 50
6. Sociaal domein 58
7. Volksgezondheid en duurzaamheid 69
8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing 78

Paragrafen **84**
Lokale heffingen 84
Weerstandsvermogen 95
Onderhoud kapitaalgoederen 101
Financiering 108
Bedrijfsvoering 114
Verbonden partijen 118
Grondbeleid 132

Financiën **138**
Inleiding 138
Autorisatie 139
Kaders en uitgangspunten 141
Financieel meerjarenbeeld 143
Overzicht van baten en lasten 145
Overzicht baten en lasten op taakveld 147
Overzicht algemene dekkingsmiddelen, vennootschapsbelasting en onvoorzien 154
Overzicht van incidentele baten en lasten 155
Geprognosticeerde balans 158
EMU-saldo 159
Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen 160

Bijlagen **161**
Overzicht mutaties Meerjarenbegroting 2020-2023 161
Meerjareninvesteringsplan 163
Reserves en voorzieningen 166
Overzicht beleidsindicatoren 168
Kerngegevens 175

ALGEMEEN

VOORWOORD

Voor u ligt de Meerjarenbegroting 2020-2023.

Deze begroting staat vrijwel volledig in het teken van het oplossen van het grote financiële tekort, voornamelijk ontstaan door fors gestegen zorgkosten in het sociaal domein. Hierover rapporteerden wij eerder dit jaar bij de voortgangsrapportages en de Kadernota 2020-2023.

Wij hebben met u afgesproken dat we in deze meerjarenbegroting maatregelen voorstellen, die moeten resulteren in een structureel en reëel begrotingsevenwicht.

De afgelopen maanden hebben we hard gewerkt aan het opstellen van bezuinigings- en ombuigingsvoorstellen. Het resultaat daarvan hebben wij niet in deze begroting, maar in een afzonderlijk voorstel verwerkt. In deze begroting treft u dus nog een nadelig saldo aan, terwijl de bezuinigingsvoorstellen en de gevolgen daarvan voor het financieel beeld en overige onderdelen van de begroting in een afzonderlijk voorstel aan u worden voorgelegd.

Door de huidige financiële positie hebben we onze ambities fors moeten bijstellen. Investeringen in de openbare ruimte van de stad Zevenaar hebben we uitgesteld totdat financieel betere tijden aanbreken. Ook andere plannen, bijvoorbeeld op het terrein van duurzaamheid, hebben we bijgesteld. Wij blijven ons inzetten de resterende collegeperiode toch nog zo veel mogelijk van het coalitieakkoord te realiseren. Door slim en creatief inzetten van financiële middelen en optimaal gebruik maken van subsidiemogelijkheden van provincie, rijk of de Europese Unie zien we zeker nog kansen.

In de komende periode presenteren wij een mid-term review. Daarin willen we met u afspraken maken over waar onze inzet zich de komende twee jaren op zal richten.

Planning/verdere procedure

Het behandelschema ziet er als volgt uit:

- Inloopbijeenkomst — 8 oktober 2019
- Commissies — 22, 23 en 24 oktober 2019
- Raadsvergadering — 6 november 2019

Met vriendelijke groet,
burgemeester en wethouders van Zevenaar,

Michel Tromp	Lucien van Riswijk
secretaris	burgemeester

HOOFDLIJNEN

BESTUURLIJKE HOOFDLIJNEN

De Nederlandse economie ontwikkelt zich nog steeds positief. We merken daarvan positieve effecten in bijvoorbeeld de grondexploitaties. Tegelijkertijd stijgen de zorgkosten in het sociaal domein. De uitgaven van het Rijk blijven achter (trap op, trap af principe). Dit heeft, ondanks het positieve economische klimaat, gevolgen voor de financiële positie van gemeenten. Veel van de gemeenten in Nederland zijn in financieel slecht weer geraakt, zo ook onze gemeente.

De begroting van Zevenaar staat onder grote druk. Ombuigingen in de orde van grootte van € 7,5 tot € 8,0 miljoen zijn noodzakelijk. Dit heeft onvermijdelijk gevolgen voor de uitvoering van het collegeprogramma en het coalitieakkoord 2018-2022 Vernieuwend Verder.
Begin 2020 willen wij het collegeprogramma evalueren en in een zogenaamde mid-term review aan u presenteren. Op basis daarvan willen wij met u afspraken maken over waar onze inzet zich de komende twee jaren op zal richten.

Deze Meerjarenbegroting 2020-2023 staat vooral in het teken van de opgave om tot een sluitende begroting te komen. Om dit te realiseren hebben wij in een afzonderlijk document daarvoor voorstellen gedaan. De besluitvorming in de raad over de begroting en het pakket aan voorstellen bepaalt in belangrijke mate de wijze waarop wij verder uitvoering kunnen geven aan het collegeprogramma.

FINANCIËLE HOOFDLIJNEN

Inleiding

In dit onderdeel van de begroting presenteren wij u het financieel meerjarenbeeld op hoofdlijnen en geven wij in het kort een inzicht in de ontwikkeling van het weerstandsvermogen. Voor een uitgebreidere toelichting op de financiële ontwikkelingen verwijzen wij u naar de toelichtingen op de diverse programma's en het hoofdstuk 'Financieel meerjarenbeeld'.

In uw vergadering van 3 juli jl. heeft u de Kadernota voor de jaren 2020 tot en met 2023 vastgesteld, de start van de jaarlijkse Planning- en Controlcyclus. Daarbij heeft u zich uitgesproken over de kaders waarbinnen wij de nu voorliggende begroting voor het komende jaar 2020 en de drie jaren daarna hebben uitgewerkt.
In de Kadernota 2020 – 2023 bleek dat onze gemeente in de komende jaren met een groot structureel tekort kampt, als gevolg van vooral externe ontwikkelingen, met name de stijging van de kosten op jeugdzorg en Wmo. Maar tegelijkertijd kon u lezen over denk- en zoekrichtingen op de korte en lange termijn die ervoor gaan zorgen dat we de meerjarenbegroting sluitend kunnen krijgen, waarbij we ons richten op een evenwicht tussen inkomsten en uitgaven in de jaarschijf 2022. Wij presenteren u de uitwerking van dit bezuinigingspakket in deze begroting.

In de afgelopen maand heeft u tevens de 2e Voortgangsrapportage over het jaar 2019 behandeld. De mutaties die in deze rapportage zijn opgenomen hebben ook effecten voor de jaren 2020 tot en met 2023. In de tabellen in de nu voorliggende begroting hebben wij steeds een vergelijking gemaakt met het resultaat, zoals dat in de 2e Voortgangsrapportage aan u is voorgelegd. Eventuele amendementen op de rapportage zijn in de tabellen niet verwerkt.

Financieel meerjarenbeeld

Het actuele financieel meerjarenbeeld ziet er als volgt uit:

Exploitatie (bedragen x € 1.000)	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Primitieve begroting 2019-2022	434	298	593	59	424
1e Voortgangsrapportage 2019	-461	-6.289	-6.192	-6.114	-6.239
Kadernota 2020	0	-3.708	-2.524	-2.060	-1.465
2e Voortgangsrapportage 2019	-5.649	118	-206	-1.266	-991
Stand tot de begroting	**-5.676**	**-9.581**	**-8.329**	**-9.381**	**-8.272**
Mutaties begroting					
1. Autonome ontwikkelingen	0	104	20	-86	-169
2. Actualisatie bestaand beleid	0	-14	0	0	0
3. Nieuw beleid	0	-145	-45	705	750
4. Administratieve wijzigingen	0	0	0	0	0
Totaal mutaties begroting	**0**	**-55**	**-25**	**619**	**581**
Saldo meerjarenbegroting 2020-2023	**-5.676**	**-9.635**	**-8.354**	**-8.762**	**-7.691**

Structureel en reëel evenwicht

Op grond van de voorschriften (BBV) dienen wij inzichtelijk te maken of er in de begroting en meerjarenraming sprake is van een structureel evenwicht. Hiervoor is inzicht in de incidentele baten en lasten

nodig. Incidentele lasten beïnvloeden het structurele begrotingssaldo positief en incidentele baten negatief. Door het saldo van de incidentele baten en lasten te betrekken bij het financieel meerjarenbeeld ontstaat een beter inzicht in het structurele evenwicht van onze begroting.

Op basis hiervan ziet ons structurele begrotingssaldo er als volgt uit:

Presentatie structureel begrotingssaldo (bedragen x € 1.000)	2020	2021	2022	2023
Saldo meerjarenbegroting 2020-2023 na bestemming	-9.635	-8.354	-8.762	-7.691
Waarvan incidentele baten en lasten (saldo)	640	157	110	0
Structureel begrotingssaldo	**-8.995**	**-8.197**	**-8.652**	**-7.691**

Bij het onderdeel financiën presenteren wij het 'Overzicht van incidentele baten en lasten'. Per saldo zijn de incidentele lasten hoger dan de incidentele baten. Elimineren we deze heeft dit een positief effect op het structurele meerjarenbeeld.

Toelichting financiële ontwikkelingen

Bedragen x € 1.000

Mutatie omschrijving	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Belangrijkste mutaties				
1. Autonome ontwikkelingen	119 V	20 V	-86 N	-169 N
Actualisatie kapitaallasten MJB 2020-2023	119 V	20 V	-86 N	-169 N
3. Nieuw beleid	0 V	0 V	750 V	750 V
Stelpost 'Uitkomst onderzoek jeugdzorg'	0 V	0 V	750 V	750 V
Uitvoering beleidsplan vrijetijdseconomie.	-100 N	0 V	0 V	0 V
Totaal belangrijkste mutaties	**19 N**	**20 V**	**664 V**	**581 V**

(V = Voordeel; N = Nadeel)

Een toelichting op de bovenstaande posten kunt u terugvinden op de afzonderlijke programma's en in het onderdeel 'Financieel meerjarenbeeld'. In de bijlagen is een totaaloverzicht van de mutaties opgenomen.

Weerstandsvermogen

In deze paragraaf gaan wij kort in op de ratio van het weerstandsvermogen.

Op basis van de recente actualisatie geeft de ratio de volgende uitkomst:

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit}} = \frac{29.900.000}{11.900.000} = 2{,}5$$

Het weerstandsvermogen van onze gemeente kan als ruim voldoende worden gekenmerkt. De verwachte ratio weerstandsvermogen bedraagt 2,5 . De ratio moet minimaal 1,0 zijn. Dit betekent dat de financiële risico's ruimschoots zijn afgedekt.

LEESWIJZER

LET OP: In dit boekwerk zijn de door ons voorgestelde bezuinigingsmaatregelen nog niet verwerkt. Deze bezuinigingsvoorstellen en de gevolgen ervan voor het financieel meerjarenbeeld en overige onderdelen van de begroting worden in een afzonderlijk document aan u aangeboden.

Inleiding
De meerjarenbegroting is het hulpmiddel om uw kaderstellende en controlerende rol uit te voeren en te kunnen sturen op hoofdlijnen. De begroting hebben wij ingericht op basis van de voorschriften (Besluit Begroting en Verantwoording; BBV) en de wensen van de provincie. Verder hebben wij nadrukkelijk gekeken naar de informatieve waarde voor u. De komende jaren willen wij hierin in overleg met u nog verdere stappen zetten.

De meerjarenbegroting bestaat uit een beleidsbegroting en een financiële begroting. De beleidsbegroting is opgebouwd uit de verschillende programma's en de paragrafen. In de programma's presenteren wij ons gemeentelijke beleid op hoofdlijnen. De paragrafen richten zich op het beleid van relevante beheersaspecten, zoals de bedrijfsvoering, het weerstandsvermogen, onze kapitaalgoederen en de lokale heffingen. De financiële begroting gaat - naast een aantal samenvattende overzichten - vooral in op het financieel meerjarenbeeld van onze gemeente.
U ontvangt deze meerjarenbegroting op basis van het papierarm vergaderen weer digitaal. Door de mogelijkheden van het internet kunnen wij meer informatie op een eenvoudigere manier beschikbaar stellen. Via de menustructuur kiest u welke informatie u tot u neemt en hoeft u niet eerst het boekwerk door te bladeren. Ook kunt u indien gewenst aantekeningen maken, die u bovendien altijd digitaal beschikbaar heeft.

Programma's
Bij de programma's komen de zogenaamde 3 W-vragen terug: Wat willen we? Wat doen we? en Wat kost het? Op programmaniveau hebben wij ook de vastgestelde beleidskaders opgenomen. U kunt deze digitaal direct openen. Hiermee hebt u per programma het meest relevante vastgestelde beleid direct beschikbaar.

Per programma maken wij onze doelstellingen (Wat willen we?) inzichtelijk. Hierbij presenteren wij u ook de verplichte beleidsindicatoren vanuit het Besluit Begroting en verantwoording. Aanvullende eigen indicatoren ontwikkelen wij de komende jaren.

Bij het onderdeel 'Wat doen we?' staan de activiteiten opgesomd die wij de komende jaren in het kader van autonome ontwikkelingen, actualisatie van bestaand beleid en nieuw beleid uitvoeren. Over onze reguliere taken informeren wij u alleen indien hier aanleiding voor is. Bij de voortgangsrapportages en de jaarstukken leggen wij hier (tussentijds) verantwoording over af. Hier presenteren wij ook op hoofdlijnen informatie over de verbonden partijen die een bijdrage leveren aan de uitvoering van ons beleid. Uitvoerige informatie over de verbonden partijen is opgenomen in de betreffende paragraaf.

Per programma presenteren wij ook financiële informatie (Wat kost het?). Hier geven we de ontwikkelingen aan en de toelichting op deze ontwikkelingen. Op grond van de voorschriften (BBV) presenteren wij de financiële informatie ook op taakvelden. Indien van toepassing bieden wij u ook inzicht in de incidentele baten en lasten, de reserves en voorzieningen, en het meerjareninvesteringsplan.

Beleidsindicatoren
Bij het onderdeel 'Wat willen we?' zijn (verplichte) beleidsindicatoren opgenomen. Om te zorgen dat wij meer 'in control' komen en onze doelstellingen realiseren hebben wij al daar waar mogelijk een koppeling gemaakt tussen de doelstellingen van het huidige beleid en deze indicatoren.

Bij nieuw beleid geven wij aandacht aan het meetbaar maken van de doelstellingen en een goede koppeling tussen ambitie, doelstelling, resultaten en indicator. Dit zien wij als een groeiproces. Zorgvuldigheid, duurzaamheid en eenvoud zijn de uitgangspunten bij het opstellen van de indicatoren.
De komende jaren vullen wij deze (beleids)indicatoren verder aan, nadat deze zijn vastgesteld als onderdeel van beleidsnota's. We gaan hierbij uit van het principe dat deze een hele cyclus mee moeten lopen.

Bij de ontwikkeling passen wij de onderstaande indeling toe:

1. Verplichte beleidsindicatoren - op basis van het Besluit Begroting en Verantwoording dienen wij een verplichte set beleidsindicatoren op te nemen. De provincie Gelderland is als referentiewaarde opgenomen. Er zijn geen normen bepaald ten aanzien van de beleidsindicatoren, deze volgen uit de doelstellingen die door de gemeenten worden bepaald. Bij de indicatoren is een link naar 'Waarstaatjegemeente?' opgenomen. Hier kunt u de (grafische) informatie vergelijken met andere gemeenten in Nederland.
2. Eigen beleidsindicatoren - een beperkte set van onze eigen beleidsindicatoren. Het uitgangspunt is dat deze duurzaam zijn en waar mogelijk wordt aangesloten bij indicatoren die al via openbare bronnen worden ontsloten.
3. Kengetallen - deze geven informatie over de activiteiten.
4. Effectindicatoren - deze geven aan welk effect wij willen bereiken.

Bij de indicatoren staat het jaar van realisatie. De tussenliggende stappen zijn aangeduid als streefwaarden. Deze tussenstappen of streefwaarden moeten er voor zorgen dat het eindelijke doel wordt gerealiseerd.

Paragrafen
Het BBV schrijft voor dat in de paragrafen de beleidslijnen worden vastgelegd met betrekking tot relevante beheersmatige aspecten en de lokale heffingen. De begroting bevat de volgende paragrafen:

- Lokale heffingen
  In deze paragraaf geven wij de ontwikkelingen met betrekking tot ons belastinggebied weer. Per heffing geven wij aan wat het beleid is en op welke wijze het tarief tot stand is gekomen. Ook geven wij inzicht in de (geraamde) opbrengsten.
- Weerstandsvermogen
  In deze paragraaf brengen wij onze risico's in beeld. Het weerstandsvermogen geeft inzicht in de financiële gezondheid van onze gemeente. Het geeft aan in welke mate wij in staat zijn om financiële risico's op te vangen. Ook presenteren wij hier de financiële kengetallen.
- Onderhoud kapitaalgoederen
  Deze paragraaf geeft inzicht in onze kapitaalgoederen. De kosten van het onderhoud van onze wegen, openbare verlichting, riolering en water, groen en gebouwen vormen een substantieel deel van de begroting.
- Financiering
  In de financieringsparagraaf bespreken wij de specifieke beleidsvoornemens respectievelijk de uitvoering van het beleid op het gebied van treasury.
- Bedrijfsvoering
  De bedrijfsvoering betreft de processen binnen onze gemeentelijke organisatie om de beleidsdoelstellingen te kunnen realiseren, sturen en beheersen. Bedrijfsvoering bestaat uit de onderdelen personeel en organisatie, informatievoorziening en automatisering, planning en control, communicatie, inkoop en aanbesteding en juridische zaken.
- Verbonden partijen
  Een gemeente werkt vaak samen met andere partijen om bepaalde doelen te bereiken. Als deze samenwerking in een bestuurlijke en financiële vorm wordt gegoten, spreken we van een verbonden partij.

In deze paragraaf lichten wij deze partijen, hun beleidsdoelstellingen en activiteiten en de hiermee gemoeid zijnde gemeentelijke bijdragen nader toe.

- Grondbeleid
  Het grondbeleid heeft een grote invloed op en samenhang met de realisatie van doelstellingen op het gebied van ruimtelijke ordening en volkshuisvesting, verkeer en vervoer, cultuur, sport en recreatie en economische zaken. Het gaat om grote belangen in diverse disciplines. Daarnaast heeft het grondbeleid een grote financiële impact. De resultaten op grondexploitaties zijn dan ook van groot belang voor de financiële positie van onze gemeente.

Financiën
In dit hoofdstuk schetsen wij de autorisatie, kaders en uitgangspunten, financiële ontwikkelingen en het financieel meerjarenbeeld voor de komende jaren. Ook hebben wij hier de verplichte onderdelen als het overzicht van baten en lasten naar taakvelden, het overzicht van algemene dekkingsmiddelen, het overzicht van incidentele baten en lasten, de balans en het EMU-saldo opgenomen.

Tot slot presenteren wij een aantal **bijlagen**.

PROGRAMMA'S

0. BESTUUR EN ONDERSTEUNING

ALGEMEEN

Omschrijving
Dit programma gaat over de beleidsvelden bestuur, gemeentelijke organisatie, dienstverlening en belastingen.

Wat willen we?
We willen een faciliterende netwerkgemeente zijn. We willen open staan voor initiatieven van onze inwoners, organisaties en bedrijven. We richten ons op digitale dienstverlening en persoonlijke contacten.
We willen dat onze inwoners onze dienstverlening als goed en betrouwbaar ervaren. Onze gemeenteraad en college richten zich op integer, democratisch bestuur, waarbij het ons doel is transparant en open te zijn als bestuur.

Beleidskaders

- Besturingsfilosofie
- Dienstverleningsvisie
- Inkoop- en aanbestedingenbeleid 2017 Liemerse gemeenten en SDL
- Coalitieakkoord 2018-2022 (2018)
- Collegeprogramma 2018-2022 (2018)
- Financiële verordening Zevenaar 2018 (2018)
- Nota Verbonden partijen
- Nota reserves en voorzieningen
- Nota Activering & Afschrijving

WAT WILLEN WE?

0.1 Goed bestuur

Inwoners, maatschappelijke organisaties en ondernemers voelen zich optimaal betrokken bij de totstandkoming van ons beleid en zijn tevreden over de kwaliteit van ons bestuur.
We willen dat voor inwoners, maatschappelijke organisaties en ondernemers inzichtelijk is wat we als bestuur doen en waar we het gemeenschapsgeld voor inzetten. Betrokkenheid en betrouwbaarheid zijn kenmerkend voor onze gemeenteraad en college.

Beleidsindicatoren (verplicht)

Naam	Jaar meting	Gelderland	Zevenaar	Werkelijk 2008	Werkelijk 2012	Werkelijk 2016	Begroting 2020	Begroting 2023
Apparaatskosten (in € per inwoner)								
							637,00	637,00
Toelichting	De beleidsindicatoren van dit programma (apparaatskosten, bezetting, externe inhuur etc.) zijn niet opgenomen op waarstaatjegemeente.nl. Daarom zijn niet alle waardes gevuld. De apparaatskosten zijn becijferd door een totaaltelling van salarissen, inhuur, P&O, Intern Beheer en I&A. formatie is in de loop van 2018 uitgebreid als gevolg van besluitvorming Kadernota 2018-2022. Dit heeft een stijging tot gevolg bij salarissen, inhuur, I&A, intern beheer en P&O-uitgaven. Wordt uitgedrukt in € per inwoner.							

Bezetting (aantal Fte per 1.000 inwoners)

	6,58	6,65

Toelichting De huidige bezetting bedraagt **281 fte,** op een totale formatie (inclusief Kadernota 2020-2023) van 318 fte. De komende tijd neemt de bezetting met eigen medewerkers nog iets toe. We nemen meer afscheid van inhuur en externen, zodat de opgebouwde kennis in de organisatie wordt behouden

Externe inhuur (kosten in % totale loonsom en inhuur externen)

	19,00	19,00

Toelichting Het gaat hier om de inhuur als % van de loonsom; landelijk komt deze in onze gemeentegrootteklasse uit op ± 19%. Onze doelstelling is om onder het landelijk gemiddelde te blijven.
Op landelijk niveau besteden gemeenten een vijfde van de totale loonsom aan externe inhuur. De uitgaven aan externe inhuur stijgen daarmee al sinds 2014.

Formatie (aantal Fte per 1.000 inwoners)

	7,38	7,38

Toelichting De formatie zoals die is vastgesteld in 2019 voor 2020 bedraagt 314 fte. Zie ook de paragraaf bedrijfsvoering.
Door uitvoering van de activiteiten uit de Kadernota 2020-2023 is een uitbreiding in formatie voorzien van 3,5 fte. Mogelijk hebben de bezuinigingen en / of het wegvallen van taken een effect op de formatie; dit effect is nog niet meegenomen.

Overhead (in % van totale lasten)

	10,97	11,96

Toelichting Het totaal van de loonkosten, kosten van ICT, P&O, facilitaire zaken, huisvesting en overige overhead wordt uitgedrukt in een % van de totale lasten. De berekening van overhead sluit aan bij het taakveld 0.4 overhead.

0.2 Dienstverlening en gemeentelijke organisatie

We willen een optimale dienstverlening realiseren door ons te richten op de drie focuspunten 'Service op Maat, Verbindend en Gastvrij' uit onze dienstverleningsvisie 'Samen Sterker'. We maken dit concreet door meetbare doelstellingen te bepalen en willen onze dienstverlening aan de hand hiervan meten en verbeteren. Het is ons doel onze dienstverlening de komende jaren verder vorm te geven en te versterken. Wij willen onze gemeentelijke organisatie op orde hebben, moderniseren en vernieuwen.

0.3 Financieel beleid

We willen een gezonde en solide financiële positie en huishouding. Dit betekent een begroting die structureel en reëel sluitend is en waarbij risico's zijn afgedekt.

WAT DOEN WE?

0.1 Goed bestuur

0.1.1 Verbeteren bestuurscultuur — Jaar realisatie 2020

We verbeteren de bestuurscultuur en samenwerking om er zo optimaal mogelijk te kunnen zijn voor onze inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties. Daarbij streven we naar een meer open en transparante samenwerking tussen raad, college en ambtelijke organisatie. We werken als eenheid met duidelijkheid over eigen rollen.

0.1.2 Groeien naar een verbindende gemeente — Jaar realisatie 2022

We staan voor een gemeente die weet wat er leeft in de samenleving en in de verschillende kernen van de gemeente. We zetten in op nabijheid. Dit betekent korte lijnen met onze inwoners, verenigingen, dorps- en wijkraden, ondernemers en maatschappelijke organisaties. We ontwikkelen nieuwe vormen van participatie waarbij initiatief vanuit inwoners centraal staat. Vanuit het programma 'Zevenaar Verbindt' zetten wij in op het verder versterken van de verbinding met de inwoner, de verbinding tussen bestuur en organisatie en de verbinding binnen de organisatie.

We werken vanuit de focuspunten: gastvrij, verbindend en service op maat. Daarbij hebben we een ja, mits....houding.
Nieuw beleid ontwikkelen we samen met inwoners. We betrekken hen in een vroeg stadium.
·Bij nieuwe (ruimtelijke) ontwikkelingen worden initiatiefnemers verantwoordelijk om in een vroeg stadium met de omgeving te overleggen. We faciliteren waar nodig. We delen goede voorbeelden van participatie met elkaar en met onze samenleving.

0.1.3 Invullen bestuurlijke rol als samenwerkingspartner — Jaar realisatie 2022

Voor de uitvoering van een aantal taken werken we samen in verbonden partijen. Meer dan voorheen gaan wij ons als samenwerkingspartner inzetten om binnen de samenwerkingsverbanden de gezamenlijk bepaalde doelstellingen te halen. Dat kan door posities in te vullen binnen het dagelijks bestuur of door een trekkersrol binnen een portefeuilleoverleg of bestuurscommissie te vervullen. Dit vraagt de inzet van meer ambtelijke en bestuurlijke capaciteit. In een nog op te stellen kadernota Verbonden partijen stellen we medio 2018 een afwegingskader voor over het aangaan van samenwerkingsverbanden. Ook geven we aan hoe we de positie van de gemeenteraad ten aanzien van die verbonden partijen kunnen versterken.

0.2 Dienstverlening en gemeentelijke organisatie

0.2.1 Afronden lopende projecten voor start nieuwe projecten — Jaar realisatie 2022

We willen de basis op orde hebben. Dit betekent dat we lopende projecten afronden, voordat we met nieuwe projecten beginnen. We willen 'in control' zijn. Deze gedachte past binnen de professionalisering van het planmatig werken, dat een onderdeel is van het programma organisatieontwikkeling. Binnen dit programma worden de komende jaren vele activiteiten en projecten opgezet en uitgevoerd. Eén daarvan is de genoemde professionalisering. Dit traject draagt bij aan de verbetering en groei van onze kernwaarden: Resultaatgericht, Klantgericht en Samenwerkingsgericht.

0.2.2 Datagedreven sturen als vernieuwende sturingspraktijk — Jaar realisatie 2020

Datagedreven sturing is het vermogen om op basis van het verzamelen en analyseren van data tot sturing op de gemeentelijke thema's te komen. Wij gaan systematisch deze nieuwe werkwijze in het primaire proces opnemen door de gegevensverwerkende processen te identificeren, bundelen en versterken. Dit brengt ook met zich mee dat we een aantal organisatorische en technische condities planmatig verbeteren. Te denken valt aan competentieontwikkeling, het werken met een datastrategie en de ontwikkeling van open data. Daarbij hebben we nadrukkelijk oog voor de risico's en ethische vraagstukken die deze ontwikkeling met zich meebrengt.

0.2.4 Ontwikkelen naar een moderne en professionele organisatie — Jaar realisatie 2022

We zijn een aantrekkelijke en professionele werkgever en mensen werken graag bij ons in Zevenaar. Vanuit ons HR-beleid zetten we in op duurzame inzetbaarheid, aantrekkelijk werkgeverschap en een professionele organisatie. Medewerkers zijn toegerust om in steeds veranderende contexten hun werk te doen. Ze zijn goed opgeleid, flexibel in hun gedrag en communicatie. We zijn in staat het werk af te stemmen op de uitdagingen in de samenleving. We nemen medewerkers mee in veranderingen en toekomstige ontwikkelingen. Zij zijn zelf actief in hun eigen loopbaanontwikkeling. We volgen de resultaten van ons HR-beleid. Er is een veilig werkklimaat waarin we transparant en open zijn. Onze processen en werkafspraken ondersteunen dit.

0.2.5 Verbeteren dienstverlening aan inwoners en ondernemers — Jaar realisatie 2022

We onderzoeken manieren om onze inwoners en ondernemers beter van dienst te kunnen zijn en ontwikkelen hiervoor passende middelen. De drie focuspunten uit de Dienstverleningsvisie 2018-2022 'Samen Sterker': service op maat, verbindend en gastvrij zijn hiervoor de basis.
Met de Monitor Dienstverlening meten we onze dienstverlening, brengen we ambities, doelstellingen en resultaten in beeld en verbeteren we gericht onze dienstverlening.

Service op maat
We zijn optimaal bereikbaar door capaciteit anders in te zetten op piekmomenten aan de telefoon en aan onze balies.
In 2020 wordt 80% van de telefonische oproepen opgenomen binnen 20 seconden en 80% van de contactverzoeken wordt binnen 2 werkdagen afgehandeld.
We werken digitaal waar het kan en persoonlijk waar het nodig is. We verhogen onze digitale volwassenheid door aan te sluiten op landelijke voorzieningen en steeds meer formulieren digitaal en met DigiD beschikbaar te maken.
Door uitvoering te geven aan het plan 'Doorontwikkeling Digitale Dienstverlening' voldoen we aan wet- en regelgeving, zoals de Wet Digitale Overheid en Wet Digitale Toegankelijkheid en zitten we in 2020 op het landelijk gemiddelde digitale volwassenheid.

Verbindend
We vragen inwoners hun ervaring met ons te delen in de (spreekwoordelijke) reis die ze maken tijdens de oriëntatie, aanschaf en het gebruik van een product of dienst bij de gemeente. Dit noemen we een klantreis. Verbeteracties die hieruit voorkomen pakken we direct op. We onderzoeken hoe we de tevredenheid van inwoners verder kunnen verbeteren en voeren verbeteracties uit.
In 2021 beoordelen onze inwoners onze dienstverlening in de inwonerpeiling van waarstaatjgemeente.nl minimaal met een 7.

Gastvrij
We verbeteren de vaardigheid om klantgericht en gastvrij te werken bij alle medewerkers door hier trainingen voor aan te bieden in de Zevenaar Academie.

0.2.7 Invoeren Wet Open Overheid — Jaar realisatie 2021

De Wet Open Overheid treedt naar verwachting in 2020 in werking en gaat over de toegankelijkheid van informatie van publiek belang. Om de digitale informatiehuishouding voor onze inwoners, bedrijven en instellingen conform de filosofie van de Wet tijdig klaar te hebben, zetten wij in op drie onderdelen, te weten:
(1) in Liemers verband (met 1Stroom en de RID) gaan wij na of mogelijke vernieuwing van architectuur voor informatie- en archiefbeheer noodzakelijk is; hierover adviseren wij u te zijner tijd afzonderlijk;
(2) wij maken in de loop van 2019 een plan om de informatiehuishouding op orde te brengen om de vindbaarheid en ontsluiting te verbeteren;
(3) wij zorgen dat de huidige archieven digitaal op orde en duurzaam toegankelijk zijn.

0.3 Financieel beleid

0.3.1 Uitvoeren Planning & Controlcyclus — Jaar realisatie 2022

Wij geven uitvoering aan de planning- en controlcyclus door het opstellen van een kadernota, begroting, voortgangsrapportages en jaarstukken. Beschikbare middelen zijn integraal afgewogen bij de kadernota en de begroting. In 2020 blijven wij investeren in de doorontwikkeling van de P&C-cyclus.
Daarnaast geven wij verder uitwerking aan het project 'Financiële basis op orde'. Het gaat hierbij onder andere om de verbreding en verdieping van de kennis betreffende budgetbeheer en de geldende voorschriften, het beschrijven van werkprocessen en het optimaliseren van de financiële informatievoorziening.

VERBONDEN PARTIJEN

Bedragen x € 1.000

Naam	Openbaar belang en doel	Bijdrage 2020
Alliander N.V.	De primaire taak van Alliander is het onderhouden en beheren van de elektriciteits- en gas(distributie)netten in het verzorgingsgebied. Deze taken zijn wettelijk bepaald omdat de maatschappij sterk afhankelijk is van een betrouwbare aanvoer van (duurzame) energie.	0
Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)	De B.N.G. is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger.	0
Euregio Rijn-Waal	De Euregio Rijn-Waal heeft als belangrijkste doel de grensoverschrijdende samenwerking op het gebied van economie en maatschappij te verbeteren en te intensiveren. De Euregio Rijn-Waal brengt partners bij elkaar om gezamenlijke initiatieven te starten en zo gebruik te maken van synergie-effecten.	11
Gemeenschappelijk Orgaan Regio Arnhem-Nijmegen	Orgaan voor de gemeenten in de regio Arnhem en Nijmegen voor overleg en afstemming op de beleidsterreinen economie, mobiliteit en wonen. Voor de stimulering van de economische ontwikkelingen van de regio is een triple helix samenwerking tussen ondernemers, onderwijsinstellingen en overheden opgericht in de vorm van de Stichting Economic Board.	81
Samenwerking De Liemers	Samenwerking De Liemers is een samenwerkingsverband van Liemerse gemeenten op gebied ICT, inkoop en werk en inkomen.	5.014
Streekarchivariaat de Liemers en Doesburg	Het Streekarchivariaat heeft als doel het beheren van de archiefbescheiden van de deelnemende gemeenten conform de Archiefwet 1995.	125
Vitens N.V.	Waarborgen van de kwaliteit van drinkwater en grondwater.	0

WAT KOST HET?

Exploitatie (bedragen x € 1.000)	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Baten					
Primitieve begroting 2019-2022	82.467	83.162	84.156	82.593	82.593
1e Voortgangsrapportage 2019	1.024	474	474	-331	-331
Kadernota 2020	0	1.543	1.774	1.881	2.416
2e Voortgangsrapportage 2019	2.120	1.387	982	-152	171
Totale baten tot de begroting	**85.610**	**86.566**	**87.385**	**83.991**	**84.849**
Mutaties in deze begroting (baten)					
1. Autonome ontwikkelingen	0	**-36**	-40	-35	-36
Actualisatie kapitaallasten MJB 2020-2023	0	-36	-40	-35	-36
3. Nieuw beleid	0	**0**	0	750	750
Stelpost 'Uitkomst onderzoek jeugdzorg'	0	0	0	750	750
Totaal gemuteerde baten	**0**	**-36**	**-40**	**715**	**714**
Totale baten in deze begroting	**85.610**	**86.530**	**87.345**	**84.706**	**85.563**
Lasten					
Primitieve begroting 2019-2022	24.404	24.641	25.061	25.278	24.761
1e Voortgangsrapportage 2019	-1.076	-2.177	-2.183	-2.978	-2.462
Kadernota 2020	0	1.442	916	569	480
2e Voortgangsrapportage 2019	1.835	555	630	617	611
Totale lasten tot de begroting	**25.163**	**24.461**	**24.424**	**23.486**	**23.390**
Mutaties in deze begroting (lasten)					
1. Autonome ontwikkelingen	0	**-4**	-322	-179	-388
Actualisatie kapitaallasten MJB 2020-2023	0	-191	-495	-351	-560
Appa / reïntegratie politieke ambtsdragers	0	15	0	0	0
Salarissen 2020	0	172	172	172	172
3. Nieuw beleid	0	**0**	0	0	0
Stelpost 'Uitkomst onderzoek jeugdzorg'	0	0	0	0	0
4. Administratieve wijzigingen	0	**871**	846	846	846
Administratieve wijziging: budgettair neutrale mutatie	0	871	846	846	846
Totaal gemuteerde lasten	**0**	**867**	**524**	**667**	**458**

Totale lasten tot de begroting	**25.163**	**25.327**	**24.948**	**24.153**	**23.848**
Resultaat voor bestemming	**60.447**	**61.203**	**62.397**	**60.553**	**61.715**
Onttrekkingen					
Primitieve begroting 2019-2022	1.048	685	617	614	141
1e Voortgangsrapportage 2019	275	220	0	0	473
Kadernota 2020					
2e Voortgangsrapportage 2019	125	0	0	0	-600
Meerjarenbegroting 2020-2023					
Totaal onttrekkingen reserves	1.448	**905**	617	614	14
Toevoegingen					
Primitieve begroting 2019-2022	1.607	1.607	1.607	359	359
1e Voortgangsrapportage 2019	27	220	0	0	0
Kadernota 2020					
2e Voortgangsrapportage 2019	0	0	0	0	0
Meerjarenbegroting 2020-2023					
Totaal toevoegingen reserves	1.633	**1.826**	1.606	358	358
Saldo reserve mutaties	**-185**	**-921**	**-989**	**256**	**-344**
Resultaat na bestemming	**60.261**	**60.282**	**61.408**	**60.808**	**61.371**

Toelichting financiële mutaties

Baten

1. Autonome ontwikkelingen

Actualisatie kapitaallasten MJB 2020-2023

De kapitaallasten zijn geactualiseerd, met name op uitgestelde investeringen. Zie voor een nadere toelichting het hoofdstuk Financiën, onderdeel 'Kaders en uitgangspunten'.

3. Nieuw beleid

Stelpost 'Uitkomst onderzoek jeugdzorg'

Voor de jaren 2019 t/m 2021 heeft het kabinet via de Algemene uitkering uit het gemeentefonds extra middelen beschikbaar gesteld ten behoeve van de hoge kosten die gemeenten momenteel moeten besteden aan de jeugdzorg. Het kabinet geeft daarbij aan dat het niet zeker is of de bedoelde hogere gemeentelijke uitgaven structureel zijn, dan wel onderdeel van "een tijdelijke boeggolf". Een nieuw kabinet zal daarom op basis van de uitkomsten van een in te stellen onderzoek besluiten of de extra rijksmiddelen ook na 2021 nog worden uitgekeerd. De extra middelen zijn daarom vanaf 2022 niet meer opgenomen in de cijfers van de meicirculaire, waarop de berekening van de Algemene uitkering in onze begroting is gebaseerd. Het ministerie heeft echter een richtlijn opgesteld waarin wordt aangegeven dat gemeenten voor de jaren 2022 en 2023 gebruik kunnen maken van een stelpost tot een maximum van het eigen aandeel in het over 2021 verstrekte bedrag. Voor onze gemeente gaat het hierbij om een bedrag van € 750.000.

Lasten

1. Autonome ontwikkelingen

Actualisatie kapitaallasten MJB 2020-2023

De kapitaallasten zijn geactualiseerd, met name op uitgestelde investeringen. Zie voor een nadere toelichting het hoofdstuk Financiën, onderdeel 'Kaders en uitgangspunten'.

Appa / reïntegratie politieke ambtsdragers
Afgetreden wethouders krijgen op grond van de Wet Appa recht op begeleiding bij re-integratie en uitvoering van de sollicitatieplicht. Voor 2020 is een inschatting gemaakt voor een bedrag van € 15.000. .

Salarissen 2020
De salarissen worden geraamd per afdeling volgens de actuele salarisramingen 2020. De CAO stijging wordt gecompenseerd door aframing van de bij de kadernota 2020 opgevoerde stelpost voor inflatie.

4. Administratieve wijzigingen
Administratieve wijziging: budgettair neutrale mutatie
Wijziging is budgettair neutraal en heeft betrekking op verschuivingen van salarisposten.

Overzicht baten en lasten op taakveld

Exploitatie (bedragen x € 1.000)		Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Baten						
0.1	Bestuur	550				
0.2	Burgerzaken	809	809	809	809	809
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	698	1.003	1.003	1.003	1.053
0.4	Overhead	1.831	1.981	1.981	1.981	1.981
0.5	Treasury	921	695	694	693	692
0.61	OZB woningen	6.352	6.408	6.488	6.548	6.548
0.62	OZB niet-woningen	3.804	3.820	4.420	4.420	4.420
0.63	Parkeerbelasting	1.267	1.267	1.267	1.267	1.267
0.64	Belastingen overig	2.696	2.696	2.696	517	517
0.7	Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	66.517	67.835	67.971	67.451	68.259
0.8	Overige baten en lasten	165	16	16	16	16
Totaal Baten		**85.610**	**86.530**	**87.345**	**84.706**	**85.563**
Lasten						
0.1	Bestuur	2.634	2.141	2.093	2.093	2.093
0.2	Burgerzaken	909	809	859	869	869
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	1.476	1.969	2.010	2.003	2.070
0.4	Overhead	17.255	17.104	16.762	16.684	16.598
0.5	Treasury	993	869	814	824	512
0.61	OZB woningen	367	367	367	367	367
0.62	OZB niet-woningen	5	5	5	5	5
0.63	Parkeerbelasting	2	2	2	2	2
0.64	Belastingen overig	163	164	157	157	157
0.7	Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds		59	59	59	59
0.8	Overige baten en lasten	1.360	1.838	1.821	1.091	1.116
Totaal Lasten		**25.163**	**25.327**	**24.948**	**24.153**	**23.848**

Saldo

0.1	Bestuur	-2.084	-2.141	-2.093	-2.093	-2.093
0.2	Burgerzaken	-100		-50	-60	-60
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	-778	-966	-1.006	-1.000	-1.016
0.4	Overhead	-15.423	-15.123	-14.781	-14.703	-14.617
0.5	Treasury	-72	-174	-120	-131	180
0.61	OZB woningen	5.985	6.041	6.121	6.181	6.181
0.62	OZB niet-woningen	3.799	3.815	4.415	4.415	4.415
0.63	Parkeerbelasting	1.265	1.265	1.265	1.265	1.265
0.64	Belastingen overig	2.532	2.531	2.538	360	360
0.7	Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	66.517	67.776	67.912	67.392	68.200
0.8	Overige baten en lasten	-1.195	-1.823	-1.805	-1.075	-1.101
Begrotingsresultaat voor bestemming		**60.447**	**61.203**	**62.397**	**60.553**	**61.715**
0.10	**Mutaties reserves**					
	Onttrekkingen	1.448	905	617	614	14
	Toevoegingen	1.633	1.826	1.606	358	358
Totaal Mutaties reserves		**-185**	**-921**	**-989**	**256**	**-344**
Begrotingsresultaat na bestemming		**60.261**	**60.282**	**61.408**	**60.808**	**61.371**

Overzicht van Incidentele baten en lasten

Lasten

Budget voor de rekenkamercommissie.	Bij de Kadernota 2018 is voor 2019 en 2020 € 33.000 beschikbaar gesteld. In 2020 zal worden gekeken of dit een structureel bedrag moet worden.	33	0	0	0
Datagedreven sturen.	Bij de kadernota 2020 zijn incidenteel middelen toegekend voor de verdere invulling aan de technologische ontwikkelingen bij het thema Datagedreven sturen.	47	47	0	0
Doorontwikkeling planning en controlcyclus.	Incidenteel is € 25.000 beschikbaar gesteld voor de verdere doorontwikkeling van de planning & controlcyclus.	25	0	0	0
Impuls invoering Wet Open Overheid	Bij de kadernota 2020 is incidenteel € 45.00 beschikbaar gesteld voor invoering van de wet Open Overheid.	45	0	0	0
Incidentele formatie juridische kwaliteitsimpuls.	Bij de kadernta 2020 is € 80.000 beschikbaar gesteld voor incidentele formatie voor de afhandeling van Wob en AVG verzoeken en klachten en voor een juridische kwaliteitsimpuls.	80	0	0	0

Uitvoeren vervolg project 'Financiële basis op orde'	Voor de verdere uitwerking van het project 'Financiële basis op orde' is bij de kadernota 2020 incidenteel € 50.000 beschikbaar gesteld.	50	0	0	0
Verhoging rechtskundig advies 2020 t/m 2022.	Bij de kadernota 2020 is € 65.000 beschikbaar gesteld voor extra rechtskundig advies voor de jaren 2020 t/m 2022.	65	65	65	0
Totaal programma 0		**-345**	**-112**	**-65**	**0**

Reserves

Algemene reserve (stand per 1 januari)						(Bedragen x € 1.000)
Nummer	Naam	2019	2020	2021	2022	2023
9000	**Algemene reserve**	**35.723**	**34.398**	**34.964**	**35.491**	**34.771**

De algemene reserve is een buffer om onverwachte tegenvallers en fluctuaties in de exploitatie op te kunnen vangen. Daarnaast is de algemene reserve bedoeld als dekking voor risico's. Het gedeelte van de algemene reserve dat niet nodig is als bufferfunctie of voor het afdekken van risico's is vrij aanwendbaar voor bestuurlijke ambities.

Totaal algemene reserve	**35.723**	**34.398**	**34.964**	**35.491**	**34.771**

Toelichting ontwikkelingen Algemene reserve

Algemene reserve

Toevoeging	Dit betreft het deel van de precario voor ondergrondse kabels en leidingen. Deze wordt toegevoegd aan de algemene reserve.
Onttrekking	Er zijn diverse onttrekkingen geraamd conform eerdere besluitvorming in de raad. De grootste onttrekking is die voor de dekking van de kosten voor de invoering van de omgevingswet (€ 600.000). Daarnaast onttrekkingen voor het energieneutraal maken eigen organisatie (€ 38.400), bijdrage rekenkamer (€ 33.000) en de pilot UWV (€ 25.000).

Bestemmingsreserves (stand per 1 januari)						(Bedragen x € 1.000)
Nummer	Naam	2019	2020	2021	2022	2023
9009	**Fricties bezuinigingen vernieuwingskosten**	**503**	**235**	**0**	**0**	**0**

Deze reserve is ingesteld om noodzakelijke vernieuwingskosten in het kader van eerder genomen efficiencymaatregelen (vorige bezuinigingsronde Zevenaar van Morgen) te kunnen doen. In de Nota reserves en voorzieningen 2018 is deze reserve herbestemd voor een viertal projecten uit de Kadernota 2018-2022; ondersteuning Wet normalisering ambtenaren (€ 54.000), doorontwikkeling Planning & control (€ 50.000), Project "basis op orde" (€ 75.000) en ondersteuning invoering veranderen grondslag WOZ (€ 50.000). Na besteding voor deze projecten wordt het restant van de reserve in 2020 toegevoegd aan de algemene reserve.

9024	**Automatisering**	**127**	**0**	**0**	**0**	**0**

Deze reserve is ingesteld in de voormalige gemeente Rijnwaarden en werd gebruikt ter egalisatie van de kosten voor automatisering. In Zevenaar werd niet met een egalisatiereserve gewerkt.

9047	**Onderhoud gebouwen**	**108**	**108**	**108**	**108**	**108**

In 2017 is het restant van de voorziening onderhoud gebouwen Rijnwaarden overgeboekt naar de bestemmingsreserve onderhoud gemeentegebouwen, omdat er voor groot onderhoud gebouwen geen actueel onderhoudsplan meer was. De reserve is bedoeld voor groot onderhoud van de gebouwen van de voormalige gemeente Rijnwaarden.

Totaal bestemmingsreserves	**738**	**343**	**108**	**108**	**108**

Toelichting ontwikkelingen Bestemmingsreserves

Fricties bezuinigingen vernieuwingskosten

Onttrekking Na besteding van € 15.000 aan het veranderen van de grondslag WOZ wordt het restant van deze reserve in 2020 toegevoegd aan de algemene reserve.

Bestemmingsreserves afschrijvingslasten (stand per 1 januari)						(Bedragen x € 1.000)
Nummer	Naam	2019	2020	2021	2022	2023
9007	**Werkzaamheden gemeentehuis**	**505**	**505**	**505**	**505**	**505**
9027	**Balansverkorting**	**203**	**185**	**168**	**151**	**137**
Totaal bestemmingsreserves afschrijvingslasten		**708**	**690**	**673**	**656**	**642**

Voorzieningen

Voorzieningen (stand per 1 januari)						(Bedragen x € 1.000)
Nummer	Naam	2019	2020	2021	2022	2023
8002	**Pensioenen wethouders**	**1.967**	**2.208**	**2.308**	**2.408**	**2.508**

Voor de huidige en voormalige wethouders van de (voormalige) gemeente Zevenaar en de voormalige gemeente Rijnwaarden die nog niet de pensioengerechtigde leeftijd hebben bereikt, is een voorziening gevormd. Eén van de grondslagen die gehanteerd wordt bij de berekening van het benodigd doelvermogen van de pensioenvoorziening is de zogenaamde rekenrente, welke gebaseerd is op de marktrente.

8004	**Onderhoud gebouwen**	**695**	**884**	**1.123**	**1.362**	**1.602**

Deze voorziening is bedoeld voor de egalisatie van kosten van groot onderhoud aan gemeentelijke gebouwen conform het meerjarenonderhoudsplan.

8013	**Wachtgelden wethouders**	**221**	**221**	**221**	**221**	**221**

Na het aftreden van burgemeester en wethouders hebben bestuurders recht op een wachtgelduitkering. Hiertoe is bij de jaarrekening 2017 een voorziening gevormd. Om aan de verplichtingen te kunnen voldoen, wordt jaarlijks bekeken of een aanvulling nodig is in de voorziening.

Totaal voorzieningen	**2.883**	**3.313**	**3.652**	**3.991**	**4.331**

Toelichting ontwikkelingen Voorzieningen

Pensioenen wethouders

Toevoeging Op basis van de verwachte pensioenverplichtingen wordt jaarlijks een bedrag in de voorziening gestort.

Onderhoud gebouwen

Toevoeging Jaarlijks wordt conform het meerjarenonderhoudsplan € 239.000 aan de voorziening toegevoegd.

Meerjareninvesteringsplan

Omschrijving	Separaat voorstel	Afschrijvings termijn	Investerings bedrag 2020	2021	2022	2023
Programma 0. Bestuur en ondersteuning						
Aanhanger Veenhuis (achter NH)		5	33	0	0	0
Ford Transit Connect		10	0	0	40	0
Gazonmaaier (vervangt 635)		10	90	0	0	0
Hefbrug 24 ton		10	0	0	135	0
Iveco		10	68	0	0	0
Iveco		10	68	0	0	0
Mercedes bus sprinter		10	0	53	0	0
Mercedes Sprinter Pick-up		10	0	0	61	0
Service auto VW Transporter		10	40	0	0	0
Tractor MF		10	75	0	0	0
Tractor New Holland		10	115	0	0	0
Vloeistoftank 32000 liter		5	33	0	0	0
Volkswagen Transporter		10	0	61	0	0
Vrachtwagen DAF CF75		10	0	0	240	0
Totaal programma			522	114	476	0

1. VEILIGHEID

ALGEMEEN

Omschrijving
Dit programma gaat over brandweerzorg, crisisbeheersing en integrale veiligheid.

Wat willen we?
Een gemeente waarin inwoners, ondernemers en organisaties zich veilig voelen in hun eigen woon- en werkomgeving.

Beleidskaders
- Integraal Veiligheidsplan gemeente Zevenaar 2019-2022
- Toezicht en handhavingsbeleid 2018-2022
- Beleidskader Jeugd en Maatschappelijke ondersteuning 2018 en verder (2018)
- Jaarplan Integrale Veiligheid 2019 (2019)
- Plan van aanpak Ondermijning

WAT WILLEN WE?

1.1 Beperken en bestrijden van branden, rampen en zware ongevallen

Het voorkomen en op een goede manier bestrijden van branden, rampen en zware ongevallen.

1.2 Bewaken van de openbare orde en veiligheid

Onze inwoners, ondernemers, maatschappelijke organisaties en bezoekers zijn en voelen zich veilig in onze gemeente.

Beleidsindicatoren (verplicht)

Naam	Jaar meting	Gelderland	Zevenaar	Werkelijk 2008	Werkelijk 2012	Werkelijk 2016	Begroting 2020	Begroting 2023
Diefstal uit woningen (aantal per 1.000 inwoners)								
	2018	2,00	1,30	2,30	2,90	2,10	2,00	2,00
Toelichting	De afgelopen jaren laat het aantal diefstallen een schommelend beeld zien. Mede op basis van de activiteiten in het kader van de uitvoering van de Kadernota Integrale Veiligheid denken wij dat het aantal de komende jaren licht gaat dalen en is de doelstelling dat deze onder het Gelders gemiddelde blijft.							
Geweldsmisdrijven (aantal per 1.000 inwoners)								
	2018	4,00	2,80	6,30	4,70	2,60	2,60	2,50
Toelichting	De afgelopen jaren laat het aantal geweldsmisdrijven een schommelend beeld zien, over de lange termijn is trendmatig sprake van een afname. Op basis van de trendmatige ontwikkelingen en de activiteiten in het kader van de uitvoering van de Kadernota Integrale Veiligheid is de doelstelling om het aantal misdrijven niet te laten stijgen.							

Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte) (aantal per 1.000 inwoners)

2018	4,30	9,00	7,00	4,60	

Toelichting Deze indicator is vervallen op waarstaatjegemeente.nl en vervangen door: Vernieling en misdrijven tegen de openbare orde.

Verwijzingen Halt (aantal per 10.000 jongeren)

2018	91,00	92,00	49,00	90,00	80,00	

Toelichting Halt-straffen zien we als een goede methode om grensoverschrijdend gedrag van jongeren zo vroeg mogelijk te stoppen. Onze doelstelling is om met het aantal Halt-verwijzingen onder het niveau van Gelderland te blijven. Dit doen wij mede door de activiteiten opgenomen in de Kadernota Integrale Veiligheid.

Winkeldiefstallen (aantal per 1.000 inwoners)

2018	1,70	0,60	0,70	1,00	1,30	1,00	1,00

Toelichting Het aantal winkeldiefstallen per 1.000 inwoners schommelt rond de 1. In Gelderland ligt de score de afgelopen 10 jaar rond de 2,0. Onze gemeente zit hier dus onder. Wij streven, mede op basis van de activiteiten in het kader van de uitvoering van de kadernota integrale veiligheid, er naar dat dit cijfer niet stijgt.

WAT DOEN WE?

1.1 Beperken en bestrijden van branden, rampen en zware ongevallen

1.1.1 Verbeteren eerste hulpverlening in alle kernen — Jaar realisatie 2022

Wij stimuleren inwonerinitiatieven die ontstaan om het Zevenaarse AED-netwerk te vergroten.

1.2 Bewaken van de openbare orde en veiligheid

1.2.1 Bestrijden ondermijning — Jaar realisatie 2022

We nemen preventieve en repressieve maatregelen om vermenging van de onderwereld met de bovenwereld tegen te gaan. Dit doen we op basis van het ondermijningsbeeld en signalen uit de interne organisatie. We hebben een plan van aanpak ondermijning vastgesteld. We verwachten dat de inzet van burgemeestersbevoegdheden zal toenemen om ondermijning te bestrijden.

1.2.2 Vergroten veiligheid in de gemeente — Jaar realisatie 2021

We ondersteunen Buurtpreventie Whatsappgroepen. We organiseren samen met de politie bewustwordingsacties zoals; “Boef in de wijk”, "Witte voetjes actie" en bijeenkomsten over “Wat is verdacht gedrag” voor nieuwe groepen. We zetten actief in op communicatie en bewustwording over deze acties en geven preventietips via onze social media kanalen.
De verbinding tussen zorg en veiligheid is van cruciaal belang. Met de implementatie van de WvGGZ gaan we nog intensiever samenwerken, zowel intern als in de regio.

VERBONDEN PARTIJEN

Bedragen x € 1.000

Naam	Openbaar belang en doel	Bijdrage 2020
Veiligheids- en Gezondheidsregio Midden-Gelderland (VGGM)	De VGGM behartigt de gemeenschappelijke belangen van de deelnemende gemeenten op het gebied van brandweer, regionale ambulancevoorziening en GGD voor de vijftien gemeenten in de regio Gelderland-Midden.	3.720

WAT KOST HET?

Exploitatie (bedragen x € 1.000)	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Baten					
Primitieve begroting 2019-2022	72	72	72	72	72
1e Voortgangsrapportage 2019	0	0	0	0	0
Kadernota 2020	0	0	0	0	0
2e Voortgangsrapportage 2019	-4	-4	-4	-4	-4
Totale baten tot de begroting	**68**	**68**	**68**	**68**	**68**
Mutaties in deze begroting (baten)					
Totaal gemuteerde baten					
Totale baten in deze begroting	**68**	**68**	**68**	**68**	**68**
Lasten					
Primitieve begroting 2019-2022	2.767	2.767	2.767	2.767	2.767
1e Voortgangsrapportage 2019	285	285	285	285	285
Kadernota 2020	0	115	125	115	115
2e Voortgangsrapportage 2019	-70	-34	-34	-34	-34
Totale lasten tot de begroting	**2.982**	**3.134**	**3.144**	**3.134**	**3.134**
Mutaties in deze begroting (lasten)					
Totaal gemuteerde lasten					
Totale lasten tot de begroting	**2.982**	**3.134**	**3.144**	**3.134**	**3.134**
Resultaat voor bestemming	**-2.914**	**-3.066**	**-3.076**	**-3.066**	**-3.066**
Onttrekkingen					
Primitieve begroting 2019-2022					
1e Voortgangsrapportage 2019					
Kadernota 2020					
2e Voortgangsrapportage 2019					
Meerjarenbegroting 2020-2023					
Totaal onttrekkingen reserves					

Toevoegingen					
Primitieve begroting 2019-2022					
1e Voortgangsrapportage 2019					
Kadernota 2020					
2e Voortgangsrapportage 2019					
Meerjarenbegroting 2020-2023					
Totaal toevoegingen reserves					
Saldo reserve mutaties					
Resultaat na bestemming	**-2.914**	**-3.066**	**-3.076**	**-3.066**	**-3.066**

Overzicht baten en lasten op taakveld

Exploitatie (bedragen x € 1.000)		Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Baten						
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	14	14	14	14	14
1.2	Openbare orde en veiligheid	54	54	54	54	54
Totaal Baten		**68**	**68**	**68**	**68**	**68**
Lasten						
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	2.429	2.600	2.600	2.600	2.600
1.2	Openbare orde en veiligheid	553	534	544	534	534
Totaal Lasten		**2.982**	**3.134**	**3.144**	**3.134**	**3.134**
Saldo						
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	-2.415	-2.586	-2.586	-2.586	-2.586
1.2	Openbare orde en veiligheid	-499	-480	-490	-480	-480
Begrotingsresultaat voor bestemming		**-2.914**	**-3.066**	**-3.076**	**-3.066**	**-3.066**
	Onttrekkingen					
	Toevoegingen					
Totaal Mutaties reserves						
Begrotingsresultaat na bestemming		**-2.914**	**-3.066**	**-3.076**	**-3.066**	**-3.066**

Overzicht van Incidentele baten en lasten

In dit programma zijn geen incidentele baten en lasten opgenomen.

Meerjareninvesteringsplan

Er zijn binnen dit programma geen investeringen gepland.

2. VERKEER, VERVOER EN WATERSTAAT

ALGEMEEN

Omschrijving
Dit programma gaat over verkeer en vervoer (wegen, openbare verlichting e.d.), parkeren en openbaar vervoer.

Wat willen we?
Wij willen een goede en veilige bereikbaarheid van de kernen en buitengebied voor alle verkeersdeelnemers. Het is ons doel een verkeersveilige gemeente te zijn met een goede bereikbaarheid en doorstroming van zowel het personen- als vrachtverkeer. Een optimale bereikbaarheid over de weg is een voorwaarde voor een gezonde economische structuur, onze aantrekkelijkheid voor de transportsector en daarmee voor het versterken van het logistieke profiel van Zevenaar. Ook de bereikbaarheid over water (onder andere laad- en losplaats) is hier onderdeel van. Deze optimale bereikbaarheid willen wij voor onze gemeente realiseren. De nieuwe ontsluiting van de gemeente op het rijkswegennet (A12 en A15) en de aanpassing van het onderliggende wegennet hierop, waaronder het mogelijk doortrekken van het Witte Kruis, zijn hiervoor van cruciaal belang. Als afgeleide van de infrastructuur voor het gemotoriseerde verkeer willen we een fietsvriendelijke en -veilige gemeente zijn. We beoordelen daarvoor de bestaande fietsvoorzieningen en maken inzichtelijk waar schakels niet voldoen, niet veilig zijn of ontbreken.

Ontwikkelingen
Verkeer en vervoer
We krijgen te maken met een bouwperiode. Eerst worden de gemeentelijke wegen aangepast op de nieuwe aansluitingen op het hoofdwegennet (2019). Als de gemeente klaar is gaat Rijkswaterstaat aan de slag met de verbreding van de A12 (2021-2023) en met de doortrekking van de A15. Dat vraagt de komende tijd veel aandacht van de gemeentelijke organisatie.

Wij leggen de nieuwe verkeersvisie aan u voor. Wij verwachten op basis van deze beschouwing binnen de begrotingsperiode 2020 - 2023 met een kredietvoorstel voor de Edisonstraat te komen. Dit om de afwikkeling van vrachtverkeer van en naar de bedrijventerreinen te optimaliseren. Onderdeel hiervan is de verbinding tussen de bedrijventerrein onderling, via de Edisonstraat en Hunneveldweg met oversteek van de Doesburgseweg.

Voor de lange termijn ontwikkelingen loopt onderzoek naar het sluiten van de parkeerring, de MER-studie naar het verbinden van het Gelders Eiland op het hoofdwegennet (Witte Kruis) en het planmatig uitwerken van de realisatie noordelijke rondweg. Voortgang van alle benoemde onderzoeken is mede afhankelijk van de PAS-ontwikkelingen.

Beleidskaders
- Structuurvisie Zevenaar 2012-2030 (2013)
- Verkeer- en vervoersplan Zevenaar (2000)
- Tracébesluit A15/A12
- Wegenbeleidsplan Zevenaar en Rijnwaarden
- Beleidsplan openbare verlichting 2016 - 2025 Zevenaar
- Beleidsplan Openbare verlichting 2015 - 2023 Rijnwaarden
- Omgevingsvisie Gelders Eiland 2030 (2017)

WAT WILLEN WE?

2.1 Verkeer en vervoer

In het kader van een goede bereikbaarheid streven wij naar goede ontsluitingen van onze kernen. Wij willen een goede verbinding naar de verbrede A12 en de doorgetrokken A15 realiseren en het onderliggende wegennet hier goed op aansluiten. Wij streven naar een directe verbinding van het Gelders Eiland op de hoofdwegenstructuur (A12), waarbij er aandacht is voor de leefbaarheid in de kernen. Om het fietsgebruik te stimuleren en de fietsveiligheid te waarborgen, zorgen wij voor een goed netwerk van fietsvoorzieningen en -fietspaden. In de stad Zevenaar, tussen de kernen onderling en naar de omliggende gemeenten.

2.2 Parkeren

Wij willen de parkeerdruk in het centrum van de stad Zevenaar door middel van betaald parkeren blijven reguleren.

WAT DOEN WE?

2.1 Verkeer en vervoer

2.1.1 Aanleggen 2e viaduct 7Poort — Jaar realisatie 2021

Bereikbaarheid van onze gemeente en de bedrijventerreinen in Zevenaar is belangrijk. Wij stimuleren de uitgifte van de kavels op 7Poort volop (zie programma 3). Een belangrijke bijdrage hieraan levert het aanleggen van een 2e viaduct.

2.1.3 Infrastructuur voorbereiding en uitvoering — Jaar realisatie 2022

De komende vier jaar (en verder) worden bestaande wegen heringericht en voeren we planstudies uit naar nieuwe (rand-)wegen. In verband hiermee is er een krediet nodig voor capaciteit, onderzoek en uitvoering. De investering heeft betrekking op de volgende projecten:
·Coördinatie en regie infrastructurele projecten in de uitvoering
·Project A15/A12
·Aanpassing Arnhemseweg en weg Hengelder (waaronder Herinrichting parkeerplaatsen sportvelden Hengelder, Oversteek Douwe Dekkerstraat en onvoorziene werken)
·Planvorming herinrichting Edisonstraat
·Planvorming herinrichting Mercurion
·Planvorming herinrichting Doesburgseweg
·Spoorverdubbeling Zevenaar-Didam
·Herinrichting Babberichseweg
·Planstudie Noordelijke Randweg
·Planstudie doortrekking Witte Kruis/MER
·Monitoring geluid, fijnstof en trillingen
·Onderzoeken akoestische maatregelen onderliggend wegennet
·Effecten realisatie Vliegveld Lelystad voor Zevenaar

VERBONDEN PARTIJEN

Bedragen x € 1.000

Naam	Openbaar belang en doel	Bijdrage 2020

WAT KOST HET?

Exploitatie (bedragen x € 1.000)	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Baten					
Primitieve begroting 2019-2022	455	55	55	55	55
1e Voortgangsrapportage 2019	0	0	0	0	0
Kadernota 2020	0	0	0	0	0
2e Voortgangsrapportage 2019	94	-8	-8	-8	-8
Totale baten tot de begroting	**550**	**47**	**47**	**47**	**47**
Mutaties in deze begroting (baten)					
Totaal gemuteerde baten					
Totale baten in deze begroting	**550**	**47**	**47**	**47**	**47**
Lasten					
Primitieve begroting 2019-2022	5.222	4.564	4.801	4.956	4.956
1e Voortgangsrapportage 2019	381	370	370	370	370
Kadernota 2020	0	0	0	0	0
2e Voortgangsrapportage 2019	275	-32	-41	-41	-42
Totale lasten tot de begroting	**5.878**	**4.901**	**5.130**	**5.284**	**5.284**
Mutaties in deze begroting (lasten)					
1. Autonome ontwikkelingen	0	**81**	144	102	250
Actualisatie kapitaallasten MJB 2020-2023	0	81	144	102	250
2. Actualisatie bestaand beleid	0	**3**	3	3	3
kostenstijging afvalverwerkingl en RDL	0	3	3	3	3
Totaal gemuteerde lasten	**0**	**83**	**147**	**105**	**253**
Totale lasten tot de begroting	**5.878**	**4.985**	**5.276**	**5.389**	**5.536**
Resultaat voor bestemming	**-5.328**	**-4.938**	**-5.229**	**-5.341**	**-5.489**
Onttrekkingen					
Primitieve begroting 2019-2022	471	87	87	87	87
1e Voortgangsrapportage 2019	11	0	0	0	0
Kadernota 2020					

2e Voortgangsrapportage 2019	182	0	0	0	0
Meerjarenbegroting 2020-2023	0	**-27**	-7	-7	-7
Totaal onttrekkingen reserves	664	**60**	80	80	80
Toevoegingen					
Primitieve begroting 2019-2022	0	0	0	0	0
1e Voortgangsrapportage 2019	0	0	0	0	0
Kadernota 2020					
2e Voortgangsrapportage 2019	0	0	0	0	0
Meerjarenbegroting 2020-2023	0	0	0	0	0
Totaal toevoegingen reserves	0	**0**	0	0	0
Saldo reserve mutaties	**664**	**60**	**80**	**80**	**80**
Resultaat na bestemming	**-4.664**	**-4.877**	**-5.149**	**-5.261**	**-5.409**

Toelichting financiële mutaties

Baten

Lasten

1. Autonome ontwikkelingen

Actualisatie kapitaallasten MJB 2020-2023

De kapitaallasten zijn geactualiseerd, met name op uitgestelde investeringen. Zie voor een nadere toelichting het hoofdstuk Financiën, onderdeel 'Kaders en uitgangspunten'.

2. Actualisatie bestaand beleid

kostenstijging afvalverwerkingl en RDL

De grootste wijzigingen bij het product afval betreffen de bijdrage RDL en de verwerkingskosten. De hoeveelheid restafval is weliswaar gedaald, maar de kosten per ton zijn fors gestegen. Dit komt door de verbrandingsbelasting van €32,- per ton en door gestegen verwerkingsprijzen als uitkomst van de regionale aanbesteding. In totaal kost het verwerken van restafval € 102.000,- meer. Voor het verwerken van GFT is € 68.000,- meer begroot, omdat het aanbod vanwege de verbeterde afvalscheiding boven verwachting is toegenomen.De bijdrage aan RDL stijgt met € 273.000. Het leeuwendeel hiervan (€ 158.000) komt voor rekening van het aanbiedstation. De gestegen verwerkingskosten voor restafval spelen daarbij een grote rol, maar ook de kosten voor tuinafval zijn gestegen. Het aanbod is verdubbeld, omdat inwoners tuinafval nu gratis kunnen aanleveren.De overige kostenstijgingen betreffen vooral de gemaakte extra uren als gevolg van toegenomen drukte op het aanbiedstation in Zevenaar.De stijging van € 273.000 heeft deels als oorzaak dat de RDL nu ook in Rijnwaarden papier ophaalt, terwijl het hiervoor uitbesteed was en in onze begroting zat. De netto stijging van de kosten aan RDL is € 223.000. De overige gestegen kosten (€ 62.000) zijn met name te wijten aan de gedaalde verwerkingsvergoedingen en gestegen inzamelkosten.De gestegen kosten op het product afval worden verrekend met de afvalstoffenheffing.

Overzicht baten en lasten op taakveld

Exploitatie (bedragen x € 1.000)		Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Baten						
2.1	Verkeer en vervoer	550	47	47	47	47
Totaal Baten		**550**	**47**	**47**	**47**	**47**
Lasten						
2.1	Verkeer en vervoer	4.522	3.990	4.241	4.359	4.485
2.2	Parkeren	1.310	981	1.021	1.015	1.037
2.5	Openbaar vervoer	47	15	15	15	15
Totaal Lasten		**5.878**	**4.985**	**5.276**	**5.389**	**5.536**
Saldo						
2.1	Verkeer en vervoer	-3.972	-3.943	-4.194	-4.312	-4.438
2.2	Parkeren	-1.310	-981	-1.021	-1.015	-1.037
2.5	Openbaar vervoer	-47	-15	-15	-15	-15
Begrotingsresultaat voor bestemming		**-5.328**	**-4.938**	**-5.229**	**-5.341**	**-5.489**
0.10	**Mutaties reserves**					
	Onttrekkingen	664	60	80	80	80
	Toevoegingen	0	0	0	0	0
Totaal Mutaties reserves		**664**	**60**	**80**	**80**	**80**
Begrotingsresultaat na bestemming		**-4.664**	**-4.877**	**-5.149**	**-5.261**	**-5.409**

Overzicht van Incidentele baten en lasten

In dit programma zijn geen incidentele baten en lasten opgenomen.

Reserves

Bestemmingsreserves (stand per 1 januari)						(Bedragen x € 1.000)
Nummer	Naam	2019	2020	2021	2022	2023
9002	**Betaald parkeren**	**182**	**0**	**0**	**0**	**0**

Deze reserve is in 2010 gevormd en bedoeld ter dekking van de jaarlijkse tekorten van betaald parkeren.

9003	**Visie en planvorming station Zevenpoort**	**32**	**0**	**0**	**0**	**0**

In 2013 en 2014 is in totaal € 70.000 beschikbaar gesteld voor visie en planvorming station Zevenpoort.

9032	**Wegen**	**762**	**1.120**	**1.479**	**1.837**	**2.195**

In 2016 is deze reserve in de voormalige gemeente Rijnwaarden gevormd vanuit de voorziening wegen. Deze voorziening wegen moest volgens de BBV-voorschriften worden opgeheven, omdat er geen actueel beheersplan meer aanwezig was. Na vaststelling van een beheersplan wegen van de nieuwe gemeente Zevenaar wordt deze reserve weer overgeboekt naar de voorziening wegen.

Totaal bestemmingsreserves	**976**	**1.120**	**1.479**	**1.837**	**2.195**

Toelichting ontwikkelingen Bestemmingsreserves

Wegen

Toevoeging Vanaf 2020 wordt structureel rekening gehouden met een dotatie aan de reserve van € 358.000 voor groot onderhoud.

Bestemmingsreserves afschrijvingslasten (stand per 1 januari)						(Bedragen x € 1.000)
Nummer	Naam	2019	2020	2021	2022	2023
9004	**Plankosten en voorbereiding A15/A12**	**79**	**67**	**51**	**34**	**18**
9012	**Snelfietsroute F12**	**221**	**220**	**211**	**202**	**194**
9021	**Onderzoek randweg nabij A15**	**150**	**150**	**120**	**90**	**60**
9036	**Fietspad Geitenwaard**	**100**	**100**	**97**	**93**	**90**
9037	**Herinrichting Tengnagelwaard**	**55**	**55**	**53**	**51**	**50**
Totaal bestemmingsreserves afschrijvingslasten		**605**	**592**	**532**	**471**	**411**

Voorzieningen

Voorzieningen (stand per 1 januari)						(Bedragen x € 1.000)
Nummer	Naam	2019	2020	2021	2022	2023
8006	**Openbare verlichting**	**184**	**209**	**235**	**261**	**286**

Deze voorziening dient om schommelingen in de kosten van het periodieke onderhoud aan de openbare verlichting op te vangen.

8007	**Wegen**	**213**	**-203**	**4**	**-232**	**-234**

Afdekken van verplichtingen en om schommelingen in het wegenonderhoud op te kunnen vangen. Het groot onderhoud aan de wegen is opgenomen in een meerjarenonderhoudsplanning. Na het vaststellen van de geharmoniseerde meerjarenonderhoudsplanning wordt de reserve wegen van de voormalige gemeente Rijnwaarden naar deze voorziening overgeheveld.

8008	**Bruggen**	**32**	**32**	**32**	**32**	**32**

Deze voorziening is bedoeld voor de egalisatie van kosten van groot onderhoud aan bruggen conform het meerjarenonderhoudsplan.

Totaal voorzieningen	**429**	**39**	**271**	**61**	**84**

Toelichting ontwikkelingen Voorzieningen

Openbare verlichting

Toevoeging Jaarlijkse storting van € 25.700 op basis van het meerjarenonderhoudsplan.

Wegen

Toevoeging De jaarlijkse storting in de voorziening is conform het beheersplan wegen Zevenaar 2018.

Onttrekking De jaarlijkse onttrekking aan de voorziening is conform het beheersplan wegen Zevenaar 2018.

Meerjareninvesteringsplan

Omschrijving	Separaat voorstel	Afschrijvings termijn	Investerings bedrag 2020	2021	2022	2023
Programma 2. Verkeer en vervoer						
Advies en planvorming A15 en A12		5	132	132	132	132
Advies/planvorming spoorverdubbeling Zevenaar-Didam en verbreding RB35		5	25	0	0	0
Coördinatie en regie infrastructurele projecten	Ja	5	147	147	147	147
Fietspadstrooier		10	50	0	0	0
Herinrichting parkeerplaatsen sportvelden Hengelder		25	100	100	0	0
Herinrichting Babberichseweg		25	25	25	0	0
Herinrichting Kop van Tolkamer	Ja	30	450	0	0	0
Monitoring geluid/fijnstof/trillingen A12/A15		5	49	49	49	49
Oversteek Douwes Dekkerstraat		25	90	0	0	0
Planvorming herinrichting Doesburgseweg		5	25	25	25	0
Planvorming herinrichting Edisonstraat		5	33	33	0	0
Planvorming herinrichting Mercurion		5	25	25	0	0
Uitvoering aanleg 2e viaduct 7Poort	Ja	30	2.350	0	0	0
Uitvoering entree Hengelder uhv gebiedsvisie		30	2.136	0	0	0
Vervangen BOV 2016-2025 armaturen		20	71	71	71	71
Vervangen BOV 2016-2025 masten		40	176	176	176	176
Vervangen brug Eltenseweg	Ja	30	0	0	650	0
Vervanging armaturen (voormalig Rijnwaarden)		20	85	116	116	116
Vervanging masten (voormalig Rijnwaarden)		40	55	28	28	28
Totaal programma			6.024	927	1.394	719

3. ECONOMIE

ALGEMEEN

Omschrijving
Dit programma gaat over economische ontwikkeling, werklocaties, regelingen voor ondernemers en promotie van de gemeente.

Wat willen we?
Het behouden en versterken van de bestaande economische structuur. Vraag en aanbod op de arbeidsmarkt en het onderwijs zijn op elkaar afgestemd. We behouden de lokale en regionale werkgelegenheid en het voorzieningenniveau.

Ontwikkelingen
Het tempo van de economische ontwikkeling van de gemeente Zevenaar blijft achter ten opzichte van de ons omringende gemeenten en de provincie Gelderland. Dit geldt zowel voor het aantal banen als het aantal vestigingen van bedrijven. Dit besef is nog niet overal en bij iedereen duidelijk en leidt niet altijd tot actie. Om in hetzelfde tempo mee te groeien met de economische conjunctuur moeten er maatregelen genomen en uitgevoerd worden. Welke maatregelen dat zijn, zijn of worden uitgewerkt in de nieuwe economische beleidsvisies: Beleidskader Vrijetijdseconomie Zevenaar 2030, Liemers Economische Visie en Economissche Agenda Zevenaar.

Beleidskaders

- Liemers Economische Visie (2019)
- Beleidskader Vrijetijdseconomie Zevenaar 2030 (2019)
- Rijnwaarden: 't Gelders Eiland, Visie vrijetijdseconomie en impactstudie overnachtingshaven (2013)
- Beleidsnota Horeca als nevenfunctie in het buitengebied (2014)
- Masterplan Hal12 (2016)
- Herindelingsadvies 2016 (2016)
- Omgevingsvisie Gelders eiland 2030 (2017)
- Structuurvisie gemeente Zevenaar 2030 (2012)
- Centrumvisie Zevenaar 2015 - 2025 (2015)
- Economisch beleidsplan gemeente Zevenaar 2008 – 2020 (2008)
- Liemers Economische Visie (2019)
- Beleidskader Vrijetijdseconomie Zevenaar 2030 (2019)

WAT WILLEN WE?

3.1 Versterken economische ontwikkeling

Het versterken van de economische structuur, waarbij de focus ligt op logistiek, de maakindustrie, riviergebonden bedrijvigheid en vrijetijdseconomie.

Beleidsindicatoren (verplicht)

Naam	Jaar meting	Gelderland	Zevenaar	Werkelijk 2008	Werkelijk 2012	Werkelijk 2016	Begroting 2020	Begroting 2023
Functiemenging (%)								
	2018	53,10	46,90	48,90	49,60	48,70	47,00	48,50

Toelichting Het percentage functiemenging geeft de verhouding weer tussen het aantal banen en het aantal woningen. In Zevenaar zijn meer woningen dan banen (functiemenging <50). De verwachting is dat het percentage functiemenging eerst nog iets afneemt, doordat het aantal woningen sterker stijgt dan het aantal banen. Op basis van nieuw economische beleid is de ambitie om het aantal banen sterker te laten stijgen, waardoor deze beleidsindicator weer zal stijgen.

Vestigingen (van bedrijven) (aantal per 1.000 inwoners 15 t/m 74 jaar)

2018	119,60	103,70	78,50	89,10	100,50	109,31	118,30

Toelichting De stijgende trend die we zien, is gelijk aan die in de provincie Gelderland. Het verschil tussen de Zevenaarse en Gelderse waarde is te verklaren uit het relatief grote aandeel ouderen binnen de Zevenaarse bevolking. De realisatie in 2018 is in Zevenaar 103,70, hoger dan verwacht. Oorzaak hiervoor is de sterke economische groei. De gemiddelde groei van de afgelopen 10 jaar is 2,7% per jaar. Dat is gelijk aan de Gelderse groei. De verwachting voor de jaren 2019 t/m 2023 is hierop bijgesteld.

3.2 Ruimte bieden voor ondernemen

Het bieden van voldoende en kwalitatief goede werklocaties, waarin ruimte is voor nieuwvestiging en uitbreiding van bestaande bedrijven.

3.3 Dienstverlening aan ondernemers

Een goede waardering van onze dienstverlening door ondernemers.

3.4 Gebiedsmarketing

Wij willen de naamsbekendheid van onze gemeente vergroten en economische groei realiseren. Economische groei zorgt voor behoud van het bovenlokale voorzieningenniveau. Het is ons doel de toeristische en recreatieve kwaliteiten van onze prachtige gemeente te promoten en bezoekersaantallen te verhogen. We willen ondernemers aantrekken door hen bekend te maken met het positieve vestigingsklimaat voor bedrijven in onze gemeente.

WAT DOEN WE?

3.1 Versterken economische ontwikkeling

3.1.4 Uitvoeren en monitoren Regionaal Programma Werklocaties (RPW) — Jaar realisatie 2021

Om vraag en aanbod naar werklocaties (bedrijventerreinen, kantoorlocaties en perifere detailhandel) in de regio voor 2021 in balans te brengen, is het RPW opgesteld, door de provincie vastgesteld en juridisch verankerd in de provinciale omgevingsverordening. Dit RPW moet nu worden uitgevoerd. Hiervoor is een werkplan (met een werkorganisatie) opgesteld dat de komende jaren wordt uitgevoerd. De kosten hiervoor zijn begroot op € 95.000 op jaarbasis. Dit is akkoord bevonden door het regionaal portefeuillehoudersoverleg EZ en de kosten worden door de regio doorberekend aan de deelnemende gemeenten. Deze bijdrage is afhankelijk van het aantal inwoners.

3.1.5 Uitvoeren Liemerse economische visie — Jaar realisatie 2023

De ambitie van de Liemers economische visie is het beter benutten van ontwikkelkansen en economische potentie van de Liemers door het regionaal inzetten en leveren van extra inspanningen op de speerpunten logistiek, maakindustrie en vrijetijdseconomie (inclusief retail).
De volgende doelstellingen willen we bereiken:
- Groei werkgelegenheid met 5% per jaar.
- Groei werkgelegenheid voor hoogopgeleide arbeidskrachten met 2% per jaar.
- Opstellen regionale ontwikkelagenda die als basis dient voor nieuwe werklocaties.
- Gezamenlijke branding op logistiek en vrijetijdseconomie.

- Kennisdeling, innovatie en samenwerking in de maakindustrie.

3.2 Ruimte bieden voor ondernemen

3.2.3 Bruisend maken centrum Zevenaar - Herinrichten Raadhuisplein — Jaar realisatie 2020

In 2019 wordt het voormalig gemeentehuis aan het Raadhuisplein herontwikkeld door de eigenaar. In aansluiting hierop richten wij het plein opnieuw in, waarbij wij de uitgangspunten van het Inspiratiedocument opwaardering openbare ruimte centrum Zevenaar toepassen. De voorbereiding van het ontwerpproces voor de inrichting het Raadhuisplein is gestart in 2018, waarbij wij ook een discussie hebben gevoerd over het wel of niet realiseren van een semi-permanente overkapping over het plein.

3.2.4 Bruisend maken centrum Zevenaar - Herinrichten Markt en Muldershof — Jaar realisatie 2022

In 2017 is het Inspiratiedocument opwaardering openbare ruimte centrum Zevenaar opgesteld. Op basis hiervan wordt voorgesteld om de Markt en Muldershof te herinrichten om deze pleinen toekomstbestendig te maken.

3.2.5 Herstructureren bedrijventerreinen — Jaar realisatie 2022

Om de economische waarde van bedrijventerreinen te behouden, knappen we verouderde bedrijventerreinen op. Dit gebeurt op logische momenten. De bedrijventerreinen die we als eerste herstructureren zijn Tatelaar in Zevenaar en Halve Maan in Lobith. We kunnen nog niet aangeven wanneer we hiermee starten, omdat we eerst belangrijke verkeerskundige maatregelen moeten nemen. In de economische visie en het uitvoeringsprogramma die we opstellen is herstructurering van bedrijventerreinen een thema.

3.2.6 Invullen gebouw Raadhuisplein 1 — Jaar realisatie 2020

Wij gaan diverse activiteiten uitvoeren in en om het gebouw Raadhuisplein 1. De warmte/koude-opslag wordt afgedicht en het voormalige gemeentehuis zal deels worden gehuurd voor de functies: openbaar toilet, fietsenstallen en kantoorruimte voor de marktmeester en evenementen.

3.2.7 Ontwikkelen bedrijventerrein BusinessPark 7Poort — Jaar realisatie 2021

We gaan tot en met 2021 de nog circa 40 hectare beschikbare gronden op BusinessPark 7Poort uitgeven. Hiervoor zijn versnellingsmaatregelen in gang gezet. Dit zijn onder andere de herinrichting van de Wal Masqué, het aanleggen van de hoofdlaan 7Poort en het (inter)nationaal op de kaart zetten van 7Poort door actieve marketing, acquisitie en de aanleg van een 2e viaduct (zie activiteit 2.1.1).
De kosten en opbrengsten zijn verwerkt in de GREX Zevenaar Oost.

3.2.8 Ontwikkelen van de Fashion Outlet Zevenaar (FOZ) op BusinessPark 7Poort — Jaar realisatie 2021

Het ontwikkelen van de FOZ op BusinessPark 7Poort is in de 'voorbereidingsfase'. Dat betekent dat we werken aan de planuitwerking, de omgevingsvergunning en de voortgang van het Actieplan (convenant).

3.3 Dienstverlening aan ondernemers

3.3.2 Stimuleren start-ups — Jaar realisatie 2022

We stimuleren startende bedrijven om de werkgelegenheid in onze gemeente te verhogen. Wat de beste manier is om dit te doen zal blijken uit de nog op te stellen economische visie Zevenaar. In de economische visie Zevenaar gaan we bepalen welk resultaat we nastreven met deze maatregel.

3.3.3 Verminderen regeldruk voor midden- en kleinbedrijf (MKB) — Jaar realisatie 2022

Wij willen overbodige regels voor het MKB verminderen. De inventarisatie van regels waarvan de meerwaarde niet duidelijk is, gebruiken we als startpunt voor het formeren van een 'paarse krokodillenbrigade'. Hierin gaan wij samen met ondernemers op zoek naar mogelijkheden om processen te vereenvoudigen en regeldruk te verminderen.

3.4 Gebiedsmarketing

3.4.1 Opstellen en uitvoeren marketingplan stad Zevenaar — Jaar realisatie 2022

We stellen een marketingplan voor de stad Zevenaar op, omdat wij moeten concurreren met andere gemeenten als het gaat om financiers, bewoners, bedrijven en recreanten. Deze doelgroepen zoeken een passende, relevante omgeving voor hun activiteiten. Die omgeving is de optelsom van locaties, voorzieningen en andere factoren. City marketing richt zich op het beïnvloeden van keuzes ten aanzien van ruimtelijk gedrag. In het marketingplan bepalen we welke gemeente we willen zijn in de toekomst. De basis voor het marketingplan ligt in de nog op te stellen economische visie voor Zevenaar.

VERBONDEN PARTIJEN

Bedragen x € 1.000

Naam	Openbaar belang en doel	Bijdrage 2020

WAT KOST HET?

Exploitatie (bedragen x € 1.000)	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Baten					
Primitieve begroting 2019-2022	10.135	10.218	3.452	5.159	5.159
1e Voortgangsrapportage 2019	-10	-10	-10	-10	-10
Kadernota 2020	0	76	81	85	90
2e Voortgangsrapportage 2019	24.023	24.105	24.101	24.096	24.092
Totale baten tot de begroting	**34.148**	**34.389**	**27.624**	**29.330**	**29.330**
Mutaties in deze begroting (baten)					
1. Autonome ontwikkelingen	0	**-17.492**	-24.537	-24.572	-24.572
Bijstelling ramingen door herziene Grex	0	-17.492	-24.537	-24.572	-24.572
Totaal gemuteerde baten	**0**	**-17.492**	**-24.537**	**-24.572**	**-24.572**
Totale baten in deze begroting	**34.148**	**16.897**	**3.086**	**4.758**	**4.758**
Lasten					
Primitieve begroting 2019-2022	10.041	10.145	3.351	5.057	5.057
1e Voortgangsrapportage 2019	369	344	344	344	344
Kadernota 2020	0	45	45	45	0
2e Voortgangsrapportage 2019	24.311	24.124	24.178	24.178	24.178
Totale lasten tot de begroting	**34.721**	**34.659**	**27.918**	**29.625**	**29.580**

Mutaties in deze begroting (lasten)

1. Autonome ontwikkelingen	0	**-17.427**	-24.446	-24.481	-24.479
Actualisatie kapitaallasten MJB 2020-2023	0	65	92	91	93
Bijstelling ramingen door herziene Grex	0	-17.492	-24.537	-24.572	-24.572
3. Nieuw beleid	0	**45**	45	45	0
Liemerse economische visie.	0	45	45	45	0
4. Administratieve wijzigingen	0	**-17**	-17	-17	-17
Administratieve wijziging: budgettair neutrale mutatie	0	-17	-17	-17	-17
Totaal gemuteerde lasten	**0**	**-17.399**	**-24.417**	**-24.453**	**-24.496**
Totale lasten tot de begroting	**34.721**	**17.260**	**3.501**	**5.172**	**5.083**
Resultaat voor bestemming	**-573**	**-363**	**-415**	**-414**	**-326**
Onttrekkingen					
Primitieve begroting 2019-2022	40	6	0	0	0
1e Voortgangsrapportage 2019	37	0	0	0	0
Kadernota 2020					
2e Voortgangsrapportage 2019	105	0	0	0	0
Meerjarenbegroting 2020-2023					
Totaal onttrekkingen reserves	181	**6**	0	0	0
Toevoegingen					
Primitieve begroting 2019-2022	0	0	0	0	0
1e Voortgangsrapportage 2019	0	0	0	0	0
Kadernota 2020					
2e Voortgangsrapportage 2019	0	0	0	0	0
Meerjarenbegroting 2020-2023					
Totaal toevoegingen reserves	0	**0**	0	0	0
Saldo reserve mutaties	**181**	**6**	**0**	**0**	**0**
Resultaat na bestemming	**-391**	**-357**	**-415**	**-414**	**-326**

Toelichting financiële mutaties

Baten

1. Autonome ontwikkelingen

Bijstelling ramingen door herziene Grex

Op basis van de vastgestelde herziening Grondexploitatie per 1-1-2019 zijn de begrote ramingen voor de jaren vanaf 2020 aangepast. Deze wijziging is budgettair neutraal.

Lasten

1. Autonome ontwikkelingen

Actualisatie kapitaallasten MJB 2020-2023

De kapitaallasten zijn geactualiseerd, met name op uitgestelde investeringen. Zie voor een nadere toelichting het hoofdstuk Financiën, onderdeel 'Kaders en uitgangspunten'.

Bijstelling ramingen door herziene Grex

Op basis van de vastgestelde herziening Grondexploitatie per 1-1-2019 zijn de begrote ramingen voor de jaren vanaf 2020 aangepast. Deze wijziging is budgettair neutraal.

3. Nieuw beleid

Liemerse economische visie.

Op 3 juli 2019 heeft uw raad de Economische visie de Liemers 2040 inhoudelijk vastgesteld. Aanvullend hebt u met een amendement besloten om de toekenning van de middelen integraal af te wegen bij de begroting 2020-2023. Op uw verzoek wordt u nog separaat aanvullend geïnformeerd over de uitkomsten van het bestuurlijk overleg met de andere gemeenten over de inzet van de middelen. Wij vragen u nu opnieuw om voor de gezamenlijke uitvoering van de Liemerse economische visie, die zich richt op de thema's: logistiek, maakindustrie en vrijetijdseconomie (inclusief detailhandel) drie jaar lang € 45.000 (2020 t/m 2022) beschikbaar te stellen.

4. Administratieve wijzigingen

Administratieve wijziging: budgettair neutrale mutatie

Wijziging is budgettair neutraal en heeft betrekking op verschuivingen van salarisposten.

Overzicht baten en lasten op taakveld

Exploitatie (bedragen x € 1.000)		Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Baten						
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	33.656	16.405	2.594	4.266	4.266
3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	45	45	45	45	45
3.4	Economische promotie	448	448	448	448	448
Totaal Baten		**34.148**	**16.897**	**3.086**	**4.758**	**4.758**
Lasten						
3.1	Economische ontwikkeling	442	494	545	544	457
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	33.896	16.405	2.594	4.266	4.266
3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	139	118	118	118	118
3.4	Economische promotie	244	244	244	244	243
Totaal Lasten		**34.721**	**17.260**	**3.501**	**5.172**	**5.083**
Saldo						
3.1	Economische ontwikkeling	-442	-494	-545	-544	-457
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	-240				
3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	-94	-74	-74	-74	-74
3.4	Economische promotie	204	204	204	204	205
Begrotingsresultaat voor bestemming		**-573**	**-363**	**-415**	**-414**	**-326**

0.10	**Mutaties reserves**					
	Onttrekkingen	181	6	0	0	0
	Toevoegingen	0	0	0	0	0
Totaal Mutaties reserves		**181**	**6**	**0**	**0**	**0**

Begrotingsresultaat na bestemming	**-391**	**-357**	**-415**	**-414**	**-326**

Overzicht van Incidentele baten en lasten

Lasten					
Liemerse economische visie.	Bij de begroting wordt voorgesteld om drie jaar lang € 45.000 beschikbaar te stellen voor uitvoeren van de Liemers economische visie.	45	45	45	0
Totaal programma 3		**-45**	**-45**	**-45**	**0**

Reserves

Bestemmingsreserves afschrijvingslasten (stand per 1 januari)						(Bedragen x € 1.000)
Nummer	**Naam**	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**
9005	**Centrummanagement**	**105**	**0**	**0**	**0**	**0**
9006	**Revitalisering Tatelaar fase 2**	**500**	**500**	**500**	**480**	**460**
Totaal bestemmingsreserves afschrijvingslasten		**605**	**500**	**500**	**480**	**460**

Meerjareninvesteringsplan

Omschrijving	**Separaat voorstel**	**Afschrijvings termijn**	**Investerings bedrag**			
			2020	**2021**	**2022**	**2023**
Programma 3. Economie						
Herinrichting Markt en Muldershof	Ja	25	840	0	0	0
Herinrichten Raadhuisplein	Ja	25	650	0	0	0
Totaal programma			**1.490**	**0**	**0**	**0**

4. ONDERWIJS

ALGEMEEN

Omschrijving
Dit programma gaat over alle onderwijszaken, zoals het openbaar onderwijs, huisvesting van scholen en leerlingzaken (leerlingenvervoer, kinderopvang, volwasseneneducatie, onderwijsachterstandenbeleid).

Wat willen we?
We willen dat alle kinderen en jongeren opgroeien in een kansrijke omgeving met kwalitatief goed onderwijs.

Ontwikkelingen
In 2020 starten we met de uitvoering van het Integraal Huisvestingsplan (IHP) 2020-2036. We continueren de voorbereidingen voor het actualiseren van de gemeenschappelijke regeling huisvesting voortgezet onderwijs (2020/2021).

Beleidskaders
·Beleidsnotitie Harmonisatie Kinderopvang Peuterspeelzalen Zevenaar 2018 e.v.
·Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs gemeente Zevenaar 2015 en Rijnwaarden 2015
·Verordening materiële financiële gelijkstelling onderwijs 2015 en Beleidsregel 2015 gemeente Zevenaar
·Integraal Huisvestingsplan 2014-2024 gemeente Zevenaar
·Nota Vastgoedbeleid gemeente Zevenaar (2016)
·Convenant Schoolveiligheid, 14-06-2018 (Liemers College, Politie Basiseenheid Rivierenland-Oost, Gemeente Zevenaar)Beleidsnotitie Onderwijs en Jeugd Zevenaar (2015-2019)
.Regionaal Educatie Plan Midden-Gelre 2019
·Visiedocument Lokaal Onderwijsbeleid Rijnwaarden 2016-2018
·Beleidsregel bekostiging lokalen bewegingsonderwijs (2019)
·Beleidsnotitie Jeugd en Maatschappelijke ondersteuning
Verordening leerlingenvervoer (2018)

WAT WILLEN WE?

4.1 Onderwijs

Het is ons doel dat onze kinderen en jonge inwoners minimaal een startkwalificatie behalen om hun kansen op een goede toekomst, participatie aan de samenleving en hun economische onafhankelijkheid te vergroten. We willen daarom een goede toegankelijke (pedagogische) infrastructuur voor scholen in het basisonderwijs en voortgezet onderwijs met een doorgaande lijn voor 0- tot 23-jarigen in onze gemeente. Hierbij zoeken wij voortdurend samen met het onderwijs naar nieuwe verbindingen, in zowel de lokale gemeenschap als in het bedrijfsleven.

Beleidsindicatoren (verplicht)

Naam	Jaar meting	Gelderland	Zevenaar	Werkelijk 2008	Werkelijk 2012	Werkelijk 2016	Begroting 2020	Begroting 2023
Absoluut verzuim (aantal per 1.000 leerlingen)								
	2017	2,28	1,13			0,81		

Toelichting

Van absoluut verzuim is sprake als leerplichtige jongeren tussen de 5 en 16 jaar of een jongeren van 16 of 17 jaar die valt onder de kwalificatieplicht niet is ingeschreven op school en ook niet is vrijgesteld van de
inschrijvingsplicht. De waarden hebben betrekking op het schooljaar 2016-2017.
Het aantal leerplichtigen met absoluut verzuim, op basis van de waarden www.waarstaatjegemeente.nl ligt lager dan het provinciale en het landelijke niveau (1,82%).
Het jaarverslag 2017-2018 van het Regionaal Bureau Leerplichtzaken meldt dat het absolute verzuim 6 is.

Het genereren van verzuimcijfers is altijd een momentopname. Voortijdig Schoolverlaten (VSV) is vrijwel nooit het gevolg van één enkele gebeurtenis of situatie. Het integrale beleid (samen met de samenwerkingspartners) streeft naar een haalbaar doel van de reductie van het percentage VSV: de landelijke norm (1,89%).

Relatief verzuim (aantal per 1.000 leerlingen)								
	2017	23,10	30,56			22,92	21,00	

Toelichting

Het aantal leerplichtige leerlingen waarbij sprake is van meer dan 16 uur ongeoorloofd verzuim gedurende 4 opeenvolgende lesweken is 30,5% (144 leerlingen). Landelijk is het verzuimpercentage 26,58%
Het aantal leerplichtigen dat wel staat ingeschreven op een school, maar ongeoorloofd afwezig is (per 1.000 inwoners leeftijd 5-18 jaar) laat een wisselend beeld zien.
In Zevenaar is sprake van een stijging. Doordat de verzuimmeldingen beter worden geregistreerd door de onderwijsorganisaties krijgen we een steeds beter beeld bij het relatief verzuim van leerlingen.

Het jaarverslag 2017-2018 van het Regionaal Bureau Leerplichtzaken geeft een gedetailleerd overzicht van de afhandeling dan wel herplaatsing van de verzuimende leerling.
Voor Leerplicht is totaal 268 maal (11%) een verzuimmelding van een Zevenaarse leerling door het RBL in behandeling genomen. Daarvan is in 67 gevallen regelmatig schoolbezoek hervat.

Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers) (% deelnemers aan VO en MBO)								
	2017	1,70	1,55	2,40	3,20	1,50		

Toelichting

De landelijke norm voor het aantal voortijdig schoolverlaters (vsv) per onderwijssoort is voor het schooljaar 2017-2018 door het ministerie vastgesteld op 1,89%. De gemeente Zevenaar maakt deel uit van de
RMC-regio Arnhem-Nijmegen. De RMC-regio laat een stijging zien van het aantal VSV-ers.
Met een percentage van 1,55 % ligt het Zevenaarse aantal voortijdig schoolverlaters beneden de landelijke norm. In tegenstelling tot het landelijke beeld is het aantal Zevenaarse vsv-ers zichtbaar in de leerjaren vmbo 3-4; een stijging ten opzichte van schooljaar 2016-2017 van 11 %.

	16/17	17/18	Deelenemers	VSv-ers
Zevenaar	1,55	1,55	3.363	52
VO	0,34%	0,43	2.310	10
MBO	4,31%	3,99	1.053	42
RMC VO			0,53	
RMC MBO		6,35		

Bron voor de actuele VSV-kengetallen is www.waarstaatjegemeente.nl en de regionale VSV-analyse 2017-2018.
Op 22 februari maakte het Ministerie (OCW) de voorlopige cijfers met betrekking tot het voortijdig schoolverlaten 2017-2018 bekend.

4.2 Kinderopvang

Peuters, vanaf 2 jaar, krijgen toegang tot een kwalitatieve peutervoorziening binnen de kinderopvang. Een betekenisvolle speelleeromgeving stimuleert de ontwikkeling van peuters. Daarmee leggen we voor alle peuters een sterke basis voor een goede start in het onderwijs.

4.3 Natuur- en Milieueducatie (NME)

Wij willen dat inwoners, waaronder kinderen, in staat zijn om bewuste keuzes te maken ten aanzien van een duurzame en leefbare samenleving.

WAT DOEN WE?

4.1 Onderwijs

4.1.2 Bouwen kwalitatief goede schoolgebouwen — Jaar realisatie 2022

We bouwen kwalitatief goede schoolgebouwen en waar mogelijk een Kindcentrum. De schoolgebouwen worden gebouwd op basis van het nog vast te stellen Integraal Huisvestingsplan (IHP). We reserveren echter al middelen voor de onderwijshuisvesting, waarvan wij verwachten dat deze vanaf 2020 nodig zullen zijn. Het gaat hierbij om investeringen voor basisscholen en voor aanpassingen van de locaties van het Voortgezet Onderwijs.
Bij het beoordelen van de ingediende aanvragen voor schoolgebouwen nemen we duurzaamheidsaspecten in overweging.

4.1.5 Bevorderen van lezen en tegengaan van taalachterstand — Jaar realisatie 2021

Wij rollen de komende jaren het rijksbeleid 'Tel mee met Taal' lokaal verder uit om taalachterstand van jongs af aan te bestrijden en leesbevorderingsactiviteiten te stimuleren. Daarnaast gaan we succesvolle pilots binnen de specifieke regeling Volwasseneneducatie borgen binnen het structurele aanbod van het Taalhuis. Het Taalhuis helpt mensen die moeite hebben met taal en digitaal (lezen, schrijven, rekenen, computervaardigheden) om beter te leren lezen en schrijven.

4.1.6 Opstellen beleidsplan onderwijsachterstandsbeleid — Jaar realisatie 2020

In 2019 gaan we werken aan het opstellen van een nieuw beleidsplan onderwijskansen. De ambitie rijkt verder dan alleen onderwijsachterstanden. De ambitie is om te werken aan betere onderwijskansen voor kinderen, jongeren en volwassenen in de gemeente Zevenaar.

4.1.7 Bevorderen van een veilig en zorgzaam schoolklimaat — Jaar realisatie 2022

Wij streven naar een (sociaal) veilig klimaat op en rondom de scholen voor voortgezet onderwijs in de gemeente Zevenaar. Omdat een veilige omgeving voorwaarde is voor leren en ontwikkelen, werken wij met de netwerkpartners aan een eenduidig en sluitend stelsel van afspraken ten behoeve van het voorkomen en bestrijden van overlast, vandalisme en ander (crimineel) gedrag.
Scholen staan midden in de samenleving. Met de integrale beleidsafstemming tussen de programma's Onderwijs, Veiligheid en Sociaal Domein versterken we, door de netwerksamenwerking, een (sociaal) veilig klimaat op en rondom de scholen voor het voortgezet onderwijs in Zevenaar. Lokale (en regionale) organisaties bundelen hun krachten om de samenwerkingsagenda: veilige en zorgzame schoolomgeving vorm te geven. De inzet voor een (sociaal) veilige schoolomgeving betreft een co-financiering. Binnen programma 6 Sociaal Domein – Jeugdgezondheidszorg is een bestaand (integraal) gemeentelijk budget hiervoor geoormerkt.

4.1.8 Bevorderen deelname educatieaanbod van beperkt geletterden — Jaar realisatie 2023

We streven ernaar dat meer inwoners in de gemeente Zevenaar de reken- en taalbasisvaardigheden beheersen zodat zij mee kunnen doen in onze samenleving. Het draagt bij aan inclusie, aan een betere gezondheid, een betere financiële positie en meer kansen op de arbeidsmarkt. Ook draagt het bij aan de ontwikkeling van hun kinderen. Naast de doorontwikkeling van de netwerksamenwerking binnen het Taalhuis blijft het gemeentelijk (preventieve) beleid t.b.v. lees- en taalstimulering, een aanjager voor het bewustwordingsproces dat Lezen Loont!

4.2 Kinderopvang

4.2.1 Toegang bieden tot kinderopvang — Jaar realisatie 2022

Wij zetten in op een kwalitatieve voorschoolse voorziening voor alle jonge kinderen. Dit geldt voor het aanbod voor peuters van ouders die recht hebben op Kinderopvangtoeslag en ouders die gebruik maken van een gesubsidieerde peuterplek. De uitvoering van de wettelijke taken gericht op Toezicht (Inspectie en Handhaving) registreren wij in het Landelijk Register Kinderopvang, waardoor we de uitvoering ook kunnen toetsen volgens de wettelijke kaders.

VERBONDEN PARTIJEN

Bedragen x € 1.000

Naam	Openbaar belang en doel	Bijdrage 2020
Huisvesting voortgezet onderwijs in de Liemers (GRHVOL)	Op het gebied van huisvesting voortgezet onderwijs werken de gemeenten Duiven, Montferland en Zevenaar samen in een Gemeenschappelijke Regeling Huisvesting Voortgezet Onderwijs Liemers. Door deze samenwerking kunnen er in alle drie de gemeenten grote renovaties en nieuwbouw plaatsvinden, die de gemeenten zelfstandig moeilijk kunnen realiseren.	971

WAT KOST HET?

Exploitatie (bedragen x € 1.000)	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Baten					
Primitieve begroting 2019-2022	306	306	306	306	306
1e Voortgangsrapportage 2019	535	535	535	535	535
Kadernota 2020	0	0	0	0	0
2e Voortgangsrapportage 2019	-39	-39	-39	-39	-39
Totale baten tot de begroting	802	802	802	802	802

Mutaties in deze begroting (baten)

Totaal gemuteerde baten					

Totale baten in deze begroting	802	802	802	802	802
Lasten					
Primitieve begroting 2019-2022	5.380	5.579	5.630	5.613	5.613
1e Voortgangsrapportage 2019	460	483	483	483	483
Kadernota 2020	0	103	87	87	43
2e Voortgangsrapportage 2019	-408	-395	-395	-395	-395
Totale lasten tot de begroting	5.432	5.769	5.804	5.787	5.744
Mutaties in deze begroting (lasten)					
1. Autonome ontwikkelingen	0	-107	171	150	205
Actualisatie kapitaallasten MJB 2020-2023	0	-107	171	150	205
2. Actualisatie bestaand beleid	0	14	0	0	0
Actualisatie bijdrage GR Huisvesting Voortgezet Onderwijs	0	14	0	0	0
Totaal gemuteerde lasten	0	-93	171	150	205
Totale lasten tot de begroting	5.432	5.676	5.976	5.937	5.949
Resultaat voor bestemming	-4.630	-4.874	-5.174	-5.135	-5.147
Onttrekkingen					
Primitieve begroting 2019-2022	76	76	76	76	76
1e Voortgangsrapportage 2019	0	0	0	0	0
Kadernota 2020					
2e Voortgangsrapportage 2019	-24	0	0	0	0
Meerjarenbegroting 2020-2023					
Totaal onttrekkingen reserves	52	76	76	76	76
Toevoegingen					
Primitieve begroting 2019-2022	3	3	3	3	3
1e Voortgangsrapportage 2019	-3	-3	-3	-3	-3
Kadernota 2020					
2e Voortgangsrapportage 2019	0	0	0	0	0
Meerjarenbegroting 2020-2023					
Totaal toevoegingen reserves	0	0	0	0	0
Saldo reserve mutaties	52	76	76	76	76
Resultaat na bestemming	-4.578	-4.798	-5.097	-5.059	-5.071

Toelichting financiële mutaties

Baten

-

Lasten

1. Autonome ontwikkelingen

Actualisatie kapitaallasten MJB 2020-2023

De kapitaallasten zijn geactualiseerd, met name op uitgestelde investeringen. Zie voor een nadere toelichting het hoofdstuk Financiën, onderdeel 'Kaders en uitgangspunten'.

2. Actualisatie bestaand beleid

Actualisatie bijdrage GR Huisvesting Voortgezet Onderwijs

De gemeente Zevenaar neemt deel aan de Gemeenschappelijke Regeling Huisvesting Voortgezet Onderwijs de Liemers. Vanuit de GR is aangegeven dat de bijdrage voor 2020 hetzelfde bedrag is als voor 2019.

Overzicht baten en lasten op taakveld

Exploitatie (bedragen x € 1.000)		Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Baten						
4.2	Onderwijshuisvesting	1	1	1	1	1
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	801	801	801	801	801
Totaal Baten		**802**	**802**	**802**	**802**	**802**
Lasten						
4.1	Openbaar basisonderwijs	9	9	9	9	9
4.2	Onderwijshuisvesting	2.857	3.065	3.363	3.325	3.379
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	2.566	2.603	2.604	2.604	2.562
Totaal Lasten		**5.432**	**5.676**	**5.976**	**5.937**	**5.949**
Saldo						
4.1	Openbaar basisonderwijs	-9	-9	-9	-9	-9
4.2	Onderwijshuisvesting	-2.856	-3.064	-3.362	-3.324	-3.378
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	-1.765	-1.801	-1.803	-1.802	-1.760
Begrotingsresultaat voor bestemming		**-4.630**	**-4.874**	**-5.174**	**-5.135**	**-5.147**
0.10	**Mutaties reserves**					
	Onttrekkingen	52	76	76	76	76
	Toevoegingen	0	0	0	0	0
Totaal Mutaties reserves		**52**	**76**	**76**	**76**	**76**
Begrotingsresultaat na bestemming		**-4.578**	**-4.798**	**-5.097**	**-5.059**	**-5.071**

Overzicht van Incidentele baten en lasten

In dit programma zijn geen incidentele baten en lasten opgenomen.

Reserves

Bestemmingsreserves (stand per 1 januari)						(Bedragen x € 1.000)
Nummer	Naam	2019	2020	2021	2022	2023
9008	Verhuizing peuterspeelzaalwerk	24	24	24	24	24

In 2017 is een claim op de Algemene reserve voor de verhuizing van het peuterspeelzaalwerk omgezet in een aparte reserve.

Totaal bestemmingsreserves	24	24	24	24	24

Bestemmingsreserves afschrijvingslasten (stand per 1 januari)						(Bedragen x € 1.000)
Nummer	Naam	2019	2020	2021	2022	2023
9028	Onderwijshuisvesting	319	305	291	277	264
9029	Basisschool 't Scathe	2.187	2.124	2.062	1.999	1.937
9034	De Cirkel/De Duim	603	603	579	555	531
Totaal bestemmingsreserves afschrijvingslasten		3.109	3.032	2.932	2.832	2.731

Meerjareninvesteringsplan

Omschrijving	Separaat voorstel	Afschrijvings termijn	Investerings bedrag 2020	2021	2022	2023
Programma 4. Onderwijs						
Herinrichting openbare ruimte Platanenlaan	Ja	30	270	0	0	0
Nieuwbouw basisschool Tamboerijn	Ja	40	6.240	0	0	0
Uitbr. OLP 1e inrichting Meubilair BSS De Bem		10	29	0	0	0
IHP 2007 Lindenhage/Tamboerijn	Ja	5	10	0	0	0
OLP en (gym) meubilair Groot Holthuizen (bijz)	Ja	10	344	0	0	0
De Bem - schoolwoningen	Ja	40	4.200	0	0	0
Bouwkundige aanpassingen Jonkerschool	Ja	40	25	0	0	0

Uitbr. Liemers College HeerenMäten en Landeweer	Ja	40	577	0	0	0
Grond i.v.m. uitbreiding. Liemers College locatie Landeweer	Ja	99	207	0	0	0
Carrousel/Maatjes verbouw/aanpassing	Ja	40	1.626	0	0	0
Totaal programma 4			**13.528**	**0**	**0**	**0**

5. SPORT, CULTUUR EN RECREATIE

ALGEMEEN

Omschrijving
Dit programma gaat over de beleidsvelden sport, kunst en cultuur, erfgoed, media (bibliotheek), openbaar groen en vrijetijdseconomie.

Wat willen we?
We willen een gemeente zijn waar inwoners prettig wonen en waar voldoende mogelijkheden zijn om te sporten, culturele activiteiten te ontplooien of hieraan deel te nemen en te recreëren.

Beleidskaders

- Beleidsnota Sport 2013-2020
- Cultuur en erfgoedpact de Liemers 2017-2020 (2017)
- Projectplan ZO Zevenaar (2016)
- Notitie kunstbezit
- Camperplaatsenbeleid Rijnwaarden (2014)
- Rijnwaarden: 't Gelders Eiland, Visie vrijetijdseconomie en impactstudie overnachtingshaven (2013)
- Beleidsnota Horeca als nevenfunctie in het buitengebied (2014)
- Omgevingsvisie Gelders eiland 2030 (2017)
- Beleidsnotitie Jeugd en Maatschappelijke ondersteuning 2018 e.v. (2018)
- Beleidsplan IBOR (integraal beheer openbare ruimte) Zevenaar (2018)
- Bomenbeleidsplan Zevenaar 2016-2026 (2016)
- Groenbeleidsplan Rijnwaarden 2016-2026 (2016)
- Structuurvisie gemeente Zevenaar 2030
- Cultuurhistorische waardenkaart 2013
- Een visie op het erfgoed 2015-2019 (Zevenaar)
- Beleidsplan Stedelijk Groen 2006-2016
- Beleidskader Vrijetijdseconomie 2030 (2019)

WAT WILLEN WE?

5.1 Sport

Het is ons doel is dat alle inwoners in een leefbare en gezonde samenleving elkaar in de eigen omgeving kunnen ontmoeten en (gezamenlijk) kunnen sporten en bewegen, mede gericht op een gezonde levensstijl.

Beleidsindicatoren (verplicht)

Naam	Jaar meting	Gelderland	Zevenaar	Werkelijk 2008	Werkelijk 2012	Werkelijk 2016	Begroting 2020	Begroting 2023
Niet sporters (%)								
	2016	46,80	50,40			50,40	49,00	
Toelichting	Deze beleidsindicator geeft het percentage niet-wekelijkse sporters ten opzichte van de bevolking van 19 jaar en ouder aan. Het gaat hierbij om inwoners van 19 jaar en ouder die niet minstens één keer per week aan sport doen. Wij scoren op deze indicator iets slechter dan de provinciale score. Onze nabuurgemeenten Duiven en Westervoort scoren met 45,7 en 48,4 iets beter.							

5.2 Kunst en cultuur

Wij willen een divers cultureel en educatief aanbod, dat kwalitatief sterk is en voor inwoners gemakkelijk toegankelijk en dat bijdraagt aan welbevinden, creatief denken en plezier. Daarbij is cultuur belangrijk om de aantrekkingskracht van onze gemeente verhogen. Ons doel is dat cultuur bijdraagt aan het versterken van leefbaarheid, zelfredzaamheid, ontmoeting en verbinding.

5.3 Cultuurhistorisch erfgoed

We willen ons erfgoed behouden voor toekomstige generaties. Ook willen we het draagvlak voor behoud van ons erfgoed onder onze inwoners vergroten, door het meer te promoten en te vermarkten. Onze monumenten en cultuurhistorisch landschap dragen bij aan het versterken van de vrijetijdseconomie.

5.4 Vrijetijdseconomie

Vrijetijdsbesteding van Nederlandse en buitenlandse gasten draagt bij aan de Zevenaarse economie en daarmee ook aan de werkgelegenheid in de regio. Daarnaast heeft vrijetijdseconomie een positief effect op de leefbaarheid in onze gemeente. Wij streven naar een toename van het aantal banen in de sector recreatie-toerisme ten opzichte van het totaal aantal banen in onze gemeente stijgt van 6,6% in 2016 naar 6,8% in 2022.

WAT DOEN WE?

5.1 Sport

5.1.2 Ondersteunen samengaan sportverenigingen — Jaar realisatie 2022

Verenigingen zijn belangrijk voor de sociale contacten en leefbaarheid binnen een stad, wijk, dorp of gemeenschap. We zien echter dat verenigingen steeds meer onder druk komen te staan. We sporten steeds meer, maar minder in verenigingsverband. Initiatieven van sportverenigingen om samen te gaan dienen nadrukkelijk vanuit de verenigingen zelf te komen. We ondersteunen en begeleiden hierin om de plannen ook daadwerkelijk uit te kunnen laten voeren. We stellen vrijwilligers bij verenigingen in staat om met vernieuwing aan de slag te gaan. Onze verenigingsverbinder speelt hier een belangrijke rol in.

5.2 Kunst en cultuur

5.2.3 Ondersteunen culturele activiteiten — Jaar realisatie 2020

Wij zetten in op een divers en kwalitatief sterk cultureel aanbod en het behoud van een breed en hecht verenigingsleven. Dit verhoogt de aantrekkingskracht van onze gemeente. We stimuleren het maken, delen en ontmoeten door culturele festivals te ondersteunen. Hiermee dragen we ook bij aan de profilering van onze gemeente en de kernen in het bijzonder. Samen met de gemeenten Duiven en Westervoort en de provincie investeren we met het Cultuur- en Erfgoedpact 2017-2020 in de Liemers € 480.000 in kunst, cultuur en erfgoed (bestaand beleid). Inwoners, verenigingen en organisaties voeren samen de activiteiten en projecten uit. Dit draagt bij aan een sterke, trotse en leefbare regio.

5.2.7 Organiseren '75 Jaar bevrijding 2020' — Jaar realisatie 2020

Gelderland was van september 1944 tot en met mei 1945 negen maanden onafgebroken het centrum van de bevrijdingsstrijd van Nederland. In 2019 en 2020 is deze episode 75 jaar geleden. In heel Gelderland worden in 2020 activiteiten georganiseerd om stil te staan bij de gebeurtenissen van toen en om de bevrijding en 75 jaar vrijheid te vieren. De Liemers sluit hiertoe aan bij de regio Achterhoek. Regionaal wordt voorgesteld éénmalig € 0,85 per inwoner beschikbaar te stellen. De provincie zal deze middelen matchen.
Voor de dekking wordt in 2020 incidenteel het in de begroting structureel beschikbare bedrag voor de zgn. 'Doe Duiten' ingezet.

5.3 Cultuurhistorisch erfgoed

5.3.1 Zorgdragen voor historisch erfgoed — Jaar realisatie 2022

We ontwikkelen beleid om de verduurzaming van monumenten te bevorderen.
Het archeologisch beleid is in 2019 10 jaar oud. We moeten dit herzien. Hierbij brengen we WOII archeologie in kaart. De archeologische kaarten van de voormalige gemeenten Rijnwaarden en Zevenaar stemmen we op elkaar af. De archeologische restanten van de Romeinse Limes worden mogelijk Unesco Werelderfgoed. We gaan het in ieder geval beschermen door het aan te wijzen als monument. De Limes wordt meegenomen in het VTE-beleid.
Nieuw erfgoedbeleid wordt ontwikkeld in het kader van de harmonisatie.
In het kader van harmonisatie wordt het niveau van bescherming van monumentale objecten in de voormalige gemeente Rijnwaarden vanaf 2019 op het niveau gebracht van de oude gemeente Zevenaar, door inventariseren, onderzoeken en mogelijk aanwijzen als gemeentelijk monument.
Steeds meer monumentale kerken komen leeg te staan. Samen met de kerken en samenleving ontwikkelen we beleid om te kijken hoe we de kerken toekomstbestendig maken.

5.4 Vrijetijdseconomie

5.4.4 Vergroten verblijfsmogelijkheden in gemeente — Jaar realisatie 2022

We gaan in gesprek met toeristisch-recreatieve ondernemers over hoe zij hun aanbod kunnen verbeteren en welke rol de gemeente daarbij speelt. Dit onderwerp nemen wij ook mee in de ontwikkeling van het beleidsplan vrijetijdseconomie en wordt in 2019 vervolgd met concrete maatregelen.
We actualiseren en harmoniseren het camperplaatsenbeleid.

5.4.6 Uitvoeren beleidsplan vrijetijdseconomie — Jaar realisatie 2030

Om te komen tot een prettigere leefomgeving en meer werkgelegenheid voeren wij het beleidskader vrijetijdseconomie uit. Dit bestaat uit de volgende taakvelden:
1. Toeristische infrastructuur (paden, routenetwerken, bewegwijzering)
2. Ontwikkeling van aanbod voor dag- en verblijfsrecreatie
3. Samenwerking en kwalitatief en innovatief ondernemerschap
4. Marketing, informeren en inspireren

VERBONDEN PARTIJEN

Bedragen x € 1.000

Naam	Openbaar belang en doel	Bijdrage 2020
Ataro B.V.		1.749
Leisurelands (R.G.V. Holding B.V.)	Het doel is het publiekstoegankelijk houden van recreatievoorzieningen en -plassen. Het recreatiegebied Rhederlaag is ondergebracht in Leisurelands BV. Bij het deelnemen aan een verbonden partij staat de vraag centraal of dit de meest geëigende vorm is om de doelstelling van de gemeente (het publieke belang) te realiseren. De gemeente ziet de instandhouding van recreatieplassen als een publiek belang. Het aandeelhouderschap in Leisurelands BV is een middel om invloed te houden op het realiseren van en het laagdrempelig toegankelijk houden van recreatieplassen in Zevenaar en omgeving.	0

WAT KOST HET?

Exploitatie (bedragen x € 1.000)	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Baten					
Primitieve begroting 2019-2022	1.040	992	968	967	967
1e Voortgangsrapportage 2019	-71	-16	-16	-16	-16
Kadernota 2020	0	0	0	0	0
2e Voortgangsrapportage 2019	534	-5	-5	-5	-5
Totale baten tot de begroting	**1.504**	**971**	**947**	**947**	**947**
Mutaties in deze begroting (baten)					
Totaal gemuteerde baten					
Totale baten in deze begroting	**1.504**	**971**	**947**	**947**	**947**
Lasten					
Primitieve begroting 2019-2022	8.066	8.119	8.117	8.094	8.094
1e Voortgangsrapportage 2019	104	61	61	61	61
Kadernota 2020	0	478	173	177	181
2e Voortgangsrapportage 2019	612	-110	-14	-19	-23
Totale lasten tot de begroting	**8.782**	**8.548**	**8.337**	**8.314**	**8.313**
Mutaties in deze begroting (lasten)					
1. Autonome ontwikkelingen	0	**-19**	-20	-32	-83
Actualisatie kapitaallasten MJB 2020-2023	0	-30	-31	-43	-94
Salarissen 2020	0	11	11	11	11
3. Nieuw beleid	0	**100**	0	0	0
Uitvoering beleidsplan vrijetijdseconomie.	0	100	0	0	0
4. Administratieve wijzigingen	0	**-25**	0	0	0
Administratieve wijziging: budgettair neutrale mutatie	0	-25	0	0	0
Totaal gemuteerde lasten	**0**	**56**	**-20**	**-32**	**-83**
Totale lasten tot de begroting	**8.782**	**8.604**	**8.317**	**8.282**	**8.230**
Resultaat voor bestemming	**-7.278**	**-7.632**	**-7.370**	**-7.335**	**-7.284**

Onttrekkingen					
Primitieve begroting 2019-2022	63	58	58	58	58
1e Voortgangsrapportage 2019	15	-15	-15	-15	-15
Kadernota 2020					
2e Voortgangsrapportage 2019	-17	0	0	0	0
Meerjarenbegroting 2020-2023	0	**0**	0	0	-26
Totaal onttrekkingen reserves	61	**43**	43	43	17
Toevoegingen					
Primitieve begroting 2019-2022	0	0	0	0	0
1e Voortgangsrapportage 2019	0	0	0	0	0
Kadernota 2020					
2e Voortgangsrapportage 2019	0	0	0	0	0
Meerjarenbegroting 2020-2023	0	0	0	0	0
Totaal toevoegingen reserves	0	**0**	0	0	0
Saldo reserve mutaties	**61**	**43**	**43**	**43**	**17**
Resultaat na bestemming	**-7.217**	**-7.590**	**-7.327**	**-7.293**	**-7.267**

Toelichting financiële mutaties

Baten

Lasten

1. Autonome ontwikkelingen

Actualisatie kapitaallasten MJB 2020-2023

De kapitaallasten zijn geactualiseerd, met name op uitgestelde investeringen. Zie voor een nadere toelichting het hoofdstuk Financiën, onderdeel 'Kaders en uitgangspunten'.

Salarissen 2020

De salarissen worden geraamd per afdeling volgens de actuele salarisramingen 2020. De CAO stijging wordt gecompenseerd door aframing van de bij de kadernota 2020 opgevoerde stelpost voor inflatie.

3. Nieuw beleid

Uitvoering beleidsplan vrijetijdseconomie.

Op 3 juli 2019 heeft uw raad het beleidskader vrijetijdseconomie Zevenaar 2030 inhoudelijk vastgesteld. Als dekking werd een verhoging van de toeristenbelasting voorgesteld. U hebt toen middels een amendement besloten om de toekenning van de middelen integraal af te wegen bij de begroting 2020-2023. In het amendement van 3 juli heeft uw raad het college/de projectgroep gevraagd om nader in gesprek te gaan met de klankbordgroep over prioritering en mogelijke financiering. Inmiddels heeft die afstemming plaatsgevonden en op basis daarvan is een verdeling en prioritering aangegeven in de in het beleidskader genoemde beoogde resultaten en invulling van de aan de raad gevraagde € 100.000. Daarnaast is in onderling overleg besloten om de komende maanden met elkaar aan de slag te gaan om de uitvoeringsagenda verder vorm te geven (fase 2 van het proces) én met elkaar verschillende financieringsmogelijkheden te onderzoeken, waarbij een eventuele verhoging van de toeristenbelasting één van de zoekrichtingen is. Op een later moment zullen wij hiervoor separaat een voorstel aan de raad voorleggen.

4. Administratieve wijzigingen
Administratieve wijziging: budgettair neutrale mutatie
Wijziging is budgettair neutraal en heeft betrekking op verschuivingen van salarisposten.

Overzicht baten en lasten op taakveld

Exploitatie (bedragen x € 1.000)		Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Baten						
5.2	Sportaccommodaties	538	538	537	537	537
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	343	340	340	340	340
5.4	Musea	34	34	34	34	34
5.5	Cultureel erfgoed	15	15	15	15	15
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	573	45	21	21	21
Totaal Baten		**1.504**	**971**	**947**	**947**	**947**
Lasten						
5.1	Sportbeleid en activering	537	523	515	515	515
5.2	Sportaccommodaties	2.487	2.674	2.493	2.460	2.411
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	1.303	1.275	1.243	1.242	1.245
5.4	Musea	223	271	272	271	272
5.5	Cultureel erfgoed	127	102	102	102	102
5.6	Media	591	587	587	587	587
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	3.514	3.172	3.105	3.104	3.098
Totaal Lasten		**8.782**	**8.604**	**8.317**	**8.282**	**8.230**
Saldo						
5.1	Sportbeleid en activering	-537	-523	-515	-515	-515
5.2	Sportaccommodaties	-1.949	-2.136	-1.956	-1.923	-1.874
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-960	-935	-903	-902	-906
5.4	Musea	-189	-237	-238	-237	-238
5.5	Cultureel erfgoed	-112	-87	-87	-87	-87
5.6	Media	-591	-587	-587	-587	-587
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-2.941	-3.127	-3.084	-3.083	-3.077
Begrotingsresultaat voor bestemming		**-7.278**	**-7.632**	**-7.370**	**-7.335**	**-7.284**
0.10	**Mutaties reserves**					
	Onttrekkingen	61	43	43	43	17
	Toevoegingen	0	0	0	0	0
Totaal Mutaties reserves		**61**	**43**	**43**	**43**	**17**

Begrotingsresultaat na bestemming	**-7.217**	**-7.590**	**-7.327**	**-7.293**	**-7.267**

Overzicht van Incidentele baten en lasten

Lasten

Incidenteel budget voor utivoering beleidsplan VTE.	Bij de begroting wordt voorgesteld om incidenteel € 100.000 beschikbaar te stellen voor uitvoering van het beleidsplan vrijetijdseconomie.	100	0	0	0
Totaal programma 5		**-100**	**0**	**0**	**0**

Reserves

Bestemmingsreserves afschrijvingslasten (stand per 1 januari)						(Bedragen x € 1.000)
Nummer	**Naam**	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**
9035	**Sportvelden RKPSC**	**102**	**77**	**51**	**26**	**0**
9038	**Speelvoorzieningen kinderen met beperking**	**85**	**85**	**68**	**51**	**34**
Totaal bestemmingsreserves afschrijvingslasten		**187**	**162**	**119**	**77**	**34**

Voorzieningen

Voorzieningen (stand per 1 januari)						(Bedragen x € 1.000)
Nummer	**Naam**	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**
8012	**Aanspraken overstromingen Riverparc**	**119**	**122**	**124**	**127**	**129**

Deze voorziening dient om de aanspraken op schades van derden die het gevolg zijn van eventuele overstromingen in Riverparc te financieren. Als de Stichting Woonbelangen Zevenaar (SWR) de hoogte van de oever aanpast aan de norm of als de oever door andere omstandigheden voldoet aan de norm, wordt de bijdrage inclusief de opgebouwde rente terugbetaald aan de SWR.

Totaal voorzieningen	**119**	**122**	**124**	**127**	**129**

Toelichting ontwikkelingen Voorzieningen

Aanspraken overstromingen Riverparc

Toevoeging Jaarlijks wordt rente aan deze voorziening toegevoegd.

Meerjareninvesteringsplan

Omschrijving	Separaat voorstel	Afschrijvings termijn	Investerings bedrag 2020	2021	2022	2023
Programma 5. Sport, cultuur en recreatie						
Vervanging fundering atletiekbaan		40	400	0	0	0
Vervanging toplaag atletiekbaan		20	395	0	0	0
Totaal programma 5			795	0	0	0

.

6. SOCIAAL DOMEIN

ALGEMEEN

Omschrijving
Dit programma gaat over de beleidsvelden maatschappelijke ontwikkeling, jeugd, arbeidsparticipatie, leefbaarheid en wijkgericht werken, vrijwilligers- en mantelzorgbeleid. Samen vormen deze beleidsvelden het Sociaal Domein. Hier rekenen we ook natuur- en milieueducatie toe. Voor het realiseren van de opgaven in het Sociaal Domein nemen we ook onderdelen uit de beleidsvelden sport, cultuur, veiligheid, ruimtelijke ordening en volkshuisvesting, gezondheid en onderwijs mee die bij andere programma's zijn ondergebracht.

Om de doelstellingen op het gebied van jeugd en maatschappelijke ondersteuning te bereiken hebben en de zorg in onze gemeente beter te organiseren, hebben we 10 integrale ontwikkelroutes opgesteld. Hiermee kunnen we inzet van duurdere zorg voorkomen en kostenbesparingen in maatwerkvoorzieningen realiseren. De 10 ontwikkelroutes zijn:
1. Vergroten van opgroeikansen
2. Bevorderen gezonde leefstijl van inwoners
3. Versterken samenwerking tussen zorg en veiligheid
4. Bevorderen regie woonsituatie van kwetsbare inwoners (beschermd wonen)
5. Bevorderen zelfstandig wonen ouderen
6. Versterken van samenwerking maatschappelijke partners
7. Vergroten van ruimte voor initiatieven
8. Vergroten toegankelijkheid van informatie, advies, ondersteuning en zorg
9. Vergroten grip op kosten en flexibiliteit om in te spelen op innovatie inkoop en initiatieven van inwoners en andere partners
10. Versterken van het tellen, luisteren en vertellen om ontwikkelingen in het sociaal domein te volgen (verhalen inwoners, cliëntervaring, kwantitatieve informatie).

Wat willen we?
Wij willen de kansen en mogelijkheden van (kwetsbare) inwoners vergroten.

Ontwikkelingen
Nieuwe Wet Inburgering.
Een belangrijke ontwikkeling de komende jaren is de herziening van het inburgeringsstelsel. Er zijn te veel belemmeringen in het huidige stelsel voor een goede start van participatie in de Nederlandse samenleving. Volgens het ministerie van SZW is het stelsel ingewikkeld, niet effectief en staat teveel op zichzelf. Aanpassingen van het inburgeringsstelsel moeten zorgen dat gemeenten betere mogelijkheden krijgen om zoveel mogelijk nieuwkomers zo snel mogelijk aan het werk en op het vereiste taalniveau te krijgen. De gemeente krijgt hierin de regierol en wordt onder andere weer verantwoordelijk voor het inburgeringsonderwijs. De nieuwe Wet Inburgering gaat volgens de huidige planning in per 2021. Samen met de Regionale Sociale Dienst de Liemers en andere partners bereiden wij ons voor op deze nieuwe taak.

Presikhaaf Bedrijven.
De bedrijfsactiviteiten van Presikhaaf Bedrijven zijn per 1 januari 2018 overgedragen aan Scalabor B.V. Het formele werkgeverschap van het WSW-personeel is per 1 januari 2019 overgedragen aan de Modulaire Gemeenschappelijke Regeling Sociaal Domein (MGR SDCG). Door de reorganisatie bij Presikhaaf Bedrijven is er sprake van een groep boventallige ambtenaren en niet ambtelijke medewerkers. Hiervoor is een voorziening getroffen. Eind 2019 zal deze voorziening worden overgedragen aan de MGR SDCG. Liquidatie van Presikhaaf Bedrijven en ontbinding van de Gemeenschappelijke Regeling zal plaatsvinden in het jaar 2020.

Impact tarieven nieuwe inkoop Jeugd en Wmo
Ten tijde van het opstellen van de begroting wordt er binnen de regionale inkoop Jeugd en Wmo gewerkt aan

een nieuwe aanbesteding die ingaat vanaf 1 juli 2020. Een onderdeel van dit aanbestedingsproces is dat bestaande zorg en ondersteuningsproducten bekeken worden. Indien nodig worden producten verwijderd, aangepast of vernieuwd. Dit resulteert uiteindelijk in andere tarieven. Deze tarieven zijn nog niet definitief bekend. Hierdoor hebben wij nog niet kunnen berekenen wat deze nieuwe tarieven voor effect gaan hebben op de totale zorguitgaven in het kader van de Jeugdwet en Wmo.

Beleidskaders

- Visie 'Frisse wind in de wijk' (2013)
- Visie op een krachtige en samenhangende aanpak op het sociale domein in de regio Arnhem (2013)
- Visiedocument 'Verbinding Jeugd en Passend Onderwijs in de Liemers' (2015)
- Convenant Schoolveiligheid (Financiële en inhoudelijke onderlegger: Samenwerkingsagenda Veilig en Zorgzaam Schoolklimaat)
- Beleidsplan onderwijs en jeugd 2015-2019
- Visie Vrijwillige inzet en Mantelzorg 2016-2020 Zevenaar (2016)
- Notitie mantelzorgersbeleid Rijnwaarden 2016-2019 'Rijnwaarden in actie voor mantelzorgers' (2016)
- Kaders professioneel welzijnswerk 2016-2019 gemeente Rijnwaarden (2016)
- Radar-rapport behorende bij raadsvoorstel 'Toekomst uitvoering participatiewet' (vastgesteld: raad Rijnwaarden 27-6-2017 en raad Zevenaar 6-7-2017)
- Agenda werk en economie (april 2018)
- Businesscase RSD (mei 2018)
- Beleidskader Jeugd en Maatschappelijke ondersteuning 2018 en verder (2018)
- Regiovisie huiselijk geweld en kindermishandeling 2015-2019 (2015)
- Beleidsnota Armoede en Schuldhulpverlening (2019).

WAT WILLEN WE?

6.1 Structuurversterking (overkoepelend) incl. toegang

Het versterken van de sociale structuur én de 'basis op orde' in onze gemeente. Het gaat hier om het geheel van inwoners, organisaties, diensten en voorzieningen. De essentie is de samenhang tussen de mensen te versterken, de leefbaarheid te vergroten en de participatie in de stad, dorpen en wijken te bevorderen. Wij versterken deze structuur onder andere door inwoners en organisaties te faciliteren bij initiatieven, hen daarbij te ondersteunen en te positioneren. Daarbij investeren we in ontmoeting dichtbij onze inwoners en maatschappelijke partners. Als regisseur stellen wij ons actief op om verbindingen te initiëren en te stimuleren. Het gaat tot slot ook om grip op de kosten en flexibiliteit ten aanzien van inkoop en verantwoording binnen het sociaal domein te versterken.

6.2 Jeugd en maatschappelijke ondersteuning

We gaan op het gebied van jeugd en maatschappelijke ondersteuning uit van de kracht van de samenleving en sluiten aan bij de leefwereld van inwoners en gezinnen. Onze activiteiten zijn erop gericht de inwoners in hun kracht te zetten en de samenleving actiever te maken. Hierbij houden we oog voor kwetsbaarheid, vergrijzing en voor jeugd en gezin. Daarbij zijn we gericht op het verminderen van de kosten van jeugdhulp en maatschappelijke ondersteuning.

Beleidsindicatoren (verplicht)

Naam	Jaar meting	Gelderland	Zevenaar	Werkelijk 2008	Werkelijk 2012	Werkelijk 2016	Begroting 2020	Begroting 2023
Cliënten met een maatwerkarrangement Wmo (aantal per 1.000 inwoners)								
	2018	56,00	75,00					
Toelichting	Tijdens de presentatie op 28 mei 2019 over Jeugd en Wmo hebben wij u laten zien hoe het model van de 5 V's (vaststellen, verklaren, vergelijken, vormgeven en voorspellen) eruitziet en hoe dit onderdeel gaat uitmaken van onze PDCA-cyclus. Wij willen gaan werken volgens de 5V's om onder andere op een goede manier duiding te geven aan deze indicator. De afgelopen periode heeft het traject van de bezuinigingen prioriteit gekregen waardoor het werken met deze 5V's nog geen onderdeel is geworden van reguliere werkzaamheden. Daardoor kunnen wij nu geen complete inhoudelijke duiding geven aan deze indicator. Hoe wij hier de komende periode mee aan de slag gaan, zal onderdeel uitmaken van het BDO traject.							
Jongeren met een delict voor de rechter (% 12 t/m 21 jarigen)								
	2015	1,29	0,82				0,80	0,80
Toelichting	Tijdens de presentatie op 28 mei 2019 over Jeugd en Wmo hebben wij u laten zien hoe het model van de 5 V's (vaststellen, verklaren, vergelijken, vormgeven en voorspellen) eruitziet en hoe dit onderdeel gaat uitmaken van onze PDCA-cyclus. Wij willen gaan werken volgens de 5V's om onder andere op een goede manier duiding te geven aan deze indicator. De afgelopen periode heeft het traject van de bezuinigingen prioriteit gekregen waardoor het werken met deze 5V's nog geen onderdeel is geworden van reguliere werkzaamheden. Daardoor kunnen wij nu geen complete inhoudelijke duiding geven aan deze indicator. Hoe wij hier de komende periode mee aan de slag gaan, zal onderdeel uitmaken van het BDO traject.							
Jongeren met jeugdbescherming (% van alle jongeren tot 18 jaar)								
	2018	1,10	1,12			1,00	1,00	
Toelichting	Tijdens de presentatie op 28 mei 2019 over Jeugd en Wmo hebben wij u laten zien hoe het model van de 5 V's (vaststellen, verklaren, vergelijken, vormgeven en voorspellen) eruitziet en hoe dit onderdeel gaat uitmaken van onze PDCA-cyclus. Wij willen gaan werken volgens de 5V's om onder andere op een goede manier duiding te geven aan deze indicator. De afgelopen periode heeft het traject van de bezuinigingen prioriteit gekregen waardoor het werken met deze 5V's nog geen onderdeel is geworden van reguliere werkzaamheden. Daardoor kunnen wij nu geen complete inhoudelijke duiding geven aan deze indicator. Hoe wij hier de komende periode mee aan de slag gaan, zal onderdeel uitmaken van het BDO traject.							
Jongeren met jeugdhulp (% van alle jongeren tot 18 jaar)								
	2018	10,40	13,10			10,10	13,00	
Toelichting	Tijdens de presentatie op 28 mei 2019 over Jeugd en Wmo hebben wij u laten zien hoe het model van de 5 V's (vaststellen, verklaren, vergelijken, vormgeven en voorspellen) eruitziet en hoe dit onderdeel gaat uitmaken van onze PDCA-cyclus. Wij willen gaan werken volgens de 5V's om onder andere op een goede manier duiding te geven aan deze indicator. De afgelopen periode heeft het traject van de bezuinigingen prioriteit gekregen waardoor het werken met deze 5V's nog geen onderdeel is geworden van reguliere werkzaamheden. Daardoor kunnen wij nu geen complete inhoudelijke duiding geven aan deze indicator. Hoe wij hier de komende periode mee aan de slag gaan, zal onderdeel uitmaken van het BDO traject.							

Jongeren met jeugdreclassering (% kinderen 12 tot 23 jaar)

	2018	0,30	0,30		0,40	0,30	0,30

Toelichting Tijdens de presentatie op 28 mei 2019 over Jeugd en Wmo hebben wij u laten zien hoe het model van de 5 V's (vaststellen, verklaren, vergelijken, vormgeven en voorspellen) eruitziet en hoe dit onderdeel gaat uitmaken van onze PDCA-cyclus. Wij willen gaan werken volgens de 5V's om onder andere op een goede manier duiding te geven aan deze indicator. De afgelopen periode heeft het traject van de bezuinigingen prioriteit gekregen waardoor het werken met deze 5V's nog geen onderdeel is geworden van reguliere werkzaamheden. Daardoor kunnen wij nu geen complete inhoudelijke duiding geven aan deze indicator. Hoe wij hier de komende periode mee aan de slag gaan, zal onderdeel uitmaken van het BDO traject.

6.3 (Arbeids)Participatie

Wij willen de zelfredzaamheid van onze inwoners, de sociale cohesie en de lokale economie bevorderen. Daarom streven wij naar een inclusieve arbeidsmarkt. Een arbeidsmarkt waaraan alle inwoners zo zelfstandig mogelijk kunnen deelnemen, ongeacht leeftijd, achtergrond of arbeidshandicap. Inwoners die minder zelfredzaam zijn, ondersteunen wij door middel van verschillende voorzieningen.

Beleidsindicatoren (verplicht)

Naam	Jaar meting	Gelderland	Zevenaar	Werkelijk 2008	Werkelijk 2012	Werkelijk 2016	Begroting 2020	Begroting 2023
Banen (aantal per 1.000 inwoners 15 t/m 64 jaar)								
	2018	764,00	651,00				655,00	665,00

Toelichting Wij zijn terughoudend met het voorspellen van toe- of afname van het aantal banen. Technologische ontwikkelingen, mondiale (economische) ontwikkelingen maken het lastig om goed te voorspellen. Op dit moment zit het economisch tij mee. We hebben de gemeenteraad hierover geinformeerd door onder andere de rapportages van UWV toe te zenden. We hebben een agenda werk en economie en er zijn positieve ontwikkelingen voor de werkgelegenheid zoals de ontwikkeling van het outletcentrum. We richten er alles op om een kwantitatief en kwalitatief evenwicht op de arbeidsmarkt te bereiken. De Liemerse ambassade is in oprichting en ook aan het leer- en ontwikkelcentrum wordt gewerkt. Ons beleid is er dus op gericht dat duurzame werkgelegenheid groeit.

Lopende re-integratievoorzieningen (aantal per 10.000 inwoners van 15 t/m 64 jaar)

	2018	22,40	20,20				21,00

Toelichting De meest actuele cijfers betreffen het tweede kwartaal van 2018. Met de nieuwe opdracht van RSD wordt ingezet op het werkfit maken van onze clienten bij RSD. Dit leidt er toe dat het aantal lopende reintegratievoorzieningen toeneemt. De mate van stijging is overigens lastig te voorspellen.

Netto arbeidsparticipatie (% werkzame beroepsbevolking t.o.v. beroepsbevolking)

	2018	68,00	65,30				65,30

Toelichting Ons beleid is gericht om de verhouding werkzame beroepsbevolking /potentiele beroepsbevolking te vergroten. De businesscase RSD doelt expliciet op het werkfit maken (en houden) van mensen met een zekere afstand tot de reguliere arbeidsmarkt. Toch is voorspellen lastig. Begin 2019 zagen we nog een lichte stijging van ons clientenbestand bij RSD. Voorzichtigheidshalve wordt daarom in de prognose 2019-2023 uitgegaan van een stabiele prognose.

Personen met een bijstandsuitkering van 18 jaar en ouder (aantal per 10.000 inwoners)

2018	34,30	30,50		30,50	30,50

Toelichting Onze businesscase RSD zet in op een daling van het aantal bijstandsgerechtigden. Bij aanlevering van deze begrotinscijfers was er van een daling nog geen sprake, maar van een (lichte) stijging. Voorzichtigheidshalve houden wij voorlopig als prognose de realisatie van 2018 (30,5 per 1.000 inwoners) aan.

Werkloze jongeren (% 16 t/m 22 jarigen)

2015	1,35	0,64		0,64

Toelichting Het aantal werkeloze jongeren is vergelijkenderwijs laag. Het beleid is er op gericht om dit zo te houden.

Subdoelstelling

6.3 (Arbeids)Participatie

Effectindicator	Werkelijk 2018	Begroot 2020	Begroot 2021	Begroot 2022
Waardering inwoners over hun financiële zelfredzaamheid				7

Wij voeren de meting uit in 2021.

WAT DOEN WE?

6.1 Structuurversterking (overkoepelend) incl. toegang

6.1.1 Stimuleren en faciliteren initiatieven in de samenleving — Jaar realisatie 2022

Wij dagen onze inwoners, ondernemers en maatschappelijk middenveld uit om zelf met goede ideeën te komen en te participeren bij beleidsvorming. Wij organiseren hiervoor rondetafelgesprekken.
Wij gaan het zelf organiserend vermogen en de denkkracht in de stad, wijken en dorpen optimaliseren. Uitgangspunten die we hierbij hanteren zijn: bewoners als eerste aan zet, gelijkwaardige partners, alleen op verzoek, 'ja en' cultuur, benut wat er is, olievlek en gewoon doen. Deze uitgangspunten passen we toe in Het Krachtlokaal: hét Zevenaarse platform voor inwonerinitiatieven. De DoeDuiten subsidieregeling maakt het mogelijk om samen met de inwoners projecten op te pakken en te realiseren. Deze activiteit is verbonden met activiteiten in het kader van burgerparticipatie en leefbaarheid in programma 0.

6.1.2 Versterken samenwerking met en tussen maatschappelijke partners (zoals Caleidoz) — Jaar realisatie 2022

Voor het realiseren van de structuurversterking in het Sociaal Domein is een goede samenwerking met maatschappelijke partners relevant. Caleidoz is als lokale welzijnsorganisatie een belangrijke partner. Met Caleidoz komen we tot een opzet voor de toekomst van het welzijnswerk in onze gemeente.

6.1.3 Vergroten toegankelijkheid informatie, advies, ondersteuning en zorg — Jaar realisatie 2022

Het voeren van eigen regie door inwoners staat of valt met de toegankelijkheid van informatie, advies, ondersteuning en zorg. Wij stellen daarom alles in het werk om ervoor te zorgen dat iemand die iets nodig heeft de kortste en snelste weg weet te vinden. Of iemand nu het adres van de lokale voetbalclub zoekt of acuut intensieve zorg nodig heeft, de weg naar het antwoord moet snel gevonden worden, zonder omwegen of onnodig oponthoud. Dit vraagt om een slimme inrichting van het hele veld en om adequate informatie hierover voor iedereen die dit aangaat.

6.1.4 Vergroten grip op kosten — Jaar realisatie 2022

Meer grip op financiën is essentieel om goed in te (kunnen) spelen op (toenemende) ondersteunings- en zorgvragen. Tegelijkertijd is er de wens om in de aanpak meer flexibiliteit in te bouwen om bijvoorbeeld (tijdelijke) initiatieven te honoreren en om budget te reserveren voor de inzet van subsidies en innovatie. Ook is het wenselijk om de verschuiving te realiseren van individuele maatwerkvoorzieningen naar algemene voorzieningen, waarbij we meer preventief en domeinoverstijgend te werk gaan: jeugd, maatschappelijke ontwikkeling, participatie en onderwijs.

6.1.5 Versterken tellen, luisteren en vertellen om ontwikkelingen in het sociaal domein te volgen — Jaar realisatie 2022

Om de ontwikkelingen in het sociaal domein te volgen, bij te sturen en te delen is het belangrijk instrumentarium te ontwikkelen om te monitoren. Het gaat hierbij onder andere om verhalen van inwoners, cliëntervaringen en kwantitatieve informatie.

6.2 Jeugd en maatschappelijke ondersteuning

6.2.1 Inkoop zorg en ondersteuning Jeugd en Wmo — Jaar realisatie 2022

Jeugdhulp en WMO zorg- en ondersteuningstrajecten (maatwerkvoorzieningen) zijn via de modulaire gemeenschappelijke regeling, module inkoop (MGR) en inkoop op bovenregionale- en landelijk schaal ingekocht. We zoeken hierbij continu naar mogelijkheden om de kosten te beheersen. Ook voor de komende periode is dit gezien de grote omvang in relatie tot de gemeentebegroting een belangrijk speerpunt.

6.2.2 Stimuleren en ontwikkelen van preventieve activiteiten — Jaar realisatie 2022

In de beleidsnotitie Jeugd en Maatschappelijke ondersteuning is veel aandacht voor preventieve activiteiten. Hiermee kunnen we inzet van duurdere zorg voorkomen en ook kostenbesparingen in maatwerkvoorzieningen realiseren.

De ontwikkelroutes gericht op preventie zijn:
·Vergroten van opgroeikansen
·Bevorderen gezonde leefstijl van inwoners
·Bevorderen regie woonsituatie van kwetsbare inwoners (beschermd wonen)
·Bevorderen zelfstandig wonen ouderen

6.2.3 Versterken samenwerking tussen zorg en veiligheid — Jaar realisatie 2022

Zorg en veiligheid liggen in de aanpak vaak in elkaars verlengde. Om goede ondersteuning en zorg tot stand te brengen èn te handelen in het belang van de veiligheid en leefbaarheid, moeten (zorg)professionals goed samenwerken met hun veiligheidspartners. Ook is de ontwikkeling van een preventieve aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling in samenwerking met de lokale toegang en zorg- en maatschappelijke partners belangrijk.

6.2.5 Ondersteunen vrijwilligers — Jaar realisatie 2022

Wij ondersteunen vrijwilligers. Wij doen dit door maatregelen ter ondersteuning aan te bieden, in het bijzonder voor de vrijwilligersorganisaties die actief zijn en activiteiten organiseren die bijdragen aan de uitvoering van Wmo-taken. Ook zal onderzoek worden gedaan van het inrichten van een eigentijdse vrijwilligersprijs.

6.3 (Arbeids)Participatie

6.3.1 Begeleiden mensen naar werk — Jaar realisatie 2020

Het beleid is er op gericht om zoveel mogelijk werkzoekenden aan een baan te helpen. Wij richten ons hierbij op de doelgroep: mensen met een korte afstand tot de arbeidsmarkt én op het werk fit maken van mensen met een grotere afstand tot de arbeidsmarkt. De Regionale Sociale Dienst (RSD) is de netwerkorganisatie die in nauwe samenwerking met ondernemers, onderwijs en andere overheden (3 O's) invulling geeft aan ons beleid dat gericht is op een inclusieve arbeidsmarkt.

6.3.3 Inburgeringsbeleid — Jaar realisatie 2022

We zetten ons er voor in dat statushouders zo snel mogelijk kunnen beginnen met integreren en participeren. We doen dat samen met inwoners en maatschappelijke organisaties in onze gemeente. Integratie en participatie starten direct bij de huisvesting van de statushouder in onze gemeente.

6.3.6 Stimuleren dat meer inwoners die op het bestaansminimum leven aan het werk gaan (Armoedebeleid) — Jaar realisatie 2023

Voor inwoners geeft werk de grootste kans om (langdurige) armoede te doorbreken. Werk zorgt niet alleen voor meer inkomen maar draagt bij aan het eigen maatschappelijk welbevinden. Het accepteren van een baan vergroot de kans om door te groeien en in de toekomst meer te gaan verdienen.
De RSD voert de opdracht uit om mensen in een uitkering te begeleiden naar werk. Het gaat hier om een brede doelgroep bijstandsgerechtigden met een korte of lange afstand tot de arbeidsmarkt, statushouders en mensen met een arbeidsbeperking.

6.3.7 Verminderen van sociale uitsluiting door armoede — Jaar realisatie 2023

Een deel van de inwoners die leeft in armoede wordt nog niet bereikt. Niet iedereen is op de hoogte van het bestaan van minimaregelingen. Wij geven meer bekendheid aan de minimaregelingen. Dit zodat huishoudens die meer gebruik maken van minimaregelingen (lokaal en landelijk) per maand meer geld overhouden om vrij te besteden. Naast de verbetering van het bereik kijken wij ook naar een efficiëntere regeling voor het meedoen in de samenleving op het gebied van sport, vorming en cultuur. Specifiek voor chronisch zieken en gehandicapten verhogen wij de inkomensgrens voor de regelingen voor deze doelgroep, waaronder de collectieve ziektekostenverzekering. Dit doen wij omdat chronische zieken en gehandicapten vaak verborgen kosten hebben die verband houden met hun situatie. Met oudere inwoners gaan wij meer in gesprek, om in kaart te brengen of er behoefte is aan (extra) ondersteuning. Bijvoorbeeld op het gebied van financiën.

6.3.8 Sneller signaleren van schulden — Jaar realisatie 2023

We gaan inwoners met (beginnende) schulden vroegtijdig en actief benaderen om samen met hen te kijken wat nodig is. Dit om te voorkomen dat schulden van inwoners verder oplopen.

6.3.9 Verhogen financiële zelfredzaamheid van inwoners met schulden — Jaar realisatie 2023

Het is niet voor iedereen eenvoudig om uit te komen met het inkomen. Als je financiële vaardigheden mist, is de kans op financiële problemen groter. Wij werken daarom aan verbetering van financiële vaardigheden van inwoners. Daarnaast bereiden wij ons voor op het adviesrecht dat gemeenten krijgen bij de besluitvorming van de rechter voor het toekennen van een bewindvoerder. Waar mogelijk kan een minder zwaar alternatief dan bewindvoering, zoals budgetbeheer, de inwoner verder helpen.

VERBONDEN PARTIJEN

Bedragen x € 1.000

Naam	Openbaar belang en doel	Bijdrage 2020
MGR Sociaal domein Centraal-Gelderland	Regionale samenwerking in het sociaal domein moet leiden tot kwalitatief goede en efficiënte dienstverlening aan de inwoners van de 11 gemeenten. Daarbij is het lokale beleid leidend. De MGR is van en voor de samenwerkende gemeenten. De doelstelling van de MGR verschilt per module. Zo willen gemeenten samenwerken binnen de inkoop van het sociaal domein: • Samen sterker staan in de transformatie van het sociaal domein; • Samenwerking moet leiden tot verhoging van de kwaliteit van zorg, efficiency in de uitvoering van taken, lastendrukverlaging bij aanbieders door eenduidige uitvoering en versnelling van de transformatie door bundeling van kennis en inkoopkracht.	497

Samenwerking bij Onderwijszaken is gericht op:
- Op eenduidige wijze uitvoeren van de Leerplichtwet;
- Uitvoering geven aan de regionale RMC-taak (regionale meld- en coördinatiefunctie) op het gebied van voortijdig schoolverlaten;

Vanuit de module Onderwijszaken wordt samengewerkt met scholen, samenwerkingsverbanden passend onderwijs, sociale wijkteams, jeugdzorg en het Openbaar Ministerie met als doel de ontwikkelingskansen van kinderen en jongeren te optimaliseren.

Samenwerking bij het WSP heeft als slogan: 'samen werken aan werk'.
- Er is sprake van een regionale arbeidsmarkt die voorbij de grenzen van gemeenten gaat;
- Het vanuit één servicepunt samen met UWV benaderen van werkgevers en het matchen zodat er werkplekken ontstaan voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt, levert voor inwoners van gemeenten nieuwe kansen op om hun inkomenspositie en leefomstandigheden te verbeteren.

Bedrijfsvoeringsorganisatie Doelgroepenvervoer Regio Arnhem-Nijmegen (DRAN)	De vervoersorganisatie is ingesteld ter gemeenschappelijke behartiging van de belangen van de deelnemers met betrekking tot het tot stand brengen, ontwikkelen en in stand houden van een kwalitatief hoogwaardig, herkenbaar, efficiënt en eenvoudig te gebruiken doelgroepenvervoer. Hierbij wordt rekening gehouden met de mogelijkheden van reizigers en hun sociale netwerk en wordt erop toegezien dat het aanvullend vervoer ook in het buitengebied en de kleine kernen voldoende gewaarborgd is en dat het vervoer een optimale aansluiting heeft op het openbaar-vervoer-netwerk.	1.142

WAT KOST HET?

Exploitatie (bedragen x € 1.000)	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Baten					
Primitieve begroting 2019-2022	12.473	12.068	12.068	12.068	12.068
1e Voortgangsrapportage 2019	-649	-645	-645	-645	-645
Kadernota 2020	0	-61	-85	-85	-85
2e Voortgangsrapportage 2019	-214	-155	-155	-155	-155
Totale baten tot de begroting	**11.610**	**11.207**	**11.184**	**11.184**	**11.184**
Mutaties in deze begroting (baten)					
Totaal gemuteerde baten					
Totale baten in deze begroting	**11.610**	**11.207**	**11.184**	**11.184**	**11.184**

Lasten					
Primitieve begroting 2019-2022	49.635	48.750	48.580	48.458	48.458
1e Voortgangsrapportage 2019	-593	5.302	5.211	5.136	4.897
Kadernota 2020	0	2.988	3.002	3.002	3.002
2e Voortgangsrapportage 2019	7.382	1.252	951	890	945
Totale lasten tot de begroting	**56.423**	**58.292**	**57.744**	**57.487**	**57.302**
Mutaties in deze begroting (lasten)					
1. Autonome ontwikkelingen	0	**-177**	-169	-170	-102
Actualisatie kapitaallasten MJB 2020-2023	0	6	14	13	81
Salarissen 2020	0	-183	-183	-183	-183
4. Administratieve wijzigingen	0	**-829**	-829	-829	-829
Administratieve wijziging: budgettair neutrale mutatie	0	-829	-829	-829	-829
Totaal gemuteerde lasten	**0**	**-1.007**	**-999**	**-999**	**-931**
Totale lasten tot de begroting	**56.423**	**57.286**	**56.746**	**56.488**	**56.371**
Resultaat voor bestemming	**-44.813**	**-46.078**	**-45.562**	**-45.304**	**-45.187**
Onttrekkingen					
Primitieve begroting 2019-2022	199	49	24	24	24
1e Voortgangsrapportage 2019	25	0	0	0	0
Kadernota 2020					
2e Voortgangsrapportage 2019					
Meerjarenbegroting 2020-2023					
Totaal onttrekkingen reserves	224	**49**	24	24	24
Toevoegingen					
Primitieve begroting 2019-2022	0	0	0	0	0
1e Voortgangsrapportage 2019	0	0	0	0	0
Kadernota 2020					
2e Voortgangsrapportage 2019					
Meerjarenbegroting 2020-2023					
Totaal toevoegingen reserves	0	**0**	0	0	0
Saldo reserve mutaties	**224**	**49**	**24**	**24**	**24**
Resultaat na bestemming	**-44.589**	**-46.029**	**-45.538**	**-45.280**	**-45.163**

Toelichting financiële mutaties

Baten

Lasten
1. Autonome ontwikkelingen
Actualisatie kapitaallasten MJB 2020-2023
De kapitaallasten zijn geactualiseerd, met name op uitgestelde investeringen. Zie voor een nadere toelichting het hoofdstuk Financiën, onderdeel 'Kaders en uitgangspunten'.

Salarissen 2020
De salarissen worden geraamd per afdeling volgens de actuele salarisramingen 2020. De CAO stijging wordt gecompenseerd door aframing van de bij de kadernota 2020 opgevoerde stelpost voor inflatie.

4. Administratieve wijzigingen
Administratieve wijziging: budgettair neutrale mutatie
Wijziging is budgettair neutraal en heeft betrekking op verschuivingen van salarisposten.

Overzicht baten en lasten op taakveld

Exploitatie (bedragen x € 1.000)		Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Baten						
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	129	98	98	98	98
6.2	Wijkteams	38	26	2	2	2
6.3	Inkomensregelingen	10.988	10.749	10.749	10.749	10.749
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	455	335	335	335	335
Totaal Baten		**11.610**	**11.207**	**11.184**	**11.184**	**11.184**
Lasten						
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	7.406	7.471	7.283	7.276	7.329
6.2	Wijkteams	2.228	2.063	2.040	2.040	2.040
6.3	Inkomensregelingen	16.973	15.331	15.220	15.166	15.167
6.4	Begeleide participatie	5.577	5.491	5.214	4.958	4.719
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	1.111	1.223	1.287	1.346	1.414
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	9.363	9.795	9.790	9.790	9.790
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	12.554	14.551	14.551	14.551	14.551
6.81	Geëscaleerde zorg 18+	39	39	39	39	39
6.82	Geëscaleerde zorg 18-	1.172	1.322	1.322	1.322	1.322
Totaal Lasten		**56.423**	**57.286**	**56.746**	**56.488**	**56.371**
Saldo						
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	-7.278	-7.373	-7.185	-7.178	-7.231
6.2	Wijkteams	-2.191	-2.037	-2.038	-2.038	-2.038
6.3	Inkomensregelingen	-5.984	-4.582	-4.471	-4.417	-4.418
6.4	Begeleide participatie	-5.577	-5.491	-5.214	-4.958	-4.719
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-656	-888	-952	-1.011	-1.079
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	-9.363	-9.795	-9.790	-9.790	-9.790

6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	-12.554	-14.551	-14.551	-14.551	-14.551
6.81	Geëscaleerde zorg 18+	-39	-39	-39	-39	-39
6.82	Geëscaleerde zorg 18-	-1.172	-1.322	-1.322	-1.322	-1.322
Begrotingsresultaat voor bestemming		**-44.813**	**-46.078**	**-45.562**	**-45.304**	**-45.187**
0.10	**Mutaties reserves**					
	Onttrekkingen	224	49	24	24	24
	Toevoegingen	0	0	0	0	0
Totaal Mutaties reserves		**224**	**49**	**24**	**24**	**24**
Begrotingsresultaat na bestemming		**-44.589**	**-46.029**	**-45.538**	**-45.280**	**-45.163**

Overzicht van Incidentele baten en lasten

In dit programma zijn geen incidentele baten en lasten opgenomen.

Reserves

Bestemmingsreserves (stand per 1 januari)						(Bedragen x € 1.000)
Nummer	Naam	2019	2020	2021	2022	2023
9046	**Statushouders**	**80**	**80**	**80**	**80**	**80**

In 2016 en 2017 zijn van het Rijk middelen ontvangen voor opvang en huisvesting van statushouders in de voormalige gemeente Rijnwaarden. De kosten volgen deels in de jaren erna.

Totaal bestemmingsreserves	**80**	**80**	**80**	**80**	**80**

Meerjareninvesteringsplan

Omschrijving	Separaat voorstel	Afschrijvings termijn	Investerings bedrag 2020	2021	2022	2023
Programma 6.Sociaal domein						
WMO hulpmiddelen		7	525	525	525	525
Totaal programma			**525**	**525**	**525**	**525**

7. VOLKSGEZONDHEID EN DUURZAAMHEID

ALGEMEEN

Omschrijving
Dit programma gaat over de beleidsvelden volksgezondheid, milieu en duurzaamheid. Volksgezondheid richt zich op een gezonde leefomgeving en leefstijl. Duurzaamheid en milieu richten zich op energietransitie, CO_2 reductie, water (riolering), geluid, lucht, bodem en grond- en afvalstoffen. Ook gaat dit programma over de toezichthoudende en handhavende taken binnen deze beleidsvelden.

Wat willen we?
Behouden en bevorderen van een duurzame en gezonde leefomgeving voor nu en de volgende generaties.

Beleidskaders

- Routekaart ...op weg naar een energieneutraal Zevenaar 2016-2020
- Regio visie publieke gezondheid Gelderland-Midden 2017-2020
- Milieubeleidsplan 2013-2030 Zevenaar
- Beleidsvisie Externe Veiligheid 2012 Zevenaar
- Nota Bodembeheer 2011 Zevenaar
- Geluidbeleid 2008 Zevenaar
- Geluidbeleid Rijnwaarden
- Watertakenplan De Liemers 2017-2021
- Beleidskader Jeugd en Maatschappelijke ondersteuning 2018 en verder (2018)

WAT WILLEN WE?

7.1 Gezondheidszorg

We willen dat iedereen in onze gemeente gezond kan leven en opgroeien. Het accent ligt daarbij op jeugd en ouderen.

7.2 Duurzaamheid (energietransitie en CO_2 reductie)

In 2020 is minimaal 20% van de benodigde energie voor onze hele gemeente duurzaam opgewekt. In 2040 is dit 100%.

Beleidsindicatoren (verplicht)

Naam	Jaar meting	Gelderland	Zevenaar	Werkelijk 2008	Werkelijk 2012	Werkelijk 2016	Begroting 2020	Begroting 2023
Hernieuwbare elektriciteit (%)								
	2017	8,10	2,20					
Toelichting	Bij de verdere uitwerking van de energie- en warmtetransitie betrekken wij ook deze beleidsindicator.							

7.3 Duurzaam inzamelen en verwerken afval

In 2020 voldoen wij aan de doelstelling uit het programma Van Afval Naar Grondstof (VANG) van het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW) en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG). Die doelstelling is maximaal 100 kg restafval per inwoner per jaar in 2020.

Beleidsindicatoren (verplicht)

Naam	Jaar meting	Gelderland	Zevenaar	Werkelijk 2008	Werkelijk 2012	Werkelijk 2016	Begroting 2020	Begroting 2023
Omvang huishoudelijke restafval (kg/inwoner)								
	2017	130,00	141,00		148,00	135,00	100,00	90,00
Toelichting	In 2018 is de hoeveelheid niet gescheiden huishoudelijk afval per inwoner uitgekomen op 136 kg per inwoner. Dit is duidelijk lager dan het landelijk gemiddelde en iets boven het Gelderse gemiddelde van het laatst bekende jaar (2017). In 2019 heeft het nieuwe inzamelsysteem een forse daling veroorzaakt richting 100 kg. De komende jaren streven we er naar om dat met aanvullende maatregelen nog verder te verlagen.							

7.4 Afvalwater en waterhuishouding

Wij willen de duurzaamheid in de buitenruimte bevorderen. Daarnaast hebben wij de wettelijke zorgplicht om het stedelijk afvalwater in te zamelen en te transporteren, de afvoer van het regenwater in de openbare ruimte en de grondwaterstand. Deze gemeentelijke taken zijn vastgelegd in het Watertakenplan De Liemers (WTP) 2017-2021.

7.5 Milieu

Wij willen een duurzame en gezonde omgeving om in te leven. Samen met de Omgevingsdienst Regio Arnhem zetten we ons daarom in voor een doelmatige uitvoering en handhaving van milieuwetgeving.

WAT DOEN WE?

7.1 Gezondheidszorg

7.1.3 Reguliere taken — Jaar realisatie 2022

Voor de periode 2017-2020 is door de gemeenten in Gelderland-Midden een regiovisie publieke gezondheid vastgesteld. Het accent ligt daarbij op jeugd en ouderen met de nadruk op veerkracht, eigen regie en het welbevinden van de inwoners.
De publieke gezondheid is direct verbonden met ontwikkelingen in bijvoorbeeld het sociaal domein en de Omgevingswet. Verschillende beleidsterreinen oefenen invloed uit op het stimuleren van een gezonde leefomgeving en leefstijl. Zo zijn het kansrijk opgroeien en het bevorderen van een gezonde leefstijl van inwoners ontwikkellijnen in het beleidsplan Jeugd en Wmo. Dit beleidsplan werken wij verder uit in een uitvoeringsagenda voor jaren 2019-2021.

7.1.4 Uitvoeren programma Korte Voorzieningketens vervolg — Jaar realisatie 2020

Het POP3 project Korte Ketens in het Liemers Landschap 1 heeft een vervolg gekregen. Ook dit nieuwe project Korte Ketens in het Liemers Landschap 2 willen we faciliteren. Hiermee bevorderen we voedselbewustwording en gezond eetgedrag onder onze inwoners. Korte voedselketens zijn duurzaam door vermindering van transport.

7.2 Duurzaamheid (energietransitie en CO_2 reductie)

7.2.1 Invoeren van circulaire economie in Zevenaar — Jaar realisatie 2023

Voor het slagen van de energietransitie is een ander economisch model nodig: de Circulaire Economie. Hiermee optimaliseren we hergebruik én minimaliseren we waardevernietiging. Het Rijk heeft hier het Rijksbrede programma Circulaire Economie 'Nederland circulair in 2050' voor opgesteld. Wij vertalen dit concreet naar een:

- andere wijze van ontwerpen (planvorming, openbare ruimte e.d.)
- andere wijze van opdrachtverlening (aanpassen inkoop- en aanbestedingsbeleid e.d.)
- andere financiële afwegingen (zoals Total Cost of Ownership, het 'ontschotten' van potjes e.d.)
- een andere werkwijze van afval naar grondstof (in samenwerking met bedrijven, waterschap en gemeenten).

7.2.2 Energie neutraal maken eigen organisatie — Jaar realisatie 2025

Wij streven in 2025 naar een energieneutrale eigen organisatie. Hiervoor voeren we projecten uit op het gebied van gebouwen en vastgoed, bedrijfsvoering en mobiliteit.
In één van de projecten voeren we een onderzoek uit naar de manier waarop we ons eigen wagenpark verduurzamen. In 2020 zal het verduurzamen van ons eigen vastgoed en bedrijfsvoering zullen een prioriteit krijgen. Hiervoor wordt de CO2-prestatieladder aangeschaft.

7.2.4 Onderzoeken mogelijkheden deelname campagne fairtrade gemeente — Jaar realisatie 2021

Fairtrade gemeente' is een predicaat dat vanuit 3 samenwerkende fairtrade organisaties kan worden toegekend als een gemeente op 6 criteria inzet toont voor fairtrade. Het gaat dan om gemeente in de zin van 'lokale gemeenschap', niet enkel 'gemeentelijke overheid'. Wij onderzoeken of er in de lokale samenleving animo is voor een werkgroep die fairtrade (en het behalen van het predicaat) wil oppakken.
Fairtrade nemen wij op in ons gemeentelijke inkoopbeleid, mogelijk onder het bredere vaandel van 'maatschappelijk verantwoord ondernemen'. Het facet fairtrade brengen wij periodiek onder de aandacht van inkopende budgethouders en betrokken in de periodieke peiling rond het inkoopbeleid.

7.2.5 Op weg naar aardgasvrij Zevenaar — Jaar realisatie 2040

De Warmtevisie laat zien hoe Zevenaar aardgasvrij wordt. De 'Wijk van de Toekomst' aanpak wordt toegepast. Samen met de inwoners van een wijk of dorp wordt een warmtetransitieplan vastgesteld dat de basis is van de uitvoering. In 2040 is Zevenaar aardgasvrij, het wordt gefaseerd uitgevoerd. Het aardgasvrij worden is naast een technisch vraagstuk ook een sociaal en financieel vraagstuk dat de nodige inzet vergt.

7.2.6 Uitvoeren 'Gelders Energieakkoord in uitvoering' (2018-2023) — Jaar realisatie 2023

Wij zetten extra in op het uitvoeren van het Gelders Energieakkoord.

7.2.7 Uitvoeren van de Routekaart …op weg naar een energie neutraal Zevenaar (2016-2020) — Jaar realisatie 2040

De Routekaart is een uitvoeringsagenda met verschillende projecten die bijdragen aan de CO2-reductie en om energieneutraal te worden. Wij streven er naar om al in 2040 energieneutraal te zijn. Dit doen we onder andere door het professionaliseren van het Liemers Energieloket om nog beter de inwoner te bereiken, maar ook door een duurzaamheidsfonds waar initiatieven van derden gebruik van kunnen maken.

7.2.8 Uitvoeren van het uitvoeringsprogramma Routekaart energietransitie Regio Arnhem Nijmegen (2018-2023) — Jaar realisatie 2023

Ook de Regio Arnhem Nijmegen staat voor een opgave (in 2050 energieneutraal). Dit is een opgave voor alle vier de bestaande Portefeuillehouders-overleggen (Duurzaamheid, Mobiliteit, Wonen en Economie). De coördinatie is vanuit het portefeuillehoudersoverleg Duurzaamheid en wordt voorbereid via de regionale Icoongroep Slimme Duurzaamheid. Voor het halen van de opgave is het uitvoeringsprogramma opgesteld waarbij de focus van de regionale samenwerking ligt bij:

- Regionale Energiestrategie (RES)
- Energietransitie gebouwde omgeving
- Duurzame bedrijventerreinen
- Duurzaam en circulair inkopen en aanbesteden

7.3 Duurzaam inzamelen en verwerken afval

7.3.1 Verminderen restafval per inwoner (max. 100 kg) — Jaar realisatie 2020

Om deze doelstelling te realiseren willen wij de hoeveelheid gescheiden ingezameld GFT- en groenafval verhogen. Om dat te bereiken voeren wij een aparte GFT-container in die wij de inwoners gratis aanbieden. Ook kunnen inwoners groenafval op het aanbiedstation gratis aanbieden. Het aanbieden van restafval gaan wij ontmoedigen door dit minder vaak op te halen.
De aanvullende lasten dekken wij binnen de afvalbegroting en verrekenen we via de afvalstoffenheffing.

7.5 Milieu	
7.5.1 Door stimuleren en handhaven wordt energie bespaard in het bedrijfsleven	**Jaar realisatie 2022**

Het uitgangspunt is dat het bedrijfsleven per jaar minimaal 1,5 % energie bespaart met een tussendoel voor 2020 van 7,5%. Wij gaan dit stimuleren en handhaven.

VERBONDEN PARTIJEN

Bedragen x € 1.000

Naam	Openbaar belang en doel	Bijdrage 2020
Reinigingsdienst de Liemers (RDL)	De RDL voert voor de deelnemende gemeenten taken uit op het gebied van reiniging en afvalinzameling.	1.839

WAT KOST HET?

Exploitatie (bedragen x € 1.000)	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Baten					
Primitieve begroting 2019-2022	8.372	8.397	8.397	8.397	8.397
1e Voortgangsrapportage 2019	-83	-92	-92	-92	-92
Kadernota 2020	0	0	0	0	0
2e Voortgangsrapportage 2019	193	5	112	112	112
Totale baten tot de begroting	**8.482**	**8.310**	**8.416**	**8.416**	**8.416**
Mutaties in deze begroting (baten)					
2. Actualisatie bestaand beleid	0	**505**	496	496	496
kostenstijging afvalverwerkingl en RDL	0	505	496	496	496
Totaal gemuteerde baten	**0**	**505**	**496**	**496**	**496**
Totale baten in deze begroting	**8.482**	**8.815**	**8.912**	**8.912**	**8.912**
Lasten					
Primitieve begroting 2019-2022	9.877	9.711	9.631	9.642	9.642
1e Voortgangsrapportage 2019	216	228	228	228	228
Kadernota 2020	0	172	22	22	64
2e Voortgangsrapportage 2019	108	-146	-40	-40	-40
Totale lasten tot de begroting	**10.201**	**9.964**	**9.841**	**9.851**	**9.894**
Mutaties in deze begroting (lasten)					
1. Autonome ontwikkelingen	0	**11**	44	89	130
Actualisatie kapitaallasten MJB 2020-2023	0	11	44	89	130

2. Actualisatie bestaand beleid	0	**503**	493	493	493
kostenstijging afvalverwerkingl en RDL	0	503	493	493	493
Totaal gemuteerde lasten	**0**	**513**	**537**	**582**	**622**
Totale lasten tot de begroting	**10.201**	**10.477**	**10.377**	**10.433**	**10.516**
Resultaat voor bestemming	**-1.719**	**-1.662**	**-1.466**	**-1.521**	**-1.605**
Onttrekkingen					
Primitieve begroting 2019-2022	487	177	80	80	80
1e Voortgangsrapportage 2019	133	0	0	0	0
Kadernota 2020					
2e Voortgangsrapportage 2019	65	0	0	0	0
Meerjarenbegroting 2020-2023					
Totaal onttrekkingen reserves	685	**177**	80	80	80
Toevoegingen					
Primitieve begroting 2019-2022	0	0	0	0	0
1e Voortgangsrapportage 2019	212	52	52	52	52
Kadernota 2020					
2e Voortgangsrapportage 2019	0	0	0	0	0
Meerjarenbegroting 2020-2023					
Totaal toevoegingen reserves	212	**52**	52	52	52
Saldo reserve mutaties	**473**	**125**	**27**	**27**	**27**
Resultaat na bestemming	**-1.246**	**-1.538**	**-1.439**	**-1.494**	**-1.578**

Toelichting financiële mutaties

Baten

2. Actualisatie bestaand beleid

kostenstijging afvalverwerking en RDL

De grootste wijzigingen bij het product afval betreffen de bijdrage RDL en de verwerkingskosten. De hoeveelheid restafval is weliswaar gedaald, maar de kosten per ton zijn fors gestegen. Dit komt door de verbrandingsbelasting van €32,- per ton en door gestegen verwerkingsprijzen als uitkomst van de regionale aanbesteding. In totaal kost het verwerken van restafval € 102.000,- meer. Voor het verwerken van GFT is € 68.000,- meer begroot, omdat het aanbod vanwege de verbeterde afvalscheiding boven verwachting is toegenomen. De bijdrage aan RDL stijgt met € 273.000. Het leeuwendeel hiervan (€ 158.000) komt voor rekening van het aanbiedstation. De gestegen verwerkingskosten voor restafval spelen daarbij een grote rol, maar ook de kosten voor tuinafval zijn gestegen. Het aanbod is verdubbeld, omdat inwoners tuinafval nu gratis kunnen aanleveren. De overige kostenstijgingen betreffen vooral de gemaakte extra uren als gevolg van toegenomen drukte op het aanbiedstation in Zevenaar. De stijging van € 273.000 heeft deels als oorzaak dat de RDL nu ook in Rijnwaarden papier ophaalt, terwijl het hiervoor uitbesteed was en in onze begroting zat. De netto stijging van de kosten aan RDL is € 223.000. De overige gestegen kosten (€ 62.000) zijn met name te wijten aan de gedaalde verwerkingsvergoedingen en gestegen inzamelkosten. De gestegen kosten op het product afval worden verrekend met de afvalstoffenheffing.

Lasten

1. Autonome ontwikkelingen

Actualisatie kapitaallasten MJB 2020-2023

De kapitaallasten zijn geactualiseerd, met name op uitgestelde investeringen. Zie voor een nadere toelichting het hoofdstuk Financiën, onderdeel 'Kaders en uitgangspunten'.

2. Actualisatie bestaand beleid

kostenstijging afvalverwerking en RDL

De grootste wijzigingen bij het product afval betreffen de bijdrage RDL en de verwerkingskosten. De hoeveelheid restafval is weliswaar gedaald, maar de kosten per ton zijn fors gestegen. Dit komt door de verbrandingsbelasting van €32 per ton en door gestegen verwerkingsprijzen als uitkomst van de regionale aanbesteding. In totaal kost het verwerken van restafval € 102.000,- meer. Voor het verwerken van GFT is € 68.000 meer begroot, omdat het aanbod vanwege de verbeterde afvalscheiding boven verwachting is toegenomen. De bijdrage aan RDL stijgt met € 273.000. Het leeuwendeel hiervan (€ 158.000) komt voor rekening van het aanbiedstation. De gestegen verwerkingskosten voor restafval spelen daarbij een grote rol, maar ook de kosten voor tuinafval zijn gestegen. Het aanbod is verdubbeld, omdat inwoners tuinafval nu gratis kunnen aanleveren. De overige kostenstijgingen betreffen vooral de gemaakte extra uren als gevolg van toegenomen drukte op het aanbiedstation in Zevenaar. De stijging van € 273.000 heeft deels als oorzaak dat de RDL nu ook in Rijnwaarden papier ophaalt, terwijl het hiervoor uitbesteed was en in onze begroting zat. De netto stijging van de kosten aan RDL is € 223.000. De overige gestegen kosten (€ 62.000) zijn met name te wijten aan de gedaalde verwerkingsvergoedingen en gestegen inzamelkosten. De gestegen kosten op het product afval worden verrekend met de afvalstoffenheffing.

Overzicht baten en lasten op taakveld

Exploitatie (bedragen x € 1.000)		Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Baten						
7.1	Volksgezondheid	100				
7.2	Riolering	4.508	4.539	4.646	4.646	4.646
7.3	Afval	3.684	4.133	4.123	4.123	4.123
7.4	Milieubeheer	47				
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	143	143	143	143	143
Totaal Baten		**8.482**	**8.815**	**8.912**	**8.912**	**8.912**
Lasten						
7.1	Volksgezondheid	1.591	1.572	1.572	1.572	1.615
7.2	Riolering	3.713	3.731	3.866	3.925	3.969
7.3	Afval	3.075	3.646	3.634	3.631	3.628
7.4	Milieubeheer	1.643	1.350	1.127	1.127	1.127
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	179	178	178	178	178
Totaal Lasten		**10.201**	**10.477**	**10.377**	**10.433**	**10.516**
Saldo						
7.1	Volksgezondheid	-1.491	-1.572	-1.572	-1.572	-1.615
7.2	Riolering	796	808	780	721	676
7.3	Afval	609	486	489	492	495
7.4	Milieubeheer	-1.596	-1.350	-1.127	-1.127	-1.127
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	-36	-35	-35	-35	-35

Begrotingsresultaat voor bestemming	**-1.719**	**-1.662**	**-1.466**	**-1.521**	**-1.605**
0.10 **Mutaties reserves**					
Onttrekkingen	685	177	80	80	80
Toevoegingen	212	52	52	52	52
Totaal Mutaties reserves	**473**	**125**	**27**	**27**	**27**
Begrotingsresultaat na bestemming	**-1.246**	**-1.538**	**-1.439**	**-1.494**	**-1.578**

Overzicht van Incidentele baten en lasten

Baten					
Energieneutraal maken eigen organisatie.	De kosten voor het energieneutraal maken van de eigen organisatie worden gedekt uit de algemene reserve.	38	0	0	0
Lasten					
Aardgasvrij Zevenaar.	Bij de Kadernota 2020 is € 150.000 beschikbaar gesteld voor 2020 voor de pilot in Angerlo en op Riverparc.	150	0	0	0
Energieneutraal maken eigen organisatie.	Bij de kadernota 2018 is voor 2019 en 2020 een budget van € 38.000 beschikbaar gesteld voor het energieneutraal maken van de eigen organisatie.	38	0	0	0
Totaal programma 7		**-150**	**0**	**0**	**0**

Reserves

Bestemmingsreserves (stand per 1 januari)					**(Bedragen x € 1.000)**
Nummer	**Naam**	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**
9017	**Afval**	**0**	**68**	**41**	**14**	**-14**
Egalisatiereserve bedoeld om schommelingen in de uitgaven/inkomsten van afvalverwijdering te egaliseren en zo wisselende tarieven te voorkomen.						
9018	**Riolering**	**192**	**192**	**192**	**192**	**192**
De egalisatiereserve is bedoeld om schommelingen in de jaarlijkse exploitatiekosten van riolering te egaliseren en zo wisselende tarieven te voorkomen.						
Totaal bestemmingsreserves		**192**	**260**	**233**	**206**	**178**

Toelichting ontwikkelingen Bestemmingsreserves

Afval

Onttrekking Op basis van de verwachtingen wordt in 2020 € 27.000 onttrokken aan de reserve.

Bestemmingsreserves afschrijvingslasten (stand per 1 januari)						(Bedragen x € 1.000)
Nummer	Naam	2019	2020	2021	2022	2023
Totaal bestemmingsreserves afschrijvingslasten						

Voorzieningen

Voorzieningen (stand per 1 januari)						(Bedragen x € 1.000)
Nummer	Naam	2019	2020	2021	2022	2023
8009	**Begraafplaatsen**	**50**	**59**	**68**	**77**	**86**

Deze voorziening is gevormd in de voormalige gemeente Zevenaar. De voorziening is voor het egaliseren van meerjarige periodieke onderhoudskosten. Het onderhoud aan de begraafplaatsen is opgenomen in een meerjarenonderhoudsplan.

8010	**Riolering**	**3.960**	**4.499**	**5.138**	**5.684**	**6.230**

Voorziening voor toekomstige vervangingen van riolering.

Totaal voorzieningen	**4.010**	**4.558**	**5.205**	**5.760**	**6.316**

Toelichting ontwikkelingen Voorzieningen

Begraafplaatsen

Toevoeging Op basis van het meerjarenonderhoudsplan doteren wij jaarlijks € 8.926 aan deze voorziening.

Riolering

Toevoeging Op basis van het watertakenplan is een bedrag van€ 639.000 toegevoegd aan de voorziening.

Onttrekking Jaarlijks wordt rekening gehouden met een onttrekking aan de voorziening riolering. De onttrekking is gebaseerd op het watertakenplan en wordt gebruikt om investeringen direct af te boeken. Daarmee worden toekomstige kapitaallasten beperkt waardoor de tarieven beter geëgaliseerd worden.

Meerjareninvesteringsplan

Omschrijving	Separaat voorstel	Afschrijvings termijn	Investerings bedrag 2020	2021	2022	2023
Programma 7. Volksgezondheid en duurzaamheid						
Verbetering riolering Angerlo (rioolvervanging)		70	1.600	0	0	0
Verbetering riolering Angerlo mech/elec en mini		15	150	0	0	0
Vernieuwen riolen en klimaatadaptieve maatregelen Liem. 15 jaar		15	92	0	0	0
Vernieuwen riolen en klimaatadaptieve maatregelen 70 jaar		70	995	0	0	0
Totaal programma			**2.837**	**0**	**0**	**0**

8. VOLKSHUISVESTING, RUIMTELIJKE ORDENING EN STEDELIJKE VERNIEUWING

ALGEMEEN

Omschrijving
Dit programma gaat over de beleidsvelden ruimtelijke ordening, grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen) en wonen.

Wat willen we?
Wij willen een gemeente zijn waar het aantrekkelijk wonen, werken en leven is.

Ontwikkelingen
Programma Aanpak Stikstof (PAS)
Het Programma Aanpak Stikstof (PAS) mag niet langer gebruikt worden bij de onderbouwing van vergunningaanvragen voor bouwen en bestemmingsplannen op het onderdeel stikstof. Dit moet nu per project aangetoond worden, waarbij grote onzekerheid is of dit, gezien de strenge norm, mogelijk is. De verwachting is dat projecten als gevolg van de onderzoeksplicht vertraging op gaan lopen of mogelijk niet door gaan. Het landelijk Adviescollege Stikstof treft voorbereidingen om toestemmingsverlening mogelijk te maken op projectniveau. Vooruitlopend zal de gemeente alle vergunningsaanvragen/initiatieven beoordelen op de noodzaak van een voortoets om te bepalen of nader onderzoek en/of passenheidstoets noodzakelijk is.

Wet kwaliteitsborging
De Wet Kwaliteitsborging (WKB) treed op 1 januari 2021 in werking. De doelstellingen van de WKB zijn om de kwaliteitsborging expliciet bij marktpartijen in de bouw neer te leggen en om de positie van de bouwconsument te versterken. Tot nu toe verleende het bevoegd gezag een omgevingsvergunning wanneer de aanvrager aannemelijk had gemaakt dat het bouwwerk zou gaan voldoen aan de bouwtechnische voorschriften. Het bevoegd gezag hield, na het verlenen van de vergunning, toezicht op de naleving van de voorschriften. Deze werkzaamheden verschuiven voor een gedeelte naar private marktpartijen. De impact van de verschuiving van deze werkzaamheden wordt in 2019 nader onderzocht.

Woningmarkt.
De woningmarkt trekt aan waarbij het aanbod afneemt en de prijzen stijgen. De invulling van nieuwbouwlocaties is weer op gang gekomen. Naast uitleglocaties neemt ook het aantal initiatieven voor transformatie weer toe.

Beleidskaders
- Structuurvisie Zevenaar 2012-2030
- Omgevingsvisie Gelders Eiland 2030
- Woonvisie Zevenaar
- Woonvisie Gelders Eiland (2018)
- Nota Vastgoedbeleid

WAT WILLEN WE?

8.1 Ruimtelijke Ordening

Wij streven naar een goede balans tussen de ontwikkeling van de stad Zevenaar met een bovenlokaal en regionaal voorzieningenniveau en leefbare kernen met een eigen lokaal voorzieningenaanbod. We maken gewenste (ruimtelijke) ontwikkelingen mogelijk en bevorderen de ruimtelijke kwaliteit en een veilige en gezonde fysieke leefomgeving. Hierbij respecteren wij het landschap en de daarin aanwezige natuur- en cultuurhistorische waarden.

8.2 Stedelijke vernieuwing

Via stedelijke vernieuwing zetten we in op de vitaliteit in dorpen en wijken. We nemen fysieke maatregelen die nodig zijn om wijken en dorpen toekomstbestendig te maken.

8.3 Wonen en bouwen

Wij hebben een toekomstbestendige woningvoorraad. Voor iedereen is er een geschikte woning en onze inwoners wonen prettig.

Beleidsindicatoren (verplicht)

Naam	Jaar meting	Gelderland	Zevenaar	Werkelijk 2008	Werkelijk 2012	Werkelijk 2016	Begroting 2020	Begroting 2023
Demografische druk (%)								
	2019	73,40	79,60	63,00	68,70	75,90	79,70	80,00
Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden (€)								
	2019	669,00	634,00				634,00	634,00
Toelichting	Deze indicator betreft het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een éénpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten (OZB + afvalstoffenheffing + rioolheffing). Voor afval en riool zijn de tarieven kostendekkend, voor OZB hanteren we de inflatiecorrectie.							
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden (€)								
	2019	739,00	737,00				737,00	737,00
Toelichting	De indicator heeft betrekking op het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een meerpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten (OZB + afvalstoffenheffing + rioolheffing) verschuldigd is. Voor afval en riool zijn de tarieven kostendekkend, voor OZB hanteren we de inflatiecorrectie.							
Gemiddelde WOZ-waarde (per € 1.000)								
	2019	249,00	197,00				207,00	219,00
Toelichting	De ontwikkeling van de woningmarkt wordt conform landelijke cijfers als volgt ingeschat: 2019 --> 2020 +5% 2020 --> 2021 +2% 2021 --> 2022 +2% 2022 --> 2023 +2%							
Nieuw gebouwde woningen (aantal per 1.000 woningen)								
	2016	9,00	5,90		3,90	5,90	10,00	6,00

Toelichting De woningmarkt is aangetrokken. De vraag blijft hoog en de productie neemt verder toe in Zevenaar. Het aantal nieuwbouwwoningen dat jaarlijks wordt opgeleverd neemt sinds 2014 toe. Om te kunnen voldoen aan de vraag is een verdere groei in de productie wenselijk.
In 2018 zijn 112 nieuwbouwwoningen opgeleverd. Wij verwachten een verdere groei. Wij zien ruimte voor de toevoeging van 150 tot 200 woningen de komende jaren. Wij zetten daarom in op realisatie en versnelling van de opgave de komende jaren en bieden daarbij ruimte voor een jaarlijkse toevoeging van 200 woningen. Vanaf 2022 verwachten wij dat de het aantal nieuw toe te voegen woningen weer richting het huidige niveau zal bewegen.

8.4 Handhaving

Beschermen van de kwaliteit van de (leef-)omgeving door toezicht en handhaving.

WAT DOEN WE?

8.1 Ruimtelijke Ordening

8.1.1 Invoeren Omgevingswet — **Jaar realisatie 2021**

Dit betreft een transitieopgave die sinds 2017 is ingezet en doorloopt tot 2021 (invoering Omgevingswet) en de jaren daarna."De Omgevingswet raakt een groot deel van de organisatie. Uitgangspunt is dat we op1 januari 2021 voldoen aan de eisen die de VNG stelt aan de inwerkingtreding van de Omgevingswet. Wij stellen hiervoor een route vast. Wij passen ons instrumentarium aan de nieuwe wettelijke vereisten aan. Hierbij is digitalisering van gegevens en het eenvoudig kunnen benaderen van die gegevens een belangrijk onderdeel. Ook het vaststellen van een omgevingsvisie en toewerken naar 1 omgevingsplan voor het grondgebied van de gemeente. Wij zetten in op participatie van inwoners, ondernemers en instanties. Intern kijken wij naar de gevolgen voor de organisatie op het gebied van functies, cultuur, competenties en integraliteit. Vraag die daarbij centraal staat is: "Hoe kunnen we samen met onze inwoners plannen zo goed mogelijk realiseren en welke vorm van dienstverlening en participatie vanuit de gemeente hoort daarbij?

8.3 Wonen en bouwen

8.3.1 Herontwikkelen Vestersbos Zevenaar — **Jaar realisatie 2020**

Herontwikkelen van de locatie van de voormalige schoolgebouwen van het Liemers College aan het Vestersbos in Zevenaar.

8.3.3 Verbeteren kwaliteit Dorpsplein Lobith — **Jaar realisatie 2020**

Het realiseren van een nieuw dorpsplein Lobith binnen de mogelijkheden van de subsidie sterk bestuur en steengoed benutten

8.3.4 Ontwikkelen bouwgrondexploitaties — **Jaar realisatie 2025**

De woningbouwlocaties Groot Holthuizen en Middag Oost in Babberich ontwikkelen conform de vastgestelde grondexploitaties.

VERBONDEN PARTIJEN

Bedragen x € 1.000

Naam	Openbaar belang en doel	Bijdrage 2020
Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA)	Uitvoering van meerdere taken op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving voor gemeenten uit de regio Arnhem. Ook is ODRA voor de deelnemende gemeenten het aanspreekpunt voor milieuvraagstukken.	628

WAT KOST HET?

Exploitatie (bedragen x € 1.000)	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Baten					
Primitieve begroting 2019-2022	4.860	3.725	4.225	4.456	4.456
1e Voortgangsrapportage 2019	395	0	0	0	0
Kadernota 2020	0	0	0	0	0
2e Voortgangsrapportage 2019	2.009	738	738	738	738
Totale baten tot de begroting	**7.264**	**4.463**	**4.963**	**5.195**	**5.195**
Mutaties in deze begroting (baten)					
1. Autonome ontwikkelingen	0	**-492**	-871	-764	-2.024
Bijstelling ramingen door herziene Grex	0	-492	-871	-764	-2.024
Totaal gemuteerde baten	**0**	**-492**	**-871**	**-764**	**-2.024**
Totale baten in deze begroting	**7.264**	**3.970**	**4.092**	**4.430**	**3.170**
Lasten					
Primitieve begroting 2019-2022	5.052	3.950	4.500	4.728	4.406
1e Voortgangsrapportage 2019	2.056	1.573	1.573	1.560	1.882
Kadernota 2020	0	-75	-75	-75	0
2e Voortgangsrapportage 2019	756	693	693	693	93
Totale lasten tot de begroting	**7.864**	**6.140**	**6.691**	**6.905**	**6.380**
Mutaties in deze begroting (lasten)					
1. Autonome ontwikkelingen	0	**-508**	-878	-772	-2.027
Actualisatie kapitaallasten MJB 2020-2023	0	-15	-7	-8	-3
Bijstelling ramingen door herziene Grex	0	-492	-871	-764	-2.024
Totaal gemuteerde lasten	**0**	**-508**	**-878**	**-772**	**-2.027**
Totale lasten tot de begroting	**7.864**	**5.633**	**5.813**	**6.133**	**4.353**
Resultaat voor bestemming	**-600**	**-1.663**	**-1.721**	**-1.703**	**-1.183**
Onttrekkingen					
Primitieve begroting 2019-2022	-76	0	0	0	0
1e Voortgangsrapportage 2019	339	0	0	0	0
Kadernota 2020					
2e Voortgangsrapportage 2019					
Meerjarenbegroting 2020-2023					
Totaal onttrekkingen reserves	263	**0**	0	0	0

Toevoegingen					
Primitieve begroting 2019-2022	0	0	0	0	0
1e Voortgangsrapportage 2019	0	0	0	0	0
Kadernota 2020					
2e Voortgangsrapportage 2019					
Meerjarenbegroting 2020-2023					
Totaal toevoegingen reserves	0	0	0	0	0
Saldo reserve mutaties	**263**	**0**	**0**	**0**	**0**
Resultaat na bestemming	**-337**	**-1.663**	**-1.721**	**-1.703**	**-1.183**

Toelichting financiële mutaties

Baten
1. Autonome ontwikkelingen
Bijstelling ramingen door herziene Grex
Op basis van de vastgestelde herziening Grondexploitatie per 1-1-2019 zijn de begrote ramingen voor de jaren vanaf 2020 aangepast. Deze wijziging is budgettair neutraal.

Lasten
1. Autonome ontwikkelingen
Actualisatie kapitaallasten MJB 2020-2023
De kapitaallasten zijn geactualiseerd, met name op uitgestelde investeringen. Zie voor een nadere toelichting het hoofdstuk Financiën, onderdeel 'Kaders en uitgangspunten'.

Bijstelling ramingen door herziene Grex
Op basis van de vastgestelde herziening Grondexploitatie per 1-1-2019 zijn de begrote ramingen voor de jaren vanaf 2020 aangepast. Deze wijziging is budgettair neutraal.

Overzicht baten en lasten op taakveld

Exploitatie (bedragen x € 1.000)		Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Baten						
8.1	Ruimtelijke ordening	23	23	23	23	23
8.2	Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	4.351	3.181	3.355	3.695	2.436
8.3	Wonen en bouwen	2.890	767	715	712	712
Totaal Baten		**7.264**	**3.970**	**4.092**	**4.430**	**3.170**
Lasten						
8.1	Ruimtelijke ordening	1.519	1.187	1.187	1.187	662
8.2	Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	4.485	3.151	3.334	3.660	2.405
8.3	Wonen en bouwen	1.860	1.295	1.292	1.287	1.286
Totaal Lasten		**7.864**	**5.633**	**5.813**	**6.133**	**4.353**

Saldo

8.1	Ruimtelijke ordening	-1.496	-1.164	-1.164	-1.164	-639
8.2	Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	-133	30	21	36	31
8.3	Wonen en bouwen	1.030	-528	-578	-575	-574
Begrotingsresultaat voor bestemming		**-600**	**-1.663**	**-1.721**	**-1.703**	**-1.183**
0.10	**Mutaties reserves**					
	Onttrekkingen	263	0	0	0	0
	Toevoegingen	0	0	0	0	0
Totaal Mutaties reserves		**263**	**0**	**0**	**0**	**0**
Begrotingsresultaat na bestemming		**-337**	**-1.663**	**-1.721**	**-1.703**	**-1.183**

Overzicht van Incidentele baten en lasten

Baten					
Project invoeren omgevingswet.	De kosten voor invoering van de omgevingswet worden gedekt uit de algemene reserve.	600	600	600	0
Lasten					
Project invoeren omgevingswet.	Voor de komende drie jaar wordt € 600.000 per jaar geraamd voor de invoering van de omgevingswet.	600	600	600	0
Totaal programma 8		**0**	**0**	**0**	**0**

Reserves

Bestemmingsreserves (stand per 1 januari)						**(Bedragen x € 1.000)**
Nummer	**Naam**	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**
9013	**Nazorg complexen grondexploitaties**	**115**	**115**	**115**	**115**	**115**

Deze reserve is ingesteld om extra kosten voor onder andere onderhoud aan wegen, groen, riool etc. na het afsluiten van grondexploitaties te bekostigen. In de Nota reserves en voorzieningen is besloten om de budgetten voor onderhoud na het afsluiten van grondexploitaties direct in de meerjarenbegroting op te nemen. Het saldo van de reserve is in de Nota reserves en voorzieningen herbestemd om in 2019 te gebruiken voor het onderhoud van de Tol.

9031	**Bestemmingsplannen**	**196**	**92**	**92**	**92**	**92**

De bestemmingsreserve is afkomstig uit de voormalige gemeente Rijnwaarden. De reserve is bedoeld voor het egaliseren van de kosten voor het opstellen en actualiseren van bestemmingsplannen, maar ook voor kosten die te maken hebben met de procedurele afhandeling.

Totaal bestemmingsreserves	**311**	**207**	**207**	**207**	**207**

Meerjareninvesteringsplan

Voor dit programma zijn geen investeringen gepland.

PARAGRAFEN

LOKALE HEFFINGEN

Inleiding
De lokale heffingen vormen een belangrijk deel (grofweg 20%) van de inkomsten van de gemeente. Deze paragraaf geeft inzicht in de te verwachten of gerealiseerde opbrengsten van de verschillende heffingen. De heffingen bestaan uit algemene heffingen en bestemmingsheffingen (retributies). De opbrengsten van de algemene heffingen, zoals onroerendezaakbelastingen, parkeerbelasting, hondenbelasting en toeristenbelasting, behoren tot de algemene dekkingsmiddelen. Bij bestemmingsheffingen en retributies, zoals de afvalstoffenheffing, rioolheffing of leges, is sprake van een samenhang tussen de opbrengst en bepaalde aanwijsbare kosten of tegenprestaties.

In de Gemeentewet en enkele bijzondere wetten, zoals de Wet milieubeheer, staat aangegeven welke belastingen een gemeente mag heffen. Wij benutten een groot deel van de toegestane belastingsoorten. U besluit tot het invoeren, wijzigen of afschaffen van belastingen door het vaststellen van een verordening. Voor elke heffing stelt u een afzonderlijke verordening vast.

Beleid
U stelt de verordeningen vast voor alle gemeentelijke belastingen en heffingen. In deze verordeningen is ook opgenomen of -en tot welk bedrag- kwijtschelding mogelijk is. Bij het vaststellen van de tarieven voor 2020 gelden de volgende uitgangspunten:

- De afvalstoffenheffing, rioolheffing, lijkbezorgingsrechten, marktgelden en leges mogen wettelijk gezien maximaal 100% kostendekkend zijn. Concreet betekent dit dat de geraamde baten van deze belastingen niet hoger mogen zijn dan de geraamde lasten die hiermee verband houden. Wij voldoen hieraan. Bij sommige heffingen, zoals marktgelden en lijkbezorgingsrechten, zien wij af van volledige kostendekking;
- Het te hanteren inflatiepercentage voor 2020 is 1,5% (raming CPB);
- De kosten die wij maken voor heffing en invordering van de belastingen en rechten worden op basis van een verdeelsleutel toegerekend naar de bestemmingsheffingen, zoals afvalstoffen- en rioolheffing en naar één verzamelpost voor de algemene heffingen. Deze verdeelsleutel is een zo goed mogelijke inschatting. Omdat het gros van de werkzaamheden niet specifiek aan één enkele belastingsoort is toe te rekenen, is een meer specifieke inschatting niet te maken.
- Eventuele besluitvorming na totstandkoming van deze begroting wordt waar mogelijk verwerkt bij het vaststellen van de belastingverordeningen door uw raad.

Beleidskaders
De beleidskaders zijn opgenomen bij de verschillende belastingen en heffingen.

Ontwikkelingen
Over het algemeen is het kostendekkendheidspercentage bij de heffingen gedaald. Voornaamste reden daarvan is een geactualiseerd overheadspercentage na herindeling. Indien van toepassing zijn er bij de betreffende belastingen of heffingen specifieke ontwikkelingen opgenomen. Een voorbeeld hiervan is het vervallen van de precariobelasting op kabels en leidingen per 1 januari 2022.

OPBRENGSTEN

Belastingen en heffingen					(Bedragen x € 1.000)
Belasting	Begroting na wijziging 2019	**Begroting 2020**	**Begroting 2021**	**Begroting 2022**	**Begroting 2023**
Hondenbelasting	322	322	322	322	322
Belasting op eigendom woningen	6.352	6.408	6.488	6.548	6.548
Belasting op eigendom en gebruik bedrijven	3.804	3.820	4.420	4.420	4.420
Precariobelasting	21	21	21	21	21
Precariobelasting kabels en leidingen	2.178	2.178	2.178	0	0
Reclamebelasting	113	113	113	113	113
Toeristenbelasting	382	382	382	382	382
Parkeerbelasting - parkeergelden	1.063	1.063	1.063	1.063	1.063
Parkeerbelasting - parkeervergunningen	93	93	93	93	93
Totaal belasting	14.328	14.400	15.080	12.962	12.962

Heffingen	Begroting na wijziging 2019	**Begroting 2020**	**Begroting 2021**	**Begroting 2022**	**Begroting 2023**
Leges - burgerzaken	132	132	132	132	132
Leges - paspoorten en rijbewijzen	677	677	677	677	677
Leges - opstellen en handhaven APV	54	54	54	54	54
Marktgelden	36	36	36	36	36
Afvalstoffenheffing	3.058	3.623	3.614	3.614	3.614
Lijkbezorgingsrechten	143	143	143	143	143
Leges - omgevingsvergunningen	701	701	651	651	651
Leges - ruimtelijke ordening	15	15	15	15	15
Leges - welstand	41	41	41	41	41
Rioolheffing	4.508	4.539	4.539	4.539	4.539
Totaal heffingen	9.365	9.961	9.902	9.902	9.902

Totaal belastingen en heffingen	**23.693**	**24.361**	**24.982**	**22.864**	**22.864**

OVERZICHT KOSTENDEKKENDHEID

Heffingssoort (bedragen x € 1.000)	**Directe kosten**	**Overhead**	**Baten**	**Dekkingspercentage**
Afvalstoffenheffing	3.526	97	3.623	100%
Rioolheffing	4.040	500	4.539	100%
Lijkbezorging	202	88	143	49%
Marktgelden	33	22	36	65%

Leges				
Titel 1	764	389	807	70%
Titel 2	469	390	763	89%
Titel 3	47	44	46	50%
Totaal leges	1.279	823	1.616	77%

LOKALE LASTENDRUK

Over de lokale lastendruk wordt jaarlijks door diverse organisaties gepubliceerd. In deze publicaties wordt bij het bepalen van de lastendruk veelal uitgegaan van verschillende gegevensverzamelingen en verschillende methoden van berekening en grondslagen. In de ene publicatie wordt bijvoorbeeld gewerkt met gemiddelden, in de andere worden verschillende standaardprofielen onderscheiden of wordt alleen een aantal tevoren geselecteerde heffingen opgenomen. Hierbij gaat het dan ook vrijwel altijd uitsluitend om de lasten voor bewoners, en dus niet voor bedrijven.
Informatie over lastendruk is onder andere te vinden bij de Provincie Gelderland, het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO) , op Waar staat je gemeente en via de Lokale Lastenmeter.

Hieronder vindt u een overzicht van de gemiddelde lastendruk van een meerpersoonshuishouden. Bij de raming voor 2020 is het prijsindexcijfer (1,5%) gehanteerd. Dit kan bij de heffingen afwijken bij het vaststellen van de verordeningen.

Soort	Lasten 2019	Lasten 2020
Afvalstoffenheffing	€ 182	€ 212
Rioolheffing	€ 230	€ 233
OZB eigen woning	€ 304	€ 309

KWIJTSCHELDING

Inleiding
Burgers die niet in staat zijn de gemeentelijke belastingen te betalen kunnen onder bepaalde voorwaarden in aanmerking komen voor kwijtschelding.

Beleid
U bent hierbij gebonden aan wettelijk voorgeschreven regels (onder meer de Invorderingswet 1990). De gemeente heeft slechts een beperkte beleidsvrijheid.

De gemeenteraad bepaalt voor welke belastingsoorten kwijtschelding mogelijk is en de voorwaarden waaronder kwijtschelding plaatsvindt. Binnen die beleidsvrijheid maakt de gemeente gebruik van de mogelijkheid het percentage van kosten van bestaan op 100% te stellen. Dit betekent dat belastingschuldigen met een inkomen gelijk aan of lager dan 100% van het minimuminkomen (volgens de bijstandsnorm) in aanmerking komen voor gehele of gedeeltelijke kwijtschelding. In gemeente Zevenaar is kwijtschelding mogelijk voor de ozb, de rioolheffing, het vastrechtgedeelte van de afvalstoffenheffing en de eerste hond in het kader van de hondenbelasting.

HONDENBELASTING

Inleiding
De hondenbelasting is gebaseerd op artikel 226 van de Gemeentewet. De belasting wordt geheven naar het aantal honden dat wordt gehouden. De hondenbelasting is een algemeen dekkingsmiddel. Er is in beginsel geen relatie tussen de opbrengsten van deze belasting en de dienstverlening vanuit de gemeente.

Beleid
Het tarief voor de eerste hond is lager dan het tarief voor elke volgende hond in een huishouden. Voor kennelhouders die geregistreerd staan bij de Raad van beheer op kynologisch gebied, geldt een vast tarief. Vrijstelling van hondenbelasting is mogelijk in bijzondere gevallen, zoals voor blindengeleidehonden, politiehonden en honden jonger dan drie maanden die bij de moederhond verblijven. In het vierde kwartaal wordt uw raad bij de vaststelling van de verordening een voorstel gedaan waarbij de opbrengst van de hondenbelasting verhoogd wordt met een inflatiecorrectie van 1,5%. Wijzigingen in wet- en regelgeving etc. worden eveneens in dat voorstel verwerkt.

Beleidskaders
Verordening hondenbelasting:
http://decentrale.regelgeving.overheid.nl/cvdr/xhtmloutput/Historie/Zevenaar/CVDR618634/CVDR618634_1.html
Hier zijn ook de verschillende tarieven in opgenomen.

ONROERENDE ZAAKBELASTINGEN

Inleiding
De onroerendezaakbelastingen (OZB) wordt geheven op grond van artikel 220 van de Gemeentewet. Er worden twee soorten belastingen geheven:

- een eigenarenbelasting van de eigenaren van woningen en van niet-woningen;
- een gebruikersbelasting van de gebruikers van niet woningen.

Bij niet-woningen met woondelen (zoals een boerderij of een winkelpand met bovenwoning) wordt voor de gebruikersbelasting de waarde van die woondelen buiten beschouwing gelaten.

Grondslag
De grondslag voor de OZB is de waarde op basis van de Wet waardering onroerende zaken (Wet Woz). Deze waarde wordt jaarlijks opnieuw vastgesteld. Begin van het jaar heeft iedere belastingplichtige een nieuwe WOZ-beschikking ontvangen gecombineerd met de aanslag.

Gebruik WOZ-waarde in Woningwaarderingsstelsel
De Woz-waarde heeft invloed op de maximaal redelijke huurprijs voor huurwoningen. Het puntensysteem van het Woningwaarderingsstelsel is deels gebaseerd op de WOZ-waarde van de woning. Veel huurders van woningen hebben daardoor een formeel belang bij de WOZ-waarde van hun woning. Immers kan de jaarlijkse huurverhoging beïnvloed worden door de maximaal redelijke huurprijs die direct samenhangt met de WOZ-waarde. Daarom is het van belang dat ook de huurder van woningen de mogelijkheid heeft om bezwaar te maken tegen de Woz-waarde en zij hebben dus eveneens een Woz-beschikking ontvangen.

Beleid
Opbrengst
Bij de raming van de OZB-opbrengst 2020 hebben wij rekening gehouden met een verhoging van de OZB tarieven met 1,5%.

OZB en gemeentefonds
De hoogte van de algemene uitkering uit het Gemeentefonds van een gemeente hangt onder andere af van de zogenoemde 'OZB-belastingcapaciteit' van een gemeente. Het idee daarachter is eenvoudig: hoe meer geld een gemeente aan OZB kan binnenhalen, des te minder geld uit het Gemeentefonds nodig is. Zonder de toepassing van de OZB-belastingcapaciteit bij de verdeling van het Gemeentefonds zouden gemeenten met een hoge waarde aan onroerende zaken een hoger voorzieningenniveau of lagere belastingtarieven kunnen bieden dan gemeenten met een lage waarde.
Bij een gelijk tarief zijn de OZB-inkomsten in een gemeente met hoge WOZ-waarden immers hoger dan in

een gemeente met lage WOZ-waarden. Een andere mogelijkheid is dat de tarieven in de gemeente met hoge WOZ-waarden lager uitvallen, terwijl de voorzieningen op een gemiddeld peil worden geboden.

Reken-/normtarieven
De belastingcapaciteit is afhankelijk van de WOZ-waarden in een gemeente. Hoe hoger de waarde, hoe hoger de belastingcapaciteit, hoe hoger de 'OZB-aftrekpost' bij de verdeling van het Gemeentefonds. Gemeenten worden afgerekend op de zogenoemde reken- of normtarieven. Er zijn drie reken- of normtarieven:

- voor eigenaren van woningen
- voor gebruikers van niet woningen
- voor eigenaren van niet-woningen

Deze drie tarieven zijn voor alle gemeenten gelijk. Verschillen tussen gemeenten in de OZB-aftrekpost worden dus alleen bepaald door verschillen in de waarde van onroerende zaken. De tarieven die de gemeenten werkelijk in rekening brengen bij de gebruikers en eigenaren van onroerende zaken spelen hierbij geen enkele rol. Dit betekent dat een verhoging of verlaging van de OZB-tarieven door de gemeente geen gevolgen heeft voor de uitkering uit het Gemeentefonds. Alleen als de totale WOZ-waarde verandert, door de jaarlijkse hertaxatie of door nieuwbouw of sloop, verandert de Gemeentefondsuitkering.

Beleidskaders
Verordening onroerende zaakbelasting:
http://decentrale.regelgeving.overheid.nl/cvdr/xhtmloutput/Historie/Zevenaar/CVDR617620/CVDR617620_1.html
Hier zijn ook de verschillende tarieven in opgenomen.

PARKEERBELASTING

Inleiding
Gemeenten zijn op grond van artikel 225 van de Gemeentewet bevoegd parkeerbelastingen te heffen. De parkeerbelastingen zijn aan te merken als algemene en zakelijke belastingen. 'Algemeen' omdat de opbrengsten vrij besteedbaar zijn voor de gemeenten en 'zakelijk' omdat geen rekening wordt gehouden met persoonlijke omstandigheden.

Beleid
De parkeerbelasting is ingevoerd in het kader van parkeerregulering. De kostenopslag bij de naheffingsaanslagen mag maximaal kostendekkend zijn en is gemaximeerd.

Beleidskaders
Verordening parkeerbelasting: https://zoek.officielebekendmakingen.nl/gmb-2018-276138.pdf
Hier zijn ook de verschillende tarieven in opgenomen.

PRECARIOBELASTING

Inleiding
De precariobelasting is gebaseerd op artikel 228 van de Gemeentewet. Deze belasting kan worden geheven voor het hebben van voorwerpen onder, op of boven voor de openbare dienst bestemde gemeentegrond.

Beleid
De voormalige gemeente Zevenaar kende al langere tijd een tarief voor terrassen en standplaatsen (anders dan de weekmarkt) op gemeentegrond. In 2015 (Zevenaar) en in 2014 (Rijnwaarden) is ook precariobelasting ingevoerd voor het houden van kabels en leidingen in de grond.

Vanaf 2016 geldt voor de voormalige gemeente Zevenaar een tarief precario kabels en leidingen van € 2,25 per strekkende meter en voor de voormalige gemeente Rijnwaarden een tarief van € 3,00 per strekkende meter.

Eind 2019 wordt uw raad een geharmoniseerde verordening precariobelasting kabels en leidingen ter vaststelling aangeboden. Conform de wet ARHI moet het geharmoniseerde tarief het gewogen gemiddelde zijn.

Beleidskaders
Verordeningen precariobelastingen:
- Rijnwaarden
- Zevenaar
- Verordening op de heffing en invordering van precariobelasting ter zake van buizen, kabels, draden of leidingen 2017 (Zevenaar)

Hier zijn ook de verschillende tarieven in opgenomen.

Ontwikkelingen
Op basis van recente wetgeving mogen gemeenten tot 1 januari 2022 precario op kabels en leidingen heffen, waarbij het tarief vanaf 2016 wettelijk niet verhoogd mag worden.

RECLAMEBELASTING

Inleiding
Reclamebelasting kan worden geheven over openbare aankondigingen zichtbaar vanaf de openbare weg. Vanaf 2010 heffen wij voor het centrumgebied van Zevenaar reclamebelasting.

Beleid
De opbrengsten betalen wij, onder aftrek van € 7.500 voor perceptiekosten, door aan de Stichting Ondernemersfonds Zevenaar. Dit ter financiering van centrumpromotieactiviteiten.

Beleidskaders
Verordening reclamebelasting
Hier zijn ook de verschillende tarieven in opgenomen.

TOERISTENBELASTING

Inleiding
Op grond van artikel 224 van de Gemeentewet wordt toeristenbelasting geheven voor het houden van verblijf met overnachting binnen de gemeente in hotels en pensions, op campings en dergelijke. De toeristenbelasting is een algemeen dekkingsmiddel. Er is in beginsel geen relatie tussen de opbrengsten van deze belasting en de dienstverlening vanuit de gemeente.

Beleid
Belastingplichtig voor de toeristenbelasting is degene die tegen een vergoeding gelegenheid biedt tot verblijf met overnachting. De belastingplichtige is bevoegd de belasting te verhalen op degene die verblijf houdt. Het tarief in 2019 is € 1,05 per overnachting.

Beleidskaders
Verordeningen toeristenbelasting:
- Rijnwaarden
- Zevenaar

Hier zijn ook de verschillende tarieven in opgenomen.

AFVALSTOFFENHEFFING

Inleiding
Afvalstoffenheffing wordt geheven op grond van de Wet milieubeheer.

Beleid
De heffing leggen wij op aan de gebruikers van percelen waarvoor wij verplicht zijn huishoudelijk afval in te zamelen.

Wij hanteren het diftar-systeem. Dit houdt in dat wij naast een vast bedrag per huishouden een bedrag per lediging van de afvalcontainer in rekening brengen. Van huishoudens die gebruik maken van een verzamelcontainer (bij hoogbouw) heffen wij een vast bedrag. Uitgangspunt bij de tariefsbepaling is 100% kostendekkendheid.

Beleidskaders
Verordeningen afvalstoffenheffing:
http://decentrale.regelgeving.overheid.nl/cvdr/XHTMLoutput/Actueel/Zevenaar/CVDR617611.html
Hier zijn ook de verschillende tarieven in opgenomen.

Ontwikkelingen
De kosten van met name het product afval zijn met duidelijk meer dan de inflatiecorrectie gestegen. Op basis van de nu voorliggende cijfers betekent dit een stijging van de aanslag afvalstoffenheffing met gemiddeld ongeveer € 30. Eind 2019 ontvangt uw raad een voorstel tot vaststelling van de verordening afvalstoffenheffing 2020 waarin de tarieven bepaald worden.

Overzicht kostendekkendheid

De tarieven van de heffingen mogen hoogstens kostendekkend zijn. Hieronder is inzichtelijk gemaakt hoe bij de berekening van deze tarieven wordt bewerkstelligd dat de geraamde baten de geraamde lasten niet overschrijden.

AFVALSTOFFENHEFFING

Omschrijving	Begroting 2020
Directe kosten	3.383
Doorbelasting	106
Inkomensregeling	90
Overhead	97
BCF	612
Directe inkomsten	-665
Totaal kosten	**3.623**
Heffing	-3.623

Kostendekkendheid	**100%**

LIJKBEZORGINGSRECHTEN

Inleiding
Voor het gebruik van de algemene begraafplaatsen en het daarbij verlenen van diensten door of vanwege de gemeente worden leges geheven op grond van de 'Verordening lijkbezorgingsrechten'.

Beleid
De tarieven van voormalige gemeenten Rijnwaarden en Zevenaar waren in 2019 nog verschillend. De beheersverordening is inmiddels geharmoniseerd waardoor wij u een voorstel met een geharmoniseerde verordening lijkbezorgingsrechten ter vaststelling kunnen aanbieden. U ontvangt dat voorstel eind 2019.

Beleidskaders
Verordeningen:
- Rijnwaarden
- Zevenaar

Hier zijn ook de verschillende tarieven in opgenomen.

Overzicht kostendekkendheid

De tarieven van de heffingen mogen hoogstens kostendekkend zijn. Hieronder is inzichtelijk gemaakt hoe bij de berekening van deze tarieven wordt bewerkstelligd dat de geraamde baten de geraamde lasten niet overschrijden.

LIJKBEZORGING	
Omschrijving	**Begroting 2020**
Directe kosten	189
Doorbelasting	0
Inkomensregeling	0
Overhead	88
BCF	13
Directe inkomsten	0
Totaal kosten	**290**
Heffing	-143
Kostendekkendheid	**49%**

LEGES

Inleiding
Voor het door ons verlenen van diensten heffen wij leges. In de Legesverordening op grond van artikel 229 van de Gemeentewet is geregeld voor welke diensten leges verschuldigd zijn.
Belastingplichtig is degene die de dienst aanvraagt, dan wel degene ten behoeve van wie de dienst is verleend.

Voor de Legesverordening nemen wij de modelverordening van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten als basis.

Beleid
De tarieven worden met het prijsindexcijfer van 1,5% aangepast. Daartoe wordt uw raad eind 2019 een voorstel met de verordening leges aangeboden. Wijzigingen in wet- en regelgeving etc. worden eveneens in dat voorstel verwerkt.

Beleidskaders
Legesverordeningen:
http://decentrale.regelgeving.overheid.nl/cvdr/xhtmloutput/Historie/Zevenaar/CVDR617610/CVDR617610_2.html
Hier zijn ook de verschillende tarieven in opgenomen.

Overzicht kostendekkendheid

De tarieven van de heffingen mogen hoogstens kostendekkend zijn. Hieronder is inzichtelijk gemaakt hoe bij de berekening van deze tarieven wordt bewerkstelligd dat de geraamde baten de geraamde lasten niet overschrijden.

LEGES: TITEL 1 Algemene dienstverlening	
Omschrijving	**Begroting 2020**
Directe kosten	759
Overhead	389
BCF	6
Totaal kosten	**1.153**
Leges	-807
Kostendekkendheid	**70%**

LEGES: TITEL 2 Dienstverlening vallend onder de fysieke leefomgeving/omgevingsvergunning	
Omschrijving	**Begroting 2020**
Directe kosten	452
Overhead	390
BCF	10
Totaal kosten	**852**
Leges	-758

Kostendekkendheid	**89%**

LEGES: TITEL 3 Dienstverlening vallend onder Europese dienstenrichtlijn	
Omschrijving	**Begroting 2020**
Directe kosten	47
Overhead	44
BCF	0
Totaal kosten	**91**
Leges	-46
Kostendekkendheid	**50%**

MARKTGELDEN

Inleiding
Marktgeld wordt geheven van degene die goederen of koopwaren uitstalt tijdens de wekelijkse markt. Het is een recht, geheven voor het gebruik van de openbare grond op het marktterrein, gedurende tijd dat het markt is.

Beleid
Marktgeld heffen wij van degene, die de goederen of koopwaren uitstalt. Hiervoor geldt een tarief per strekkende meter die in gebruik is genomen. Bij het tarief marktgeld hebben wij rekening gehouden met de kosten voor promotie van de markt. De tarieven worden met het prijsindexcijfer van 1,5% aangepast. Daartoe wordt uw raad eind 2019 een voorstel met de verordening marktgelden aangeboden. Wijzigingen in wet- en regelgeving etc. worden eveneens in dat voorstel verwerkt.

Beleidskaders
Verordeningen marktgelden:
https://drimble.nl/bekendmaking/2783017/zevenaar-verordening-marktgelden-2019.html
Hier zijn ook de verschillende tarieven in opgenomen.

Overzicht kostendekkendheid

De tarieven van de heffingen mogen hoogstens kostendekkend zijn. Hieronder is inzichtelijk gemaakt hoe bij de berekening van deze tarieven wordt bewerkstelligd dat de geraamde baten de geraamde lasten niet overschrijden.

MARTKGELDEN	
Omschrijving	**Begroting 2020**
Directe kosten	38
Doorbelasting	0
Overhead	22
BCF	3
Directe inkomsten	-9
Totaal kosten	**55**

Heffing	-36
Kostendekkendheid	**65%**

RIOOLHEFFING

Inleiding
De Wet verankering en bekostiging van gemeentelijke watertaken is in werking getreden. Dit heeft een verbreding van de gemeentelijke zorgplicht tot gevolg. Tegenwoordig gaat het niet meer slechts om kostenverhaal van een doelmatig werkende riolering. Het gaat om verhaal van kosten die gemoeid zijn met alle collectieve maatregelen die de gemeente noodzakelijk acht voor een doelmatig werkende riolering én om verhaal van kosten van alle overige maatregelen ten aanzien van hemelwater en grondwater, kortom voor de volledige uitvoering van de gemeentelijke watertaken. De rioolheffing is gebaseerd op artikel 228a van de Gemeentewet.

Beleid
Wij heffen de rioolheffing van de gebruiker van een perceel van waaruit direct of indirect water (huishoudelijk afvalwater, bedrijfsafvalwater, hemelwater of grondwater) op de gemeentelijke riolering wordt afgevoerd. De opbrengst baseren wij op het Watertakenplan De Liemers (per 1-1-2017 vastgesteld). De tarieven worden conform genoemd Plan aangepast. Daartoe wordt uw raad eind 2019 een voorstel met de verordening rioolheffing aangeboden. Wijzigingen in wet- en regelgeving etc. worden eveneens in dat voorstel verwerkt.

Beleidskaders
Verordeningen rioolheffing:
http://decentrale.regelgeving.overheid.nl/cvdr/XHTMLoutput/Actueel/Zevenaar/CVDR617611.html
Hier zijn ook de verschillende tarieven in opgenomen.

Overzicht kostendekkendheid

De tarieven van de heffingen mogen hoogstens kostendekkend zijn. Hieronder is inzichtelijk gemaakt hoe bij de berekening van deze tarieven wordt bewerkstelligd dat de geraamde baten de geraamde lasten niet overschrijden.

RIOOLHEFFING

Omschrijving	Begroting 2020
Directe kosten	3.604
Doorbelasting	8
Inkomensregeling	161
Overhead	500
BCF	265
Directe inkomsten	0
Totaal kosten	**4.540**
Heffing	-4.539
Kostendekkendheid	**100%**

WEERSTANDSVERMOGEN

Inleiding
In deze paragraaf worden de ontwikkelingen in risicomanagement toegelicht. Hierbij wordt het risicoprofiel en het bijbehorende weerstandsvermogen voor de gemeente Zevenaar weergegeven. Het weerstandsvermogen is het vermogen om financiële tegenvallers op te vangen, zonder dat het bestaande beleid aangepast moet worden en zonder dat de continuïteit van de gemeentelijke dienstverlening in gevaar komt.
De Gemeente Zevenaar vindt het wenselijk om risico's die van invloed zijn op de bedrijfsvoering inzichtelijk en beheersbaar te maken. Door inzicht in de (financiële) risico's wordt de organisatie in staat gesteld om op verantwoorde wijze een afweging te maken en besluiten te nemen over de inzet van middelen. Om inzicht in de risico's van de gemeente te kunnen verkrijgen is een risico-inventarisatie uitgevoerd. Hieronder wordt verslag gedaan van de resultaten van deze risico-inventarisatie. Op basis van de geïnventariseerde risico's is tevens het weerstandsvermogen berekend.

Beleid
Het beleid op het terrein van risicomanagement heeft als het doel:
- Het inzichtelijk maken van en sturen op (financiële) risico's;
- Het vergroten van het risicobewustzijn;
- Het voorkomen van onaangename (financiële) verrassingen;
- Het aanhouden van voldoende weerstandsvermogen, minimaal ratio 1.0.

De gemeenteraad neemt kennis van het risicoprofiel, bepaalt de financiële omvang van de noodzakelijke risicoreservering en stelt de ratio vast.

Ontwikkelingen
Wij zijn bezig met de doorontwikkeling van het risicomanagement. Naast het inventariseren en actualiseren van de financiële risico's gaan we meer focus leggen op risicobeheersing en risicomanagement van doelstellingen. Welke risico's hangen met de doelstellingen van de gemeente samen, welke maatregelen nemen we en hoe gaan we met de risico's om?

OVERZICHT TOPRISICO'S

In de voorbereiding op deze meerjarenbegroting zijn de risico's geïnventariseerd en geactualiseerd. In het hieronder weergegeven overzicht zijn de risico's gepresenteerd met de grootste netto impact; dat wil zeggen effect x kans groter dan € 250.000. Hierbij is nog geen rekening gehouden met het effect van de bezuinigingen.

nr	Risico Bedragen x € 1.000	Kans op voordoen van risico	Financieel gevolg (maximaal)
1	Niet realiseren geraamde opbrengst- waarde grondexploitaties (Zevenaar Oost, Babberich en Centrumplan)	*1	9.907
2	Sociaal domein / Jeugd / WMO	70%	1.150
3	Vervallen extra middelen Jeugdzorg in de algemene uitkering	50%	1.500
4	Tekort op het I-deel (BUIG)	50%	1.000
5	Verbonden Partijen / Gemeenschappelijke regelingen	50%	1.000
6	Wachtgeld wethouders	30%	1.400
7	Vervangen essen in verband met schimmel	30%	1.000
8	Algemene uitkering wijkt af van de begroting	50%	500

Opmerking:
*1: Voor de grondexploitaties is een separate risico-inventarisatie en -analyse uitgevoerd. De uitkomst daarvan is opgenomen in deze tabel, vandaar dat hiervoor geen kans is opgenomen.

Toelichting op risico's

Grondexploitatie
Zevenaar Oost - Bedrijven:
Het risico ingevolge het Regionaal Programma Werklocaties (RPW) is gebaseerd op basis van een kaart van de provincie Gelderland welke was toegevoegd aan de zgn. Ruimtelijke Uitwerking. Dit risico wordt nog steeds onderkend maar is niet gewijzigd ten opzichte van de situatie rond de jaarstukken 2018.

Zevenaar Oost - Wonen:
De risico's houden voornamelijk verband met marktontwikkeling als het gaat om kosten(stijging) van civieltechnisch werk en, in mindere mate, van plankosten. Daarnaast wordt rekening gehouden met rentestijgingen en wordt beperkt rekening gehouden met vertragingen in de uitgifte. De laatste houdt verband met de ondercapaciteit in de bouwsector waardoor uitloop van bouwplannen kan ontstaan.

Middag Oost & Zwanenwaay:
Hier spelen soortgelijke marktrisico's zoals deze onder Zevenaar Oost - Wonen zijn omschreven.

Rijnark Lobith:
Voor deze locatie is geen interesse vanuit de markt waardoor een risico van afwaardering onverminderd aanwezig blijft.

Sociaal domein
De prognose voor het gebruik van jeugdzorg en Wmo is gebaseerd op de werkelijke uitgaven, verhoogd met de verwachte ontwikkelingen in prijs en aantal cliënten. Wij zijn hierbij afhankelijk van factoren die buiten onze invloedsfeer liggen. In deze begroting zijn de budgetten voor het sociaal domein geactualiseerd. Hierdoor is het risico ten opzichte van de jaarrekening 2018 gedaald. Als risico wordt op basis van het huidige kostenniveau voor de gemeente Zevenaar een bedrag van € 1,1 miljoen aangehouden.

Vervallen extra middelen Jeugdzorg in de algemene uitkering (Stelpost 'Uitkomst onderzoek jeugdzorg')
Voor de jaren 2019 t/m 2021 heeft het kabinet via de Algemene uitkering uit het gemeentefonds extra middelen beschikbaar gesteld ten behoeve van de hoge kosten die gemeenten momenteel moeten besteden aan de jeugdzorg. Het kabinet geeft daarbij aan dat het niet zeker is of de bedoelde hogere gemeentelijke uitgaven structureel zijn, dan wel onderdeel van "een tijdelijke boeggolf". Een nieuw kabinet zal daarom op basis van de uitkomsten van een in te stellen onderzoek besluiten of de extra rijksmiddelen ook na 2021 nog worden uitgekeerd. De extra middelen zijn daarom vanaf 2022 niet meer opgenomen in de cijfers van de meicirculaire, waarop de berekening van de Algemene uitkering in onze begroting is gebaseerd. Het ministerie heeft echter een richtlijn opgesteld waarin wordt aangegeven dat gemeenten voor de jaren 2022 en 2023 gebruik kunnen maken van een stelpost tot een maximum van het eigen aandeel in het over 2021 verstrekte bedrag. Voor onze gemeente gaat het hierbij om een bedrag van € 750.000.Het alsnog komen te vervallen van de extra middelen is een risico in de begroting.

Tekort op het I-deel / BUIG
In de Businesscase heeft de RSD de opdracht gekregen om zich verder te ontwikkelen tot een netwerkorganisatie. De effecten van de Businesscase zijn verwerkt in de begroting. Een belangrijke besparing in de businesscase is de daling van het aantal bijstandsgerechtigden. Het risico bestaat dat de veronderstelde daling niet wordt gerealiseerd, waardoor een nadeel ontstaat bij het I-deel. Dit risico in combinatie met de

schommeling in de BUIG geeft aanleiding een risico op te nemen in de weerstandsparagraaf. Het risico wordt ingeschat op maximaal € 1 miljoen.

Verbonden Partijen
De begrote jaarlijkse bijdrage van onze gemeente aan Verbonden partijen is ongeveer 20 miljoen. Het risico bestaat dat Verbonden Partijen in een bepaald jaar een hogere bijdrage nodig hebben dan begroot. Dit kan bijvoorbeeld ontstaan bij onverwachte tegenvallers in hun exploitatie. Omdat de verbonden partijen in hoofdzaak niet beschikken over een eigen weerstandsvermogen, worden deze tegenvallers in rekening gebracht bij de gemeente. We gaan voor de inschatting van het risico uit van maximaal 5% van de totale jaarlijkse bijdrage. In deze begroting is een algemeen risico op de verbonden partijen opgenomen.

Wachtgeld wethouders
Om de huidige wethouders te beschermen tegen de gevolgen van werkloosheid na het wethouderschap geldt een wachtgeldregeling. Na het wethouderschap ontvangt een wethouder een Appa-ontslaguitkering, tenzij de pensioengerechtigde leeftijd is bereikt. Dit is geregeld in de Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers (Appa). Waarom het wethouderschap beëindigd is hierbij niet van belang; het recht op de uitkering bestaat ongeacht de reden van het aftreden. De specifieke aanspraak en omvang kunnen pas worden bepaald op het moment dat zich dit voordoet.

Vervangen essen in verband met schimmel
In de gemeente Zevenaar staan ongeveer 5.000 essen. Landelijk gaan veel essen dood als gevolg van het vals essenvlieskelkje, een schimmel uit Azië waar onze inlandse essen niet tegen kunnen. Ook in Zevenaar is reeds een aanzienlijk deel van de essen aangetast. Naar verwachting zal op termijn 25% van de essenpopulatie moeten worden vervangen door andere boomsoorten.

Algemene uitkering
De jaarlijkse verhogingen of verlagingen (het accres) van het gemeentefonds zijn onzeker. Het gemeentefonds ontwikkelt zich evenredig aan de rijksuitgaven. Nemen de rijksuitgaven toe, dan neemt ook de algemene uitkering toe. Bij een afname van de rijksuitgaven geldt het omgekeerde. De hoogte van de algemene uitkering is hierdoor afhankelijk van omstandigheden die buiten de invloedssfeer van de gemeenten liggen.

WEERSTANDSCAPACITEIT

De hoogte van de benodigde weerstandscapaciteit wordt bepaald door de risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die een grote impact kunnen hebben op de financiën van Zevenaar. Het risicoprofiel is een dynamisch geheel gelet op ontwikkelingen in de in- en externe omgeving, het bijstellen van doelstellingen en de werking van beheersmaatregelen. Op het moment dat een bepaald risico in de begroting is geraamd, is het geen risico meer. Op basis van een actuele risicosimulatie heeft de gemeente Zevenaar een weerstandscapaciteit nodig van € 11,9 miljoen.

De beschikbare weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen waarover de gemeente beschikt om onverwachte, niet-begrote kosten, dat wil zeggen risico's, op te vangen. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen incidentele en structurele weerstandscapaciteit.

De beschikbare weerstandscapaciteit is samengesteld uit:
1. Algemene reserve (vrij aanwendbaar deel);
2. Onbenutte belastingcapaciteit

1. Algemene reserve (vrij aanwendbaar deel)
Het vrij aanwendbare deel van de algemene reserve van onze gemeente is per 31 december 2019 € 29.900.000.

3. Onbenutte belastingcapaciteit
Hieronder wordt verstaan de beschikbare ruimte in de tarieven van belastingen en heffingen, met andere woorden de mogelijkheden om de belastingtarieven te verhogen. De laatste jaren zijn de OZB-tarieven in Zevenaar gestegen en de tarieven liggen boven het peil van 120% van het landelijk gemiddelde OZB-tarief. Daarom is geen sprake meer van onbenutte belastingcapaciteit. Dit wil niet zeggen dat het OZB-tarief niet meer verhoogd kan worden. Er zijn nog een groot aantal gemeentes die met het tarief voor OZB ver boven het landelijke gemiddelde en het tarief in Zevenaar zitten.

	Bedragen x € 1.000
Beschikbare weerstandscapaciteit	
Algemene reserve (vrij aanwendbaar deel)	29.900
Onbenutte belastingcapaciteit	0
Totaal	**29.900**

WEERSTANDSVERMOGEN

Om te bepalen of het weerstandsvermogen toereikend is, wordt de benodigde weerstandscapaciteit (risico's) afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit. De uitkomst van die berekening vormt het weerstandsvermogen.

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit}} = \frac{29.900.000}{11.900.000} = 2{,}5$$

De ratio voor het weerstandsvermogen kan worden ingedeeld in een aantal waarderingscijfers.

Waarderingscijfer	Ratio	Betekenis
A	2,0 ≤ x	Uitstekend
B	1,4 ≤ x < 2,0	Ruim voldoende
C	1,0 ≤ x < 1,4	Voldoende
D	0,8 ≤ x < 1,0	Matig
E	0,6 ≤ x < 0,8	Onvoldoende
F	x < 0,6	Ruim onvoldoende

De nu berekende ratio van onze gemeente valt in klasse A. Dit duidt op een uitstekend weerstandsvermogen om de risico's af te dekken.

FINANCIELE KENGETALEN

De financiële kengetallen geven u een globaal inzicht in de financiële positie van onze gemeente. De kengetallen moeten in samenhang worden bezien, omdat ze alleen gezamenlijk en in hun onderlinge verhouding een goed beeld geven van de financiële positie van onze gemeente.

Financiële kengetallen	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
1.a Netto schuldquote	102%	110%	104%	96%
1.b Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	95%	102%	96%	88%
2. Solvabiliteitsratio	22%	22%	23%	24%
3. Structurele exploitatieruimte	-6,96%	-7,04%	-7,47%	-6,66%
4. Grondexploitatie	11%	13%	11%	7%
5. Belastingcapaciteit	102,3%	102,3%	102,3%	102,3%

De kengetallen wijken in sommige gevallen af van de waarden in eerdere begrotingen. Dit is het gevolg van de wijzigingen in het BBV. Het totaal aan baten is in bijna alle gevallen de deler en omdat deze anders moet worden geregistreerd is dit totaal lager dan in eerdere jaren. Als gevolg hiervan stijgen de percentages.

1. Netto schuldquote
De netto schuldquote bestaat uit twee kengetallen:

a. netto schuldquote: dit kengetal geeft inzicht in het niveau van de gemeentelijke schuldenlast ten opzichte van de eigen middelen. Het geeft een indicatie van de mate waarin de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie drukken. Hoe lager het percentage hoe beter. De VNG adviseert om 130% als maximum norm te hanteren en daarboven de schuld af te bouwen.
b. netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen: Om inzicht te verkrijgen in hoeverre er sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven (netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen).

De gegevens zijn ontleend aan de geprognosticeerde balans. Voor onze gemeente bedraagt het percentage van de netto schuldquote in 2020 102%. Als gevolg van ons meerjareninvesteringsplan zullen de leningen de komende jaren echter toenemen. De leningen in relatie tot de grondexploitatie nemen nog steeds af (zie kengetal grondexploitatie), maar met name investeringen in de fysieke leefomgeving en het onderwijs (IHP) zorgen ervoor dat wij meer middelen nodig hebben.

De gecorrigeerde netto schuldquote komt uit op 95%. Bij de netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen spelen voornamelijk de hypotheken aan ambtenaren een rol. Deze leningen zijn de afgelopen jaren sterk gedaald en de verwachting is dat deze de komende jaren verder afnemen.

2. Solvabiliteitsratio
De solvabiliteitsratio geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Voor onze gemeente zien we een stabiele solvabiliteitsratio van gemiddeld 23%. Alhoewel het kengetal stabiel blijft, is het lager dan het Gelders gemiddelde. De ontwikkeling van de solvabiliteit blijft daarmee een belangrijk aandachtspunt voor de komende jaren en hangt sterk samen met de ontwikkeling van de grondexploitaties en de toename van investeringen.

3. Grondexploitatie
Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie is ten opzicht van de totale baten.
In onze gemeente is sprake van 'in exploitatie genomen bouwgronden' die grotendeels bestaat uit grondexploitaties Zevenaar-Oost en Babberich. De boekwaarde zal de komende jaren als gevolg van verkopen af gaan nemen, waardoor het risico zal gaan dalen.
De afgelopen jaren is gebleken dat grondexploitaties een forse impact hebben op de financiële positie van een gemeente. Indien gemeenten leningen hebben afgesloten om grond te kopen voor een (toekomstig) woningbouwproject hebben zij een schuld. Bij de beoordeling van een dergelijke schuld is het van belang om

te weten of deze schuld kan worden afgelost wanneer het project wordt uitgevoerd. Van de opbrengst van de woningen kan immers de schuld worden afgelost. Onze gemeente heeft hierop geanticipeerd door fixe-leningen aan te trekken (leningen die gedurende looptijd, variërend van 3 tot 10 jaar, niet worden afgelost maar ineens op de vervaldatum).
Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie is ten opzichte van de totale (geraamde) baten. Wanneer grond tegen de prijs van landbouwgrond is aangekocht, loopt een gemeente relatief gering risico. Het is dus belangrijk om te kunnen beoordelen of er een reële verwachting is of een grondexploitatie kan bijdragen aan de verlaging van de schuld. Staat de grond tegen een te hoge waarde op de balans en moet die worden afgewaardeerd, dan leidt dit tot een lager eigen vermogen en dus een lagere solvabiliteitsratio. Omdat de economie is aangetrokken en de verkopen toenemen is het risico lager geworden, maar het blijft nog steeds van belang de waardering van de gronden in relatie tot de ontwikkeling in het RPW (Regionaal Programma Werklocaties) te blijven volgen.

4. Structurele exploitatieruimte
Voor de beoordeling van de financiële positie is het ook van belang te kijken naar de structurele baten en structurele lasten. Structurele baten zijn bijvoorbeeld de Algemene uitkering en de opbrengsten uit de onroerende zaakbelasting. Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele exploitatieruimte is. Een negatief percentage betekent dat er meer structurele lasten zijn dan baten. Dit kengetal is relevant voor de beoordeling van de financiële positie, omdat het van belang is om te weten of en welke structurele ruimte een gemeente heeft om de eigen lasten te dragen of welke structurele stijging van de baten of structurele daling van de lasten daarvoor nodig is. De kengetallen moeten daarbij in samenhang worden bezien. Wanneer bijvoorbeeld de grondexploitatie er niet toe bijdraagt om de schuldpositie te verminderen en de structurele exploitatie ruimte negatief is, geeft het kengetal belastingcapaciteit inzicht in de mogelijkheid tot hogere baten.

De berekende structurele exploitatieruimte in meerjarig perspectief komt negatief uit. Dit wordt met name verklaard door de structurele lasten van de WMO en Jeugdzorg in de begroting. Daarnaast is de systematiek ten aanzien van het BTW-compensatiefonds gewijzigd. De opbrengsten uit het BTW-compensatiefonds die wij structureel raamden (Algemene Uitkering), worden nu pas verwerkt als we ze realiseren.

5. Belastingcapaciteit
De belastingcapaciteit geeft inzicht in de belastingdruk van de gemeente ten opzichte van het landelijke gemiddelde. Het landelijk gemiddelde is gebaseerd op de gegevens van het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO), die jaarlijks een rapport opstelt over de ontwikkeling van de lokale lasten. COELO veronderstelt een vaste waarde voor gebruik en zet dit af tegen de tarievenontwikkeling. Het feitelijk gebruik kan afwijken van het veronderstelde gebruik, waardoor de ruimte voor belastingverhoging niet wordt bepaald door het percentage dat door de COELO wordt berekend.
In de berekening zijn meegenomen de OZB-lasten, rioolheffing en afvalstoffenheffing voor een gemiddeld gezin. Onze gemeente zit met 102,3% boven het landelijk gemiddelde.

CONCLUSIE

Het risicoprofiel van onze gemeente is ten opzichte de jaarrekening 2018 en de begroting 2019 gedaald. Dit komt met name door het financieel verwerken van risico's in de begroting en het verlagen van risico's als gevolg van nieuwe ontwikkelingen en nieuwe inzichten, bijvoorbeeld HAL12. Het effect op onze weerstandsratio is positief. Met een ratio van 2,5 zijn wij ruimschoots in staat onze risico's financieel op te vangen.

ONDERHOUD KAPITAALGOEDEREN

Inleiding
De gemeente Zevenaar heeft een groot deel van haar vermogen geïnvesteerd in kapitaalgoederen in de vorm van gebouwen, wegen en bruggen, openbare verlichting, groen, riolering en water. Het onderhoud van deze zaken is een kerntaak van de gemeente en van groot belang voor onze inwoners, bedrijven en bezoekers. Het onderhoud van kapitaalgoederen is grotendeels vastgelegd in beleids- en onderhoudsplannen. In deze paragraaf wordt per kapitaalgoed ingegaan op onder andere het beleid, de kwaliteitsnormen, het onderhoud, de financiële middelen en de risico's die met het onderhoud samenhangen.

Beleid
Per 1 januari 2018 is het onderhoud van de kapitaalgoederen voor de voormalige gemeenten Rijnwaarden en Zevenaar samengevoegd. Voorafgaand aan de fusie is op een aantal onderdelen zoals riolering en water al samen gewerkt aan een geharmoniseerd beleid ten aanzien van de kapitaalgoederen. Wij hebben een beeldkwaliteitsplan opgesteld voor het integrale beheer en onderhoud van de openbare ruimte (IBOR). Op basis hiervan stellen wij een geharmoniseerd meerjarenbeleid op.

Beleidskaders
- Integraal Beheer Openbare Ruimte (2018)

Ontwikkelingen
Voor de komende jaren zien we als gevolg van ingrijpende ruimtelijke ontwikkelingen (A15/A12) grote investeringen op onze gemeente afkomen. In het Meerjareninvesteringsplan zijn de verwachte investeringen voor de komende jaren opgenomen. De realisatie van grootschalige infrastructurele projecten maar ook andere ruimtelijke ontwikkelingen zoals de ontwikkeling van de dorpspleinen, 7Poort, Batlocatie en Groot Holthuizen leiden tot een aanzienlijke areaalvergroting. Dit legt een grote druk op de budgetten voor beheer en onderhoud van de kapitaalgoederen.

GEBOUWEN

Beleid
Het beleid voor de gemeentelijke gebouwen is vastgesteld op 26 januari 2017 in de nota vastgoedbeleid Zevenaar. Hierin is opgenomen dat de gemeente op termijn alleen nog eigenaar wil zijn van:
- de panden die zij zelf gebruikt;
- panden die vanwege een bepaald maatschappelijk belang of afbreukrisico niet bij marktpartijen kunnen worden ondergebracht;
- multifunctionele accommodaties

In 2019 wordt een integraal huisvestingsplan opgesteld. Hierin wordt een strategisch vastgoedplan opgenomen, dat voorziet in de huisvestingsbehoefte van de doelgroepen van beleid. Het plan is tevens de onderlegger voor het verder verduurzamen van het vastgoed.

In 2018 is het meerjarenonderhoudsplan voor de nieuwe gemeente Zevenaar herzien. Alle panden van voormalig Rijnwaarden en Zevenaar zijn hierin opgenomen.

Kwaliteitsnormen
Het vaststellen van het onderhoudsniveau van de gemeentelijke panden wordt gebaseerd op NEN 2767, niveau 3 (redelijke conditie). Voor maatschappelijke en/of publieksfunctie wordt niveau 2 (goede conditie) aangehouden voor de gevels en specifieke ruimten.

Onderhoudsniveau 3 houdt in dat het verouderingsproces over de gehele linie duidelijk op gang is gekomen. Plaatselijk kunnen zich ernstige gebreken voordoen zonder dat deze resulteren in functionele gebreken.

In het geval dat panden tijdelijk onderdeel uitmaken van de vastgoedportefeuille en/of op termijn afgestoten of gesloopt worden, kan worden afgeweken van de onderhoudsnormering. Uitgangspunt in deze situatie zal niveau 4 (matige conditie) zijn. Deze onderhoudsactiviteiten zijn gericht op het wind- en waterdicht houden van het object, op veiligheid en tijdelijke verhuurbaarheid.

Beleidskaders
Nota Vastgoedbeleid (2017)

Onderhoud
De actuele staat van onderhoud in het algemeen is conform het uitgangspunt conditieniveau 3 "redelijk". Conform dit niveau is in 2018 onderhoud uitgevoerd.
Voor het pand van de brandweer in Zevenaar is een energiescan gemaakt. Hieruit volgt dat het gebouw niet valt onder de categorie kantoren die voor 2023 dienen te voldoen aan een energielabel van minimaal C. Echter het huidige gebouw heeft een energielabel E. Om in 2040 te komen tot de doelstelling om CO_2 neutraal te zijn, is het nu een natuurlijk moment om zonnepanelen aan te brengen. De werkzaamheden zullen worden gecombineerd met groot onderhoud aan het dak en het aanbrengen van dakvalbeveiliging. Met het aanbrengen van zonnepanelen zal het huidige energielabel E stijgen naar een A label. Het aanbrengen van de zonnepanelen zal worden uitgevoerd indien hiervoor in 2020 geld beschikbaar wordt gesteld.

Van de gebouwen die naar verwachting binnen 6 jaar gesloopt of vervangen worden, is het onderhoud aangepast naar een lager niveau.

Financiën
In onderstaande tabel zijn de kosten voor het beheer en onderhoud uiteengezet.

Onderdeel (bedragen x € 1.000)	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Belastingen	124	124	124	124	124
Doorbelastingen	171	171	171	171	171
Dotatie voorziening	133	133	133	133	133
Huisvestingslasten	210	210	210	210	210
Inhuur derden en goederen	62	62	62	62	112
Onderhoud gebouwen	294	294	294	294	294
Advieskosten	59	0	0	0	50
Overige lasten	72	39	39	39	39
Totaal	**1.126**	**1.035**	**1.035**	**1.035**	**1.135**

GROEN

Beleid
Voor het beheer van de openbare ruimte en daarmee voor het openbaar groen heeft de raad het Beleidsplan Integraal Beheer Openbare Ruimte (IBOR) vastgesteld. Het beleidsplan IBOR beschrijft op strategisch niveau de wijze waarop gemeente Zevenaar invulling geeft aan het beheer van de openbare ruimte (= IBOR) en geeft hiermee input voor zowel de tactische uitwerking als de uiteindelijke operationele uitvoering. Het beleidsplan IBOR beperkt zich vooralsnog tot het verzorgend onderhoud.

Kwaliteitsnormen
Voor de openbare ruimte en daarmee ook voor het openbaar groen zijn de volgende kwaliteitsnormen op basis van de CROW beeldkwaliteitssystematiek vastgesteld:
Beeldkwaliteit hoog: centrum, hoofdwegen en begraafplaatsen en accentplekken;
Beeldkwaliteit basis: woonwijken, parken en industrieterreinen en buitengebied.

De vastgestelde beeldkwaliteit heeft uitsluitend betrekking op het verzorgend niveau van de openbare ruimte. Voor het technisch onderhoud (inclusief renovaties) gaan wij medio 2020 afzonderlijke beleidsplannen opstellen o.a. voor wegen en openbare verlichting.

Onderhoud
Het onderhoud van het groen wordt voor een deel in eigen beheer uitgevoerd. Daarnaast is een deel van het onderhoud van het groen uitbesteed aan derden. Voor het groen in eigen beheer en uitbesteed aan derden worden nieuwe beeldkwaliteitsbestekken gemaakt. Door areaalvergroting (o.a. Groot Holthuizen) komen de onderhoudsbudgetten wel onder druk te staan. Na bijwerking van de beheergegevens als gevolg van areaalvergrotingen geven wij in 2020 inzicht in de consequenties van deze ontwikkeling voor de onderhoudsbudgetten voor het openbaar groen.

Ontwikkelingen
In de afgelopen jaren is de eikenprocessierups explosief opgerukt met alle overlast van dien. Landelijk beleid is in ontwikkeling maar wij gaan ook zelf nog in 2019 een plan van aanpak opstellen. Daarnaast zijn er meerdere exoten zoals de Japanse duizendknoop in opmars waarvoor het mogelijk noodzakelijk is in de nabije toekomst specifieke maatregelen te treffen. De uitvoering kan financiële consequenties hebben voor 2020 en volgende jaren.

Financiën
In onderstaande tabel zijn de kosten voor het beheer en onderhoud uiteengezet.

Onderdeel (bedragen x € 1.000)	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Bestekken onderhoud groen	439	439	439	439	439
Doorbelastingen	964	984	1.039	1.039	1.039
Inhuur derden en goederen	332	321	321	321	321
Onderhoud groen	291	341	341	341	341
Onkruidbestrijding	170	170	170	170	170
Overige lasten	235	229	229	229	229
Totaal	**2.430**	**2.483**	**2.538**	**2.538**	**2.538**

OPENBARE VERLICHTING

Beleid
Voor de openbare verlichting zijn door de voormalige gemeenten Rijnwaarden en Zevenaar beleidsplannen vastgesteld in 2015 respectievelijk 2016 voor een periode van 10 jaar. Het beleidsplan IBOR is bepalend voor de beeldkwaliteit van de openbare verlichting. De genoemde beleidsplannen bevatten de kaders voor het technisch onderhoud. Begin 2020 actualiseren wij beide beleidsplannen en integreren deze in één beleidsplan openbare verlichting. In dit plan leggen wij keuzes voor aan de raad voor het gewenste verlichtingsniveau en de mate van verduurzaming van het areaal. Gemeentelijke doelstellingen op het gebied van energiebesparing krijgen nadrukkelijk de aandacht in het plan. Tevens brengen wij de financiële consequenties in beeld van bedoelde keuzes. De bestaande samenwerking met Duiven en Westervoort op het gebied van inkoop wordt gecontinueerd teneinde doelmatigheidsvoordelen te behalen.

Kwaliteitsnormen
De kwaliteitsnormen zijn nu vastgelegd in het beleidsplan openbare verlichting 2016-2025 en vertaald in een werkbestek. In de jaren 2018 en 2019 zijn de bestaande kwaliteitsnormen van beide voormalige gemeenten gehanteerd, in afwachting van het nieuwe beleidsplan openbare verlichting.

Beleidskaders
- Beleidsplan openbare verlichting 2016 - 2025 Zevenaar
- Beleidsplan Openbare verlichting 2015 - 2023 Rijnwaarden

Onderhoud
Beheer en onderhoud van de openbare verlichting is Europees aanbesteed in regionaal verband voor de periode 2018-2019 met de optie om nog een jaar te verlengen. Hiervoor is een raamcontract afgesloten waarin deelopdrachten kunnen worden uitgezet. Deze bestekken zullen in onderdelen te zijner tijd worden omgezet in beeldkwaliteitsbestekken.

Ontwikkelingen
Er zijn geen bijzondere externe ontwikkelingen. Nieuwe wet- en regelgeving nemen wij mee in het geactualiseerde beleidsplan openbare verlichting. De vaststelling van het nieuwe beleidsplan is gepland begin 2020.

Financiën
In onderstaande tabel zijn de kosten voor het beheer en onderhoud uiteengezet.

Onderdeel (bedragen x € 1.000)	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Elektriciteit	203	196	189	189	189
Leveringen diensten en goederen	64	62	59	59	59
Doorbelastingen	61	61	61	61	61
Dotatie voorziening	26	26	26	26	26
Overige lasten	20	20	20	20	20
Totaal	**375**	**364**	**354**	**354**	**354**

RIOLERING EN WATER

Beleid
Als verbreding van het GRP 2012-2016 heeft de gemeente in samenwerking met drie Liemerse gemeenten en het waterschap Rijn en IJssel het "Watertakenplan De Liemers 2017-2021" opgesteld. Dit beleidskader verwoordt de gezamenlijke visie van de Liemers op zowel de afvalwaterketen als het stedelijk water. Zowel gemeenten als waterschap ondersteunen hierbij de gekozen strategie, maar behouden hierbij ieder hun eigen wettelijke taken en verantwoordelijkheden. Aanvullend op de bestaande beleidsstukken is door de vier organisaties in dit Watertakenplan gekeken naar een gezamenlijke strategie ten aanzien van interacties binnen de afvalwaterketen en het stedelijk water. Specifiek voor het gebied De Liemers vormt dit Watertakenplan op onderstaande vier thema's een verbijzondering van algemeen beleid. De thema's zijn:

- Klaar voor de toekomst;
- Landelijke Bestuursakkoord Water;
- Invoering van de Omgevingswet;
- De burger centraal.

In 2018 is gestart met het harmoniseren van werkzaamheden die voortvloeien uit de watertakenplannen van de twee voormalige gemeenten Zevenaar en Rijnwaarden.

Kwaliteitsnormen
De gemeente draagt zorg voor de inzameling en het transport van huishoudelijk afvalwater vermengd met bedrijfsafvalwater, afvloeiend hemelwater, grondwater of ander water. De ontvangst en zuivering van het door de gemeente ingezamelde (stedelijke) afvalwater is de taak van het waterschap. Daarnaast draagt het waterschap zorg voor de waterhuishouding. Deze zorgplichten dienen in onderlinge samenwerking tussen de Liemerse gemeenten en het waterschap goed te worden uitgevoerd. Informatie hierover is beschreven in het rapport "Watertakenplan De Liemers 2017-2021".

Beleidskaders
Watertakenplan De Liemers 2017-2021 (2016)

Onderhoud
Waterschap en gemeenten dragen zorg voor de instandhouding van de afvalwaterketen en het watersysteem zodanig dat voorzieningen goed blijven functioneren en geen gevaar optreden voor de volksgezondheid, het milieu of voor de leefomgeving. Jaarlijks zijn hiervoor activiteiten gepland zoals het vervangen en renoveren van objecten, uitvoeren van onderzoek, planvorming en beleid en zorg dragen voor het beheer en onderhoud. Deze werkzaamheden zijn meestal periodiek en/of cyclisch van aard.

Waterschap en gemeenten willen de komende jaren toegroeien naar een meer risicobewust beheer voor het uitvoeren van de watertaken. Dit is onderdeel van de implementatie van assetmanagement om te komen tot een meer doelmatiger waterbeheer.

In 2020 zijn cq. worden twee grote projecten gestart waarin voor een integrale gebiedsaanpak is gekozen. Dit betreft de revitalisering Giesbeek en Angerlo. Deze projecten worden bekostigd uit de voorziening riolering, welke gebaseerd is op het watertakenplan. Daarnaast is er voor deze projecten geld beschikbaar gesteld uit de voorziening wegen.

Ontwikkelingen
Als gevolg van onder meer klimaatverandering hebben woningen die gebouwd zijn voor 1976 en op stroken zijn gefundeerd, kans op verzakkingen. In 2018 zijn hiervan meldingen bij de gemeente binnen gekomen. Er is een comité opgericht binnen de gemeente Zevenaar, in nauwe samenwerking met het waterschap Rijn en IJssel en de gemeenten Duiven en Westervoort. Doel hiervan is om te bekijken in hoeverre de overheden de gedupeerden bij kunnen staan.

Financiën
In onderstaande tabel zijn de kosten voor het beheer en onderhoud uiteengezet.

Onderdeel (bedragen x € 1.000)	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Beheersystemen en IT	106	106	106	106	106
Doorbelastingen	796	795	795	795	795
Dotatie voorziening	622	638	652	652	652
Onderhoud en reparaties	678	712	701	701	701
Onderzoeken	202	202	202	202	202
Overige lasten	277	277	277	277	277
Totaal	**2.682**	**2.730**	**2.734**	**2.734**	**2.734**

WEGEN EN BRUGGEN

Beleid
Vanwege de grote raakvlakken tussen riolering en onderhoud wegen worden projecten integraal aangepakt. Het actualiseren van het huidige beleidsplan wegen zal in 2020 plaatsvinden. Daarin worden de onderhoudsplannen voor de aankomende jaren uiteengezet.

Kwaliteitsnormen
Openbare wegen en bruggen zijn een onderdeel van de openbare ruimte. Voor het beheer van de openbare ruimte en daarmee voor de openbare wegen en bruggen is een beeldkwaliteitsplan vastgesteld. Het plan heeft betrekking op het verzorgingsniveau van de openbare ruimte. Het vastgestelde verzorgingsniveau van wegen (beeldkwaliteit) zal vervolgens in het wegenbeleidsplan worden verwerkt. In het wegenbeleidsplan leggen wij verder het gewenste technische onderhoudsniveau vast en geven wij inzicht in de noodzakelijke omvang van de onderhoudsbudgetten. Daarbij houden we rekening met het vastgestelde onderhoudsniveau, geplande renovaties en de areaalvergrotingen van de afgelopen en toekomstige jaren.

Beleidskaders
- Wegenbeleidsplan Zevenaar en Rijnwaarden

Onderhoud
Het klein onderhoud van de wegen en bruggen wordt in eigen beheer uitgevoerd. Ook is een deel van het onderhoud uitbesteed aan derden. Voor de uitvoering van het onderhoud zijn bestekken gemaakt.
In 2018 hebben wij 40 kilometer aan slijtlagen aangebracht om de wegen weer veilig te maken. Daarnaast zijn wij gestart met asfalteringswerkzaamheden. Er zijn enkele grotere (integraal aangepakte) projecten in uitvoering. Grote projecten die wij in 2020 gaan uitvoeren zijn onder andere de revitalisering Giesbeek en Angerlo en de Halve Maan in Lobith.

Ontwikkelingen
Er zijn geen externe ontwikkelingen. Nieuwe wet- en regelgeving nemen wij mee in het nieuw op te stellen wegenbeleidsplan.
Nog wel van belang is het gefaseerd in beheer en onderhoud nemen van nieuwe wegen als gevolg van de realisering van grootschalige infrastructurele en ruimtelijke projecten. De gevolgen van areaalvergroting voor de onderhoudsbudgetten brengen wij in het wegenbeleidsplan in beeld. Vaststelling van dit beleidsplan is voorzien medio 2020.

Financiën
In onderstaande tabel zijn de kosten voor het beheer en onderhoud uiteengezet.

Onderdeel (bedragen x € 1.000)	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Doorbelastingen	845	844	844	844	844
Dotatie voorziening	1.499	1.099	1.099	1.099	1.099
Inhuur derden en goederen	342	239	239	239	239
Overige lasten	102	102	102	102	102
Totaal	**2.787**	**2.284**	**2.284**	**2.284**	**2.284**

CONCLUSIE

Na de gemeentelijke herindeling is er in het jaar 2018 veel energie gestoken om de staat van de kapitaalgoederen te bepalen. In het voorjaar van 2018 is het integraal beheer van de openbare ruimte (IBOR) vastgesteld waarin de beleidskaders voor het verzorgingsniveau van de openbare ruimte zijn vastgelegd en met name het verzorgend onderhoud van de kapitaalgoederen. Op basis hiervan zijn en worden er nieuwe beheersplannen opgesteld voor de verschillende onderdelen van de openbare ruimte waarin ook de kaders worden vastgelegd voor het technisch onderhoudsniveau. Daarmee komt er een basis te liggen van waaruit de gemeente Zevenaar kan werken om de kapitaalgoederen kwalitatief op het gewenste niveau te brengen en te houden. Hierbij past wel de kanttekening dat het areaal aan te onderhouden wegen de afgelopen jaren is toegenomen en nog verder zal toenemen. Deze ontwikkeling legt een druk op de beschikbare onderhoudsbudgetten.

In onderstaande tabel zijn de onderhoudskosten van de verschillende onderdelen binnen de kapitaalgoederen opgenomen.

Bedragen

Gemeente Zevenaar x € 1.000

Soort kapitaalgoed (bedragen x € 1.000)	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Gebouwen	1.126	1.035	1.035	1.035	1.135
Wegen en bruggen	2.787	2.284	2.284	2.284	2.284
Openbare verlichting	364	354	354	354	354
Groen	2.430	2.483	2.538	2.538	2.538
Riolering	2.682	2.730	2.734	2.734	2.734
Totaal lasten onderhoud kapitaalgoederen	**9.390**	**8.887**	**8.945**	**8.945**	**9.045**

Op basis van de huidige meerjarenbegroting is een bedrag van ca €9 miljoen benodigd voor het beheer en onderhoud van de kapitaalgoederen binnen de gemeente Zevenaar. Op basis van nog vast te stellen beleidsplannen zal dit bedrag in de komende jaren mogelijk nog wijzigen.

FINANCIERING

Inleiding
De uitvoering van de gemeentelijke financieringsfunctie vindt plaats binnen de kaders zoals gesteld in de Wet financiering decentrale overheden (Wet fido) en de daarbij behorende ministeriële regelingen. In deze wet staan transparantie en risicobeheersing centraal. De transparantie komt daarbij bijvoorbeeld tot uitdrukking in voorschriften voor een verplichte financieringsparagraaf in de begroting en in de jaarrekening. De risicobeheersing binnen de Wet fido richt zich op renterisico's, kredietrisico's, koersrisico's en valutarisico's.

Definitie van het begrip treasury:
Het besturen en beheersen, het verantwoorden over en het toezicht houden op de financiële geldstromen, de financiële posities en de hieraan verbonden risico's.

De doelstelling van de treasuryfunctie is dat deze uitsluitend de lokale publieke taak dient. De gemeente Zevenaar hanteert daarom als uitgangspunt dat er defensief en risicomijdend op de geld- en kapitaalmarkt opgetreden wordt. Binnen de financiële functie van de gemeente is het van belang het onderscheid te herkennen tussen de treasury- en de controlfunctie. Treasury zorgt voor de beschikbaarheid van geldmiddelen. De controlfunctie is juist belast met het toezicht en de bewaking van de aanwending ervan. Vanuit deze rollen is de focus bij treasury gericht op feitelijke in- en uitgaande kasstromen en die van de controlfunctie op de baten en lasten. In deze paragraaf staan voornamelijk de feitelijke kas- en financieringsstromen centraal.

Beleid
Het treasurybeleid is gericht op het minimaliseren van financiële risico's en het binnen de geldende kaders realiseren van een zo optimaal mogelijk rendement.

Beleidskaders
Treasurystatuut gemeente Zevenaar 2018

GEMEENTEFINANCIERING

Financieringsbehoefte
In onderstaand overzicht is het (verwachte) verloop van de langlopende geldleningen weergegeven.

Bedragen x € 1.000

Jaar	Stand ultimo	Rente bedrag	Rente %
2020	96.300	2.367	2,4%
2021	90.779	2.195	2,4%
2022	77.769	2.037	2,6%
2023	67.398	1.826	2,7%
2024	62.011	1.663	2.7%

Het gemiddelde rentepercentage is gebaseerd op de te betalen rente van de gesloten geldleningovereenkomsten gedeeld door het schuldrestant aan het einde van het jaar. Dit kan als indicator worden afgezet tegen de huidige en verwachte rentestand. Het vervallen van fixe-leningen de komende jaren (leningen waarvoor je gedurende de looptijd vaak 3, 4 of 5 jaar alleen rente betaald) , tegen lage percentages, veroorzaakt een geringe stijging.
Wij verwachten gezien de looptijd van de huidige leningen (tegen een lage interest) en de huidige renteontwikkelingen dat het risico van stijgende rentelasten komende jaren beperkt van invloed zal zijn op de begroting.

De geplande investeringen in het meerjareninvesteringsplan leiden tot een nieuwe financieringsbehoefte. Hier staat de toenemende verkoop van gronden uit de grondexploitaties tegenover. Naast deze ontwikkelingen, de ontwikkelingen op de geld- en kapitaalmarkt en het vervallen van fixe-leningen de komende jaren zullen nieuwe financieringsmiddelen aangetrokken moeten worden op basis van een goede liquiditeitsplanning.

RENTE

De belangrijkste risico's voor de gemeente die samenhangen met de uitvoering van de treasuryfunctie bestaan uit renterisico's. Deze worden getoetst aan twee normen. Dit zijn:

a) De kasgeldlimiet. Deze geeft het maximale bedrag aan dat een gemeente aan vlottende financieringsmiddelen (looptijd korter dan één jaar) mag opnemen;
b) De renterisiconorm. Hiermee wordt het renterisico op de vaste schuld (looptijd vanaf één jaar) in beeld gebracht.

De ontwikkelingen van deze renten worden hieronder nader toegelicht.

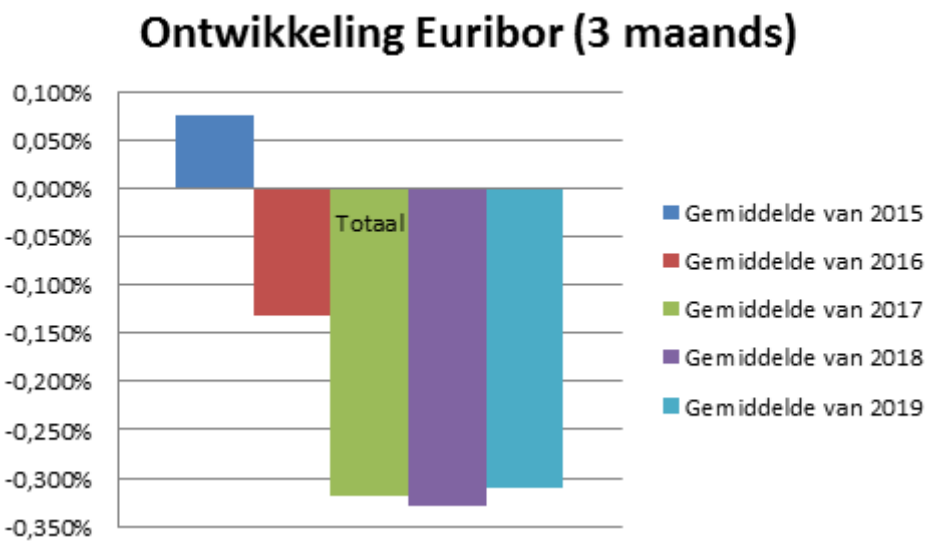
a) Renterisico kort geld, kasgeldlimiet

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet is het bedrag dat de gemeente Zevenaar maximaal 'rood' mag staan. Van belang is de netto schuld op korte termijn (looptijd korter dan 1 jaar). De hoogte van de kasgeldlimiet wordt bepaald door een vastgesteld percentage (8,5%) van het begrotingstotaal waarbij uit wordt gegaan van de lopende uitgaven. Dit percentage is vastgesteld in de Wet Financiering Decentrale Overheden (Wet Fido, art 2, punt 1b).
Het begrotingstotaal per 1 januari 2020 is € 148,7 mln. Dit betekent dat het kasgeldlimiet in 2020 een hoogte heeft van € 12,6 mln.
De gemiddelde netto vlottende schuld minus de gemiddelde netto vlottende middelen in een kwartaal mag de kasgeldlimiet, in principe, niet overschrijden. Deze gegevens worden ontleend aan de informatie die we elk kwartaal (IV3) aan het Centraal Bureau voor de Statistiek verstrekken. Als deze positie boven de limiet uitkomt, zijn we verplicht over te gaan tot consolidatie (omzetten van vlottende schuld in vaste schuld).
Gelet op het negatieve tarief voor kort geld, zal in overleg met onze toezichthouder, worden bekeken wat de mogelijkheden zijn om (indien nodig) de kasgeldlimiet tijdelijk te overschrijden en gebruik te maken van de ruimte die de wet Fido geeft. Deze handelwijze zorgt voor een besparing op de rentekosten. Uiteraard volgen we de kapitaalmarkt nauwlettend en bij een stijgende rente op de kapitaalmarkt gaan we over tot het consolideren.

Renterisico kort geld

De rentelasten van kort geld (kasgeldlimiet) hangen samen met de ontwikkeling van de Euribor. In onderstaande grafiek is het verloop van de Euribor in de afgelopen jaren weergegeven.

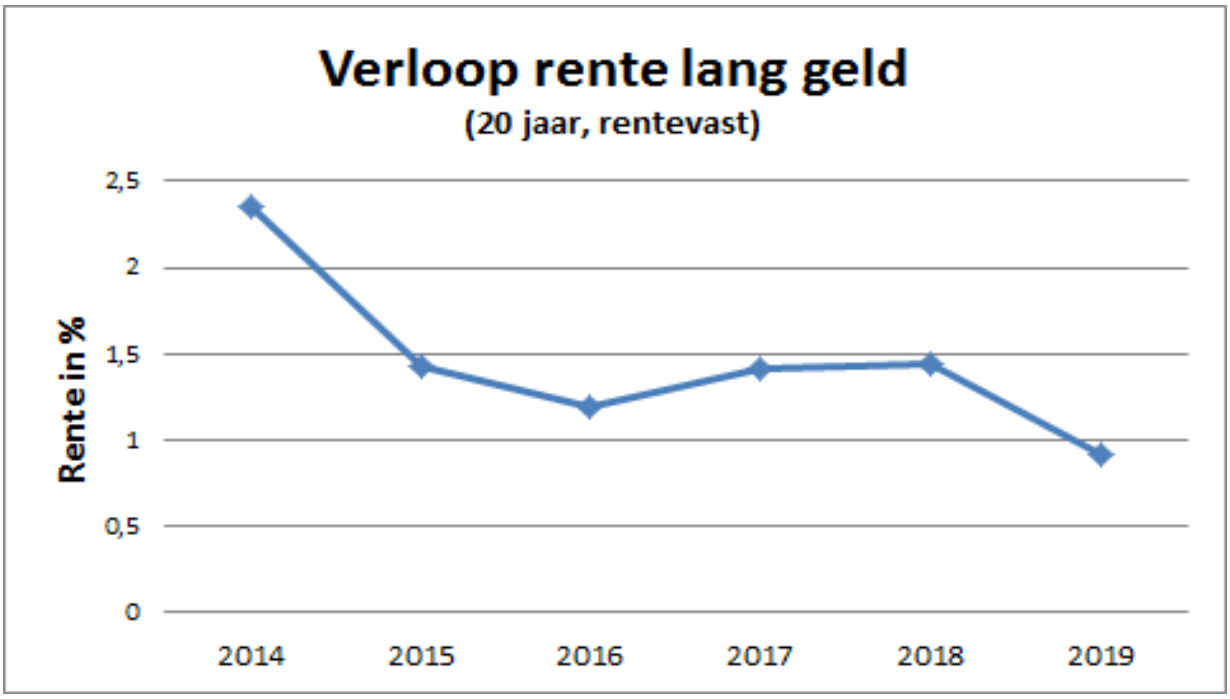
Zoals uit bovenstaande grafiek blijkt bevindt het kortlopende renteniveau (referentierente: 3-maands Euribor) zich het volledige afgelopen jaar onder de 0%. Ofwel: een negatieve rente. Dit korte renteniveau staat hoofdzakelijk onder invloed van het monetair beleid van de Europese Centrale Bank (ECB). De verwachting is dat de ECB de depositorente de komende maanden verder gaat verlagen. Nu is die rente al -0,4 procent en die kan mogelijk dalen naar -0,7 procent in de zomer van 2020.
Deze maatregel draagt er aan bij dat de geldmarkttarieven eveneens negatief zijn. De gemeente Zevenaar profiteert van deze situatie bij het opnemen van dag- en kasgeldleningen. Door de negatieve rente krijgt de gemeente namelijk geld toe als zij kortlopend leent.

Ten tijde van het opstellen van deze paragraaf kunnen gemeenten tegen negatieve rente lenen voor looptijden tot circa drie jaar.

b) Renterisico lang geld, renterisiconorm

De gemeente Zevenaar gaat uit van totaalfinanciering. Op basis van de behoefte wordt lang geld aangetrokken. Het geld wordt met name aangewend om activa te financieren. In de gemeente Zevenaar worden activa lineair afgeschreven en hier wordt met het langlopende geld bij aangesloten. Voor het bepalen van de rentelasten voor de begroting wordt het volgende uitgangspunt als basis genomen:
Rentelasten van langlopend geld zijn gebaseerd op een lening bij de BNG met een looptijd van 20 jaar, waarbij de rente tussentijds niet wordt aangepast. Voor de begroting wordt de ontwikkeling van de rente in de eerste 6 maanden van het jaar gehanteerd.

In onderstaande grafiek staat het verloop van de rente in de afgelopen jaren opgenomen (2020: t/m 3-9-2019)

Hieruit blijkt dat de rente van de langlopende nog steeds een daling te zien geeft. Dit sluit aan bij de rentevisie 2020 van de banken.

Renterisiconorm

Bij de renterisiconorm gaat het om het beperken van de gevolgen van een stijgende kapitaalmarktrente voor de rentelasten. Aanpassing van de rentepercentages doet zich voor bij herfinanciering en renteherziening. Herfinanciering houdt in, dat een vervangende geldlening wordt aangetrokken om aan de aflossingsverplichtingen van bestaande geldleningen te kunnen voldoen. Bij renteherziening gaat het om het aanpassen van het rentepercentage door de geldgever tijdens de looptijd van de geldlening.

Bedragen x € 1.000

		2020	2021	2022	2023
	Rente				
1a	Renteherziening op vaste schuld o/g	-	-	-	-
1b	Renteherziening op vaste schuld u/g	-	-	-	-
2	**Netto renteherziening op vaste schuld**	-	-	-	-
3a	Nieuw aan te trekken vaste schuld	10.000	10.000	10.000	10.000
3b	Nieuw te verstrekken leningen	-	-	-	-
4	**Netto nieuw aangetrokken vaste schuld**	10.000	10.000	10.000	10.000
5	Te betalen aflossing	5.560	5.520	13.100	10.370
6	Herfinanciering (laagste 4 en 5)	5.560	5.520	10.000	10.000
7	**Renterisico op vaste schuld (2 + 6)**	**5.560**	**5.520**	**10.000**	**10.000**
	Renterisiconorm				
8	Begrotingstotaal	148.700	143.000	142.400	142.700

9	Bij ministeriële regeling vastgesteld	20%	20%	20%	20%
10	Renterisiconorm	29.700	28.600	28.500	23.300
7	Renterisico's	5.560	5.520	10.000	10.000
11	**Ruimte (+) / overschrijding (-)**	**24.140**	**23.080**	**18.500**	**13.300**

RISICOBEHEER

Gemeentelijk treasurybeleid
De beleidskaders ten aanzien van de treasury functie zijn vastgelegd in het treasury statuut 2018 van de gemeente Zevenaar.

Schatkistbankieren
De wet verplicht schatkistbankieren is in 2013 van kracht geworden. In deze wet is geregeld dat decentrale overheden, waaronder de gemeenten, verplicht worden tot schatkistbankieren. Het doel van het 'schatkistbeleggen' is om de EMU-schuld van de collectieve sector (Rijk en decentrale overheden gezamenlijk) te verminderen.

EMU-saldo
Gemeenten zijn verplicht om bij hun begroting een EMU-saldo te bepalen. Het EMU-saldo heeft het karakter van een resultaatbepaling op kasbasis. Om die reden geeft de uitkomst van het EMU-saldo een goede richting in de gemeentelijke financieringsbehoefte.
De opstelling voor het EMU-saldo tot en met 2020 treft u aan onder de bijlagen bij deze begroting. In dat overzicht komt een financieringsbehoefte tot uitdrukking in een negatief EMU-saldo; een overschot leidt tot een positief EMU-saldo.

RENTETOEREKENING

Beleid rentetoerekening
In deze begroting zijn zowel de stellige uitspraken als de aanbevelingen uit de BBV-notitie rente verwerkt. De belangrijkste onderdelen betreffen:

- Treasury activiteiten worden via het taakveld treasury verwerkt in de begroting;
- Er wordt geen rente over het eigen vermogen verwerkt in de begroting;
- De omslagrente wordt berekend door de aan de taakvelden toe te rekenen rente (in euro's) te delen door de boekwaarde per 1 januari van de vaste activa die integraal zijn gefinancierd.

De verwerking van de rente is in onderstaand schema inzichtelijk gemaakt.

Bedragen x € 1.000

Renteschema		2019
a. Externe rentelasten over de korte en lange financiering		2.762
b. Externe rentebaten	-/-	129
Totaal door te rekenen externe rente		**2.633**
c. Rente die aan de grondexploitatie moet worden berekend	-/-	1.075
rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	-/-	1.543
Totaal rente aan grondexploitaties en taakvelden	**-/-**	**2.618**

d.	Saldo door te rekenen rente		15
d1.	Rente over eigen vermogen		-
d2.	Rente over voorzieningen (gewaardeerd op contante waarde)		-
	De aan taakvelden (programma's inclusief overzicht Overhead) toe te rekenen rente		**15**
e.	De werkelijke aan taakvelden (programma's inclusief overzicht Overhead) toegerekende rente (renteomslag)	-/-	-
Renteresultaat op het taakveld Treasury			**15**

Voor toerekening van rente aan de grondexploitatie worden de voorschriften opgenomen in de notitie grondexploitaties gehanteerd. Op basis hiervan moet de voorziening contant worden gemaakt tegen 2%.

Toelichting

a) Werkelijk verschuldigde rente voor de aangetrokken vaste geldleningen en berekende rente over het financieringstekort.

b) De geraamde rente voor de verstrekte hypothecaire geldleningen aan gemeente-ambtenaren zijn hier als baten opgenomen.

c) Over de boekwaarde op 1 januari 2020 van de Bouwgrond in exploitatie (BIE) mag alleen het gewogen gemiddelde rentepercentage van de bestaande leningenportefeuille van de gemeente naar verhouding vreemd vermogen/totaal vermogen. Dit percentage is basis van de werkelijke balansbedragen 2018 berekend op 1,93

c) Rente projectfinanciering: Dit betreft investeringen uit het verleden waarvoor vaste rentepercentages gelden.

d1) en d2) Op aanbeveling van de Commissie BBV en door de harmonisatie is besloten geen rente over het eigen vermogen (bespaarde rente) meer te berekenen.

f) Het geringe renteresultaat van € 15.000 is niet omgeslagen over de boekwaarde per 1 januari 2020 van meer dan € 152 miljoen.

BEDRIJFSVOERING

Inleiding
Deze paragraaf beschrijft de ontwikkelingen en speerpunten in de bedrijfsvoering van de gemeente Zevenaar. Met de term bedrijfsvoering wordt bedoeld de sturing en beheersing van alle primaire processen, ondersteunende processen en besturingsprocessen in de organisatie. Kernwoorden zijn efficiency en effectiviteit. In een goed functionerende bedrijfsvoering organiseren we de dienstverlening efficiënt en ondersteunen we de realisatie van beleidsinhoudelijke doelstellingen effectief. Dit betekent aandacht voor onze kernwaarden; klantgerichtheid, resultaatgerichtheid en samenwerking.
In deze paragraaf noemen we een aantal speerpunten in de bedrijfsvoering, waarbij aan de hand van enkele indicatoren zichtbaar wordt waar in de bedrijfsvoering op gestuurd is en welke doelen wij nastreven.

PERSONEEL EN ORGANISATIE

Personeel
De samenleving verandert in hoog tempo en met een grote flexibiliteit. Dit betekent dat de gemeente en zijn medewerkers mee veranderen. Als gevolg hiervan en om grip te houden op de ontwikkelingen binnen de samenleving en de organisatie hebben we een concept kadernota HR opgesteld. In de kadernota HR geven we richting aan de wijze waarop het personeelsbeleid is ingericht. Voor de uitvoering verwachten wij voor 2020 dit budgetneutraal te doen.

Ziekteverzuim
Binnen onze organisatie werken we volgens het eigen regiemodel. Dit houdt in dat we als organisatie zelf de volledige regie hebben over de verzuimbegeleiding van de medewerkers. Ons gemiddelde verzuimpercentage over 2018 bedroeg 5,13%. Over het eerste half jaar van 2019 is het verzuimcijfer gestegen naar ruim 6%. Dit geeft aanleiding om nader onderzoek te doen naar de oorzaak. Met een preventief medisch onderzoek in 2019 signaleren we eventuele gezondheids- en werkproblemen die spelen. Op basis van de resultaten ondernemen we in 2020 gerichte individuele en groepsacties op het gebied van werk en gezondheid. Onze ambitie is om het ziekteverzuimpercentage onder het landelijk gemiddelde van organisaties van vergelijkbare grootte (van 5,6%) te krijgen.

	Werkelijk 2017	Werkelijk 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
%Ziekteverzuim	4,34	5,13	5,60	5,60

Organisatie
De inrichting en ontwikkeling van onze organisatie en bedrijfsvoering zijn gericht op het realiseren van de visie van de gemeente Zevenaar binnen de rolopvatting van een verbindende overheid. Dit heeft zijn vertaling gekregen in alle aspecten van de gemeentelijke organisatie: het organisatiemodel, de werkwijze, de werkprocessen en de bedrijfsvoering. Het Programma Zevenaar Verbindt bestaat uit drie pijlers van verbinding (inwoner, bestuur en organisatie) en is een speerpunt voor de organisatie. De Zevenaar Academie is een voorbeeld van een activiteit binnen de pijler Organisatie en wordt vanwege het succes vanaf 2020 structureel binnen Bedrijfsvoering voortgezet.
In de Kadernota HR zijn onze ambities voor de jaren 2019 tot 2022 verwoord. We willen een duurzamere, aantrekkelijkere en professionelere organisatie zijn. Om deze doelstellingen en resultaten te bereiken worden er allerlei acties uitgevoerd.

Formatie
Onderstaand overzicht geeft de in 2019 vastgestelde formatie per afdeling aan voor het jaar 2020.

Afdeling	Totaal formatie
Directeur/S&B/P&P	8,5
Griffie	2,67
Maatschappelijke Ontwikkeling	20,29
Maatschappelijke Dienstverlening	41,98
Publiekszaken	20,35
Openbare Werken	65,8
Beheer Openbare Ruimte	27,89
Ruimtelijke Ontwikkeling	23,16
Vergunning, toezicht en handhaving	25,68
Bedrijfsvoering	28,39
Financiën	18,09
Informatiebeheer	31,06
Totaal	**313,86**

INFORMATIEVOORZIENING EN AUTOMATISERING

Informatievoorziening
Digitalisering blijft de motor achter de ontwikkeling van de informatievoorziening die nodig is voor de uitvoering van onze taken. We blijven voldoen aan wettelijke voorschriften en conformeren ons aan landelijke afspraken die veelal in VNG-verband zijn gemaakt. We doen dit grotendeels in RID-verband (de gezamenlijke Liemerse ICT-dienst). In 2020 wordt de aansluiting op het Digitaal Stelsel Omgevingswet gerealiseerd.

Datagedreven sturen
Landelijk blijkt dat datagedreven sturing de meerwaarde vergroot die gemeenten hebben voor inwoners, bedrijven en instellingen. Door de voortschrijdende technische ontwikkelingen is datagedreven sturing steeds beter bruikbaar voor gemeenten en verwachten wij er veel van. Ons college heeft in het plan van aanpak bepaald dat we de positie innemen van de slimme volger. In het organisatieplan is aandacht besteed aan de vraag hoe we omgaan met ethische vraagstukken bij het verzamelen en gebruik van data. In 2020 blijven we actief om kansen te identificeren en te benutten.

Privacy en informatieveiligheid
In onze informatiesamenleving draait alles om data. Als gemeente zijn we schatbewaarder van een breed scala van data, zowel van inwoners als van ondernemers en andere organisaties. Het is de verplichting voor de bedrijfsvoering van de gemeente Zevenaar om de ambities in evenwicht te (blijven) houden met de individuele (privacy)grondrechten van onze inwoners. De Europese privacy normen uit de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) zijn een primaire maatstaf voor dit evenwicht. Bij het voldoen aan de AVG gaat Zevenaar voor een integrale en goede dienstverlening met respect voor privacy en bescherming van de persoonsgegevens. Door het hanteren en implementeren van kernprincipes (zoals corrigeerbaarheid) en uitgangspunten (zoals doelbinding) voor privacy en gebruik van persoonsgegevens, wordt voldaan aan de AVG.
Behalve Europese regelgeving gelden in Nederland ook de eisen uit de normenkaders op het gebied van de elementen privacy en informatiebeveiliging voor de diverse basisregistraties en domeinen. Een van de belangrijkste is de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO) die vanaf 2020 geldt. De BIO vervangt de bestaande baselines informatieveiligheid voor Gemeenten, Rijk, Waterschappen en Provincies. Hiermee

ontstaat één gezamenlijk normenkader voor informatiebeveiliging binnen de gehele overheid, gebaseerd op de internationaal erkende en actuele ISO-normatiek.

Digitaal archiefbeheer
In de komende jaren moet ook het behouden van de digitale informatie meer nadruk krijgen. Het onderwerp "Digitaal archiefbeheer" is landelijk (en internationaal) nog in ontwikkeling onder de noemer "e-depot". Deze ontwikkeling pakken we in 2020 op binnen het Streekarchivariaat de Liemers en Doesburg. Daarbij wordt nadrukkelijk aansluiting gezocht bij samenwerkingsprojecten op dit gebied in de regio.

PLANNING & CONTROL

In de vastgestelde cyclus starten wij met een kadernota, als voorloper van de begroting. Deze heeft een richtinggevend karakter, en niet besluitvormend. Daarna volgt in het najaar de uitwerking van de kadernota in de meerjarenbegroting. In het jaar van uitvoering informeren wij u door middel van twee voortgangsrapportages over de voortgang van de uitvoering, zowel op beleidsmatig als financieel gebied. Als afsluiting verantwoorden wij het uitvoeringsjaar in de jaarstukken.
De documenten van de planning & control-cyclus blijven in ontwikkeling. Dit geldt voor zowel de inhoud als de vorm. Alle documenten worden digitaal beschikbaar gesteld via een portal. De 6 thema's uit het collegeprogramma zijn een vast onderdeel in de producten. De verantwoordingssystematiek richt zich meer op de voortgang van beleid en de mate waarin wij de doelstellingen uit het collegeprogramma, de kadernota en begroting realiseren door de uitvoering van activiteiten.
Om de kwaliteit van de planning & control-cyclus en de informatiewaarde voor u verder te vergroten blijven wij in 2020 verder investeren in de doorontwikkeling. Daarnaast geven wij verder uitwerking aan het project 'Financiële basis op orde'. Het gaat hierbij onder meer om de verbreding en verdieping van de kennis betreffende budgetbeheer en de geldende voorschriften, het beschrijven van werkprocessen en het optimaliseren van de financiële informatievoorziening.

COMMUNICATIE

Ontwikkelingen in de samenleving, media, organisatie en technologie, zorgen ervoor dat de buitenwereld ons uitgangspunt moet zijn. In de steeds complexer wordende samenleving kunnen problemen alleen worden opgelost door samenwerking met inwoners en partners waarbij wij uitgaan van de kracht van de samenleving. Wij faciliteren participatie en laten de uitvoering, waar mogelijk en wenselijk, aan de inwoner over. Om verbinding met en tevredenheid over de gemeente te krijgen, zetten we in op herkenbaarheid en een hogere kwaliteit van de communicatie.

Wat gaan we doen?

- Onze huisstijl is de basis van herkenbaarheid. De nieuwe huisstijl is volledig online en offline geïmplementeerd. Eind 2020 moet uit een steekproef onder inwoners, bedrijfsleven & organisaties blijken dat minimaal 75% vindt dat de gemeente herkenbaar communiceert.
- Het is essentieel dat wij voor onze inwoners zorgen voor helder taalgebruik en begrijpelijke communicatie. Vandaar dat het streven is om uiteindelijk B1-taalniveau in de gehele organisatie door te voeren. Om daar te komen, bieden we diverse schrijftrainingen aan op het gebied van klantgerichte brieven en e-mails, heldere adviezen en schrijven voor de meldingen-app Fixi.
- We verbeteren de website en ons facebook-account verder, op basis van o.a. gebruikersinzichten en trends. Onze doelstelling is dat de beoordeling van de website door inwoners minimaal een 6,8 is.
- We onderzoeken de wensen en behoeften van inwoners aan nieuwe digitale dienstverleningskanalen.
- Inwoners vinden het belangrijk om informatie van de gemeente te krijgen die relevant, tijdig en actueel, op het goede moment, via de juiste kanalen en op hen afgestemd is. Bovendien willen zij op een goede wijze worden betrokken bij besluitvorming. Om daar aan bij te dragen, stellen we een communicatie-kalender op.

INKOOP EN AANBESTEDING

De Liemerse gemeenten hebben in 2017 een gemeenschappelijk inkoopbeleid vastgesteld. Het bevat algemene spelregels voor inkoop, mede om te voldoen aan (Europese) wetgeving. Daarnaast zijn enkele lokale accenten opgenomen:

- social return: bij opdrachten met een bepaalde opdrachtwaarde stimuleren of verplichten de gemeenten opdrachtnemers om kwetsbare groepen op de arbeidsmarkt te betrekken bij de uitvoering van de opdracht. Doel is om voor deze groepen meer werkgelegenheid en werkervaringsplaatsen te creëren.
- kansen voor regionale bedrijven door het voeren van een uitnodigingsbeleid: instrument hiervoor is de inkoop app die bedrijven en de gemeentelijke opdrachtgevers bij elkaar brengt. Op de website www.inkoopapp-deliemers.nl kunnen (regionale) bedrijven zich presenteren en aangeven in aanmerking te willen komen voor inkoopopdrachten. Gemeentelijke inkopers gebruiken de website bij het aanvragen van offertes.
- maatschappelijk verantwoord inkopen: naast op de prijs van de producten, diensten of werken letten we ook op de effecten van de inkoop op milieu en sociale aspecten.

Naast dit Liemerse beleid kunnen specifieke regels van belang zijn. Bijvoorbeeld als het gaat om inhuur van personeel. Dat soort regels wordt uiteraard bij inkooptrajecten ook in acht genomen. In 2020 zetten we stappen om de processen rond inkoop en contractmanagement op een hoger niveau te brengen.

JURIDISCHE ZAKEN

We hebben het afgelopen jaar wederom activiteiten uitgevoerd om de juridische kwaliteit, juridische control en juridisch risicobeheer structureel te verbeteren. Het doel van juridische kwaliteitszorg is een verbetering van de juridische kwaliteit van gemeentelijke diensten en producten. Dat is het afgelopen jaar bereikt door onder meer onze vaste huisadvocaat in te zetten voor het bijscholen van de juridisch medewerkers, het beschikbaar stellen van een digitale kennisbank, het vanuit de afdeling Bedrijfsvoering geven van trainingen aan collega's, het organiseren van een juridisch vakberaad en het bieden van ondersteuning bij het harmonisatietraject vanwege de herindeling. Hiermee is ingezet op het verhogen en uitwisselen van kennis over dit onderwerp binnen de organisatie.

VERBONDEN PARTIJEN

Inleiding
Gemeenten kennen in het Nederlands staatsbestel een omvangrijk en uiteenlopend takenpakket, dat door overheveling van rijkstaken naar de gemeenten alleen nog maar groter wordt. Deze ontwikkeling past bij de filosofie van de gemeente als eerste overheid. Waar mogelijk moeten taken worden neergelegd bij de overheid die het dichtst bij de burger staat en vanuit dat oogpunt het beste de belangen van haar inwoners kan behartigen.

Gemeenten kunnen voor de uitoefening van hun taken uit een aantal uitvoeringsvarianten kiezen. Ze kunnen de taken zelf uitvoeren, of de taken op afstand zetten. Een taak kan op afstand worden gezet door via inkoop of subsidie een andere partij te contracteren voor de uitvoering van een bepaalde taak. Een andere mogelijkheid vormt het aangaan van een samenwerkingsverband met andere publiek- of privaatrechtelijke partijen voor de uitvoering van een bepaalde taak. In alle gevallen blijft de gemeente verantwoordelijk voor de inhoudelijke aansturing of opdrachtverlening en de controle daarop.

Omschrijving
Wij spreken van een verbonden partij als het gaat om een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de gemeente een financieel en bestuurlijk belang heeft. Van een financieel belang is sprake als:

- een aan de verbonden partij ter beschikking gesteld bedrag niet verhaalbaar is indien de verbonden partij failliet gaat;
- de gemeente voor bedragen aansprakelijk kan worden gesteld indien de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt.

Van een bestuurlijk belang is sprake als de gemeente zeggenschap heeft, hetzij uit hoofde van vertegenwoordiging in het bestuur hetzij uit hoofde van stemrecht. Dit betekent concreet dat er sprake is van een bestuurlijk belang als de wethouder, het raadslid of de ambtenaar van de gemeente namens de gemeente in het bestuur van de partij plaatsneemt, of namens de gemeente stemt. Bij alleen een benoemingsrecht of een voordrachtsrecht - de gemeente mag een bestuurder of commissaris in de organisatie benoemen of voordragen - is er strikt genomen geen sprake van een verbonden partij.

Beleid
Bestuurders en ambtelijke organisatie hebben behoefte aan regie en grip op gemeenschappelijke regelingen. Met regie op verbonden partijen wil de gemeente in de kern bereiken dat de belangen van Zevenaar worden behartigd en dat de overeengekomen opdracht wordt gerealiseerd binnen de afgesproken beleidsinhoudelijke en financiële kaders.

Het is van belang dat de raad in het proces van begroting en verantwoording voldoende informatie krijgt om de bijdrage van de verbonden partijen aan de realisatie van doelstellingen en risico's te kunnen laten meewegen. De invloed van de gemeente op haar verbonden partijen is het grootst aan de "voorkant". Hiermee wordt bedoeld dat beïnvloeding in een (politiek) besluitvormingsproces aan de voorkant het meeste kans van slagen heeft. De ervaring leert dat stukken die eenmaal in het dagelijks of algemeen bestuur komen, niet snel meer gewijzigd worden.

In de gemeenschappelijke regeling heeft de gemeente zowel de rol van eigenaar als opdrachtgever.

OVERZICHT VERBONDEN PARTIJEN

Verbonden partij (bedragen x € 1.000)	Bijdrage 2019	Bijdrage 2020	Aandeel gemeente	Eigen vermogen	Vreemd vermogen
Ataro B.V.	1.749	1.749	100		
Bedrijfsvoeringsorganisatie Doelgroepenvervoer Regio Arnhem-Nijmegen (DRAN)	1.142	1.142	12		
Euregio Rijn-Waal	11	11			
Gemeenschappelijk Orgaan Regio Arnhem-Nijmegen	81	81	5		
Huisvesting voortgezet onderwijs in de Liemers (GRHVOL)	1.005	971	45		
Leisurelands (R.G.V. Holding B.V.)			3		
MGR Sociaal domein Centraal-Gelderland	497	497	9		
Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA)	609	628	8	740	900
Reinigingsdienst de Liemers (RDL)	1.581	1.839	45		
Samenwerking De Liemers	4.943	5.014	52		
Streekarchivariaat de Liemers en Doesburg	125	125	48		
Veiligheids- en Gezondheidsregio Midden-Gelderland (VGGM)	3.657	3.720	6		
Alliander N.V.					
Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)					
Vitens N.V.			1		
Totaal verbonden partijen	**15.400**	**15.777**			

Ataro B.V.	
Omschrijving	
Juridische vorm	Vennootschappen
Vestigingsplaats	Zevenaar
Partijen	Zevenaar is enig aandeelhouder
Beleidskaders	
Openbaar belang en doel	
Bestuurlijk belang	De rol van gemeentelijk aandeelhouder in Ataro wordt uitgeoefend door de wethouder van Dellen.
Aandeel in %	100
	Vanwege de gewijzigde sportvrijstelling zijn we in gesprek met Ataro over mogelijke oplossingsrichtingen.
Prestaties	Prestatie afspraken moeten nog nader ontwikkeld worden.
Website	Website Ataro

Bedragen x € 1.000

Financiële informatie	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Bijdrage gemeente	1.779	1.749	1.749	1.749	1.749	1.749

Resultaat partij	328
Eigen vermogen	649
Vreemd vermogen	2.678
Toelichting	
Risico's	De gemeente blijft als enig aandeelhouder bij tegenvallende exploitatieresultaten uiteindelijk financieel verantwoordelijk.
Programma	5. Sport, cultuur en recreatie

Bedrijfsvoeringsorganisatie Doelgroepenvervoer Regio Arnhem-Nijmegen (DRAN)	
Omschrijving	Een gemeenschappelijke regeling, gebaseerd op een bedrijfsvoeringsorganisatie.
Juridische vorm	Gemeenschappelijke regelingen
Vestigingsplaats	Arnhem
Partijen	Gemeenten Arnhem, Berg en Dal, Beuningen, Doesburg, Druten, Duiven, Heumen, Lingewaard, Montferland, Mook en Middelaar, Nijmegen, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rozendaal, Westervoort, Wijchen, Zevenaar en de provincie Gelderland.
Beleidskaders	-Raadsbesluit Wijziging Regeling Bedrijfvoeringsorganisatie Doelgroepenvervoer Regio Arnhem-Nijmegen (gemeente Zevenaar en gemeente Rijnwaarden 2017) -Raadsbesluit Vaststellen Regeling Bedrijfvoeringsorganisatie Doelgroepenvervoer Regio Arnhem-Nijmegen (gemeente Zevenaar en gemeente Rijnwaarden 2016) -Verordening Leerlingenvervoer (gemeente Zevenaar 2018) -Verordening Maatschappelijke Ondersteuning (gemeente Zevenaar 2016 en gemeente Rijnwaarden 2015)
Openbaar belang en doel	De vervoersorganisatie is ingesteld ter gemeenschappelijke behartiging van de belangen van de deelnemers met betrekking tot het tot stand brengen, ontwikkelen en in stand houden van een kwalitatief hoogwaardig, herkenbaar, efficiënt en eenvoudig te gebruiken doelgroepenvervoer. Hierbij wordt rekening gehouden met de mogelijkheden van reizigers en hun sociale netwerk en wordt erop toegezien dat het aanvullend vervoer ook in het buitengebied en de kleine kernen voldoende gewaarborgd is en dat het vervoer een optimale aansluiting heeft op het openbaar-vervoer-netwerk.
Bestuurlijk belang	Deelname bestuur door portefeuillehouder.
Aandeel in %	12
Prestaties	Door de deelnemende gemeenten is de sturing en (financiële) beheersing van uitvoeringstaken en uitvoering van ondersteunende processen op het gebied van doelgroepenvervoer en aanvullend vervoer bij de vervoersorganisatie neergelegd. Voor het uitvoeren van de taak aanvullend vervoer is de vervoersorganisatie een samenwerkingsovereenkomst aangegaan met de provincie Gelderland waarin wordt overeengekomen dat de vervoersorganisatie de taak van het aanvullend vervoer (basismobiliteit) uitvoert voor de provincie Gelderland.
Website	Website vervoersorganisatie

Bedragen x € 1.000

Financiële informatie	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Bijdrage gemeente	1.305	1.142	1.142	1.142	1.142	1.142
Resultaat partij						
Eigen vermogen						
Vreemd vermogen	5.950					
Toelichting	Afgerond op basis begroting 2016/2020					

Risico's	De inrichting van het doelgroepenvervoer is gebaseerd op een 'open einde' systematiek. Dit betekent dat de kosten oplopen wanneer een gemeente meer inbrengt of dat er in een periode meer ritten hebben plaatsgevonden dan begroot. Dit brengt een financieel risico met zich mee. Periodiek wordt er gerapporteerd over het volume van het aantal ritten en worden de gevolgen van verwachte toenames van ritten tijdig gecommuniceerd met de klant (gemeente). Buiten de post onvoorzien is er geen weerstandscapaciteit aanwezig bij de BVO.
Programma	6. Sociaal domein

Euregio Rijn-Waal

Omschrijving	
Juridische vorm	Gemeenschappelijke regelingen
Vestigingsplaats	Kleve
Partijen	29 Nederlandse gemeenten en 20 Duitse gemeenten
Beleidskaders	
Openbaar belang en doel	De Euregio Rijn-Waal heeft als belangrijkste doel de grensoverschrijdende samenwerking op het gebied van economie en maatschappij te verbeteren en te intensiveren. De Euregio Rijn-Waal brengt partners bij elkaar om gezamenlijke initiatieven te starten en zo gebruik te maken van synergie-effecten.
Bestuurlijk belang	Deelname Algemeen Bestuur/Dagelijks bestuur door respectievelijk een door de raad en college aangewezen lid.
Aandeel in %	
	Een viertal INTERREG projecten is gestart, waardoor de komende jaren voor € 21,2 miljoen naar de Euregio Rijn Waal vloeit.
Prestaties	Geen
Website	Website Euregio Rijn-Waal

Bedragen x € 1.000

Financiële informatie	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Bijdrage gemeente	11	11	11	11	11	
Resultaat partij						
Eigen vermogen	1.331					
Vreemd vermogen	2.424					

Toelichting	
Risico's	Het algemene financiële beheer van de Euregio Rijn - Waal wordt bij begroting, jaarrekening en begrotingswijziging van de Euregio getoetst en beoordeeld door de commissie financiën en projecten en de Euregioraad. Op dit moment is met in aanmerking nemend het eigen vermogen geen sprake van grote actuele risico 's .
Programma	0. Bestuur en ondersteuning

Gemeenschappelijk Orgaan Regio Arnhem-Nijmegen

Omschrijving	Het gemeenschappelijk orgaan is een samenwerkingsverband dat de belangen behartigt van de deelnemende gemeenten in de regio. Dit kunnen individuele belangen zijn, maar ook regionale. Daarnaast voeren zij gemeenschappelijke taken uit voor de gemeenten in de regio.
Juridische vorm	Gemeenschappelijke regelingen
Vestigingsplaats	Arnhem

Partijen	Gemeente Arnhem, Berg en Dal, Beuningen, Doesburg, Druten, Duiven, Heumen, Lingewaard, Montferland, Mook en Middelaar, Nijmegen, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rozendaal, Westervoort, Wijchen en Zevenaar.
Beleidskaders	
Openbaar belang en doel	Orgaan voor de gemeenten in de regio Arnhem en Nijmegen voor overleg en afstemming op de beleidsterreinen economie, mobiliteit en wonen. Voor de stimulering van de economische ontwikkelingen van de regio is een triple helix samenwerking tussen ondernemers, onderwijsinstellingen en overheden opgericht in de vorm van de Stichting Economic Board.
Bestuurlijk belang	Het Bestuurlijk Overleg bestaat uit 18 leden; van iedere gemeente de burgemeester.
Aandeel in %	5,42
	Vanuit de Pfo's zijn verschillende ambities geformuleerd, die om extra budget vragen, ook voor de ondersteuning door de Pfo's. In 2019 is een proces gestart om tot versterking van deze regionale samenwerking te komen. De uitkomst van dit proces wordt einde 2019, begin 2020 verwacht.
Prestaties	Het gemeenschappelijk orgaan is vooral voor overleg en afstemming. Er zijn geen prestatieafspraken geformuleerd.
Website	Website Regio AN

Bedragen x € 1.000

Financiële informatie	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Bijdrage gemeente	66	81	81	81	81	81
Resultaat partij	81					
Eigen vermogen						
Vreemd vermogen						

Toelichting	De bijdrage van de gemeente bedraagt met ingang van 2019 € 1,88 per inwoner: oorspronkelijk afspraak: € 1 voor Economic Board € 0,50 voor Gemeenschappelijk Orgaan verhoogd in 2019 met: € 0,08 voor secretaris Regio € 0,30 voor ondersteuning Pfo's De bijdrage voor Economic Board loopt tot en met 2020 en wordt in 2020 opnieuw overwogen.
Risico's	Het GO is een overlegorgaan. Het heeft geen rechtspersoonlijkheid en kan niet op eigen naam rechtshandelingen aangaan. De risico's zijn daarom zeer beperkt.
Programma	0. Bestuur en ondersteuning

Huisvesting voortgezet onderwijs in de Liemers (GRHVOL)

Omschrijving	
Juridische vorm	Gemeenschappelijke regelingen
Vestigingsplaats	Zevenaar
Partijen	Het betreft een samenwerking tussen de gemeenten Duiven, Montferland en Zevenaar.
Beleidskaders	Integraal Huisvestingsplan

Openbaar belang en doel	Op het gebied van huisvesting voortgezet onderwijs werken de gemeenten Duiven, Montferland en Zevenaar samen in een Gemeenschappelijke Regeling Huisvesting Voortgezet Onderwijs Liemers. Door deze samenwerking kunnen er in alle drie de gemeenten grote renovaties en nieuwbouw plaatsvinden, die de gemeenten zelfstandig moeilijk kunnen realiseren.
Bestuurlijk belang	De gemeente Zevenaar benoemt een van de drie leden van het Algemeen Bestuur.
Aandeel in %	45
	Aanpassingen Gemeenschappelijke Regeling in verband met de Wet Gemeenschappelijke Regelingen worden voorzien. De bijdrage van de gemeente Zevenaar aan de GRHVOL is voor 2020 gelijk aan die van 2019.
Prestaties	Adequate huisvesting VO
Website	

Bedragen x € 1.000

Financiële informatie	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Bijdrage gemeente	1.030	1.005	971	961	943	943
Resultaat partij	-134					
Eigen vermogen	862					
Vreemd vermogen						

Toelichting	
Risico's	De GRHVOL heeft geen rechtspersoonlijkheid en neemt geen eigen besluiten. Financiële risico's zijn hierdoor nihil. De gemeentelijke bijdrage kan wel jaarlijks verschillen, aangezien het aantal leerlingen wijzigt.
Programma	4. Onderwijs

Leisurelands (R.G.V. Holding B.V.)

Omschrijving	
Juridische vorm	Vennootschappen
Vestigingsplaats	Arnhem
Partijen	Gemeenten Apeldoorn, Barneveld, Berg en Dal, Beuningen, Brummen, Ede, Elburg, Epe, Ermelo, Hattem, Heerde, Nijmegen, Nunspeet, Putten, Renkum, Rozendaal, Voorst, Wijchen, Zevenaar en RAL B.V.
Beleidskaders	
Openbaar belang en doel	Het doel is het publiekstoegankelijk houden van recreatievoorzieningen en -plassen. Het recreatiegebied Rhederlaag is ondergebracht in Leisurelands BV. Bij het deelnemen aan een verbonden partij staat de vraag centraal of dit de meest geëigende vorm is om de doelstelling van de gemeente (het publieke belang) te realiseren. De gemeente ziet de instandhouding van recreatieplassen als een publiek belang. Het aandeelhouderschap in Leisurelands BV is een middel om invloed te houden op het realiseren van en het laagdrempelig toegankelijk houden van recreatieplassen in Zevenaar en omgeving.
Bestuurlijk belang	Via stemrecht algemene leden vergadering
Aandeel in %	2,84

	In 2016 is de aandeelhoudersovereenkomst verlengd met 5 jaar. Leisurelands heeft sterk de ambitie om in een concurrerende en snel veranderende markt een toonaangevende rol te spelen en verder uit te groeien tot een nog slagvaardiger en ambitieuzer recreatiebedrijf. Hierbij zijn een duurzame leefomgeving en maatschappelijke rendement belangrijke pijlers. Eind 2019 volgt meer informatie over de afronding van de liquidatie RAL. Het RAL (recreatieschap Achterhoek Liemers) is eind 2013 opgeheven en geliquideerd. De voormalige gemeente Rijnwaarden was deelnemer aan de gemeenschappelijke regeling RAL.
Prestaties	Beheer van terrein Rhederlaag dat grotendeels openbaar toegankelijk is.
Website	Website Leisurelands

Bedragen x € 1.000

Financiële informatie	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Bijdrage gemeente						
Resultaat partij	-1.280					
Eigen vermogen	56.276					
Vreemd vermogen	22.014					

Toelichting	
Risico's	Gezien het geringe belang van de gemeente hierin is het risico bijzonder klein.
Programma	5. Sport, cultuur en recreatie

MGR Sociaal domein Centraal-Gelderland

Omschrijving	De MGR (Modulaire Gemeenschappelijke Regeling) biedt een algemeen kader voor samenwerking op het gebied van het sociaal domein binnen de regio Centraal Gelderland en voorziet in samenwerkingsmodules. Er wordt deelgenomen aan de modules: Inkoop, Werkgevers Service Punt (WSP) en Regionaal Bureau Leerplicht.
Juridische vorm	Gemeenschappelijke regelingen
Vestigingsplaats	Arnhem
Partijen	11 regiogemeenten nemen deel aan de algemene regeling: Arnhem, Doesburg, Duiven, Lingewaard, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rozendaal, Wageningen, Westervoort en Zevenaar. Het aantal deelnemende gemeenten per samenwerkingsmodule verschilt.
Beleidskaders	
Openbaar belang en doel	Regionale samenwerking in het sociaal domein moet leiden tot kwalitatief goede en efficiënte dienstverlening aan de inwoners van de 11 gemeenten. Daarbij is het lokale beleid leidend. De MGR is van en voor de samenwerkende gemeenten. De doelstelling van de MGR verschilt per module. Zo willen gemeenten samenwerken binnen de inkoop van het sociaal domein: • Samen sterker staan in de transformatie van het sociaal domein; • Samenwerking moet leiden tot verhoging van de kwaliteit van zorg, efficiency in de uitvoering van taken, lastendrukverlaging bij aanbieders door eenduidige uitvoering en versnelling van de transformatie door bundeling van kennis en inkoopkracht. Samenwerking bij Onderwijszaken is gericht op: • Op eenduidige wijze uitvoeren van de Leerplichtwet; • Uitvoering geven aan de regionale RMC-taak (regionale meld- en coördinatiefunctie) op het gebied van voortijdig schoolverlaten; Vanuit de module Onderwijszaken wordt samengewerkt met scholen,

	samenwerkingsverbanden passend onderwijs, sociale wijkteams, jeugdzorg en het Openbaar Ministerie met als doel de ontwikkelingskansen van kinderen en jongeren te optimaliseren. Samenwerking bij het WSP heeft als slogan: 'samen werken aan werk'. • Er is sprake van een regionale arbeidsmarkt die voorbij de grenzen van gemeenten gaat; • Het vanuit één servicepunt samen met UWV benaderen van werkgevers en het matchen zodat er werkplekken ontstaan voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt, levert voor inwoners van gemeenten nieuwe kansen op om hun inkomenspositie en leefomstandigheden te verbeteren.
Bestuurlijk belang	Deelname aan het algemeen bestuur en de verschillende bestuurscommissies.
Aandeel in %	9,40
Prestaties	
Website	Website MGR

Bedragen x € 1.000

Financiële informatie	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Bijdrage gemeente	295	497	497	497	497	497
Resultaat partij						
Eigen vermogen						
Vreemd vermogen	2.449					

Toelichting	
Risico's	Buiten de post onvoorzien is er geen weerstandscapaciteit aanwezig bij de MGR. Ten behoeve van de MGR is de 'open einde' systematiek van toepassing waarbij bij een tekort de deelnemende gemeenten bij moeten betalen en bij een overschot geld terug krijgen. Het risico hiervoor ligt dus bij de deelnemende gemeenten.
Programma	6. Sociaal domein

Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA)

Omschrijving	De Omgevingsdienst voert taken op het gebied van bouwen, milieu, handhaving en toezicht voor de deelnemende gemeenten en Provincie uit. De ODRA is vanaf 1 april 2013 operationeel.
Juridische vorm	Gemeenschappelijke regelingen
Vestigingsplaats	Arnhem
Partijen	Gemeente Arnhem, Gemeente Doesburg, Gemeente Duiven, Gemeente Lingewaard, Gemeente Overbetuwe, Gemeente Renkum, Gemeente Rheden, Gemeente Rozendaal, Gemeente Westervoort, Gemeente Zevenaar en de Provincie Gelderland.
Beleidskaders	De Gemeenschappelijke Regeling Omgevingsdienst Regio Arnhem ODRA is per 14 november 2012 in werking getreden. Per 1 april 2013 is vervolgens de Omgevingsdienst van start gegaan.
Openbaar belang en doel	Uitvoering van meerdere taken op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving voor gemeenten uit de regio Arnhem. Ook is ODRA voor de deelnemende gemeenten het aanspreekpunt voor milieuvraagstukken.
Bestuurlijk belang	Deelname in het algemeen bestuur door een wethouder. Het dagelijks bestuur bestaat uit vijf leden. Eén lid vertegenwoordigt de gemeenten Westervoort, Duiven en Zevenaar.
Aandeel in %	7,80

	De wet- en regelgeving is dynamisch. Het is van belang om tijdig in te spelen op veranderingen voor onszelf maar ook voor de partners. Deze veranderingen kunnen plaats vinden op gemeentelijk niveau (bijv. handhavingsbeleid of gemeentelijk Wabo-beleid), provinciaal niveau (bijv. provinciaal geurbeleid), nationaal niveau (bijv. Omgevingswet) of het Europese niveau (bijv. wijzigingen op het gebied van luchtkwaliteit). In de voorbereiding naar de begroting 2020 is de ODRA meer trendmatig gaan begroten. Dit houdt in dat er op productgroep/productniveau samen met de partners de trends worden besproken en vertaald naar de werkprogramma's. Voor sommige productgroepen betekent dit een neerwaartse tendens. Voor andere producten een positieve, afhankelijk van de economische en maatschappelijke ontwikkelingen. Dit model sluit aan bij de gewenste vorm van outputsturing welke in 2020 zal worden ingevoerd.
Prestaties	Er is uitvoering gegeven aan de VTH-taken op het gebied van milieu overeenkomstig het werkprogramma ODRA 2019. Alle geplande werkzaamheden zijn gerealiseerd in 2019. Door de economische groei is 112 % van het vastgestelde werkprogramma uitgevoerd.
Website	Website ODRA

Bedragen x € 1.000

Financiële informatie	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Bijdrage gemeente	599	609	628	628	628	628
Resultaat partij	12					
Eigen vermogen	783	740	740			
Vreemd vermogen	4.883	900	900			

Toelichting	De werkzaamheden van ODRA worden vanaf 2020 betaald op basis van een "beheerste" outputfinanciering. Het "beheerste" houdt in dat er in de financiering onderscheid wordt gemaakt tussen groepen van producten en diensten. Voor elke groep is een eigen financieringsregime afgesproken.
Risico's	Het weerstandsvermogen is de verhouding tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de benodigde weerstandscapaciteit. Deze is nog positief. De impact van de omgevingswet en de wet kwaliteitsborging bouwen is nog niet geheel in te schatten.
Programma	8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening

Reinigingsdienst de Liemers (RDL)

Omschrijving	
Juridische vorm	Gemeenschappelijke regelingen
Vestigingsplaats	Zevenaar
Partijen	Gemeenten Montferland en Zevenaar.
Beleidskaders	In 2019 zijn in overleg met de gemeente Montferland voorbereidingen getroffen om de GR Reinigingsdienst De Liemers als gevolg van de herindeling en nieuwe regelgeving over GR's opnieuw vast te stellen.
Openbaar belang en doel	De RDL voert voor de deelnemende gemeenten taken uit op het gebied van reiniging en afvalinzameling.
Bestuurlijk belang	Namens onze gemeente maken drie raadsleden en één wethouder deel uit van het algemeen bestuur. De wethouder maakt ook deel uit van het dagelijks bestuur.
Aandeel in %	45

	RDL is in 2018 begonnen met de inzameling in de gehele gemeente Zevenaar. Het betreft daarbij de inzameling van GFT, restafval, PMD en papier. In 2018 was de inzameling in de voormalige gemeente Rijnwaarden nog uitbesteed aan een derde partij. De bemensing van het aanbiedstation in Lobith had RDL in 2018 al aan het takenpakket toegevoegd.
Prestaties	Inzameling van diverse afvalstromen, exploitatie van aanbiedstations in Zevenaar en Lobith, straatvegen en leegmaken van prullenbakken.
Website	

Bedragen x € 1.000

Financiële informatie	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Bijdrage gemeente	1.366	1.581	1.839	1.839	1.839	1.839
Resultaat partij	-186					
Eigen vermogen						
Vreemd vermogen						

Toelichting	
Risico's	Er is geen weerstandscapaciteit aanwezig bij de RDL. Voor de taken van de RDL is de 'open einde' systematiek van toepassing waarbij bij een tekort de deelnemende gemeenten bij moeten betalen en bij een overschot geld terug krijgen. Het risico hiervoor ligt dus bij de deelnemende gemeenten.
Programma	7. Volksgezondheid en milieu

Samenwerking De Liemers

Omschrijving	Het uitvoeren van de ICT (RID), sociale dienst (RSD) en de inkoop voor de deelnemende gemeenten: Duiven, Westervoort en Zevenaar.
Juridische vorm	Gemeenschappelijke regelingen
Vestigingsplaats	Duiven
Partijen	Gemeenten Duiven, Westervoort en Zevenaar.
Beleidskaders	
Openbaar belang en doel	Samenwerking De Liemers is een samenwerkingsverband van Liemerse gemeenten op gebied ICT, inkoop en werk en inkomen.
Bestuurlijk belang	Het algemeen bestuur van de SDL de Liemers wordt gevormd door de colleges van B&W van de deelnemende gemeenten. Het dagelijks bestuur bestaat uit een vertegenwoordiger van elk van die colleges, bij voorkeur de burgemeester.
Aandeel in %	52
	In samenwerking met de gemeenten is een nieuwe strategische koers van de Liemers op het gebied van informatisering ontwikkeld, bestaande uit twee onderdelen: een I-visie en een I-strategie. Deze twee onderdelen vormen de gedeelde strategische koers van de gemeenten Duiven, Westervoort, Zevenaar en Samenwerking de Liemers (SDL) – bestaande uit het Regionaal ICT- en Inkoopdienstencentrum (RID) en de Regionale Sociale Dienst (RSD) – op het gebied van informatisering.
Prestaties	
Website	Website RSD De Liemers

Bedragen x € 1.000

Financiële informatie	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Bijdrage gemeente	4.780	4.943	5.014	5.104	5.171	5.171
Resultaat partij	74					
Eigen vermogen						

Vreemd vermogen	
Toelichting	
Risico's	De exploitatielasten incl. eventueel niet begrote kosten worden volledig door de drie deelnemende gemeenten gedragen. Er wordt jaarlijks een begroting opgesteld die via twee tussenrapportages wordt gemonitord. Afwijkingen ten opzichte van de begroting worden dan voorgelegd aan het bestuur en aan het bestuur van de deelnemende gemeenten.
Programma	0. Bestuur en ondersteuning

Streekarchivariaat de Liemers en Doesburg

Omschrijving	Regionale voorziening voor het beheren van de archiefbescheiden.
Juridische vorm	Gemeenschappelijke regelingen
Vestigingsplaats	Zevenaar
Partijen	Gemeenten Doesburg, Zevenaar, Duiven en Westervoort
Beleidskaders	
Openbaar belang en doel	Het Streekarchivariaat heeft als doel het beheren van de archiefbescheiden van de deelnemende gemeenten conform de Archiefwet 1995.
Bestuurlijk belang	Deelname Algemeen Bestuur.
Aandeel in %	48
	Gewerkt wordt aan de verhuizing van het streekarchivariaat naar Hal 12 en het opzetten van een kenniscentrum in samenwerking met Liemers museum. Er wordt gewerkt aan het vernieuwen van de huidige gemeenschappelijke regeling. De recente ontwikkelingen in het archiefbeheer (e-depot) worden gevolgd.
Prestaties	
Website	Website Streekarchivariaat

Bedragen x € 1.000

Financiële informatie	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Bijdrage gemeente	120	125	125	125	125	125
Resultaat partij						
Eigen vermogen						
Vreemd vermogen						
Toelichting						

Risico's	Eventuele tekorten worden verhaald op de deelnemende gemeenten. De financiële omvang van de regeling is echter relatief klein en het risico wordt op gering geschat.
Programma	0. Bestuur en ondersteuning

Veiligheids- en Gezondheidsregio Midden-Gelderland (VGGM)

Omschrijving	Samenwerking op het gebied van de regionale brandweertaken, ambulancevoorziening, geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen en collectieve preventieve gezondheidszorg ter realisering van deskundigheidsversterking en capaciteitsvergroting.
Juridische vorm	Gemeenschappelijke regelingen
Vestigingsplaats	Arnhem
Partijen	Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden werkt in opdracht van de gemeenten Arnhem, Barneveld, Doesburg, Duiven, Ede, Lingewaard, Nijkerk, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rozendaal, Scherpenzeel, Wageningen, Westervoort en Zevenaar.
Beleidskaders	

Openbaar belang en doel	De VGGM behartigt de gemeenschappelijke belangen van de deelnemende gemeenten op het gebied van brandweer, regionale ambulancevoorziening en GGD voor de vijftien gemeenten in de regio Gelderland-Midden.
Bestuurlijk belang	Deelname Algemeen Bestuur door burgemeester.
Aandeel in %	6,43
	De begroting 2019 van de VVGM is relatief beleidsarm, omdat er nog onvoldoende zicht is op het beleid van het Rijk en nieuwe beleidsinitiatieven van de gemeenten op basis van de college-akkoorden voor 2018-2022. In het najaar van 2019 komt de VVGM met een nieuw meerjarig perspectief, dat tot een wijziging van de begroting 2019 kan leiden.
Prestaties	
Website	Website VGGM

Bedragen x € 1.000

Financiële informatie	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Bijdrage gemeente	3.594	3.657	3.720	3.720	3.720	3.720
Resultaat partij	1.400					
Eigen vermogen	8.239					
Vreemd vermogen	14.157					

Toelichting	De bijdrage van de gemeente aan VGGM bestaat uit een brandweerdeel en volksgezondheidsdeel.
Risico's	VGGM heeft het risicomanagement op orde. Aan de hand van de zogenaamde 'kans x effect'-methode wordt jaarlijks een onderzoek uitgevoerd naar de mogelijke risico's en een kwantificering daarvan. VGGM vindt het eigen weerstandsvermogen op basis van deze inschatting voldoende om de risico's af te dekken.
Programma	1. Veiligheid

Alliander N.V.

Omschrijving	Alliander N.V. is een nutsbedrijf dat voortgekomen is uit Nuon en zorgt voor de levering van energie. Alliander bestaat uit de onderdelen Liander en Liandon. Het bedrijf telt 5,7 miljoen klantaansluitingen.
Juridische vorm	Vennootschappen
Vestigingsplaats	Arnhem
Partijen	De grootste aandeelhouders van Alliander zijn de provincies Gelderland, Friesland en Noord-Holland en de gemeente Amsterdam. Deze aandeelhouders bezitten gezamenlijk ongeveer 76% van de aandelen. De overige aandeelhouders, die elk minder dan 3% van de aandelen bezitten, zijn 72 kleinere gemeenten en de provincie Flevoland.
Beleidskaders	
Openbaar belang en doel	De primaire taak van Alliander is het onderhouden en beheren van de elektriciteits- en gas(distributie)netten in het verzorgingsgebied. Deze taken zijn wettelijk bepaald omdat de maatschappij sterk afhankelijk is van een betrouwbare aanvoer van (duurzame) energie.
Bestuurlijk belang	De gemeente heeft recht op deelneming aan de beraadslagingen en stemrecht in de algemene vergadering van aandeelhouders.
Aandeel in %	0,45

	Wonen, werken en transport zijn over tien jaar niet meer hetzelfde als nu. Om de maatschappij te helpen bij actuele energievragen en de energienetten op tijd aan te passen, investeren we bij Alliander in de versterking van de energienetten om de energievoorziening van miljoenen consumenten en bedrijven betrouwbaar, betaalbaar en bereikbaar te houden.
Prestaties	
Website	Website Alliander

Bedragen x € 1.000

Financiële informatie	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Bijdrage gemeente						
Resultaat partij	334.000					
Eigen vermogen	4.129.000					
Vreemd vermogen	4.216.000					

Toelichting	
Risico's	Het financieel risico is verlies van maximaal de nominale waarde van de aandelenportefeuille en het begrote bedrag aan dividend in onze begroting. In de begroting 2020 is de raming van het dividend structureel verhoogd naar € 0,80 per aandeel.
Programma	0. Bestuur en ondersteuning

Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)

Omschrijving	De Bank Nederlandse Gemeenten is de bank van en voor overheden en instellingen voor maatschappelijk belang.
Juridische vorm	Vennootschappen
Vestigingsplaats	Den Haag
Partijen	Aandeelhouders van de bank zijn uitsluitend overheden. De Staat is houder van de helft van de aandelen, de andere helft is in handen van gemeenten, elf provincies en een hoogheemraadschap.
Beleidskaders	
Openbaar belang en doel	De B.N.G. is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger.
Bestuurlijk belang	Stemrecht in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AVA).
Aandeel in %	0,02
	De dividenduitkering is tijdens de aandeelhoudersvergadering in 2019 verhoogd van 37,5% naar 50%. Het dividend over 2018 bedraag € 36.860.
Prestaties	
Website	Website BNG

Bedragen x € 1.000

Financiële informatie	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Bijdrage gemeente						
Resultaat partij	337.000					
Eigen vermogen	4.257.000					
Vreemd vermogen						

Toelichting	
Risico's	Het financieel risico is verlies van maximaal de nominale waarde van de aandelenportefeuille en het begrote bedrag aan dividend in onze begroting.

Programma	0. Bestuur en ondersteuning

Vitens N.V.	
Omschrijving	Vitens levert leidingwater en zorgt voor de instandhouding van het leidingnetwerk.
Juridische vorm	Vennootschappen
Vestigingsplaats	Utrecht
Partijen	De aandelen van Vitens N.V. zijn in handen van 110 aandeelhouders waaronder de provincie Friesland, provincie Gelderland, provincie Overijssel provincie Flevoland en provincie Utrecht en het merendeel van de in deze provincies liggende gemeenten.
Beleidskaders	
Openbaar belang en doel	Waarborgen van de kwaliteit van drinkwater en grondwater.
Bestuurlijk belang	Via stemrecht algemene leden vergadering.
Aandeel in %	0,60
	Zevenaar is deelnemer van bij het Nuval platform. Het gaat hierbij om een platform dat de belangen van de aangesloten gemeenten uit Flevoland en Gelderland behartigt voor wat betreft het aandeelhouderschap in Nuon/ Alliander en Vitens.De gemeenten die zich verenigd hebben in het Nuval-platform hebben afgesproken in een aantal onderwerpen met één stem op te treden tijdens de aandeelhoudersvergaderingen van Alliander en Vitens. Vitens levert een actieve bijdrage aan de verduurzaming en de beschikbaarheid van schoon drinkwater. Het bedrijf innoveert voortdurend om de productie en infrastructuur te verduurzamen.
Prestaties	De dividenduitkering over 2017 bedroeg € 114.500.
Website	Website Vitens

Bedragen x € 1.000

Financiële informatie	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Bijdrage gemeente						
Resultaat partij	13.000					
Eigen vermogen	525.700					
Vreemd vermogen	1.223.900					

Toelichting	
Risico's	Het financieel risico is verlies van maximaal de nominale waarde van de aandelenportefeuille en het begrote bedrag aan dividend in onze begroting.
Programma	0. Bestuur en ondersteuning

GRONDBELEID

Inleiding
Overeenkomstig artikel 9, lid 2 van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) dient een paragraaf Grondbeleid deel uit te maken van de programmabegroting en het jaarverslag. Transparantie over het grondbeleid voor u is om twee redenen van belang. In de eerste plaats vanwege het financiële belang en de risico's en in de tweede plaats vanwege de relatie met de doelstellingen zoals aangegeven in de programma's.

Beleid
Het gemeentelijke grondbeleid is vastgelegd in de nota grondbeleid van de voormalige gemeente Zevenaar die in februari 2012 door de gemeenteraad is vastgesteld en in het grondexploitatieplan van de voormalige gemeente Rijnwaarden welke in 2013 is vastgesteld. In de nota's wordt uitwerking gegeven aan de manier waarop de grondpositie en het grondbeleid worden ingezet voor de ruimtelijke ontwikkeling. Daarnaast is een strategie opgesteld voor het beheer van strategisch grondbezit van Zevenaar (aankoop, exploitatie en uitgifte). Ook de relatie met het exploitatieplan in de nieuwe Wet ruimtelijke ordening (Wro), gericht op publiekrechtelijk kostenverhaal, is ingevuld. Er is onder meer vastgelegd dat het kostenverhaal bij de gemeentelijke grondexploitaties plaatsvindt via de gronduitgifte. Bij initiatieven van derden wordt bij voorkeur een anterieure of posterieure overeenkomst gesloten. Indien dat niet mogelijk blijkt dan wordt het kostenverhaal publiekrechtelijk afgedwongen via een exploitatieplan.
Ten aanzien van het uitgiftebeleid bestond tot voor kort de mogelijkheid om op het bedrijventerrein 7Poort gronden in erfpacht af te nemen. Bij de vaststelling van de grondprijsbrief 2019 is deze mogelijkheid komen te vervallen.

Momenteel worden de voorbereidingen getroffen voor het harmoniseren en actualiseren van de bovengenoemde nota grondbeleid en het grondexploitatieplan. Dat geldt ook voor de omgevingsvisies van de beide voormalige gemeenten. Beiden worden naar verwachting in 2020 aan de raad ter vaststelling aangeboden. Op dit moment zijn de onderstaande beleidskaders nog steeds geldend.

In de woonvisies van beide voormalige gemeenten wordt de wijze waarop de gemeente invulling geeft aan de uitvoering van het beleid nader uitgewerkt. Samengevat komt de uitvoering op het volgende neer:
Regierol gemeente:
Wij regisseren als gemeente om de kwaliteit van de woningvoorraad te bewaken en de positie van kwetsbare doelgroepen te beschermen. De gemeente voert regie op de locatiekeuze en -invulling, zowel ruimtelijk als volkshuisvestelijk. Bij nieuwbouw maken wij gebruik van de mogelijkheid om bestemmingsplannen en bouwvergunningen in te trekken. Voor aanpassingen in de bestaande woningvoorraad ligt onze rol bij bewustmaken en faciliteren van initiatieven van bewoners, eigenaren en het lokale bedrijfsleven. Kwetsbare doelgroepen beschermen wij door afspraken te maken met de woningcorporatie en met onze huisvestingsverordening.

Voorsorteren op veranderingen in de woningmarkt waarbij de bestaande voorraad centraal staat:
Wij houden rekening met een vergrijzende bevolking en een omslag van groei naar krimp van het aantal huishoudens op het Gelders Eiland tussen 2020 en 2030. De eisen die wij aan woningen stellen veranderen hierdoor. Daarnaast stelt de voortgaande extramuralisering in de zorg nieuwe eisen aan de diversiteit van de woningvoorraad.In de afgelopen jaren lag onze focus op nieuwbouw. Met nieuwbouw voegen we de komende decennia nog maar enkele procenten aan de woningvoorraad toe. Veruit het grootste deel van de woningen staat er al en die worden naar tevredenheid bewoond. Voor deze bewoners en eigenaren van de woningen is het belangrijk dat de nieuwbouw iets extra's toevoegt (een aantrekkelijke woningom naar door te stromen) en niet leidt tot een overaanbod. De komende decennia zal de bestaande woningvoorraad moeten voorzien in de woningbehoefte. Op gebied van duurzaamheid, levensloopgeschiktheid en uitstraling zijn investeringen nodig om bestaande woningen aantrekkelijk te houden of te maken. De verbetering van de energiepresatie van woningen van ouder dan 30 jaar is hierbij het uitgangspunt.

Leefbaarheid:
Wij gaan voor leefbare kernen. Met het woningbouwprogramma dragen wij hier aan bij. Woningen bouwen wij hoofdzakelijk in de kernen. Woningbouw zien wij hierbij als middel tegen leegstand en verpaupering. Hierin worden leegstaande gebouwen nadrukkelijk betrokken. Als het gaat om de doelgroepen met een

kwetsbare positie vragen wij vooral de corporaties een actieve rol op zich te nemen. Op basis van de landelijke leefbaarheidsmonitor, maar ook vooral door alert zijn op signalen vanuit
buurten houden wij samen met de corporaties in de gaten waar sprake is van problemen op het gebied van leefbaarheid. Samen met de corporaties, welzijnsorganisaties, scholen, woningeigenaren, buurtbewoners die zich verenigen en ook plaatselijke ondernemers gaan we aan de slag bij specifieke problemen.

Faciliteren van initiatieven:
Als gemeente kiezen we niet een bepalende en sturende rol, maar een meer faciliterende rol. Zeker ook in het wonen, waar wij op de woningmarkt met een aantal instrumenten voorwaarden kunnen scheppen voor derden. Dat doen we met bestemmingsplannen, onderhoud en beheer van de openbare ruimte, deelnemen bij leefbaarheidsaanpak, onderzoek en monitoring en het op bescheiden schaal beschikbaar stellen van stimuleringsregelingen. Bij nieuwbouw kunnen we
door onze grondposities (Groot Holthuizen, Middag Oost en diverse inbreidingslocaties) nog wel een sturende rol nemen. We laten in principe de markt aan zet bij het bepalen van de gewenste woningtypen. Hierbij zijn we kritisch als het gaat om goedkope rijwoningen in de koop. Gelet op de looptijd van de eigen grondexploitaties zal de gemeentelijke rol vanaf 2025 meer faciliterend gaan worden.

In de Liemerse Woonagenda voor de periode 2017-2027 hebben wij uitgangspunten vastgesteld voor het woningbouwprogramma in regionaal verband. Hiermee realiseren wij een flexibele woningbouwprogrammering voor alle doelgroepen (jongeren, jonge gezinnen, senioren) met maatwerk per kern. We bouwen zoveel mogelijk levensloopbestendig, zodat mensen er gedurende verschillende fasen van hun leven in kunnen (blijven) wonen. Om nieuwe kansrijke initiatieven mogelijk te maken brengen wij de capaciteit van woningbouwlocaties, die niet aansluiten bij de vraag op lange termijn, terug.

Naast de nota's grondbeleid wordt jaarlijks ook een grondprijsbrief vastgesteld. De meest recente betreft de grondprijsbrief 2019. Deze is in de collegevergadering van 19 februari 2019 vastgesteld.

Beleidskaders
Structuurvisie Zevenaar 2012-2030
Omgevingsvisie Gelders Eiland 2030
Nota grondbeleid gemeente Zevenaar januari 2012
Grondexploitatieplan gemeente Rijnwaarden 2013
Grondprijsbrief gemeente Zevenaar 2019

Ontwikkelingen
Het reeds in eerdere documenten genoemde herstel van de economie in het algemeen en de woningmarkt in het bijzonder heeft tot op heden een positieve invloed op de gemeentelijke grondexploitaties. De kavelafzet in Groot Holthuizen was in 2018 en 2019 boven verwachting verlopen waardoor er ruimte is ontstaan voor de ontwikkeling van de gehele ontwikkeling van het 3e buurtschap De Stede. Hieraan is in 2018 uitvoering gegeven op basis van uw besluit van 04-07-2018 (Z/18/305181/836622).
Ook is er meer interesse voor het project Middag Oost in Babberich waar eind 2018 grond is geleverd ten behoeve van projectmatige ontwikkeling. Deze fase is in aanbouw en er wordt gewerkt aan een 2e fase.

Om het hoofd te bieden aan de dreiging van de uitwerking van het Regionaal Programma Werklocaties (RPW) zijn in 2017 voor Businesspark 7Poort versnellingsmaatregelen genomen om hier een versnelde verkoop te stimuleren. Deze maatregelen zijn in 2018 verder uitgewerkt door onder meer de aanleg van een hoofdontsluitingsweg en intensieve Marketing & Acquisitieactiviteiten. Begin 2019 is er een koopovereenkomst gesloten voor de levering van 19 hectare op dit businesspark. Deze grond is eind augustus 2019 geleverd.

BOUWGRONDEXPLOITATIE (WONINGBOUW EN BEDRIJVENTERREINEN)

Met betrekking tot de ontwikkeling van Businesspark 7Poort hebben wij september 2019 een kavel geleverd ter grootte van 19 hectare. Ook lopen er diverse contacten/onderhandelingen met betrekking tot de resterende kavels. De grond ten behoeve van de Spoorallee wordt in het 1e kwartaal van 2020 ook geleverd zodat de bouw daarvan kan starten. In 2021 worden de deuren van het outletcenter worden geopend.

De woningbouwlocatie Groot Holthuizen is in ontwikkeling, waarbij vanaf 2020 wordt uitgegaan van een uitgifte van 40 kavels per jaar. In tegenstelling tot de voorspoedige uitgifte van de afgelopen jaren is dit vrij behoudend maar dit is ingegeven doordat de bouwsector de vraag naar nieuwbouw nauwelijks kan bedienen zodat hier stagnatie dreigt. De deelgebieden Tol en Bem zijn uitverkocht, met uitzondering van de ontwikkeling van 20 projectmatige en enkele vrije kavels. Voor eerstgenoemde waren hernieuwde afspraken nodig met een nieuwe ontwikkelcombinatie. Deze heeft de kavels momenteel in verkoop. U heeft op 4 juli 2018 ingestemd met een verhoging van de aantallen woningen in de Grondexploitatie Zevenaar Oost met netto 115 woningen. Deze worden in het deelplan De Stede gerealiseerd in de komende jaren. De bouw van de eerste fases is in volle gang.

In het woningbouwplan Middag Oost is een ontwikkelaar bezig met de realisatie van 14 woningen. Afhankelijk van de belangstelling voor een 2e fase zal dit plan in de komende tijd verder ontwikkeld worden.

REALISATIE

In onderstaande tabel presenteren wij de gerealiseerde en te realiseren grondverkopen. Ten aanzien van de te realiseren grondverkopen 2019 tot en met 2023 geldt dat deze overeenkomstig de laatst vastgestelde uitgangspunten voor de herziening van de grondexploitaties zijn (per 01-01-2019). Een uitzondering geldt voor de gronduitgifte ten behoeve van de FOZ. De geraamde uitgifte van 3 hectare in 2019 (50% van de totale uitgifte) is verschoven naar 2020.

Aantallen/m² kavels wonen en bedrijven (realisatie en prognose)

Naam complex	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Bedrijven (in ha.)							
Zevenaar Oost - 7Poort en Landeweer	1,41	0,26	21,00	2,00	2,00	2,00	2,00
Zevenaar Oost - Spoorallee/FOZ	0,00	0,00	0,00	6,00	0,00	1,00	1,00
Mercurion	0,21	0,39	0,00	0,00	0,51	0,31	0,51
Totaal Bedrijven	1,62	0,65	21,00	8,00	2,51	3,31	3,00
Wonen (in aantallen kavels/woningen)							
Groot Holthuizen	79	124	55	40	40	40	40
Middag Oost & Zwanenwaay	1	10	5	1	2	2	2
Geerlingshofstraat	4	0	0				
Centrumplan	0	9	0	0	0	0	0
Totaal Wonen	84	143	60	41	41	42	42

PROGNOSE TE VERWACHTEN RESULTATEN

De geprognosticeerde resultaten van de gemeentelijke grondexploitaties zijn voor het laatst herzien per 1 januari 2019. Vervolgens hebben wij deze verwerkt in de Uitvoeringsrapportage grondexploitaties welke u hebt vastgesteld in de vergadering van 3 juli 2019. De financiële effecten zijn verwerkt in de jaarrekening 2018 welke u in de raadsvergadering van 18 september 2019 hebt vastgesteld.

De geprognosticeerde resultaten van de grondexploitaties luiden als volgt:

Bedragen x € 1.000

		Prognose financiële resultaten actieve grondexploitaties	
Naam complex	**Einddatum exploitatie**	**Resultaat herziene grex NCW per 01-01-2019**	**Resultaat herziene Grex op eindwaarde**
Zevenaar Oost - bedrijven	31-12-2030	-80	181
Zevenaar Oost – wonen	31-12-2025	-34.973	-38.998
Totaal Zevenaar Oost	**31-12-2030**	**-35.053**	**-38.817**
Middag Oost & Zwanenwaay	31-12-2029	-5.074	-5.898
Mercurion	31-12-2022	287	311
Totaal Overige complexen		**-4.787**	**-5.587**
Totaal Complexen		**-39.840**	**-44.404**

Voor de verliesgevende exploitaties is, conform de voorschriften van het BBV, een verliesvoorziening getroffen. Uit hoofde van het budgetrecht van de raad bepaalt deze (meestal bij de vaststelling van de jaarrekening) wat de bestemming wordt van vrijgevallen verliezen dan wel de dekking van een noodzakelijke aanvulling van de verliesvoorziening.

WINST- EN VERLIESNEMING

Ten aanzien van winst- en verliesneming is hierover het volgende in de Nota Grondbeleid 2012 opgenomen:

1. Verliezen worden genomen als die bekend zijn (voorzichtigheidsbeginsel), daartoe wordt een voorziening getroffen ten laste van de algemene reserve (risicoreserve).
2. Winsten worden genomen wanneer die gerealiseerd zijn (realisatiebeginsel).
3. Winst en verlies wordt genomen op basis van contante waarde.
4. Winst en verlies komen via de exploitatie ten laste van en ten goede aan de reserve grondexploitaties. In de praktijk (zie ook onder 1) is dit nu de algemene reserve.
5. Als de geraamde kosten en opbrengsten zijn gerealiseerd mag winst worden genomen binnen een (deel) grondexploitatie.
6. Tussentijdse winstneming vindt dan slechts plaats als er voldoende zekerheid is voor winst nemen.
7. Winstneming vindt plaats bij de jaarrekening of programma uitvoeringsrapportage (pur). De laatste is inmiddels vervangen door de Voortgangsrapportage.

Bovenstaande beleidsregels sloten destijds aan bij de bepalingen in het BBV van toen. In 2016 is echter een Notitie Grondexploitatie met geactualiseerde boekhoudregels. Deze leidde sindsdien tot een veelheid aan vragen over grondexploitaties en daarmee samenhangende problematiek. Ter wille van de overzichtelijkheid heeft de Commissie BBV in juli 2019 een nieuwe notitie gepubliceerd waarin alle regelgeving en een verduidelijking daarop is verwerkt.

Belangrijk aspect in de genoemde notitie is onder meer dat het bovengenoemde realisatiebeginsel zodanig moet worden uitgelegd, dat de winst bij meerjarige projecten niet pas aan het eind van dat project als gerealiseerd moet worden beschouwd. Deze dient vanaf nu gedurende de looptijd als zodanig te worden verantwoord. Het verantwoorden van tussentijdse winst is daarmee geen keuze maar een verplichting die voortvloeit uit het realisatiebeginsel. Bij het bepalen van tussentijdse winst is het wel noodzakelijk om de nodige voorzichtigheid te betrachten. In dat kader dienen de projectspecifieke risico's van de nog te realiseren kosten en opbrengsten in beeld te zijn gebracht.
Voor het bepalen van de tussentijdse winst heeft de commissie BBV de zogenaamde Poc-methode geïntroduceerd (Percentage of completion). De Poc-methode houdt rekening met de fase waarin de grondexploitatie, zowel wat betreft de opbrengsten als kosten, verkeert. De methode is vrij eenvoudig toepasbaar en kan eenduidig worden gehanteerd voor alle positieve grondexploitaties. Hiermee wordt aangesloten bij de doelstelling van de vernieuwing van het BBV, namelijk vereenvoudiging en eenduidigheid en daarmee betere onderlinge vergelijkbaarheid tussen gemeenten.

Met uitzondering van de grondexploitatie Mercurion zijn alle gemeentelijke grondexploitaties verliesgevend. Tussentijdse winstneming is hier dus niet aan de orde. Wel kunnen de ontwikkelingen rond de grondexploitaties een positief effect hebben waardoor een correctie op de verliesvoorziening plaats kan vinden. In 2018 was dit aan de orde waardoor een vrijval van de verliesvoorziening van een bedrag van € 5,3 miljoen mogelijk was. Dit is verwerkt in de jaarrekening van 2018. Binnen de P&C cyclus wordt telkens gekeken in hoeverre er aanleiding is om de resultaten van de grondexploitaties bij te stellen en een mutatie in de verliesvoorziening nodig is.
Voor de grondexploitatie Mercurion heeft in 2017 een tussentijdse winstneming plaatsgevonden (€ 0,5 miljoen). Op dit moment is er geen aanleiding om te veronderstellen dat hier op korte termijn weer sprake van is.

RESERVES, VOORZIENINGEN EN RISICO'S

De stand van de verliesvoorziening grondexploitaties bedraagt volgens de jaarstukken 2018 € 39.099.000.

Omdat de risicoanalyse rond de grondexploitaties pas recentelijk heeft plaatsgevonden en zijn verwerkt in de jaarstukken van 2018 en er geen ontwikkelingen waren welke invloed hadden op het risicoprofiel heeft er ten behoeve van de voorliggende begroting geen actualisatie van de risico's plaatsgevonden. Het risicoprofiel van de grondexploitaties ziet er daarom als volgt uit:

Naam complex	Risicoprofiel per 01-09-19
Zevenaar Oost - bedrijven	8.587
Zevenaar Oost - wonen	896
Totaal Zevenaar Oost	**9.483**
Middag Oost & Zwanenwaay	284
Rijnark Lobith	96
Uuleveld Pannerden	18
Centrumplan Zevenaar	26
Totaal Overige complexen	**424**
Totaal Risico's	**9.907**

Toelichting:

1. Zevenaar Oost - Bedrijven:
   Het risico ingevolge het Regionaal Programma Werklocaties (RPW) is gebaseerd op basis van een kaart van de provincie Gelderland welke was toegevoegd aan de zgn. Ruimtelijke Uitwerking. Dit risico wordt nog steeds onderkend maar is niet gewijzigd ten opzichte van de situatie rond de jaarstukken 2018.

2. Zevenaar Oost - Wonen:
   De risico's houden voornamelijk verband met marktontwikkeling als het gaat om kosten(stijging) van civieltechnisch werk en, in mindere mate, van plankosten.Daarnaast wordt rekening gehouden met rentestijgingen en wordt beperkt rekening gehouden met vertragingen in de uitgifte. De laatste houdt verband met de ondercapaciteit in de bouwsector waardoor uitloop van bouwplannen kan ontstaan.

3. Middag Oost & Zwanenwaay: hier spelen soortgelijke marktrisico's zoals deze onder Zevenaar Oost - Wonen zijn omschreven.

4. Rijnark Lobith: voor deze locatie is geen interesse vanuit de markt waardoor een risico van afwaardering onverminderd aanwezig blijft.

In de Paragraaf Weerstandsvermogen wordt inzicht verschaft in de verhouding van de grondexploitatie-risico's in relatie tot het gemeentebrede risicoprofiel.

FINANCIËN

INLEIDING

Inleiding
In onze begroting heeft het beleid een centrale plaats. Het beleid is verwerkt bij de thema's en programma's. Dit financiële deel betreft de cijfermatige uitwerking van dit beleid. In het onderdeel Financiën van deze meerjarenbegroting bieden wij u financieel inzicht in effecten van het beleid. Dit doen wij op basis van een aantal overzichten en toelichtingen. Deze zijn deels verplicht voorgeschreven in het kader van het 'Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten' (BBV).
In dit algemene gedeelte gaan wij in op het beleid en de beleidskaders, eventuele ontwikkelingen en risico's. Verder bieden wij u inzicht in de financiële hoofdlijnen van deze begroting, inclusief toelichtingen. Deze presenteren wij in de volgende paragrafen:

- Autorisatie
- Kaders en uitgangspunten
- Financieel meerjarenbeeld
- Overzicht van baten en lasten
- Overzicht van baten en lasten naar taakvelden
- Overzicht algemene dekkingsmiddelen, vennootschapsbelasting en onvoorzien
- Overzicht van incidentele baten en lasten
- Geprognosticeerde balans
- EMU-saldo
- Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen.

Beleid
Het financiële beleid van onze gemeente is gericht op een gezonde en solide financiële positie en huishouding. Dit betekent een begroting die structureel en reëel sluitend is en waarbij risico's zijn afgedekt. In het kader van ons financiële beleid hebben wij diverse verordeningen en beleidsnota's vastgesteld. Deze zijn beschikbaar onder het kopje 'Beleidskaders'.

Beleidskaders

- Financiële verordening
- Controleverordening
- Nota activering en afschrijving

AUTORISATIE

De autorisatie van de budgetten gebeurt bij de vaststelling van deze begroting en eventueel later door het vaststellen van wijzigingen van de begroting door uw raad. U autoriseert op het niveau van de in de programma's opgenomen budgetten voor het begrotingsjaar en stelt de budgetten voor de volgende jaarschijven voorlopig vast. De volgende jaarschijven autoriseert u bij de betreffende begrotingsbehandeling in de komende jaren. Het eerste jaar na de herindeling is, ook wat de autorisatie betreft, een bijzonder jaar. Bij de behandeling van de Kadernota op 5 juli 2018 hebt u structurele wijzigingen voor het dienstjaar 2018 geautoriseerd. Deze structurele wijzigingen gelden ook voor de jaren 2019 en volgende. Bij de behandeling van de huidige begroting autoriseert u, eventueel na vaststelling van amendementen, de budgetwijzigingen met ingang van 2019.
Op basis van deze autorisatie zijn wij gemachtigd binnen de gestelde kaders uitgaven te doen en inkomsten te genereren. Dit geldt ook voor de investeringsbudgetten uit de jaarschijf 2019 die wij in het meerjareninvesteringsplan presenteren. Uitzondering hierbij zijn die investeringsbudgetten (kredieten) waarbij u besluit de betreffende investering via een separaat raadsvoorstel te willen behandelen.

Beleid autorisatie
In de verordening artikel 212 Gemeentewet heeft u in de vergadering van 31 januari 2018 hierover het volgende bepaald:

Artikel 5. Autorisatie begroting en investeringskredieten
1. De raad autoriseert met het vaststellen van de begroting de baten en de lasten per programma.
2. Bij de begrotingsbehandeling geeft de raad aan van welke nieuwe investeringen hij op een later tijdstip een apart voorstel voor autorisatie van het investeringskrediet wil ontvangen. De overige nieuwe investeringen worden bij de begrotingsbehandeling met het vaststellen van de financiële positie geautoriseerd.
3. Bij de behandeling van de tussenrapportages in de raad bedoeld in artikel 6, lid 1, doet het college voorstellen voor het wijzigen van de geautoriseerde baten en lasten, het wijzigen van de geautoriseerde investeringskredieten en het bijstellen van het beleid. In geval van investeringen met een meerjarig karakter doet het college indien nodig ook bij iedere begroting op grond van geactualiseerde ramingen voorstellen voor het wijzigen van de geautoriseerde investeringskredieten.
4. Voor een investering waarvan het investeringskrediet niet met het vaststellen van de begroting is geautoriseerd, legt het college voorafgaand aan het aangaan van verplichtingen een investeringsvoorstel met een voorstel voor het vaststellen van een investeringskrediet aan de raad voor.

Soorten budgetten
Een budget is een in de begroting opgenomen uit te geven of te ontvangen geldbedrag dat is gekoppeld aan een product om bepaalde activiteiten en prestaties te realiseren. Een budget komt tot uitdrukking in een bedrag voor baten en/of lasten.

Binnen onze gemeente kennen wij verschillende soorten budgetten:
1. Exploitatiebudgetten
   Deze worden ook wel reguliere budgetten genoemd. Dit betreft, vaak structurele, geldbedragen die op jaarbasis binnen de begroting aan een budgethouder ter beschikking staan.
2. Investeringsbudgetten
   Deze worden ook wel kredieten genoemd. Een investeringsbudget is een afzonderlijk door u verleend geldbedrag voor het uitvoeren van nieuwe investeringen of projecten, toegekend aan een budgethouder. Het nut van deze investeringen strekt zich over meerdere jaren uit.
3. Reserves en voorzieningen
   Reserves en voorzieningen zijn bijzondere 'budgetten'. Deze zijn door u ingesteld voor het doen of dekken van specifieke uitgaven. Bij voorzieningen bijvoorbeeld op basis van een door u vastgesteld beheerplan.

Exploitatiebudgetten
U autoriseert ons college op het niveau van programma's. Wij zijn daarmee bevoegd uitvoering te geven aan het realiseren van de doelstellingen van het betreffende programma met behulp van de daarbij opgenomen middelen. Voorwaarde daarbij is dat wij bij de besteding van de budgetten voor bestaand beleid binnen de

grenzen van het totale budget van het programma blijven. Binnen deze grenzen zijn wij bevoegd om de wijze van besteding van de budgetten aan te passen als dit noodzakelijk is voor het bereiken van de door u vastgestelde doelstellingen van het betreffende programma. Hiervoor hoeven wij u, ingevolge de voorschriften, geen begrotingswijziging voor te leggen.
Bij het schuiven met budgetten tussen verschillende programma's, moeten wij uw goedkeuring vragen door middel van het voorleggen van een raadsvoorstel met begrotingswijziging.
Bij tussentijdse voortgangsrapportages en de jaarstukken leggen wij aan u verantwoording af over de uitvoering, de besteding van de middelen en de bereikte resultaten van het betreffende programma en de realisatie van de doelstellingen.

Investeringsbudgetten
Bij de programmabegroting vermelden wij per programma naast de exploitatiebudgetten ook de investeringsbudgetten uit het meerjareninvesteringsplan die bijdragen aan het realiseren van de doelstellingen van het betreffende programma. Zoals gezegd autoriseert u ons op het niveau van de programma's en zijn wij daarmee bevoegd uitvoering te geven aan de realisatie van de doelstellingen van het betreffende programma. Wij zijn dus bevoegd om ook uitvoering te geven aan de investeringsbudgetten. Hiertoe ramen wij een investeringsbudget/krediet, inclusief bijbehorende dekking en eventueel in te stellen dekkingsreserves en de jaarlijkse kosten van rente en afschrijving.
Indien bij een kredietaanvraag blijkt dat het te voteren bedrag noodzakelijkerwijs hoger (10% of meer) is dan het in het meerjareninvesteringsplan opgenomen bedrag zullen wij u hiervoor vooraf om autorisatie vragen. Hierbij zullen wij tevens de daarbij behorende dekkingsmiddelen aangeven. Wij zullen u dan ook een begrotingswijziging voorleggen. Na uw goedkeuring, met de bijbehorende begrotingswijziging, is het krediet beschikbaar gesteld. Uiteraard leggen wij ook over de uitvoering van de investeringsbudgetten, zowel inhoudelijk als financieel, tussentijds (indien er sprake is van noodzakelijke aanpassingen) en bij de jaarstukken verantwoording aan u af.

Budgetten reserves en voorzieningen
Bij de programmabegroting presenteren wij per programma ook de betreffende reserves en voorzieningen. Voor mutaties in reserves zijn wij verplicht uw raad om autorisatie te vragen. In het kader van het budgetrecht bent u als raad bevoegd reserves in te stellen en toevoegingen en onttrekkingen te autoriseren. De bij het onderdeel reserves opgenomen mutaties gelden in dit verband als vast te stellen kader. Voor noodzakelijke wijzigingen hierin komen wij met een apart voorstel bij u terug.
Voor voorzieningen geldt een ander regime. U stelt als raad een voorziening in op basis van bijvoorbeeld een onderhoudsplan. Bij de instelling van de voorziening bepaalt u de hoogte van de jaarlijkse dotatie. De werkelijke bestedingen ten laste van de voorziening vinden plaats op basis van het vastgestelde onderhoudsplan. Deze bestedingen vallen binnen het mandaat van ons college.

KADERS EN UITGANGSPUNTEN

Inleiding

Uitgangspunt van het financiële beleid van onze gemeente is een structureel en reëel sluitende begroting. Dit betekent dat:

- Structurele lasten worden gedekt door structurele baten;
- De begroting duidelijk inzicht geeft welke baten en lasten incidenteel van aard zijn;
- Budgetten in de begroting zijn gebaseerd op het bestaande beleid;
- De meerjarenraming is gebaseerd op constante lonen en prijzen.

Onderdeel	Grondslag	Toelichting
Loonontwikkeling	2,50	Het percentage is gebaseerd op de gemiddelde CAO loonontwikkeling bij de sector overheid volgens het CBS.
Prijsontwikkeling	1,50	Het percentage is gebaseerd op de Macro Economische Verkenningen van het CPB (maand maart 2019).
Rente	1,50	Het percentage is gebaseerd op de Macro Economische Verkenningen van het CPB (maand maart 2019).
Huren en pachten	1,50	Het percentage is gebaseerd op de Macro Economische Verkenningen van het CPB (maand maart 2019).
Subsidies	1,50	Het percentage is gebaseerd op de Macro Economische Verkenningen van het CPB (maand maart 2019).
Belastingen	1,50	Het percentage is gebaseerd op de Macro Economische Verkenningen van het CPB (maand maart 2019).
Leges en heffingen	1,50	Het percentage is gebaseerd op de Macro Economische Verkenningen van het CPB (maand maart 2019).

Aantal inwoners	2020	2021	2022	2023
	44.183	44.326	44.588	44.720

De prognoses zijn gebaseerd op StatLine Regionale prognose kerncijfers 2009-2040 van het CBS.

Aantal woningen	2020	2021	2022	2023
	19.735	19.855	20.135	20.343

De prognoses zijn gebaseerd op StatLine Regionale prognose kerncijfers 2009-2040 van het CBS.

Toelichting op de geactualiseerde kapitaallasten in de begroting 2020

De kapitaallasten (afschrijving en rente) zijn geactualiseerd waarbij de activa uit de jaarstukken 2018 als basis zijn genomen en rekening is gehouden met een fasering van de nieuwe investeringen. Deze fasering van de geplande investeringen is van belang omdat tot afschrijving wordt overgegaan na het gereedkomen.
In deze meerjarenbegroting is conform de Nota activering- en afschrijvingsbeleid rente berekend over de nieuwe investeringen van 1,5%. Voor 2020 betekent dit dat naast de rente die wordt toegerekend aan de grondexploitaties er een minimaal bedrag aan renteresultaat (verschil werkelijk betaalde rente en de doorberekende rente) blijft om te berekenen over de boekwaarden per 1 januari 2020 en toe te rekening aan de betreffende taakvelden.
Door het gunstige verloop van de grondexploitaties, waardoor minder rente kan worden toegerekend over de boekwaarde, ontstaat vanaf 2021 een situatie dat genoemd renteresultaat wordt doorberekend aan de

taakvelden. Voor 2021, 2022 en 2023 betekent dit een doorbelasting van respectievelijk 0,33%, 0,29% en 0,49% over de boekwaarden per 1 januari en zijn verwerkt in deze begroting.
De accountant heeft bij de controle van de jaarstukken 2018 gerapporteerd dat de nota activering- en afschrijvingsbeleid aangepast moet worden. Met deze wijzigingen is in deze meerjarenbegroting nog geen rekening gehouden. Eind 2019 leggen wij een nieuwe nota ter vaststelling voor. De activa-administratie synchroniseren wij vervolgens aan de genoemde nota.

FINANCIEEL MEERJARENBEELD

Exploitatie (bedragen x € 1.000)	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Baten					
Primitieve begroting 2019-2022	120.180	118.995	113.699	114.074	114.074
1e Voortgangsrapportage 2019	1.141	245	245	-559	-559
Kadernota 2020	0	1.558	1.770	1.881	2.421
2e Voortgangsrapportage 2019	28.716	26.024	25.721	24.583	24.901
Totale baten tot de begroting	**150.037**	**146.823**	**141.436**	**139.978**	**140.836**
Mutaties in deze begroting (baten)					
1. Autonome ontwikkelingen	0	-18.020	-25.448	-25.371	-26.632
2. Actualisatie bestaand beleid	0	505	496	496	496
3. Nieuw beleid	0	0	0	750	750
4. Administratieve wijzigingen	0	0	0	0	0
Totaal gemuteerde baten	**0**	**-17.515**	**-24.953**	**-24.126**	**-25.387**
Totale baten in deze begroting	**150.037**	**129.308**	**116.483**	**115.852**	**115.450**
Lasten					
Primitieve begroting 2019-2022	120.444	118.226	112.438	114.592	113.753
1e Voortgangsrapportage 2019	2.201	6.469	6.372	5.490	6.089
Kadernota 2020	0	5.266	4.294	3.941	3.886
2e Voortgangsrapportage 2019	34.801	25.907	25.928	25.849	25.293
Totale lasten tot de begroting	**157.446**	**155.869**	**149.032**	**149.872**	**149.020**
Mutaties in deze begroting (lasten)					
1. Autonome ontwikkelingen	0	-18.151	-25.475	-25.292	-26.495
2. Actualisatie bestaand beleid	0	519	496	496	496
3. Nieuw beleid	0	145	45	45	0
4. Administratieve wijzigingen	0	0	0	0	0
Totaal gemuteerde lasten	**0**	**-17.487**	**-24.935**	**-24.752**	**-26.000**
Totale lasten tot de begroting	**157.446**	**138.382**	**124.098**	**125.120**	**123.020**
Resultaat voor bestemming	**-7.409**	**-9.073**	**-7.615**	**-9.268**	**-7.571**
Onttrekkingen					
Primitieve begroting 2019-2022	2.308	1.138	942	939	466
1e Voortgangsrapportage 2019	835	205	-15	-15	458
Kadernota 2020					

2e Voortgangsrapportage 2019	435	0	0	0	-600
Meerjarenbegroting 2020-2023	0	**-27**	-7	-7	-32
Totaal onttrekkingen reserves	**3.578**	**1.317**	**920**	**917**	**291**
Toevoegingen					
Primitieve begroting 2019-2022	1.610	1.610	1.610	362	362
1e Voortgangsrapportage 2019	236	269	49	49	49
Kadernota 2020					
2e Voortgangsrapportage 2019	0	0	0	0	0
Meerjarenbegroting 2020-2023	0	0	0	0	0
Totaal toevoegingen reserves	**1.846**	**1.879**	**1.659**	**411**	**411**
Saldo reserve mutaties	**1.733**	**-562**	**-739**	**506**	**-120**
Resultaat na bestemming	**-5.676**	**-9.635**	**-8.354**	**-8.762**	**-7.691**

Toelichting financiële mutaties

Het aantal financiële mutaties in deze begroting ten opzichte van de door u vastgestelde Kadernota 2020 - 2023 en 2e Voortgangsrapportage 2019 is gering. Hieronder geven wij een toelichting op de belangrijkste financiële mutaties, die in deze begroting zijn opgenomen. Op de verschillende programma's worden ook de kleinere mutaties toegelicht.

Actualisatie kapitaallasten MJB 2020-2023
De kapitaallasten zijn geactualiseerd, met name op uitgestelde investeringen. Zie voor een nadere toelichting het hoofdstuk Financiën, onderdeel 'Kaders en uitgangspunten'.

Stelpost 'Uitkomst onderzoek jeugdzorg'
Voor de jaren 2019 t/m 2021 heeft het kabinet via de Algemene uitkering uit het gemeentefonds extra middelen beschikbaar gesteld ten behoeve van de hoge kosten die gemeenten momenteel moeten besteden aan de jeugdzorg. Het kabinet geeft daarbij aan dat het niet zeker is of de bedoelde hogere gemeentelijke uitgaven structureel zijn, dan wel onderdeel van "een tijdelijke boeggolf". Een nieuw kabinet zal daarom op basis van de uitkomsten van een in te stellen onderzoek besluiten of de extra rijksmiddelen ook na 2021 nog worden uitgekeerd. De extra middelen zijn daarom vanaf 2022 niet meer opgenomen in de cijfers van de meicirculaire, waarop de berekening van de Algemene uitkering in onze begroting is gebaseerd. Het ministerie heeft echter een richtlijn opgesteld waarin wordt aangegeven dat gemeenten voor de jaren 2022 en 2023 gebruik kunnen maken van een stelpost tot een maximum van het eigen aandeel in het over 2021 verstrekte bedrag. Voor onze gemeente gaat het hierbij om een bedrag van € 750.000.

Uitvoering beleidsplan vrijetijdseconomie.
Op 3 juli 2019 heeft uw raad het beleidskader vrijetijdseconomie Zevenaar 2030 inhoudelijk vastgesteld. Als dekking werd een verhoging van de toeristenbelasting voorgesteld. U hebt toen middels een amendement besloten om de toekenning van de middelen integraal af te wegen bij de begroting 2020-2023. In het amendement van 3 juli heeft uw raad het college/de projectgroep gevraagd om nader in gesprek te gaan met de klankbordgroep over prioritering en mogelijke financiering. Inmiddels heeft die afstemming plaatsgevonden en op basis daarvan is een verdeling en prioritering aangegeven in de in het beleidskader genoemde beoogde resultaten en invulling van de aan de raad gevraagde € 100.000. Daarnaast is in onderling overleg besloten om de komende maanden met elkaar aan de slag te gaan om de uitvoeringsagenda verder vorm te geven (fase 2 van het proces) én met elkaar verschillende financieringsmogelijkheden te

onderzoeken, waarbij een eventuele verhoging van de toeristenbelasting één van de zoekrichtingen is. Op een later moment zullen wij hiervoor separaat een voorstel aan de raad voorleggen.

OVERZICHT VAN BATEN EN LASTEN

Exploitatie (bedragen x € 1.000)	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Baten					
0. Bestuur en ondersteuning	85.610	86.530	87.345	84.706	85.563
1. Veiligheid	68	68	68	68	68
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	550	47	47	47	47
3. Economie	34.148	16.897	3.086	4.758	4.758
4. Onderwijs	802	802	802	802	802
5. Sport, cultuur en recreatie	1.504	971	947	947	947
6. Sociaal domein	11.610	11.207	11.184	11.184	11.184
7. Volksgezondheid en milieu	8.482	8.815	8.912	8.912	8.912
8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	7.264	3.970	4.092	4.430	3.170
Actuele stand begroting - baten	**150.037**	**129.308**	**116.483**	**115.852**	**115.450**
Lasten					
0. Bestuur en ondersteuning	25.163	25.327	24.948	24.153	23.848
1. Veiligheid	2.982	3.134	3.144	3.134	3.134
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	5.878	4.985	5.276	5.389	5.536
3. Economie	34.721	17.260	3.501	5.172	5.083
4. Onderwijs	5.432	5.676	5.976	5.937	5.949
5. Sport, cultuur en recreatie	8.782	8.604	8.317	8.282	8.230
6. Sociaal domein	56.423	57.286	56.746	56.488	56.371
7. Volksgezondheid en milieu	10.201	10.477	10.377	10.433	10.516
8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	7.864	5.633	5.813	6.133	4.353
Actuele stand begroting - lasten	**157.446**	**138.382**	**124.098**	**125.120**	**123.020**
Saldo					
0. Bestuur en ondersteuning	60.447	61.203	62.397	60.553	61.715
1. Veiligheid	-2.914	-3.066	-3.076	-3.066	-3.066
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	-5.328	-4.938	-5.229	-5.341	-5.489
3. Economie	-573	-363	-415	-414	-326
4. Onderwijs	-4.630	-4.874	-5.174	-5.135	-5.147
5. Sport, cultuur en recreatie	-7.278	-7.632	-7.370	-7.335	-7.284
6. Sociaal domein	-44.813	-46.078	-45.562	-45.304	-45.187
7. Volksgezondheid en milieu	-1.719	-1.662	-1.466	-1.521	-1.605
8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	-600	-1.663	-1.721	-1.703	-1.183
Actuele stand begroting - saldo	**-7.409**	**-9.073**	**-7.615**	**-9.268**	**-7.571**

Mutaties reserves					
0. Bestuur en ondersteuning	-185	-921	-989	256	-344
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	664	60	80	80	80
3. Economie	181	6	0	0	0
4. Onderwijs	52	76	76	76	76
5. Sport, cultuur en recreatie	61	43	43	43	17
6. Sociaal domein	224	49	24	24	24
7. Volksgezondheid en milieu	473	125	27	27	27
8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	263	0	0	0	0
Totaal mutaties reserves	**1.733**	**-562**	**-739**	**506**	**-120**
Actuele stand begroting	**-5.676**	**-9.635**	**-8.354**	**-8.762**	**-7.691**

OVERZICHT BATEN EN LASTEN OP TAAKVELD

Exploitatie (bedragen x € 1.000)		Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Baten						
0. Bestuur en ondersteuning						
0.1	Bestuur	550	0	0	0	0
0.10	Mutaties reserves	1.448	905	617	614	14
0.2	Burgerzaken	809	809	809	809	809
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	698	1.003	1.003	1.003	1.053
0.4	Overhead	1.831	1.981	1.981	1.981	1.981
0.5	Treasury	921	695	694	693	692
0.61	OZB woningen	6.352	6.408	6.488	6.548	6.548
0.62	OZB niet-woningen	3.804	3.820	4.420	4.420	4.420
0.63	Parkeerbelasting	1.267	1.267	1.267	1.267	1.267
0.64	Belastingen overig	2.696	2.696	2.696	517	517
0.7	Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	66.517	67.835	67.971	67.451	68.259
0.8	Overige baten en lasten	165	16	16	16	16
Totaal baten programma 0.		**153.615**	**130.625**	**117.402**	**116.769**	**115.741**
1. Veiligheid						
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	14	14	14	14	14
1.2	Openbare orde en veiligheid	54	54	54	54	54
Totaal baten programma 1.		**153.615**	**130.625**	**117.402**	**116.769**	**115.741**
2. Verkeer, vervoer en waterstaat						
0.10	Mutaties reserves	664	60	80	80	80
2.1	Verkeer en vervoer	550	47	47	47	47
Totaal baten programma 2.		**153.615**	**130.625**	**117.402**	**116.769**	**115.741**
3. Economie						
0.10	Mutaties reserves	181	6	0	0	0
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	33.656	16.405	2.594	4.266	4.266
3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	45	45	45	45	45
3.4	Economische promotie	448	448	448	448	448
Totaal baten programma 3.		**153.615**	**130.625**	**117.402**	**116.769**	**115.741**
4. Onderwijs						
0.10	Mutaties reserves	52	76	76	76	76
4.2	Onderwijshuisvesting	1	1	1	1	1

4.3	Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	801	801	801	801	801
Totaal baten programma 4.		**153.615**	**130.625**	**117.402**	**116.769**	**115.741**
5. Sport, cultuur en recreatie						
0.10	Mutaties reserves	61	43	43	43	17
5.2	Sportaccommodaties	538	538	537	537	537
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	343	340	340	340	340
5.4	Musea	34	34	34	34	34
5.5	Cultureel erfgoed	15	15	15	15	15
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	573	45	21	21	21
Totaal baten programma 5.		**153.615**	**130.625**	**117.402**	**116.769**	**115.741**
6. Sociaal domein						
0.10	Mutaties reserves	224	49	24	24	24
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	129	98	98	98	98
6.2	Wijkteams	38	26	2	2	2
6.3	Inkomensregelingen	10.988	10.749	10.749	10.749	10.749
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	455	335	335	335	335
Totaal baten programma 6.		**153.615**	**130.625**	**117.402**	**116.769**	**115.741**
7. Volksgezondheid en milieu						
0.10	Mutaties reserves	685	177	80	80	80
7.1	Volksgezondheid	100	0	0	0	0
7.2	Riolering	4.508	4.539	4.646	4.646	4.646
7.3	Afval	3.684	4.133	4.123	4.123	4.123
7.4	Milieubeheer	47	0	0	0	0
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	143	143	143	143	143
Totaal baten programma 7.		**153.615**	**130.625**	**117.402**	**116.769**	**115.741**
8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing						
0.10	Mutaties reserves	263	0	0	0	0
8.1	Ruimtelijke ordening	23	23	23	23	23
8.2	Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	4.351	3.181	3.355	3.695	2.436
8.3	Wonen en bouwen	2.890	767	715	712	712
Totaal baten programma 8.		**153.615**	**130.625**	**117.402**	**116.769**	**115.741**
Totaal Baten		**153.615**	**130.625**	**117.402**	**116.769**	**115.741**

Lasten

0. Bestuur en ondersteuning

0.1	Bestuur	2.634	2.141	2.093	2.093	2.093
0.10	Mutaties reserves	1.633	1.826	1.606	358	358
0.2	Burgerzaken	909	809	859	869	869
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	1.476	1.969	2.010	2.003	2.070
0.4	Overhead	17.255	17.104	16.762	16.684	16.598
0.5	Treasury	993	869	814	824	512
0.61	OZB woningen	367	367	367	367	367
0.62	OZB niet-woningen	5	5	5	5	5
0.63	Parkeerbelasting	2	2	2	2	2
0.64	Belastingen overig	163	164	157	157	157
0.7	Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds		59	59	59	59
0.8	Overige baten en lasten	1.360	1.838	1.821	1.091	1.116
Totaal lasten programma 0.		**159.291**	**140.261**	**125.756**	**125.531**	**123.431**

1. Veiligheid

1.1	Crisisbeheersing en brandweer	2.429	2.600	2.600	2.600	2.600
1.2	Openbare orde en veiligheid	553	534	544	534	534
Totaal lasten programma 1.		**159.291**	**140.261**	**125.756**	**125.531**	**123.431**

2. Verkeer, vervoer en waterstaat

2.1	Verkeer en vervoer	4.522	3.990	4.241	4.359	4.485
2.2	Parkeren	1.310	981	1.021	1.015	1.037
2.5	Openbaar vervoer	47	15	15	15	15
Totaal lasten programma 2.		**159.291**	**140.261**	**125.756**	**125.531**	**123.431**

3. Economie

3.1	Economische ontwikkeling	442	494	545	544	457
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	33.896	16.405	2.594	4.266	4.266
3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	139	118	118	118	118
3.4	Economische promotie	244	244	244	244	243
Totaal lasten programma 3.		**159.291**	**140.261**	**125.756**	**125.531**	**123.431**

4. Onderwijs

4.1	Openbaar basisonderwijs	9	9	9	9	9
4.2	Onderwijshuisvesting	2.857	3.065	3.363	3.325	3.379
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	2.566	2.603	2.604	2.604	2.562
Totaal lasten programma 4.		**159.291**	**140.261**	**125.756**	**125.531**	**123.431**

5. Sport, cultuur en recreatie

5.1	Sportbeleid en activering	537	523	515	515	515
5.2	Sportaccommodaties	2.487	2.674	2.493	2.460	2.411
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	1.303	1.275	1.243	1.242	1.245
5.4	Musea	223	271	272	271	272
5.5	Cultureel erfgoed	127	102	102	102	102
5.6	Media	591	587	587	587	587
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	3.514	3.172	3.105	3.104	3.098
Totaal lasten programma 5.		**159.291**	**140.261**	**125.756**	**125.531**	**123.431**

6. Sociaal domein

6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	7.406	7.471	7.283	7.276	7.329
6.2	Wijkteams	2.228	2.063	2.040	2.040	2.040
6.3	Inkomensregelingen	16.973	15.331	15.220	15.166	15.167
6.4	Begeleide participatie	5.577	5.491	5.214	4.958	4.719
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	1.111	1.223	1.287	1.346	1.414
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	9.363	9.795	9.790	9.790	9.790
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	12.554	14.551	14.551	14.551	14.551
6.81	Geëscaleerde zorg 18+	39	39	39	39	39
6.82	Geëscaleerde zorg 18-	1.172	1.322	1.322	1.322	1.322
Totaal lasten programma 6.		**159.291**	**140.261**	**125.756**	**125.531**	**123.431**

7. Volksgezondheid en milieu

0.10	Mutaties reserves	212	52	52	52	52
7.1	Volksgezondheid	1.591	1.572	1.572	1.572	1.615
7.2	Riolering	3.713	3.731	3.866	3.925	3.969
7.3	Afval	3.075	3.646	3.634	3.631	3.628
7.4	Milieubeheer	1.643	1.350	1.127	1.127	1.127
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	179	178	178	178	178
Totaal lasten programma 7.		**159.291**	**140.261**	**125.756**	**125.531**	**123.431**

8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing

8.1	Ruimtelijke ordening	1.519	1.187	1.187	1.187	662
8.2	Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	4.485	3.151	3.334	3.660	2.405
8.3	Wonen en bouwen	1.860	1.295	1.292	1.287	1.286
Totaal lasten programma 8.		**159.291**	**140.261**	**125.756**	**125.531**	**123.431**
Totaal Lasten		**159.291**	**140.261**	**125.756**	**125.531**	**123.431**

Saldo

0. Bestuur en ondersteuning						
0.1	Bestuur	-2.084	-2.141	-2.093	-2.093	-2.093
0.10	Mutaties reserves	-185	-921	-989	256	-344
0.2	Burgerzaken	-100	0	-50	-60	-60
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	-778	-966	-1.006	-1.000	-1.016
0.4	Overhead	-15.423	-15.123	-14.781	-14.703	-14.617
0.5	Treasury	-72	-174	-120	-131	180
0.61	OZB woningen	5.985	6.041	6.121	6.181	6.181
0.62	OZB niet-woningen	3.799	3.815	4.415	4.415	4.415
0.63	Parkeerbelasting	1.265	1.265	1.265	1.265	1.265
0.64	Belastingen overig	2.532	2.531	2.538	360	360
0.7	Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	66.517	67.776	67.912	67.392	68.200
0.8	Overige baten en lasten	-1.195	-1.823	-1.805	-1.075	-1.101
Saldo programma 0.		**-5.676**	**-9.635**	**-8.354**	**-8.762**	**-7.691**
1. Veiligheid						
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	-2.415	-2.586	-2.586	-2.586	-2.586
1.2	Openbare orde en veiligheid	-499	-480	-490	-480	-480
Saldo programma 1.		**-5.676**	**-9.635**	**-8.354**	**-8.762**	**-7.691**
2. Verkeer, vervoer en waterstaat						
0.10	Mutaties reserves	664	60	80	80	80
2.1	Verkeer en vervoer	-3.972	-3.943	-4.194	-4.312	-4.438
2.2	Parkeren	-1.310	-981	-1.021	-1.015	-1.037
2.5	Openbaar vervoer	-47	-15	-15	-15	-15
Saldo programma 2.		**-5.676**	**-9.635**	**-8.354**	**-8.762**	**-7.691**
3. Economie						
0.10	Mutaties reserves	181	6	0	0	0
3.1	Economische ontwikkeling	-442	-494	-545	-544	-457
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	-240	0	0	0	0
3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	-94	-74	-74	-74	-74
3.4	Economische promotie	204	204	204	204	205
Saldo programma 3.		**-5.676**	**-9.635**	**-8.354**	**-8.762**	**-7.691**
4. Onderwijs						
0.10	Mutaties reserves	52	76	76	76	76
4.1	Openbaar basisonderwijs	-9	-9	-9	-9	-9
4.2	Onderwijshuisvesting	-2.856	-3.064	-3.362	-3.324	-3.378

4.3	Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	-1.765	-1.801	-1.803	-1.802	-1.760
Saldo programma 4.		**-5.676**	**-9.635**	**-8.354**	**-8.762**	**-7.691**

5. Sport, cultuur en recreatie

0.10	Mutaties reserves	61	43	43	43	17
5.1	Sportbeleid en activering	-537	-523	-515	-515	-515
5.2	Sportaccommodaties	-1.949	-2.136	-1.956	-1.923	-1.874
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-960	-935	-903	-902	-906
5.4	Musea	-189	-237	-238	-237	-238
5.5	Cultureel erfgoed	-112	-87	-87	-87	-87
5.6	Media	-591	-587	-587	-587	-587
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-2.941	-3.127	-3.084	-3.083	-3.077
Saldo programma 5.		**-5.676**	**-9.635**	**-8.354**	**-8.762**	**-7.691**

6. Sociaal domein

0.10	Mutaties reserves	224	49	24	24	24
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	-7.278	-7.373	-7.185	-7.178	-7.231
6.2	Wijkteams	-2.191	-2.037	-2.038	-2.038	-2.038
6.3	Inkomensregelingen	-5.984	-4.582	-4.471	-4.417	-4.418
6.4	Begeleide participatie	-5.577	-5.491	-5.214	-4.958	-4.719
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-656	-888	-952	-1.011	-1.079
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	-9.363	-9.795	-9.790	-9.790	-9.790
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	-12.554	-14.551	-14.551	-14.551	-14.551
6.81	Geëscaleerde zorg 18+	-39	-39	-39	-39	-39
6.82	Geëscaleerde zorg 18-	-1.172	-1.322	-1.322	-1.322	-1.322
Saldo programma 6.		**-5.676**	**-9.635**	**-8.354**	**-8.762**	**-7.691**

7. Volksgezondheid en milieu

0.10	Mutaties reserves	473	125	27	27	27
7.1	Volksgezondheid	-1.491	-1.572	-1.572	-1.572	-1.615
7.2	Riolering	796	808	780	721	676
7.3	Afval	609	486	489	492	495
7.4	Milieubeheer	-1.596	-1.350	-1.127	-1.127	-1.127
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	-36	-35	-35	-35	-35
Saldo programma 7.		**-5.676**	**-9.635**	**-8.354**	**-8.762**	**-7.691**

8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing

0.10	Mutaties reserves	263	0	0	0	0
8.1	Ruimtelijke ordening	-1.496	-1.164	-1.164	-1.164	-639
8.2	Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	-133	30	21	36	31

8.3 Wonen en bouwen	1.030	-528	-578	-575	-574
Saldo programma 8.	**-5.676**	**-9.635**	**-8.354**	**-8.762**	**-7.691**
Begrotingsresultaat na bestemming	**-5.676**	**-9.635**	**-8.354**	**-8.762**	**-7.691**

OVERZICHT ALGEMENE DEKKINGSMIDDELEN, VENNOOTSCHAPSBELASTING EN ONVOORZIEN

ALGEMENE DEKKINGSMIDDELEN

Specificatie algemene dekkingsmiddelen	Begroting na wijziging 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Baten					
Algemene uitkering	66.517	67.835	67.971	66.701	67.509
Algemene uitkering sociaal domein	0	0	0	0	0
Dividend	742	563	563	563	563
Saldo financieringsfunctie	-813	-733	-682	-696	-386
Belasting op eigendom woningen	6.352	6.408	6.488	6.548	6.548
Belasting op eigendom en gebruik bedrijven	3.804	3.820	4.420	4.420	4.420
Hondenbelasting	322	322	322	322	322
Totaal algemene dekkingsmiddelen	76.924	78.215	79.082	77.858	78.977

In bovenstaande tabel staat de algemene uitkering sociaal domein nog genoemd, alleen zijn de bedragen nihil. Hieruit blijkt nu duidelijk de verschuiving van de Uitkering sociaal domein naar de Algemene uitkering. Vanaf 2015 ontvingen de gemeenten afzonderlijke uitkeringen met betrekking tot de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo), de jeugdhulp en participatie. In het Regeerakkoord van het huidige kabinet is opgenomen dat het grootste deel van deze uitkeringen sociaal domein met ingang van 2019 opgaat in de Algemene uitkering. Deze overheveling vindt budgettair neutraal plaats; dat wil zeggen: iedere gemeente ontvangt binnen de Algemene uitkering het bedrag waarmee zij op basis van eerdere informatie rekening kon houden. Mochten er door de gewijzigde systematiek toch verschillen ontstaan, dan wordt dit gecompenseerd door een zogenaamde suppletie-uitkering.

VENNOOTSCHAPSBELASTING

In Nederland zijn overheidsondernemingen in principe belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting (Vpb). Activiteiten of clusters van activiteiten zijn te kwalificeren als Vpb-plichtig als sprake is van een duurzame organisatie van kapitaal en arbeid, van deelname aan het economisch verkeer en van een winstoogmerk of van structurele overschotten.
Uit een inventarisatie van de activiteiten binnen de reguliere exploitatie blijken in onze gemeente geen Vpb-plichtige (clusters van) activiteiten aanwezig te zijn. Ook de activiteiten op het gebied van de grondexploitatie zijn niet Vpb-plichtig. Aan de voorwaarde van winstoogmerk of structurele overschotten wordt namelijk niet voldaan.
Daarom luidt de conclusie dat onze gemeente niet belastingplichtig is voor de Vennootschapsbelasting. Wij hebben dan ook geen bedrag hiervoor in onze begroting opgenomen.

ONVOORZIEN

Op taakveld 0.8 Overige baten en lasten van programma 0. Bestuur en ondersteuning is een post voor onvoorziene uitgaven opgenomen voor het opvangen van in de loop van het begrotingsjaar noodzakelijke nieuwe uitgaven of de onvermijdelijke verhoging van bestaande posten. Voor 2020 en volgende jaren is een raming van € 126.000 beschikbaar.

OVERZICHT VAN INCIDENTELE BATEN EN LASTEN

Inleiding

Op grond van artikel 189 Gemeentewet ziet u erop toe dat de begroting structureel en reëel in evenwicht is. (Opmerking: hiervan kunt u afwijken als wij het structureel en reëel evenwicht in de begroting in de eerstvolgende jaren tot stand brengen).

Hiermee wordt het volgende bedoeld:

- structureel evenwicht = structurele lasten worden gedekt door structurele baten.
- reëel evenwicht = geraamde baten en lasten in de begroting en meerjarenraming zijn volledig en realistisch.

Voor het inzicht in de financiële positie op korte en langere termijn is het voor u van groot belang om een goed beeld te hebben van het structureel begrotingssaldo.

Beleid(skaders)

Voor wat betreft de invulling van het begrip 'incidenteel' volgen wij de notitie incidentele Baten en Lasten van de commissie BBV. In onderstaande tabel presenteren wij een totaaloverzicht.

Toelichting incidentele lasten en baten

De in het overzicht opgenomen incidentele lasten en baten betreffen middelen die voor een periode van maximaal drie jaar door u beschikbaar zijn gesteld voor het uitvoeren van projecten. Alleen de kosten voor de invoering van de Omgevingswet en de dekking hiervan ten laste van de Algemene reserve lopen door tot de implementatie in 2022 volledig is afgerond. Dit traject duurt dus langer dan drie jaar, maar wordt door ons toch als incidenteel gekenmerkt.

Overzicht van incidentele lasten en baten

Bedragen x € 1.000

Onderwerp	Omschrijving	2020	2021	2022	2023
Programma 0. Bestuur en ondersteuning					
Lasten					
Budget voor de rekenkamercommissie.	Bij de Kadernota 2018 is voor 2019 en 2020 € 33.000 beschikbaar gesteld. In 2020 zal worden gekeken of dit een structureel bedrag moet worden.	33	0	0	0
Datagedreven sturen.	Bij de kadernota 2020 zijn incidenteel middelen toegekend voor de verdere invulling aan de technologische ontwikkelingen bij het thema Datagedreven sturen.	47	47	0	0
Doorontwikkeling planning en controlcyclus.	Incidenteel is € 25.000 beschikbaar gesteld voor de verdere doorontwikkeling van de planning & controlcyclus.	25	0	0	0
Impuls invoering Wet Open Overheid	Bij de kadernota 2020 is incidenteel € 45.00 beschikbaar gesteld voor invoering van de wet Open Overheid.	45	0	0	0

Incidentele formatie juridische kwaliteitsimpuls.	Bij de kadernta 2020 is € 80.000 beschikbaar gesteld voor incidentele formatie voor de afhandeling van Wob en AVG verzoeken en klachten en voor een juridische kwaliteitsimpuls.	80	0	0	0
Uitvoeren vervolg project 'Financiële basis op orde'	Voor de verdere uitwerking van het project 'Financiële basis op orde' is bij de kadernota 2020 incidenteel € 50.000 beschikbaar gesteld.	50	0	0	0
Verhoging rechtskundig advies 2020 t/m 2022.	Bij de kadernota 2020 is € 65.000 beschikbaar gesteld voor extra rechtskundig advies voor de jaren 2020 t/m 2022.	65	65	65	0
Totaal programma 0		**-345**	**-112**	**-65**	**0**
Programma 3. Economie					
Lasten					
Liemerse economische visie.	Bij de begroting wordt voorgesteld om drie jaar lang € 45.000 beschikbaar te stellen voor uitvoeren van de Liemers economische visie.	45	45	45	0
Totaal programma 3		**-45**	**-45**	**-45**	**0**
Programma 5. Sport, cultuur en recreatie					
Lasten					
Incidenteel budget voor utivoering beleidsplan VTE.	Bij de begroting wordt voorgesteld om incidenteel € 100.000 beschikbaar te stellen voor uitvoering van het beleidsplan vrijetijdseconomie.	100	0	0	0
Totaal programma 5		**-100**	**0**	**0**	**0**
Programma 7. Volksgezondheid en duurzaamheid					
Baten					
Energieneutraal maken eigen organisatie.	De kosten voor het energieneutraal maken van de eigen organisatie worden gedekt uit de algemene reserve.	38	0	0	0
Lasten					
Aardgasvrij Zevenaar.	Bij de Kadernota 2020 is € 150.000 beschikbaar gesteld voor 2020 voor de pilot in Angerlo en op Riverparc.	150	0	0	0
Energieneutraal maken eigen organisatie.	Bij de kadernota 2018 is voor 2019 en 2020 een budget van € 38.000 beschikbaar gesteld voor het energieneutraal maken van de eigen organisatie.	38	0	0	0
Totaal programma 7		**-150**	**0**	**0**	**0**
Programma 8. Volksgezondheid, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing					
Baten					
Project invoeren omgevingswet.	De kosten voor inoering van de omgevingswet woden gedekt uit de algemene reserve.	600	600	600	0
Lasten					

Project invoeren omgevingswet.	Voor de komende drie jaar wordt € 600.000 per jaar geraamd voor de invoering van de omgevingswet.	600	600	600	0
Totaal programma 8		**0**	**0**	**0**	**0**
Totaal saldo incidentele baten minus incidentele lasten		**-640**	**-157**	**-110**	**0**

GEPROGNOSTICEERDE BALANS

Volgens de voorschriften wordt een meerjarig geprognosticeerde balans opgenomen in de begroting. Met het opnemen van deze balans krijgt de raad meer inzicht in de ontwikkeling van onder meer investeringen, het aanwenden van reserves en voorzieningen, en in de financieringsbehoefte. Deze balans moet aansluiten op de balans in de jaarrekening, maar behoeft niet dezelfde mate van detail te kennen.

Activa		1-1-2019	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
Materiële vaste activa		122.126	142.660	163.004	159.850	155.399	149.689
Fin. Vaste activa		11.646	10.061	9.754	9.359	9.240	9.043
Voorraden	BIE	81.428	57.409	48.297	49.840	31.021	27.531
	-/- Verliesvoorziening	-39.099	-35.747	-33.909	-34.587	-18.734	-19.109
Uitzettingen < 1jr		17.316	17.316	17.316	17.316	17.316	17.316
Liquide middelen		-	-	-	-	-	-
Overlopende activa		6.465	6.465	6.465	6.465	6.465	6.465
Totaal activa		**199.882**	**198.165**	**210.928**	**208.243**	**200.707**	**190.935**

Passiva	1-1-2019	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
Reserves (Eigen vermogen)	47.041	45.190	45.606	46.216	45.585	45.585
Voorzieningen	7.441	8.031	9.253	9.940	10.860	10.860
Vaste schulden	118.596	112.760	124.698	119.177	112.167	101.799
Vlottende schulden	10.750	15.750	15.750	15.750	15.750	15.750
Overlopende passiva	16.054	16.434	15.621	17.161	16.345	16.941
Totaal passiva	**199.882**	**198.165**	**210.928**	**208.244**	**200.707**	**190.935**

EMU-SALDO

Centraal Bureau voor de Statistiek
www.cbs.nl/kredo

Berekening EMU-saldo

Gemeente Zevenaar (0299)

	Omschrijving	2019 x € 1.000 Volgens realisatie tot en met sept. 2018, aangevuld met raming resterende periode	2020 x € 1.000 Volgens begroting 2019	2021 x € 1.000 Volgens meerjarenraming in begroting 2019
1.	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-7.409	-9.073	-7.615
2.	Mutatie (im)materiële vaste activa	20.534	20.344	-3.154
3.	Mutatie voorzieningen	590	1.222	687
4.	Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	-20.667	-7.274	865
5.	Verwachte boekwinst bij verkoop effecten en verwachte boekwinst bij verkoop (im)materiële vaste activa			
Berekend EMU-saldo		**-6.686**	**-20.921**	**-4.639**

ARBEIDSKOSTEN GERELATEERDE VERPLICHTINGEN

In onze begroting hebben wij ramingen opgenomen voor jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume. Op grond van de voorschriften mag hiervoor geen voorziening getroffen worden, maar dient hierover wel afzonderlijk informatie in de begroting te worden opgenomen.
In onze gemeente gaat het om de volgende post:

- opgebouwde vakantierechten

Als de arbeidskosten gerelateerde verplichtingen jaarlijks sterk kunnen wisselen dan moet verplicht een voorziening worden gevormd. Hierna lichten wij de systematiek van toevoegingen en onttrekkingen van de volgende twee posten toe:

- wachtgeldverplichtingen wethouders
- pensioenen wethouders

OPGEBOUWDE VAKANTIERECHTEN

Per 1 januari 2017 heeft iedere medewerker de beschikking over het Individueel KeuzeBudget (IKB). Het IKB is een budget in geld dat elke medewerker maandelijks kan inzetten voor door hem gekozen doelen. De jaarlijkse vakantietoelage maakt hiervan onderdeel uit. Met het IKB krijgen medewerkers meer keuzevrijheid over de inhoud van hun arbeidsvoorwaardenpakket. De opbouw van het IKB vindt maandelijks plaats van januari tot en met december van een kalenderjaar en wordt uiterlijk in december uitbetaald. De kosten van het IKB zijn daardoor jaarlijks van ongeveer gelijke omvang en zijn in de begroting opgenomen.

WACHTGELDVERPLICHTINGEN WETHOUDERS

Bestuurders hebben geen garantie dat zij na vier jaar hun zetel kunnen behouden. Hierdoor bestaat de mogelijkheid van wachtgeldverplichtingen. De wachtgeldverplichtingen van voorgaande colleges worden steeds in de 2e voortgangsrapportage geraamd voor het eerstkomende begrotingsjaar. Eventuele wachtgeldverplichtingen van het huidige college nemen wij op in de begroting op het moment dat tot werkelijke uitbetaling moet worden overgegaan. In de paragraaf weerstandsvermogen van deze begroting hebben wij bij de risico's rekening gehouden met mogelijke wachtgeldverplichtingen.

PENSIOENEN WETHOUDERS

Wethouders bouwen jaarlijks pensioenrechten op. Hiervoor vormen wij een voorziening. In de begroting houden wij in verband met de toename van de rechten jaarlijks rekening met een toevoeging aan deze voorziening.
Over de periode vóór de invoering van het Besluit Begroting en Verantwoording (2004) is geen voorziening voor pensioenen gevormd. In ongeveer vijftien gevallen wordt deze pensioenuitkering betaald aan (nabestaanden van) gewezen wethouders. Deze lasten zijn in de begroting opgenomen.

BIJLAGEN

OVERZICHT MUTATIES MEERJARENBEGROTING 2020-2023

In deze bijlage presenteren wij alle voorgestelde wijzigingen in deze begroting. Deze zijn gesplitst in twee tabellen. In de eerste tabel vind u alle reguliere voorstellen (autonome ontwikkelingen en actualisatie van bestaand beleid). In de tweede tabel presenteren wij per programma een overzicht van alle bezuinigingsvoorstellen.

BEGROTINGSMUTATIES EXCLUSIEF DE BEZUINIGINGSVOORSTELLEN:

Mutaties exploitatie (bedragen x € 1.000)	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
0. Bestuur en ondersteuning				
Salarissen 2020	-172	-172	-172	-172
Appa / reïntegratie politieke ambtsdragers	-15	0	0	0
Actualisatie kapitaallasten MJB 2020-2023	156	455	316	524
Stelpost 'Uitkomst onderzoek jeugdzorg'	0	0	750	750
Administratieve wijziging: budgettair neutrale mutatie	-871	-846	-846	-846
2. Verkeer, vervoer en waterstaat				
Actualisatie kapitaallasten MJB 2020-2023	-107	-151	-109	-257
kostenstijging afvalverwerking en RDL	-3	-3	-3	-3
3. Economie				
Actualisatie kapitaallasten MJB 2020-2023	-65	-92	-91	-93
Liemerse economische visie.	-45	-45	-45	0
Administratieve wijziging: budgettair neutrale mutatie	17	17	17	17
4. Onderwijs				
Actualisatie kapitaallasten MJB 2020-2023	107	-171	-150	-205
Actualisatie bijdrage GR Huisvesting Voortgezet Onderwijs	-14	0	0	0
5. Sport, cultuur en recreatie				
Salarissen 2020	-11	-11	-11	-11
Actualisatie kapitaallasten MJB 2020-2023	30	31	43	69
Uitvoering beleidsplan vrijetijdseconomie.	-100	0	0	0
Administratieve wijziging: budgettair neutrale mutatie	25	0	0	0

6. Sociaal domein				
Salarissen 2020	183	183	183	183
Actualisatie kapitaallasten MJB 2020-2023	-6	-14	-13	-81
Administratieve wijziging: budgettair neutrale mutatie	829	829	829	829
7. Volksgezondheid en milieu				
Actualisatie kapitaallasten MJB 2020-2023	-11	-44	-89	-130
kostenstijging afvalverwerking en RDL	3	3	3	3
8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing				
Actualisatie kapitaallasten MJB 2020-2023	15	7	8	3
Totaal mutaties	**-55**	**-25**	**619**	**581**

MEERJARENINVESTERINGSPLAN

In het meerjareninvesteringsplan vermelden wij de voor de komende vier jaren geplande investeringen. Het meerjareninvesteringsplan is bedoeld voor de bewaking van de planning en de voortgang van deze investeringen. De wijzigingen hebben vooral betrekking op de fasering van de investeringen die in het meerjareninvesteringsplan zijn opgenomen en daarmee op de raming van de lasten in de meerjarenbegroting. Het meerjareninvesteringsplan wordt jaarlijks geactualiseerd en vastgesteld bij de begroting.
In de 2e Voortgangsrapportage en de Jaarstukken nemen wij het kredietenoverzicht op. In dit overzicht geven wij de stand van zaken weer van de beschikbaar gestelde en lopende investeringen.

Hierna presenteren wij het bijgestelde meerjareninvesteringsplan voor de jaren 2020-2023. Voor de toelichting op de geplande investeringen verwijzen wij u naar de betreffende programma's bij het onderdeel 'Wat kost het?'.

In onderstaande tabel is een kolom 'separaat voorstel' opgenomen. Wanneer in deze kolom een 'ja' is ingevuld dan komen wij bij u terug met een separaat raadsvoorstel.

Omschrijving	Separaat voorstel	Afschrijvings termijn	Investerings bedrag 2020	2021	2022	2023
Programma 0. Bestuur en ondersteuning						
Aanhanger Veenhuis (achter NH)		5	33	0	0	0
Ford Transit Connect		10	0	0	40	0
Gazonmaaier (vervangt 635)		10	90	0	0	0
Hefbrug 24 ton		10	0	0	135	0
Iveco		10	68	0	0	0
Iveco		10	68	0	0	0
Mercedes bus sprinter		10	0	53	0	0
Mercedes Sprinter Pick-up		10	0	0	61	0
Service auto VW Transporter		10	40	0	0	0
Tractor MF		10	75	0	0	0
Tractor New Holland		10	115	0	0	0
Vloeistoftank 32000 liter		5	33	0	0	0
Volkswagen Transporter		10	0	61	0	0
Vrachtwagen DAF CF75		10	0	0	240	0
Totaal programma 0			522	114	476	0
Programma 2. Verkeer en vervoer						
Advies en planvorming A15 en A12		5	132	132	132	132
Advies/planv spoorverdubbeling Zev-Di en verb RB35		5	25	0	0	0
Coordinatie en regie infrastruct. Projecten	Ja	5	147	147	147	147
Fietspadstrooier		10	50	0	0	0
Herinr. parkeerplaatsen sportvelden Hengelder		25	100	100	0	0
Herinrichting Babberichseweg		25	25	25	0	0
Herinrichting Kop van Tolkamer	Ja	30	450	0	0	0
Monitoring geluid/fijnstof/trillingen A12/A15		5	49	49	49	49
Oversteek Douwes Dekkerstraat		25	90	0	0	0

Planvorming herinrichting Doesburgseweg		5	25	25	25	0
Planvorming herinrichting Edisonstraat		5	33	33	0	0
Planvorming herinrichting Mercurion		5	25	25	0	0
Uitvoering aanleg 2e viaduct 7Poort	Ja	30	2.350	0	0	0
Uitvoering entree Hengelder uhv gebiedsvisie		30	2.136	0	0	0
Vervangen BOV 2016-2025 armaturen		20	71	71	71	71
Vervangen BOV 2016-2025 masten		40	176	176	176	176
Vervangen brug Eltenseweg	Ja	30	0	0	650	0
Vervanging armaturen (voormalig Rijnwaarden)		20	85	116	116	116
Vervanging masten (voormalig Rijnwaarden)		40	55	28	28	28
Totaal programma 2			**6.024**	**927**	**1.394**	**719**
Programma 3. Economie						
Herinrichting Markt en Muldershof	Ja	25	840	0	0	0
Herinrichten Raadhuisplein	Ja	25	650	0	0	0
Totaal programma 3			**1.490**	**0**	**0**	**0**
Programma 4. Onderwijs						
Herinrichting openbare ruimte Platanenlaan	Ja	30	270	0	0	0
Nieuwbouw basisschool Tamboerijn	Ja	40	6.240	0	0	0
Uitbr. OLP 1e inrichting Meubilair BSS De Bem		10	29	0	0	0
IHP 2007 Lindenhage/Tamboerijn	Ja	5	10	0	0	0
OLP en (gym) meubilair Groot Holthuizen (bijz)	Ja	10	344	0	0	0
De Bem - schoolwoningen	Ja	40	4.200	0	0	0
Bouwkundige aanpassingen Jonkerschool	Ja	40	25	0	0	0
Uitbr. Liemers College HeerenMäten en Landeweer	Ja	40	577	0	0	0
Grond ivm uitbr. Liemers College locatie Landeweer	Ja	99	207	0	0	0
Carrousel/Maatjes verbouw/aanpassing	Ja	40	1.626	0	0	0
Totaal programma 4			**13.528**	**0**	**0**	**0**
Programma 5. Sport, cultuur en recreatie						
Vervanging fundering atletiekbaan		40	400	0	0	0
Vervanging toplaag atletiekbaan		20	395	0	0	0
Totaal programma 3			**795**	**0**	**0**	**0**
Programma 6.Sociaal domein						
WMO hulpmiddelen		7	525	525	525	525
Totaal programma 6			**525**	**525**	**525**	**525**
Programma 7. Volksgezondheid en duurzaamheid						

Verbetering riolering Angerlo (rioolvervanging)	70	1.600	0	0	0
Verbetering riolering Angerlo mech/elec en mini	15	150	0	0	0
Vern. riolen en klimaatadaptieve maatr. Liem. 15 j	15	92	0	0	0
Vern. riolen en klimaatadaptieve maatregelen 70 jr	70	995	0	0	0
Totaal programma 7		**2.837**	**0**	**0**	**0**
Totaal investeringen		**25.721**	**1.566**	**2.395**	**1.244**

RESERVES EN VOORZIENINGEN

Algemene reserve (stand per 1 januari)						(Bedragen x € 1.000)
Nummer	Naam	2019	2020	2021	2022	2023
9000	Algemene reserve	35.723	34.398	34.964	35.491	34.771
Totaal algemene reserve		**35.723**	**34.398**	**34.964**	**35.491**	**34.771**

Bestemmingsreserves (stand per 1 januari)						(Bedragen x € 1.000)
Nummer	Naam	2019	2020	2021	2022	2023
9002	Betaald parkeren	182	0	0	0	0
9003	Visie en planvorming station Zevenpoort	32	0	0	0	0
9008	Verhuizing peuterspeelzaalwerk	24	24	24	24	24
9009	Fricties bezuinigingen vernieuwingskosten	503	235	0	0	0
9013	Nazorg complexen grondexploitaties	115	115	115	115	115
9017	Afval	0	68	41	14	-14
9018	Riolering	192	192	192	192	192
9024	Automatisering	127	0	0	0	0
9031	Bestemmingsplannen	196	92	92	92	92
9032	Wegen	762	1.120	1.479	1.837	2.195
9046	Statushouders	80	80	80	80	80
9047	Onderhoud gebouwen	108	108	108	108	108
Totaal bestemmingsreserves		**2.322**	**2.034**	**2.130**	**2.462**	**2.793**

Bestemmingsreserves afschrijvingslasten (stand per 1 januari)						(Bedragen x € 1.000)
Nummer	Naam	2019	2020	2021	2022	2023
9004	Plankosten en voorbereiding A15/A12	79	67	51	34	18
9005	Centrummanagement	105	0	0	0	0
9006	Revitalisering Tatelaar fase 2	500	500	500	480	460
9007	Werkzaamheden gemeentehuis	505	505	505	505	505
9012	Snelfietsroute F12	221	220	211	202	194
9021	Onderzoek randweg nabij A15	150	150	120	90	60
9027	Balansverkorting	203	185	168	151	137
9028	Onderwijshuisvesting	319	305	291	277	264
9029	Basisschool 't Scathe	2.187	2.124	2.062	1.999	1.937
9034	De Cirkel/De Duim	603	603	579	555	531
9035	Sportvelden RKPSC	102	77	51	26	0
9036	Fietspad Geitenwaard	100	100	97	93	90
9037	Herinrichting Tengnagelwaard	55	55	53	51	50

9038	Speelvoorzieningen kinderen met beperking	85	85	68	51	34
Totaal bestemmingsreserves afschrijvingslasten		**5.213**	**4.976**	**4.755**	**4.515**	**4.278**

Voorzieningen (stand per 1 januari)						**(Bedragen x € 1.000)**
Nummer	**Naam**	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**
8002	Pensioenen wethouders	1.967	2.208	2.308	2.408	2.508
8004	Onderhoud gebouwen	695	884	1.123	1.362	1.602
8006	Openbare verlichting	184	209	235	261	286
8007	Wegen	213	-203	4	-232	-234
8008	Bruggen	32	32	32	32	32
8009	Begraafplaatsen	50	59	68	77	86
8010	Riolering	3.960	4.499	5.138	5.684	6.230
8012	Aanspraken overstromingen Riverparc	119	122	124	127	129
8013	Wachtgelden wethouders	221	221	221	221	221
Totaal voorzieningen		**7.441**	**8.032**	**9.253**	**9.940**	**10.859**

OVERZICHT BELEIDSINDICATOREN

Naam	Jaar meting	Gelderland	Zevenaar	Werkelijk 2008	Werkelijk 2012	Werkelijk 2016	Begroting 2020	Begroting 2023
Absoluut verzuim (aantal per 1.000 leerlingen)								
	2017	2,28	1,13			0,81		

Van absoluut verzuim is sprake als leerplichtige jongeren tussen de 5 en 16 jaar of een jongeren van 16 of 17 jaar die valt onder de kwalificatieplicht niet is ingeschreven op school en ook niet is vrijgesteld van de inschrijvingsplicht. De waarden hebben betrekking op het schooljaar 2016-2017.
Het aantal leerplichtigen met absoluut verzuim, op basis van de waarden www.waarstaatjegemeente.nl ligt lager dan het provinciale en het landelijke niveau (1,82%).
Het jaarverslag 2017-2018 van het Regionaal Bureau Leerplichtzaken meldt dat het absolute verzuim 6 is.

Het genereren van verzuimcijfers is altijd een momentopname. Voortijdig Schoolverlaten (VSV) is vrijwel nooit het gevolg van één enkele gebeurtenis of situatie. Het integrale beleid (samen met de samenwerkingspartners) streeft naar een haalbaar doel van de reductie van het percentage VSV: de landelijke norm (1,89%).

Apparaatskosten (in € per inwoner)								
							637,00	637,00

De beleidsindicatoren van dit programma (apparaatskosten, bezetting, externe inhuur etc.) zijn niet opgenomen op waarstaatjegemeente.nl. Daarom zijn niet alle waardes gevuld.
De apparaatskosten zijn becijferd door een totaaltelling van salarissen, inhuur, P&O, Intern Beheer en I&A. formatie is in de loop van 2018 uitgebreid als gevolg van besluitvorming Kadernota 2018-2022. Dit heeft een stijging tot gevolg bij salarissen, inhuur, I&A, intern beheer en P&O-uitgaven. Wordt uitgedrukt in € per inwoner.

Banen (aantal per 1.000 inwoners 15 t/m 64 jaar)								
	2018	764,00	651,00				655,00	665,00

Wij zijn terughoudend met het voorspellen van toe- of afname van het aantal banen. Technologische ontwikkelingen, mondiale (economische) ontwikkelingen maken het lastig om goed te voorspellen. Op dit moment zit het economisch tij mee. We hebben de gemeenteraad hierover geïnformeerd door onder andere de rapportages van UWV toe te zenden. We hebben een agenda werk en economie en er zijn positieve ontwikkelingen voor de werkgelegenheid zoals de ontwikkeling van het outletcentrum. We richten er alles op om een kwantitatief en kwalitatief evenwicht op de arbeidsmarkt te bereiken. De Liemerse ambassade is in oprichting en ook aan het leer- en ontwikkelcentrum wordt gewerkt. Ons beleid is er dus op gericht dat duurzame werkgelegenheid groeit.

Bezetting (aantal Fte per 1.000 inwoners)								
							6,58	6,65

De huidige bezetting bedraagt **281 fte,** op een totale formatie (inclusief Kadernota 2020-2023) van 318 fte. De komende tijd neemt de bezetting met eigen medewerkers nog iets toe. We nemen meer afscheid van inhuur en externen, zodat de opgebouwde kennis in de organisatie wordt behouden

Cliënten met een maatwerkarrangement Wmo (aantal per 1.000 inwoners)

2018	56,00	75,00

Tijdens de presentatie op 28 mei 2019 over Jeugd en Wmo hebben wij u laten zien hoe het model van de 5 V's (vaststellen, verklaren, vergelijken, vormgeven en voorspellen) eruitziet en hoe dit onderdeel gaat uitmaken van onze PDCA-cyclus. Wij willen gaan werken volgens de 5V's om onder andere op een goede manier duiding te geven aan deze indicator. De afgelopen periode heeft het traject van de bezuinigingen prioriteit gekregen waardoor het werken met deze 5V's nog geen onderdeel is geworden van reguliere werkzaamheden. Daardoor kunnen wij nu geen complete inhoudelijke duiding geven aan deze indicator. Hoe wij hier de komende periode mee aan de slag gaan, zal onderdeel uitmaken van het BDO traject.

Demografische druk (%)

2019	73,40	79,60	63,00	68,70	75,90	79,70	80,00

Diefstal uit woningen (aantal per 1.000 inwoners)

2018	2,00	1,30	2,30	2,90	2,10	2,00	2,00

De afgelopen jaren laat het aantal diefstallen een schommelend beeld zien. Mede op basis van de activiteiten in het kader van de uitvoering van de Kadernota Integrale Veiligheid denken wij dat het aantal de komende jaren licht gaat dalen
en is de doelstelling dat deze onder het Gelders gemiddelde blijft.

Externe inhuur (kosten in % totale loonsom en inhuur externen)

	19,00	19,00

Het gaat hier om de inhuur als % van de loonsom; landelijk komt deze in onze gemeentegrootteklasse uit op ± 19%. Onze doelstelling is om onder het landelijk gemiddelde te blijven.
Op landelijk niveau besteden gemeenten een vijfde van de totale loonsom aan externe inhuur. De uitgaven aan externe inhuur stijgen daarmee al sinds 2014.

Formatie (aantal Fte per 1.000 inwoners)

	7,38	7,38

De formatie zoals die is vastgesteld in 2019 voor 2020 bedraagt 314 fte. Zie ook de paragraaf bedrijfsvoering.
Door uitvoering van de activiteiten uit de Kadernota 2020-2023 is een uitbreiding in formatie voorzien van 3,5 fte. Mogelijk hebben de bezuinigingen en / of het wegvallen van taken een effect op de formatie; dit effect is nog niet meegenomen.

Functiemenging (%)

2018	53,10	46,90	48,90	49,60	48,70	47,00	48,50

Het percentage functiemenging geeft de verhouding weer tussen het aantal banen en het aantal woningen. In Zevenaar zijn meer woningen dan banen (functiemenging <50). De verwachting is dat het percentage functiemenging eerst nog iets afneemt, doordat het aantal woningen sterker stijgt dan het aantal banen. Op basis van nieuw economische beleid is de ambitie om het aantal banen sterker te laten stijgen, waardoor deze beleidsindicator weer zal stijgen.

Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden (€)

2019	669,00	634,00			634,00	634,00

Deze indicator betreft het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een éénpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten (OZB + afvalstoffenheffing + rioolheffing). Voor afval en riool zijn de tarieven kostendekkend, voor OZB hanteren we de inflatiecorrectie.

Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden (€)

2019	739,00	737,00			737,00	737,00

De indicator heeft betrekking op het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een meerpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten (OZB + afvalstoffenheffing + rioolheffing) verschuldigd is. Voor afval en riool zijn de tarieven kostendekkend, voor OZB hanteren we de inflatiecorrectie.

Gemiddelde WOZ-waarde (per € 1.000)

2019	249,00	197,00			207,00	219,00

De ontwikkeling van de woningmarkt wordt conform landelijke cijfers als volgt ingeschat:
2019 --> 2020 +5%
2020 --> 2021 +2%
2021 --> 2022 +2%
2022 --> 2023 +2%

Geweldsmisdrijven (aantal per 1.000 inwoners)

2018	4,00	2,80	6,30	4,70	2,60	2,60	2,50

De afgelopen jaren laat het aantal geweldsmisdrijven een schommelend beeld zien, over de lange termijn is trendmatig sprake van een afname. Op basis van de trendmatige ontwikkelingen en de activiteiten in het kader van de uitvoering van de Kadernota Integrale Veiligheid is de doelstelling om het aantal misdrijven niet te laten stijgen.

Hernieuwbare elektriciteit (%)

2017	8,10	2,20

Bij de verdere uitwerking van de energie- en warmtetransitie betrekken wij ook deze beleidsindicator.

Jongeren met een delict voor de rechter (% 12 t/m 21 jarigen)

2015	1,29	0,82		0,80	0,80

Tijdens de presentatie op 28 mei 2019 over Jeugd en Wmo hebben wij u laten zien hoe het model van de 5 V's (vaststellen, verklaren, vergelijken, vormgeven en voorspellen) eruitziet en hoe dit onderdeel gaat uitmaken van onze PDCA-cyclus. Wij willen gaan werken volgens de 5V's om onder andere op een goede manier duiding te geven aan deze indicator. De afgelopen periode heeft het traject van de bezuinigingen prioriteit gekregen waardoor het werken met deze 5V's nog geen onderdeel is geworden van reguliere werkzaamheden. Daardoor kunnen wij nu geen complete inhoudelijke duiding geven aan deze indicator. Hoe wij hier de komende periode mee aan de slag gaan, zal onderdeel uitmaken van het BDO traject.

Jongeren met jeugdbescherming (% van alle jongeren tot 18 jaar)

2018	1,10	1,12		1,00	1,00

Tijdens de presentatie op 28 mei 2019 over Jeugd en Wmo hebben wij u laten zien hoe het model van de 5 V's (vaststellen, verklaren, vergelijken, vormgeven en voorspellen) eruitziet en hoe dit onderdeel gaat uitmaken van onze PDCA-cyclus. Wij willen gaan werken volgens de 5V's om onder andere op een goede manier duiding te geven aan deze indicator. De afgelopen periode heeft het traject van de bezuinigingen prioriteit gekregen waardoor het werken met deze 5V's nog geen onderdeel is geworden van reguliere werkzaamheden. Daardoor kunnen wij nu geen complete inhoudelijke duiding geven aan deze indicator. Hoe wij hier de komende periode mee aan de slag gaan, zal onderdeel uitmaken van het BDO traject.

Jongeren met jeugdhulp (% van alle jongeren tot 18 jaar)

2018	10,40	13,10		10,10	13,00

Tijdens de presentatie op 28 mei 2019 over Jeugd en Wmo hebben wij u laten zien hoe het model van de 5 V's (vaststellen, verklaren, vergelijken, vormgeven en voorspellen) eruitziet en hoe dit onderdeel gaat uitmaken van onze PDCA-cyclus. Wij willen gaan werken volgens de 5V's om onder andere op een goede manier duiding te geven aan deze indicator. De afgelopen periode heeft het traject van de bezuinigingen prioriteit gekregen waardoor het werken met deze 5V's nog geen onderdeel is geworden van reguliere werkzaamheden. Daardoor kunnen wij nu geen complete inhoudelijke duiding geven aan deze indicator. Hoe wij hier de komende periode mee aan de slag gaan, zal onderdeel uitmaken van het BDO traject.

Jongeren met jeugdreclassering (% kinderen 12 tot 23 jaar)

2018	0,30	0,30		0,40	0,30	0,30

Tijdens de presentatie op 28 mei 2019 over Jeugd en Wmo hebben wij u laten zien hoe het model van de 5 V's (vaststellen, verklaren, vergelijken, vormgeven en voorspellen) eruitziet en hoe dit onderdeel gaat uitmaken van onze PDCA-cyclus. Wij willen gaan werken volgens de 5V's om onder andere op een goede manier duiding te geven aan deze indicator. De afgelopen periode heeft het traject van de bezuinigingen prioriteit gekregen waardoor het werken met deze 5V's nog geen onderdeel is geworden van reguliere werkzaamheden. Daardoor kunnen wij nu geen complete inhoudelijke duiding geven aan deze indicator. Hoe wij hier de komende periode mee aan de slag gaan, zal onderdeel uitmaken van het BDO traject.

Kinderen in armoede (% kinderen tot 18 jaar)

2015	5,05	5,31		5,00

De telling is gebaseerd op het rapport "Kinderen in tel" van het Verwey-Jonker instituut. Ons beleid -de nieuwe beleidsnota armoede en schulden- is er op gericht om het aantal kinderen in armoede terug te dringen.

Lopende re-integratievoorzieningen (aantal per 10.000 inwoners van 15 t/m 64 jaar)

2018	22,40	20,20		21,00

De meest actuele cijfers betreffen het tweede kwartaal van 2018. Met de nieuwe opdracht van RSD wordt ingezet op het werkfit maken van onze cliënten bij RSD. Dit leidt er toe dat het aantal lopende reintegratievoorzieningen toeneemt. De mate van stijging is overigens lastig te voorspellen.

Netto arbeidsparticipatie (% werkzame beroepsbevolking t.o.v. beroepsbevolking)

2018	68,00	65,30	65,30	

Ons beleid is gericht om de verhouding werkzame beroepsbevolking /potentiele beroepsbevolking te vergroten. De businesscase RSD doelt expliciet op het werkfit maken (en houden) van mensen met een zekere afstand tot de reguliere arbeidsmarkt. Toch is voorspellen lastig. Begin 2019 zagen we nog een lichte stijging van ons cliëntenbestand bij RSD. Voorzichtigheidshalve wordt daarom in de prognose 2019-2023 uitgegaan van een stabiele prognose.

Niet sporters (%)

2016	46,80	50,40	50,40	49,00	

Deze beleidsindicator geeft het percentage niet-wekelijkse sporters ten opzichte van de bevolking van 19 jaar en ouder aan. Het gaat hierbij om inwoners van 19 jaar en ouder die niet minstens één keer per week aan sport doen. Wij scoren op deze indicator iets slechter dan de provinciale score. Onze nabuurgemeenten Duiven en Westervoort scoren met 45,7 en 48,4 iets beter.

Nieuw gebouwde woningen (aantal per 1.000 woningen)

2016	9,00	5,90	3,90	5,90	10,00	6,00

De woningmarkt is aangetrokken. De vraag blijft hoog en de productie neemt verder toe in Zevenaar. Het aantal nieuwbouwwoningen dat jaarlijks wordt opgeleverd neemt sinds 2014 toe. Om te kunnen voldoen aan de vraag is een verdere groei in de productie wenselijk.
In 2018 zijn 112 nieuwbouwwoningen opgeleverd. Wij verwachten een verdere groei. Wij zien ruimte voor de toevoeging van 150 tot 200 woningen de komende jaren. Wij zetten daarom in op realisatie en versnelling van de opgave de komende jaren en bieden daarbij ruimte voor een jaarlijkse toevoeging van 200 woningen. Vanaf 2022 verwachten wij dat de het aantal nieuw toe te voegen woningen weer richting het huidige niveau zal bewegen.

Omvang huishoudelijke restafval (kg/inwoner)

2017	130,00	141,00	148,00	135,00	100,00	90,00

In 2018 is de hoeveelheid niet gescheiden huishoudelijk afval per inwoner uitgekomen op 136 kg per inwoner. Dit is duidelijk lager dan het landelijk gemiddelde en iets boven het Gelderse gemiddelde van het laatst bekende jaar (2017). In 2019 heeft het nieuwe inzamelsysteem een forse daling veroorzaakt richting 100 kg. De komende jaren streven we er naar om dat met aanvullende maatregelen nog verder te verlagen.

Overhead (in % van totale lasten)

					10,97	11,96

Het totaal van de loonkosten, kosten van ICT, P&O, facilitaire zaken, huisvesting en overige overhead wordt uitgedrukt in een % van de totale lasten. De berekening van overhead sluit aan bij het taakveld 0.4 overhead.

Personen met een bijstandsuitkering van 18 jaar en ouder (aantal per 10.000 inwoners)

2018	34,30	30,50			30,50	30,50

Onze businesscase RSD zet in op een daling van het aantal bijstandsgerechtigden. Bij aanlevering van deze begrotinscijfers was er van een daling nog geen sprake, maar van een (lichte) stijging. Voorzichtigheidshalve houden wij voorlopig als prognose de realisatie van 2018 (30,5 per 1.000 inwoners) aan.

Relatief verzuim (aantal per 1.000 leerlingen)

2017	23,10	30,56	22,92	21,00	

Het aantal leerplichtige leerlingen waarbij sprake is van meer dan 16 uur ongeoorloofd verzuim gedurende 4 opeenvolgende lesweken is 30,5% (144 leerlingen). Landelijk is het verzuimpercentage 26,58%
Het aantal leerplichtigen dat wel staat ingeschreven op een school, maar ongeoorloofd afwezig is (per 1.000 inwoners leeftijd 5-18 jaar) laat een wisselend beeld zien.
In Zevenaar is sprake van een stijging. Doordat de verzuimmeldingen beter worden geregistreerd door de onderwijsorganisaties krijgen we een steeds beter beeld bij het relatief verzuim van leerlingen.

Het jaarverslag 2017-2018 van het Regionaal Bureau Leerplichtzaken geeft een gedetailleerd overzicht van de afhandeling dan wel herplaatsing van de verzuimende leerling.
Voor Leerplicht is totaal 268 maal (11%) een verzuimmelding van een Zevenaarse leerling door het RBL in behandeling genomen. Daarvan is in 67 gevallen regelmatig schoolbezoek hervat.

Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte) (aantal per 1.000 inwoners)

2018	4,30	9,00	7,00	4,60

Deze indicator is vervallen op waarstaatjegemeente.nl en vervangen door: Vernieling en misdrijven tegen de openbare orde.

Verwijzingen Halt (aantal per 10.000 jongeren)

2018	91,00	92,00	49,00	90,00	80,00	

Halt-straffen zien we als een goede methode om grensoverschrijdend gedrag van jongeren zo vroeg mogelijk te stoppen. Onze doelstelling is om met het aantal Halt-verwijzingen onder het niveau van Gelderland te blijven. Dit doen wij mede door de activiteiten opgenomen in de Kadernota Integrale Veiligheid.

Vestigingen (van bedrijven) (aantal per 1.000 inwoners 15 t/m 74 jaar)

2018	119,60	103,70	78,50	89,10	100,50	109,31	118,30

De stijgende trend die we zien, is gelijk aan die in de provincie Gelderland. Het verschil tussen de Zevenaarse en Gelderse waarde is te verklaren uit het relatief grote aandeel ouderen binnen de Zevenaarse bevolking. De realisatie in 2018 is in Zevenaar 103,70, hoger dan verwacht. Oorzaak hiervoor is de sterke economische groei. De gemiddelde groei van de afgelopen 10 jaar is 2,7% per jaar. Dat is gelijk aan de Gelderse groei. De verwachting voor de jaren 2019 t/m 2023 is hierop bijgesteld.

Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers) (% deelnemers aan VO en MBO)

2017	1,70	1,55	2,40	3,20	1,50

De landelijke norm voor het aantal voortijdig schoolverlaters (vsv) per onderwijssoort is voor het schooljaar 2017-2018 door het ministerie vastgesteld op 1,89%. De gemeente Zevenaar maakt deel uit van de
RMC-regio Arnhem-Nijmegen. De RMC-regio laat een stijging zien van het aantal VSV-ers. Met een percentage van 1,55 % ligt het Zevenaarse aantal voortijdig schoolverlaters beneden de landelijke norm. In tegenstelling tot het landelijke beeld is het aantal Zevenaarse vsv-ers zichtbaar in de leerjaren vmbo 3-4; een stijging ten opzichte van schooljaar 2016-2017 van 11 %.

	16/17	17/18	Deelnemers	VSv-ers
Zevenaar	1,55	1,55	3.363	52
VO	0,34%	0,43	2.310	10
MBO	4,31%	3,99	1.053	42
RMC VO			0,53	

RMC MBO 6,35

Bron voor de actuele VSV-kengetallen is www.waarstaatjegemeente.nl en de regionale VSV-analyse 2017-2018.
Op 22 februari maakte het Ministerie (OCW) de voorlopige cijfers met betrekking tot het voortijdig schoolverlaten 2017-2018 bekend.

Werkloze jongeren (% 16 t/m 22 jarigen)

2015	1,35	0,64				0,64	

Het aantal werkeloze jongeren is vergelijkenderwijs laag. Het beleid is er op gericht om dit zo te houden.

Winkeldiefstallen (aantal per 1.000 inwoners)

2018	1,70	0,60	0,70	1,00	1,30	1,00	1,00

Het aantal winkeldiefstallen per 1.000 inwoners schommelt rond de 1. In Gelderland ligt de score de afgelopen 10 jaar rond de 2,0. Onze gemeente zit hier dus onder. Wij streven, mede op basis van de activiteiten in het kader van de uitvoering van de kadernota integrale veiligheid, er naar dat dit cijfer niet stijgt.

KERNGEGEVENS

Kerngegeven	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Sociale structuur						
Inwoners 0-19 jaar	9.357	9.282	9.245	9.154	9.126	9.098
Inwoners 20- 64 jaar	25.177	24.962	24.913	24.859	24.807	24.762
Inwoners 65 jaar en ouder	9.656	9.939	10.168	10.409	10.655	10.860
Totaal aantal inwoners	**44.190**	**44.183**	**44.326**	**44.422**	**44.588**	**44.720**
Bijstandsgerechtigden	943	904	881	881	881	881
Tewerkgestelden SW	215	207	198	189	180	171
Fysieke structuur						
Oppervlakte gemeente (ha)			9.253			
- waarvan binnenwater (ha)			1.358			
Woonruimten		19.650	19.735	19.855	20.135	20.345